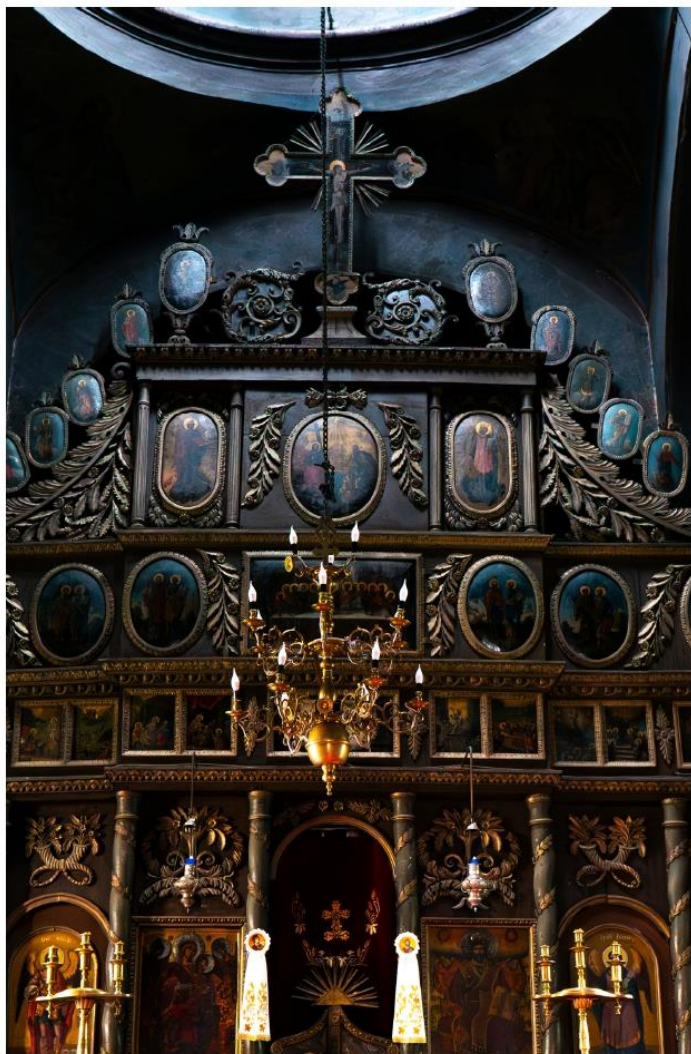

REVISTA ORTODOXĂ

MITROPOLIA
OLTENIEI

VOLEUMVS 2

NR.3 / 2024

„ANUL OMAGIAL AL PASTORAȚIEI ȘI ÎNGRIJIRII BOLNAVIILOR” ȘI „ANUL COMEMORATIV AL TUTUROR SFINȚILOR TĂMĂDUITORI FĂRĂ DE ARGINȚI”

Publicată cu binecuvântarea
Înaltpreasfințitului Dr. IRINEU,
Arhiepiscopul Craiovei și Mitropolitul
Olteniei

Revista Ortodoxă
Online a
Mitropoliei Olteniei

Publicată cu **binecuvântarea**
†Înaltpreasfințitului Dr. IRINEU,
Arhiepiscopul Craiovei și Mitropolitul Olteniei

ISSN 2392-6546, ISSN-L 2392-6546

Nr. 3/2024
Vol. 2

COLEGIUL DE REDACȚIE

PREȘEDINTE:

ÎPS Prof. Univ. Dr. IRINEU POPA,
Arhiepiscopul Craiovei și Mitropolitul Olteniei

MEMBRI:

Pr. Prof. Univ. Dr. PICU OCOLEANU
Pr. Conf. Univ. Dr. ADRIAN IVAN
Pr. Conf. Univ. Dr. CONSTANTIN BĂJĂU
Pr. Lect. Univ. Dr. ION REȘCEANU
Pr. Lect. Univ. Dr. IOAN-SORIN BORA
Pr. Lect. Univ. Dr. MIHAI CIUREA

REDACTORI:

Pr. Dr. ADRIAN LUPU
Pr. Dr. SORIN-GRIGORE VULCĂNESCU

COORDONATOR REVISTĂ:

Pr. Conf. Univ. Dr. ADRIAN BOLDIȘOR

CORECTOR REVISTĂ:

Pr. Drd. NORBERT CIUPAGEA

TEHNOREDACTARE:

VALENTIN CORNEANU

CUPRINS**ANUL OMAGIAL**

„Anul omagial al pastorației și îngrijirii bolnavilor” și „Anul comemorativ al tuturor Sfinților tămăduitori fără de arginți”

Pr. Ilie Florin CHIȘAMERA

Hristos, Doctorul sufletelor.....11

Prof. Claudiu STANCU

Aspecte privind boala și slujirea pastorală a bolnavilor.....25

Dr. Petrișor-Raul TUDORAȘCU

Misiunea medicului în societatea secularizată și tehnologizată.

Provocare și binecuvântare.....38

**ISTORIA BISERICII ORTODOXE ROMÂNE –
PERSONALITĂȚI ȘI EVENIMENTE**

Gabriel SARCINĂ

Revista presei laice. Știri despre Mănăstirea Tismana surprinse în paginile ziarelor românești antebelice.....50

ÎNVĂȚĂTURA DE CREDINȚĂ

Pr. Daniel BUDEANU

Învățătura despre preacinstirea Maicii Domnului în opera Sfântului Neofit Zăvorâtul din Cipru (secolul al XII-lea).....99

Pr. Romică Constantin COSTEA

Lecturile biblice în Liturgia Ortodoxă.....125

Drd. Elena-Loredana GHIȚĂ

*Maica Domnului în gândirea Părintelui stăniloae: Contextualizare istorică și implicații teologice.....*137**SFINȚII PĂRINȚI ÎN ACTUALITATE**

Prof. Drd. Petria-Mădălina POPESCU-CÎRSTUCESCU

*Femeia creștină - muceniță la Sfântul Vasile cel Mare.....*162

Pr. Drd. Gheorghită-Marian COVRIG

*Sărbătoarea Cincizecimii în vremea Sfinților Grigorie Teologul și Grigorie de Nyssa. Cuvântările celor doi Părinți Capadocieni la acest praznic*169**TEOLOGI ȘI TEOLOGIE**

Pr. Prof. Dr. Florin Mihai ILIESCU

*Teme teologice în lirica
mărturisorului de credință Nichifor Crainic*178

Pr. Ștefan-Cristian IRIMIA

*Unele aspecte privind regimul general al cultelor religioase
din regiunile belgiene*201

Drd. Mihăiță-Samir DĂOGARU, Drd. Dragoș-Constantin MIHART

*Veliko Târnovo – izvor de credință ortodoxă la sudul Dunării.....*216

Pr. Drd. Daniel Vasile MARINESCU

*Relația dintre persoana Sfântului Duh și Biserică în gândirea teologică a
Părintelui Ilie Moldovan.....*229

Prof. Mihai COANĂ

*Sfântul Părinte Dumitru Stăniloae - teolog al rugăciunii.....*243

PEDAGOGIE ȘI EDUCAȚIE

Prof. Constantin NICOLOVICI

Pedagogia Ortodoxă: O Cale către Educația Integrală.....264

Prof. Claudia IVAȘCU

Arta, literatura și folclorul românesc sub influența ritualurilor de trecere.....270

CONTENTS**The Solemn Year****“The Solemn Year of the pastoral care of the sick” and
“The Commemorative Year of all the holy unmercenary healers”**

Fr. Ilie Florin CHIȘAMERA

Christ, the Doctor of Souls.....11

Prof. Claudiu STANCU

Aspects regarding illness and pastoral ministry to the sick25

Dr. Petrișor-Raul TUDORAȘCU

*The mission of the doctor in a secularized and technological society.
Challenge and blessing*.....38**THE HISTORY OF THE ROMANIAN ORTHODOX CHURCH –
PERSONALITIES AND EVENTS**

Prof. Gabriel SARCINĂ

*Laic press review. News about Tismana Monastery captured in the pages of
the Romanian antebellic newspapers*50**TEACHING THE FAITH**

Fr. Daniel BUDEANU

*The teaching on the Veneration of the Mother of God in the works of Saint
Neophytos the Recluse of Cyprus (12th century)*.....99

Fr. Romică Constantin COSTEA

Biblical Readings in the Orthodox Liturgy.....125

PhD (c). Elena-Loredana GHITĂ

*The Mother of God in the Thought of Father Stăniloae: Historical Contextualization and Theological Implications.....*137

THE HOLY FATHERS IN CURRENT TIMES

Prof. PhD. (c) Petria-Mădălina POPESCU-CÎRSTUCESCU

*The Christian woman - martyr in the writings of Saint Basil the Great.....*162

Fr. PhD. (c) Gheorghiță-Marian COVRIG

*The Feast of Pentecost in the Time of Saints Gregory the Theologian and Gregory of Nyssa. The Commentary's of the Two Cappadocian Fathers on this Feast*169

THEOLOGISTS AND THEOLOGY

Fr. Prof. PhD. Florin Mihai ILIESCU

*Theological themes in the lyrics of the confessor of faith Nichifor Crainic.....*178

Fr. Ștefan-Cristian IRIMIA

*Some aspects regarding the general regime of religious cults in the Belgian regions*201

PhD. (c) Mihăiță-Samir DĂOGARU, PhD. (c) Dragoș-Constantin MIHART

*Veliko Tarnovo – source of Orthodox faith south of the Danube*216

Fr. PhD (c). Daniel Vasile MARINESCU

*The Relationship between the Person of the Holy Spirit and the Church in the theological thinking of Father Ilie Moldovan.....*229

Prof. Mihai COANĂ

*Holy Father Dumitru Stăniloae - theologian of prayer.....*243

PEDAGOGY AND EDUCATION

Prof. Constantin NICOLOVICI

Orthodox Pedagogy: A Path to Integral Education264

Prof. Claudia IVAȘCU

*Romanian art, literature and folklore
under the influence of rites of passage*.....270

ANUL OMAGIAL

*„Anul omagial al pastorației și îngrijirii
bolnavilor” și
„Anul comemorativ al tuturor Sfinților
tămăduitori fără de arginți”*

HRISTOS, DOCTORUL SUFLETELOR¹**Pr. Ilie-Florin
CHIȘAMERA²**

Abstract: Mântuitorul Iisus Hristos S-a născut, „la plinirea vremii”, pentru a ne învăța cum trebuie să ne trăim viața aceasta trecătoare, pentru a putea dobândi viața cea veșnică alături de El. Sfinții sunt cei care au luat Crucea Mântuitorului, au devenit următori și propovăduitori ai Lui. Sunt cei care au devenit „vase alese” ale Duhului Sfânt și au făcut din viața lor pământească scop pentru a arăta iubirea și bunătatea lui Dumnezeu. Sfinții tămăduitori și mărturisitori și-au petrecut viața vindecând atât trupurile, cât și sufletele oamenilor bolnavi pe care îi întâlneau, dar și acum sunt grabnic ajutători ai celor care îi cheamă în rugăciune.

Cuvinte-cheie: *sfinți, vindecare, boală, rugăciune.*

„Este cineva bolnav între voi? Să cheme preoții Bisericii și să se roage pentru el, ungându-l cu untdelemn, în numele Domnului”.

„Creștinul este chemat să trăiască timpul vieții sale ca pe un dar primit de la Dumnezeu, care însă trebuie cultivat prin iubirea față de Dumnezeu și de semenii, pentru a participa la viața veșnică din împărăția iubirii Sfintei Treimi. De aceea, toată lucrarea social-filantropică a Bisericii nu are numai o dimensiune morală sau etică, ci una mistagogică, spirituală, de întâlnire a omului cu Hristos, care-i iubește pe săraci și dorește să-i ajute prin oamenii

¹ Referat susținut în cadrul Conferinței preoțești de vară din Protoierile Târgu-Jiu Nord și Târgu-Jiu Sud, în data de 10 iunie 2024.

² PC Pr. Ilie-Florin Chișamera, preot paroh la Parohia Budieni, Protoieria Târgu-Jiu Nord, județul Gorj.

cei milostivi, după cum ne spune nouă Evanghelia Judecării de Apoi” (*Matei 25, 31-45*), ([CIRCULARA](#) 1682).

Omul este creat din trup material și suflet spiritual

Există două categorii de boală: trupească și sufletească. Bolile trupești sunt din naștere sau dobândite și au scop mântuitor, după cum Sfântul Ioan Gură de Aur spune că „pedepsește Dumnezeu trupul ca să înțelească sufletul”. Boala este încercare, suferință pricinuită de păcatele personale sau pătimire fără voie, trimisă de către Dumnezeu pedagogic sau iconomic.

Potrivit tradiției ortodoxe, păcatul nu este înțeleș drept simplă abatere sau răzvrătire, ci boală. Protopărinții noștri au călcat în Rai porunca lui Dumnezeu și au păcătuit, însă acest fapt a avut urmări duhovnicești ce s-au răsfrânt asupra întregului neam omenesc, de vreme ce boala a cuprins întreaga fire a omului. De aceea și Sfântul Apostol Pavel spune: „*Fiindcă toți au păcătuit și sunt lipsiți de slava lui Dumnezeu*” (*Romani 3, 23*). Îndepărtarea de Dumnezeu este lipsire de slava Sa. Altfel spus, omul a fost lipsit de vederea slavei - Luminii lui Dumnezeu -, iar aceasta este o boală duhovnicească ([VLACHOS](#), pp. 16-19).

Scopul vieții creștinului este dobândirea mântuirii, a Duhului Sfânt, iar mijlocul prin care se poate petrece aceasta poate fi suferința, boala.

Vindecarea trupurilor

Mântuitorul Iisus Hristos a vindecat oameni bolnavi de lepră, care era foarte întâlnită în acea perioadă, dar și alte boli și infirmități precum: paralizie, atrofie, hemoragie, febră, orbire, mușie, surzenie, gârbovie, hidropizie, precum și altele (<https://basilica.ro/din-noul-testament-10-infirmitati-si-boli-vindecate-de-mantuitorul-hristos/>).

Preafericitul Părinte Daniel spune într-un cuvânt de învățătură despre vindecarea orbului din Ierihon că: „*Iisus nu considera boala omului o*

fatalitate sau o stare firească, deși unii s-au obișnuit cu ea, ci El este sensibil la starea de suferință sau de neîmplinire și nefericire a omului” (<https://basilica.ro/patriarhul-daniel-iisus-nu-incurajeaza-resemnarea-ci-apreciaza-credinta-celor-care-doresc-sa-si-schimbe-viata/>).

„Scoală-te și du-te; credința ta te-a mântuit” (Luca 17, 19) sau „Îndrăznește, fiule! Iertate sunt păcatele tale!” (Matei 9, 8; Marcu 2,12; Luca 5, 17-25) sau „De acum să nu mai păcătuiești, ca să nu-ți fie ceva mai rău” (Ioan 5, 14) sunt expresiile Mântuitorului după vindecări prin care ne arată că la baza bolii stă păcatul, iar vindecarea vine prin credință.

Păcatul este socotit boală și are nevoie de tămăduire, iar doctorul de suflete trebuie să urmeze și calea de tămăduire pe care o folosește doctorul pentru trup. Metodele folosite diferă pentru fiecare om, dar la baza acestora stau Sfintele Taine, iubirea, iconomia, pocăința și rugăciunea pentru vindecare.

Vindecarea sufletelor

„Nu vă temeți de cei careucid trupul, iar sufletul nu pot să-l ucidă; temeți-vă mai curând de acela care poate sufletul și trupul să le piardă în gheenă” (Matei 10, 28). Oamenii nu pot ucide sufletul, dar diavolii fiind duhuri moarte, care nu sunt în comuniune cu Dumnezeu și sunt lipsiți de Duhul Sfânt, pot transmite moartea pe care ei o simt și celor care sunt legați de ei prin multitudinea păcatelor.

În pilda bogatului nemilostiv, Mântuitorul Iisus Hristos spune: „Nebune! În această noapte vor cere de la tine sufletul tău. Și cele ce ai pregătit ale cui vor fi?” (Luca 12, 20), tot cu înțelesul de viață, dar arată clar faptul că sufletul este acela distinct de trup.

Bolile sufletești sunt cauzate de cele opt duhuri ale răutății și au consecințe și asupra sufletului, dar și asupra trupului.

Cele opt duhuri ale răutății sunt: lăcomia pântecelui, desfrânarea, iubirea de arginți, akedia, mânia, întristarea, slava deșartă, mândria.

Duhurile răutății provoacă atât boli sufletești, cât și trupești, prin pierderea echilibrului și a legăturii cu Dumnezeu:

Lăcomia poate duce la obezitate; desfrânarea duce la adulter și/sau la egocentrism; iubirea de arginți la furt, la ucidere, la invidie, cearta, la pierderea sufletului; mânia la afectarea vieții sociale și profesionale, la moartea sufletului; slava deșartă la dorința exagerată de putere și la a fi mai presus decât ceilalți; mândria este cea pentru care îngerii au căzut din Rai și oamenilor le aduce rătăcire; întristarea și akedia sunt stările de deznădejde specifice diavolilor (care trăiesc în absența iubirii lui Dumnezeu) și care nasc depresia, alcoolismul, dependența de droguri și alte boli sufletești specifice vremurilor noastre. Acestea toate caută să umple golul pe care îl simt din cauza îndepărtării de Dumnezeu.

Toate aceste boli le vindecă Hristos, Doctorul nostru al tuturor, dar spune că trebuie să îndrăznim a-I cere cu credință orice avem nevoie și vom găsi vindecarea noastră în El. Cu post și cu rugăciune vom reuși să ne vindecăm de patimile noastre care cauzează bolile sufletești și trupești.

Asemenea Mântuitorului nostru și urmând exemplul Lui, Sfinții Doctori fără de arginți și Sfinții Tămăduitori au propovăduit Vestea cea Bună și au vindecat pe cei bolnavi, necerând niciodată plată pentru serviciile lor, respectând cuvintele Domnului Iisus: „În dar ați luat, în dar să dați” (*Matei 10, 8*).

Sfinții Tămăduitori din istoria Bisericii despre care vom discuta astăzi sunt: Sf. Evanghelist Luca, Sf. M.M. Pantelimon, Sf. M. Chir și Ioan, Cosma și Damian, Sf. Ierarh Nicolae, Sf. Ierarh Spiridon.

Sfântul Apostol și Evanghelist Luca

Era originar din Antiohia Siriei, născut într-o familie păgână. Cunoștea limbile greacă, ebraică, egipteană și latină; a fost doctor și pictor, fiind cel care a pictat prima icoană a Maicii Domnului (Povățuitoarea). Sfântul Apostol Pavel scrie colosenilor: „Vă îmbrățișează Luca, doctorul cel iubit” (*Coloseni 4, 14*). A făcut parte din cei 70 de Apostoli ai Domnului (*Luca 10, 1*); îl însoțește pe Sfântul Apostol Pavel în a doua călătorie misionară (*49-52*) din Troia până în Filipi (*Faptele Apostolilor 16, 11-12*), apoi și în a treia călătorie (*53-58*) din Ahaia în Asia Mică (*Faptele Apostolilor 20, 1-16*). Evanghelistul Luca a fost ucenicul cel mai apropiat al Sfântului Apostol Pavel. Sfântul Evanghelist Luca a scris Evanghelia a treia și cartea Faptele Apostolilor. Numai el singur a scris despre cuvântul Arhanghelului Gavriil cu privire la nașterea Sfântului Ioan Botezătorul (*Luca 1, 5-25*); numai el a scris despre faptul că Fecioara Maria a mers la Elisabeta după Buna Vestire (*Luca 1, 26-28*); despre nașterea Sfântului Ioan Botezătorul (*Luca 1, 57-80*); el singur ni-l arată pe Mântuitorul Iisus Hristos la vârsta de 12 ani la templu (*Luca 2, 42-50*).

Sfântul Luca scria fiului său: „am iubit pătimirea, fiindcă minunat curățește sufletul!”. Prigoanele, calomnierile, suferințele, întemnițările, torturile, exilările, modul prin care și-a sfințit chipul și și-a trăit viața mucenicească reprezintă pildă de învățătură pentru toți creștinii.

Minunile Sfântului Apostol și Evanghelist Luca

Mormântul Sfântului Luca este făcător de minuni până astăzi. În 1997, la orele 13:30, din marmura mormântului Sfântului Luca a început să curgă mir.

Una dintre minunile săvârșite de Sfântul Apostol și Evanghelist Luca s-a petrecut chiar în cursul procesiunii cu sfintele sale moaște din

Constantinopol. Un famen al palatului imperial, pe nume Anatolie, zăcea grav bolnav, dar auzind de aducerea moaștelor Sfântului, a făcut eforturi mari să ajungă și să se roage pentru vindecarea sa. Cu toate că avea dureri intense, Anatolie a ajuns lângă raclă și, atingându-se, s-a vindecat miraculos. Nu a plecat imediat, ci a rămas în continuare, mulțumind sfântului și fiind el însuși unul dintre cei care au dus pe umeri racla până la biserica unde au fost așezate.

Se spune că în locul unde a fost îngropat ploua cu colire, apă care vindeca bolile de ochi, aceasta fiind și o mărturie a meseriei pe care sfântul a exercitat-o în timpul vieții.

De atunci și până în prezent moaștele Sfântului Luca săvârșesc minuni pentru cei care se închină cu evlavie sfântului (<https://pravila.ro/sfantul-apostol-si-evanghelist-luca-18-octombrie/>).

Sf. M. M. și tămăduitor Pantelimon

Este prăznuit în data de 27 iulie, numit „doctor fără de arginți”, și este considerat ocrotitorul medicilor și tămăduitor al bolnavilor. S-a născut în anul 284 în Nicomidia, tatăl fiind păgân și mama creștină. A absolvit Școala de Medicină din Nicomidia și a fost botezat de bătrânul Ermolae, care l-a învățat că Hristos este Doctorul trupurilor și al sufletelor. Prima minune pe care a făcut-o a fost înainte de botez, când găsi pe drum un copil mort, muscat de o năpârcă. Vrând să probeze adevărul cuvintelor lui Ermolae, el chemă în ajutor numele lui Hristos și îndată copilul se ridică, iar năpârca muri.

După primirea Sfântului Botez, mai multe vindecări făcea Pantelimon, boli incurabile și neputințe nespuse pierind în fața iubirii și credinței sale. Marele Pantelimon făcea minuni atât prin harul primit, cât și prin tratamentele pe care le da celor bolnavi. Drept urmare a milosteniei sale, el

și-a împărțit toată averea săracilor, iar celor pe care îi vindeca de boli și neputințe nu le cerea nimic drept plată. De aici numele de „doctor fără de arginți”.

A murit prin decapitare, iar în momentul morții sale din cer s-a auzit cuvântul: „Slujitor credincios, dorința ta va fi acum îndeplinită, porțile cerului îți sunt deschise, cununa ta e pregătită. Vei fi de-acum înaintea adăpost deznădăjduiților, ajutor celor încercați, doctor bolnavilor și teroare demonilor. De aceea, numele tău nu va mai fi Pantoleon (cel în toate puternic ca un leu), ci Pantelimon (cel cu totul milostiv)” (<https://www.crestinortodox.ro/sfinti/sfantul-pantelimon-96365.html>).

Sf. Mucenici Chir și Ioan

Fericitul Chir (sec. III) era din Alexandria Egiptului și era doctor iscusit care nu lua plată și binevestea credința creștină, rostind rugăciuni și citând din Sfânta Scriptură. Plecând din Egipt în Arabia, a intrat în viața pustnicească și făcea, în continuare, multe tămăduiri.

Sfântul Ioan era din Ierusalim, dar aflând de Sfântul Chir, a plecat în căutarea lui pentru a-l cunoaște și a-i deveni ucenic. Cutreierau cetățile și satele învățând cuvântul lui Dumnezeu și tămăduind boala.

În timpul prigoanei împotriva creștinilor îmbărbătau pe cei care erau prinși și condamnați, mărturisind pe Hristos. Au fost și ei capturați și, pentru că nu au vrut să aducă jertfe zeilor, dregătorul a poruncit să li se taie capetele. Pomenirea lor se face în 28 iunie și 31 ianuarie.

Sf. Doctori fără de arginți Cosma și Damian

Sunt trei perechi de Sfinți doctori fără de arginți Cosma și Damian, pomeniți pe 1 iulie, 17 octombrie și 1 noiembrie.

Prima pereche de Sfinți doctori fără de arginți Cosma și Damian este pomenită în calendarul ortodox pe 1 iulie.

Sfinții Cosma și Damian s-au născut și au trăit la Roma în a doua parte a secolului al III-lea, fiind botezați încă din tinerețe. Amândoi au învățat medicina, care i-a ajutat să răspândească ușor credința creștină printre compatrioții lor. Aceștia le spuneau celor bolnavi că este necesar să se boteze pentru a fi vindecați complet.

Lucrarea lor tămăduitoare nu putea fi trecută cu vederea în plină perioadă a prigoanei creștine. Împăratul roman Carin i-a chemat pe cei doi frați să dea explicații și să îi convingă să jertfească idolilor, însă, în acel moment, fața i s-a sucit la spate. După ce a fost vindecat de Sfinții Cosma și Damian, împăratul Carin s-a convertit la creștinism.

Sfinții tămăduitori și-au continuat activitatea, însă profesorul care îi învățase medicina i-a ucis cu pietre pe cei doi tămăduitori, fiindcă îl întrecuseră în vindecarea bolnavilor.

A doua pereche de Sfinți Cosma și Damian este din Arabia și este pomenită pe 17 octombrie.

Cei doi sfinți au trăit în Arabia pe vremea împăraților romani Dioclețian și Maximian (284 – 305). Aceștia mergeau din cetate în cetate și vindecau oameni fără să perceapă taxe. Vindecarea oamenilor era însoțită întotdeauna de propovăduirea Evangheliei lui Hristos, fiind creștini desăvârșiți.

În ultimele lor zile de viață au mers în cetatea Eghea din Lisia, unde au fost prinși de guvernator că propovăduiau credința creștină, lucru interzis de împăratul Dioclețian în acea vreme.

Au fost condamnați la moarte prin bătaie și apoi aruncați în mare, însă printr-o minune au ieșit la mal, unde au fost iarăși capturați. Au fost aruncați într-un cuptor încins și apoi răstigniți pe cruce, însă nici această suferință nu

le-a adus moartea. În final, le-au fost tăiate capetele, murind cu vina de a fi creștini.

A treia pereche de frați Sfinți Cosma și Damian este prăznuită pe 1 noiembrie. Este vorba despre sfinții care au trăit în Asia.

Sfinții Cosma și Damian s-au născut din tată elin (grec) și mamă creștină din Asia, dar au rămas orfani de mici. Mama lor i-a învățat virtuțile creștine, iar ei au deprins arta vindecării, medicina, atât cea dedicată oamenilor, cât și cea pentru animale, veterinară.

Toată viața lor și-au dedicat cunoștințele dobândite oamenilor care aveau nevoie de ei, astfel că nu percepeau taxe pentru serviciile medicale oferite. Erau și foarte buni creștini, dar au fost păziți de prigoanele împăraților romani.

Sfinții Cosma și Damian din Asia au trecut la viața veșnică fără să fie chinuiți de vreun guvernator sau împărat anticreștin, așa cum zic sinaxarele „în pace s-au săvârșit” (<https://basilica.ro/care-sunt-cele-trei-perechi-de-sfinti-doctori-fara-de-arginti-cosma-si-damian/>).

Sfântul Ierarh Nicolae

Sfântul Nicolae s-a născut în Patara, o localitate din Lichia (azi, în Turcia). A intrat din tinerețe în viața monahală. A fost ales arhiepiscop al Mirelor Lichiei prin poruncă dumnezeiască. A fost întemnițat pentru propovăduirea dreptei credințe de împăratul Dioclețian și eliberat de Sfântul Împărat Constantin cel Mare. A participat la lucrările Sinodului I Ecumenic de la Niceea (325), unde s-a ridicat împotriva ereziilor lui Arie. A fost înmormântat în Catedrala din Mira. Din mormânt a izvorât mir tămăduitor. Când turcii au cucerit întreaga regiune, sfintele sale moaște au fost strămutate în cetatea Bari din Italia, pe 9 mai 1087, și acolo se găsesc și astăzi.

Minunile Sfântului Nicolae

Nenumărate sunt și minunile săvârșite prin rugăciunile celui numit de credincioși „cercetătorul celor necăjiți”, „limanul cel lin al celor necăjiți” sau „părintele săracilor și bunul dăruitor”. Cu această nădejde a venit acum 16 ani nea Ion, cum este cunoscut de către cei care vin la Biserica „Sfântul Nicolae” - Șelari, bolnav fiind de meningită, o infecție a membranelor care învelesc creierul și măduva spinării, a cărei netratare sau diferitele forme de manifestare pot duce la apariția unor sechele ale creierului sau chiar la pierderea vieții. „Două luni am stat în spital. Doctorii au făcut tot ceea ce le-a stat în putință, iar în momentul ieșirii din spital, un doctor mi-a spus: Să te duci la o biserică să te rogi, că numai singurul Dumnezeu te mai poate face bine. Eu ți-am făcut tot tratamentul de care era nevoie, nu am ce să-ți mai fac”, mărturisește cu emoție Ion Rusu. În acea clipă a venit la această biserică și, deși soția dânsului lucra la pangar, s-a dus direct la icoana Sfântului Nicolae din Biserica Șelari. „Când am urcat a doua treaptă de la intrarea în biserică, am auzit o voce de bărbat: Fiule, dacă vei veni la această biserică, te vei face bine”. Și în loc să mă opresc la soția mea, care era la pangar, m-am dus direct la icoana Sfântului Ierarh Nicolae, m-am așezat cu mâna pe rama icoanei și iar am auzit o voce deasupra capului: „Dacă vei veni la această biserică, te vei face bine”. Atunci am lăsat mâinile jos, m-am uitat sus și am văzut ochii Sfântului Nicolae cum au clipit de trei ori și buzele, asemenea, s-au mișcat de trei ori. Apoi am simțit o căldură în creștetul capului și multă apă rece mi-a curs pe spate”. De atunci, nea Ion nu a mai avut nevoie de vreun tratament și drept mulțumire se află la această biserică, îngrijindu-se de diferite lucrări gospodărești (<https://ziarullumina.ro/societate/reportaj/vindecari-si-bucurii-de-la-sfantul-nicolae-78240.html>) .

Sfântul Ierarh Spiridon

S-a născut în Cipru din oameni smeriți. Era păstor de oi, a fost căsătorit, dar după moartea soției slujea cu osârdie lui Dumnezeu cu fapte bune, încât s-a învrednicit cu darul facerii de minuni, căci vindeca tot felul de boli, din cele cu anevioie de vindecat, și izgonea duhurile rele din oameni, cu cuvântul. Pentru aceasta a fost ales episcop al cetății Trimitundeii, unde făcea minuni preaslăvite. A fost arestat și exilat în 295, dar în anul 325 participă la primul Sinod Ecumenic, unde apără dreapta credință și face multe minuni.

Sfântul Spiridon pleacă periodic din racla sa, pentru a-i ajuta pe oamenii care îl cheamă în rugăciune, cu credință și cu dragoste, pretutindeni în lume. Alergând prin lume să facă bine tuturor celor care au nevoie de ajutorul său, sfântul cel milostiv își tocește periodic încălțăminte (papuci din mătase).

Concluzii. Mântuitorul Iisus Hristos S-a născut, „la plinirea vremii”, pentru a ne învăța cum trebuie să ne trăim viața aceasta trecătoare, pentru a putea dobândi viața cea veșnică alături de El.

Sfinții sunt cei care au luat Crucea Mântuitorului, au devenit următori și propovăduitori ai Lui. Sunt cei care au devenit „vase alese” ale Duhului Sfânt și au făcut din viața lor pământească scop pentru a arăta iubirea și bunătatea lui Dumnezeu.

Toți sfinții tămăduitori și mărturisitori prezentați până acum și cei despre care nu am putut vorbi și-au petrecut viața vindecând atât trupurile, cât și sufletele oamenilor bolnavi pe care îi întâlneau, dar și acum sunt grabnic ajutători ai celor care îi cheamă în rugăciune.

De la sfinți învățăm rugăciunea, smerenia și credința puternică în Dumnezeu; învățăm cum să luptăm cu păcatul, cum să luptăm cu întunericul patimilor și să căutăm lumina sfântă a lui Dumnezeu.

„Preotul trebuie să aibă mereu în fața ochilor exemplul Bunului Păstor, Care n-a venit pentru a fi slujit, ci pentru a sluji și Care a ieșit în căutarea celor pierduți” (IVAN, p. 13).

„El nu are voie să uite în misiunea lui că trebuie să se îngrijească în chip deosebit de sufletul său și de sufletele credincioșilor săi, punând accent pe spovedanie și pe pocăință” (IVAN, p. 12).

„Adevărat, adevărat zic vouă, dacă nu veți mânca trupul Fiului Omului și nu veți bea sângele Lui, nu veți avea viață în voi. Cel ce mănâncă trupul Meu și bea sângele Meu are viață veșnică și Eu îl voi învia în ziua cea de apoi. Căci trupul Meu este adevărata mâncare și sângele Meu adevărata băutură. Cel ce mănâncă trupul Meu și bea sângele Meu rămâne întru Mine și Eu întru el” (In 6, 53-56). Euharistia este ajutor al vieții pământești, este modul prin care noi putem dobândi viața cea veșnică pentru care trebuie să luptăm ca să o dobândim, este medicament, este pansament și este comuniune cu Doctorul sufletelor și al trupurilor.

Bibliografie:

BIBLIA sau SFÂNTA SCRIPTURĂ, tipărită cu binecuvântarea Preafericitului Părinte Daniel, Ed. Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 2008.

*** Anexă la Circulara 1682/2024 a Sectorului Administrativ-Bisericesc privind programul-cadru aprobat de Patriarhia Română cu privire la Anul Comemorativ 2024;

Lucrări de specialitate:

IVAN, Pr. Conf. Univ. Dr. Adrian (coordonator), *Pastorația și îngrijirea celor bolnavi*, Editura Mitropolia Olteniei;

VLACHOS, Ierotheos, Mitropolit al Nafpaktosului, *Știința medicinei duhovnicești. Practica psihoterapiei ortodoxe*, trad. Protosinghel Teofan Muntean, Editura Sofia, București;

Resurse web:

BOBOC, Alexandru <https://basilica.ro/care-sunt-cele-trei-perechi-de-sfinti-doctori-fara-de-arginti-cosma-si-damian/>;

DANALACHE, Teodor <https://www.crestinortodox.ro/sfinti/sfantul-pantelimon-96365.html>

ENE, Alice Andreea, <https://pravila.ro/sfantul-apostol-si-evanghelist-luca-18-octombrie/>

<https://basilica.ro/din-noul-testament-10-infirmitati-si-boli-vindecate-de-mantuitorul-hristos/>

<https://basilica.ro/patriarhul-daniel-iisus-nu-incurajeaza-resemnarea-ci-apreciaza-credinta-celor-care-doresc-sa-si-schimbe-viata/>

<https://ziarullumina.ro/societate/reportaj/vindecari-si-bucurii-de-la-sfantul-nicolae-78240.html>

CHRIST, THE DOCTOR OF SOULS**Fr. Ilie Florin
CHIȘAMERA**

Abstract: The Savior Jesus Christ was born, “in the fullness of time,” to teach us how we should live this transient life, in order to gain eternal life with Him. The saints are those who took up the Cross of the Savior, became His followers and preachers. They are those who became “chosen vessels” of the Holy Spirit and made their earthly life a purpose to show the love and goodness of God. The holy healers and confessors spent their lives healing both the bodies and the souls of the sick people they met, but even now they are quick helpers of those who call upon them in prayer.

Keywords: *saints, healing, illness, prayer.*

**ASPECTE PRIVIND BOALA ȘI SLUJIREA PASTORALĂ
A BOLNAVILOR¹****Prof. Claudiu
STANCU²**

Abstract: Sănătatea trebuie evaluată și din perspectiva duhovnicească, nu doar din cea a sănătății trupești, rolul preoților fiind acela de a se îngriji de cele sufletești, boala trupească punând la încercare răbdarea și credința. Preotul constituie un factor de echilibru în frământările interioare ale bolnavului; înainte de a intra în spital și de a se întâlni cu bolnavul, preotul trebuie să fie pregătit psihologic cu o mare capacitate de ascultare, dar și cu multă căldură sufletească.

Cuvinte-cheie: *preot, voluntariat, vindecare, pastorație.*

Omul, fiind creat după chipul și asemănarea lui Dumnezeu, într-o armonie deplină a ființei sale, pătruns de energiile divine necreate, nu a cunoscut la început suferința. Neascultarea primilor oameni s-a tradus în fapt prin pierderea hainei de lumină protectoare dumnezeiască și alterarea armoniei omului cu el însuși, cu Dumnezeu și lumea înconjurătoare. Sănătatea fizică începe de acum să nu mai fie un bun definitiv al omului, care i se dă lui în mod absolut, ci este o stare de „mai puțină” boală. Deși boala a fost văzută întotdeauna ca un accident în viața omului, iată că ea devine acum însoțitorul fidel al ființei umane.

În accepția comună de astăzi - cea a medicinei trupului, sănătatea înseamnă strict integritatea corpului și buna funcționare a tuturor organelor.

¹ Referat susținut în cadrul Cercului Pedagogic al Profesorilor de Religie din județul Gorj, Novaci, 05 decembrie 2024.

² Cadru didactic la Liceul Tehnologic Stoina.

Trupul este văzut ca fiind o realitate de sine stătătoare, existentă autonom față de suflet. Boala ar fi prin urmare o defecțiune a acestui mecanism, medicina fiind știința care se ocupă cu repararea lui. Aceasta a dus de multe ori la un fel de „obiectivizare” a bolnavului, un fel de abordare mecanicistă a persoanei umane privite ca un mecanism la care una din părți nu funcționează corespunzător și care trebuie reparată sau, eventual, înlocuită. De aceea, bolnavul este adesea pus în situația de a fi tratat ca fiind doar un „purtător de boală”, un „caz” anume, sau „pacientul de la nr. x”, sau obiectul experiențelor științifice.

În accepția teologică creștină, cu rădăcini în Sfânta Scriptură și în Sfânta Tradiție, starea de sănătate deplină înseamnă mult mai mult. Omul reprezintă o unitate deplină între suflet și trup. Sufletul e legat de trup, dar depășește materialitatea acestuia, făcând din om o persoană capabilă de îndumnezeire și destinată eternității. Orice om botezat în Biserica noastră este candidat la sfințenie. De aceea, atât preotul, cât și credincioșii trebuie să înceteze a-l mai vedea pe omul bolnav doar ca obiect al milei creștine. Acest om este de fapt omul cercat și iubit de Dumnezeu, este aurul trecut prin foc. Nu este obiectul milei, ci „obiectul” slujirii noastre, este fratele în care Hristos Însuși suferă.

Suferința trupului arată așadar cel mai adesea o lipsă de împlinire sufletească. Prin urmare, sănătatea pacientului trebuie evaluată și din perspectiva duhovnicească, nu doar din cea a sănătății trupesti. „Medicul care tratează pacientul fără să se îngrijească de sufletul lui nu se deosebește de un veterinar” (Pr. Arsenie Boca).

Biserica Ortodoxă nu a încercat niciodată să neglijeze trupul și nici nu a considerat trupul un rău în sine (*Efeseni 6, 12*), ba, chiar mai mult, trupul este (și a fost întotdeauna) considerat de către ea templu al Duhului Sfânt (*I*

Corinteni. 6, 19). Dumnezeu trebuie să fie slăvit în duhul, dar și în trupul nostru (*I Corinteni 6, 20*). Mântuitorul Însuși Se întrupează în chip real, învie cu trupul, Se înalță cu trupul la ceruri și stă cu trupul de-a dreapta Tatălui; din toate acestea putem deduce cinstirea deosebită pe care o are trupul omenesc. Hristos tămăduiește de nenumărate ori pe cei aflați în neputință. De asemenea, și ucenicii Săi săvârșesc, în numele Domnului, astfel de vindecări minunate. Dar niciodată nu este vorba doar de vindecarea trupului în sine, ci de cea a persoanei umane în întregul ei, suflet și trup.

Biserica are însă în vedere și altă perspectivă a bolii, anume aceea a asumării ei. Societatea contemporană tinde spre un ideal al confortului absolut și are o adevărată fobie pentru orice fel de neputință, în timp ce Biserica, fără a idealiza durerea, nu se ferește să facă din ea un mijloc semnificativ pe calea care conduce la desăvârșire. Idealul Bisericii nu-l constituie dobândirea bunăstării în lumea aceasta, ci mântuirea sufletului. Iar „la Tatăl nu se poate intra decât în stare de jertfă”, spune Sântul Chiril al Alexandriei.

Despre cauzele și sensul bolilor. Preotul nu poate da alte sensuri suferinței decât din perspectivă biblică și patristică. În primul rând, Biserica și Sfânta Scriptură învață că boala, suferința și moartea au intrat în lume ca urmare a păcatului strămoșesc (*Facerea 3, 17 - 19*). În societatea primitivă, omul bolnav se situa în afara interesului membrilor comunității. Cercetarea cauzelor bolii i-a condus apoi pe oameni la concluzia că duhurile nevăzute stau la originea bolilor. În acest context, apare în societate rolul vrăjitorului ca intermediar, dar și cu atribuții de vindecător.

Concepția despre boală și bolnav pe care Sfinții Părinți au adus-o, într-o lume în care bolnavul nu era de interes pentru societate, a fost revoluționară. Prin boala unor oameni se arată lucrarea Providenței și

atotputernicia lui Dumnezeu în lume: Vindecarea orbului din naștere, despre care Domnul spune că nu a păcătuit nici el, nici părinții lui, ci s-a născut așa ca să se arate în el slava lui Dumnezeu; Slava lui Dumnezeu manifestată în minunea vindecării trupești, dar mai ales a deschiderii ochilor sufletești prin care vede, recunoaște și mărturisește dumnezeirea lui Iisus Hristos (*Ioan 9, 3*); Boala lui Lazăr, despre care este înștiințat din timp și despre care spune că nu este spre moarte, ci pentru slava lui Dumnezeu, ca, prin ea, Fiul lui Dumnezeu să Se slăvească (*Ioan 11, 4*).

Boala poate fi îngăduită uneori și ca un rău preventiv, spre a nu aluneca în păcate mai mari: Boala Sf. Ap. Pavel: „*Și pentru ca să nu mă trufesc cu măreția descoperirilor, datu-mi-s-a mie un ghimpe în trup, un înger al satanei, să mă bată peste obraz, ca să nu mă trufesc*” (*II Corinteni 12, 7-9*). Apostolul este realist și recunoaște posibilitatea de a greși prin trufie, iar depășirea acestei ispite nu este lăsată doar la îndemâna omului, ci este prevenită de Dumnezeu. Iată că o anumită boală poate fi ea însăși o măsură profilactică administrată de Dumnezeu pentru prevenirea altor boli mai grave, sufletești sau trupești. „*Sănătatea trupului îi deschide omului ușa spre multe capricii și păcate, iar neputința trupului o închide*” (Sfântul Tihon de Zadonsk).

Alteori, omul suferă prin boală pentru a i se pune la încercare credința și răbdarea, ca în cazul lui Iov. Dumnezeu poate îngădui chiar și atacuri ale diavolului asupra omului, dar pune unele limite lucrării diavolești (*Și Domnul a zis către Satan: Îl dau în puterea ta! Numai nu te atinge de viața lui*) și nu permite ca omul să fie ispitit peste puterile sale: *El nu va îngădui ca să fiți ispitiți mai mult decât puteți, ci odată cu ispita va aduce și scăparea din ea, ca să puteți răbda* (*I Corinteni 10, 13*). Bolnavul primește în același timp puterea de a folosi necazurile care vin asupra lui spre binele său

sufletesc, dar și spre zidirea duhovnicească a celor din jurul său. S-a spus, pe bună dreptate, că valoarea unui om se demonstrează prin cantitatea de suferință pe care acesta poate să o suporte cu demnitate sau că „sufletele tari rabdă în tăcere”, iar această răbdare este pilduitoare pentru cei din jur. Sf. Ioan Gură de Aur identifică și el diverse scopuri ale bolii în viața celor credincioși: să se vadă că ei nu-I slujesc lui Dumnezeu din interes, ci pentru că au față de El o dragoste curată, căci, în mijlocul necazurilor, ei Îi sunt mereu la fel de devotați; pentru ca aceia care suferă împotrivirile să fie ușurați și mângâiați, văzând că și cei mai sfinți au suferit la fel, ba chiar și mai mult; pentru ca sublimitatea faptelor lor să nu ne facă să credem că ei au fost de o natură diferită de a noastră și că ne este cu neputință să-i urmăm.

În ce privește cauzele, cel mai adesea boala trupească este o urmare a păcatelor săvârșite de către om. Evanghelia arată în multe locuri legătura dintre păcat și boală (Vindecarea slăbănăgolului de la lacul Vitezda: „Iată că te-ai făcut sănătos. De acum să nu mai păcătuiești, ca să nu-ți fie ceva mai rău” (Ioan 5, 1-14); Vindecarea paralticului, căruia mai întâi i-a vindecat sufletul, iertându-i păcatele, și apoi i-a vindecat trupul, tămăduindu-l de boală. „Că dacă moartea, cel mai mare rău, își are rădăcina și temeiul în păcat (Romani 2, 5), cu atât mai mult majoritatea bolilor. Sunt boli care-și trag originea din mândrie, necumpătate, beție, lenevie: acestea nasc bolile trupești. Pedepsește Dumnezeu trupul, ca să înțeleptească sufletul” (Sfântul Ioan Gură de Aur). De cele mai multe ori durerea trupului provine dintr-o rană a sufletului.

Bolile nu sunt doar urmări ale păcatelor individuale, ci, foarte adesea, sunt și urmări ale păcatelor colective care au cauzat degradări materiale și funcționale în societate și în natură, și anume: degradarea serviciilor medicale și sociale, sărăcia și subnutriția multora cauzate de lăcomia unora

dornici de îmbogățire cu orice preț, individualismul și lipsa de solidaritate cu cei neajutorați, poluarea mediului înconjurător - a apei, aerului și solului, chimizarea excesivă a alimentelor și altele. De aceea, este nevoie ca Sfântul Maslu să fie săvârșit nu numai pentru unii bolnavi, ci și pentru toată obștea, întrucât boala spirituală numită păcat are și aspecte sociale care au nevoie de vindecare, iar prin educație și pastorație Biserica să poată contribui la însănătoșirea spirituală și morală a societății (PF Daniel, Patriarhul BOR).

„Boala manifestă pedagogia dumnezeiască. Ea este o corecție pe care Dumnezeu i-o aplică omului din pricina păcatelor sale. Corecție - nu în sens de pedeapsă sau sancțiune, ci mai degrabă în sensul pozitiv pe care îl îmbracă verbul latin *corrigere*, acela de a redresa, a reforma, a ameliora, a vindeca. În această perspectivă, boala apare ca voită, sau cel puțin îngăduită, și în orice caz folosită de Dumnezeu pentru binele omului, spre a redresa în el ceea ce păcatul a făcut chinuitor, a pervertit, și să îl vindece de bolile sale spirituale. Astfel, în mod paradoxal, boala trupului devine, prin Pronia dumnezeiască, un leac de tămăduire a sufletului” ([JEAN-CLAUDE LARCHET](#)).

Atribuțiile preotului de caritate și mijloacele de slujire a celor bolavi. Întrucât omul creat de Dumnezeu este o realitate tainică, fiind imposibil de exprimat în cuvinte misterul unirii dintre suflet și trup, tot astfel, în actul vindecării, există o strânsă legătură între activitatea preotului și a medicului. Una dintre particularitățile pastorației bolnavilor din diaspora este aceea că nu există unități de cult ortodoxe în cadrul structurilor spitalicești și, deci, nu există „preoți de spital” sau „preoți de caritate”, rânduindu-se a sluji în cadrul unui spital anume. Aceasta dă însă posibilitatea ca toți preoții slujitori să fie și preoți de caritate pentru spitalele din zona aferentă parohiei. Este și un motiv în plus de a căuta preotul pe cel bolnav și

nu de a aștepta să fie căutat de el. Aceasta, în primul rând, pentru că este de datoria păstorului de a merge în căutarea oii celei pierdute. Apoi, pentru că unii bolnavi nu au pe nimeni care să-i pună în contact cu preotul, iar alții îl caută pe preot în ultimul stadiu de boală, considerând rugăciunile preotului sau, mai ales, primirea Sf. Împărtășanii ca ultimul pas înainte de moarte.

Activitatea preotului în spital vine în sprijinul actului medical în sine, întrucât el are capacitatea și mijloacele necesare restabilirii liniștii sufletești a bolnavului, liniște care, în esență, constă în împăcarea și restaurarea comuniunii omului cu Dumnezeu și cu semenii săi. Preotul știe că harul Sfântului Duh se revarsă și lucrează deopotrivă în suflet și în trup, neexistând separație între aceste două realități care alcătuiesc persoana umană. Preotul care vine la patul bolnavilor este cel care îl poate pune pe bolnav în fața lui însuși ca în fața unei oglinzi, ajutându-l să-și evalueze corect cauzele și rostul suferinței. Preotul stă lângă bolnav tocmai pentru a-l ajuta să-și dorească nu doar o vindecare a trupului, ci implicit - sau mai bine zis în primul rând - vindecarea sufletului. Pocăința și mărturisirea sinceră trebuie să facă începutul vindecării. Ca să ajungem la însănătoșirea trupeză, este necesar ca mai întâi minunea vindecării să se petreacă în lăuntru nostru.

Sfântului Chiril al Ierusalimului spune în una din catehezele baptismale că, „în limba ebraică, Iisus înseamnă Mântuitor, iar în limba greacă - Cel Care vindecă. De fapt, El este Doctorul sufletelor și al trupurilor și Tămăduitorul celor ținuți de duhurile rele. El vindecă și ochii orbilor, dar luminează și mințile. El este Doctorul șchiopilor, dar îndreaptă și picioarele păcătoșilor spre pocăință” (Cateheze baptismale X, 13). Cuvântul *vindecare* în limba greacă poate însemna și *tămăduire* (taumaturgie), dar și *mântuire* (sotiria). Iar mântuirea în limba latină înseamnă *salus*, *salutis*, adică

sănătate. Domnul Hristos este Tămăduitorul sufletelor și al trupurilor noastre. Așadar, mântuire și sănătate! Pentru acestea, pentru sănătatea și mântuirea tuturor Biserica Ortodoxă se roagă cel mai des. „Viața trupului este sufletul, iar viața sufletului este Dumnezeu. Doar un trup unit cu sufletul său este viu și doar un suflet unit cu Dumnezeu este un suflet plin de viață. Boala, suferința și moartea nu sunt stări firești ale omului, ele sunt urmări ale păcatului, iar ceea ce omul trebuie să omoare în el - pentru redobândirea stării de sănătate și viața veșnică - este tocmai păcatul. Dacă nu se vindecă mai întâi sufletul care este viața trupului, atunci trupul se va afla într-un permanent dezechilibru, care în final va duce la moarte. Trebuie eliminată mai întâi cauza dezechilibrului care este păcatul, acel păcat prin care omul s-a înstrăinat de izvorul vieții - Dumnezeu. Terapia bolilor este în primul rând resacralizarea vieții” (PS Calinic al Argeșului).

Preotul constituie un factor de echilibru în frământările interioare ale bolnavului. Dorința oricărui bolnav, indiferent de gravitatea bolii, este de se vindeca cât mai rapid, de a trece cât mai repede peste etapele graduale ale suferinței. A nu cărți în boală și a nu cere socoteală lui Dumnezeu pentru ea sau pentru întârzierea vindecării este o dovadă a unei maturități duhovnicești, care trebuie inițiată și sprijinită în viața bolnavului de către preot.

Pentru că de multe ori bolnavul așteaptă totul numai din partea preotului și a medicului, misiunea preotului este centrată pe conștientizarea celui bolnav că nu poate rămâne pasiv în boală, ci, dimpotrivă, că el trebuie să-și angajeze voința, menținându-se într-un dinamism treaz în așteptarea ajutorului divin.

Preotul, înainte de a intra în spital și de a se întâlni cu bolnavul, trebuie să fie pregătit psihologic cu o mare capacitate de ascultare, dar și cu

multă căldură sufletească. Pentru bolnav, a-și exprima problemele și a fi ascultat constituie elemente esențiale ale teraputicii și un pas spre vindecare sau cel puțin spre alinarea suferinței sau spre o mai mare capacitate de a o asuma.

Un alt aspect este acela că preotul trebuie să dea dovadă de foarte mult echilibru sau discernământ emoțional față de bolnav, mai ales atunci când suferința lui se manifestă în faza ei apăsătoare și repetată. Acest echilibru îl ajută pe bolnav să nu cadă în extrema nici de a neglija, dar nici de a dramatiza peste măsură situația în care se află. Preotul de caritate este cel mai în măsură să întărească pentru cel suferind convingerea că Dumnezeu este prezent în mod tainic lângă patul bolnavilor, că tocmai boala lui este, prin excelență, semnul prezenței lui Dumnezeu, semnul că acolo coboară Hristos pentru a face invitația la ospățul Împărăției.

Preotul îi descoperă bolnavului sensul rugăciunii și al răbdării în suferință. „Este cineva bolnav între voi? Să se roage” (*Iacov 5, 13*), îndemna Sf. Ap. Iacov, iar Sf. Isaac Sirul spunea: „Rugăciunea este ajutorul cel mai tare al bolii”. „Ce rugăciune îi trebuie bolnavului? Mulțumire și suspinare. Acestea înlocuiesc orice nevoie”, pentru că „bolile țin loc de canon” (Sf. Tihon de Zadonsk).

Ajutorul cel mare pe care preotul îl poate face bolnavului este ca el să-l poarte pe brațele rugăciunii sale până în fața Tămăduitorului de trupuri și suflete, care este Domnul Hristos, atât prin rugăciunea liturgică, rugăciunea comună, cât și prin rugăciunea sa particulară. De asemenea, preotul va mobiliza în acest sens și pe membrii familiei celui bolnav, pe prietenii și apropiații acestuia spre a înmulți cu toții postul și rugăciunea pentru el, cum de altfel se poate cere întregii comunități parohiale să se roage pentru cel în suferință („Rugați-vă unii pentru alții, ca să vă vindecați”, *Iacov 5, 16*). Astfel,

putem conștientiza mai bine apartenența noastră, ca mădulare ale Trupului tainic al lui Hristos, care este Biserica, la Biserica însăși, pentru că atunci „când un mădular suferă tot trupul suferă”.

Bineînțeles că preotul, ca slujitor al Sfintelor Taine, va fi și „traducătorul” fidel al acestora ca mijloacele de vindecare prin excelență. Toate Sfintele Taine sunt o adevărată „farmacie duhovnicească”, culminând cu Taina Euharistiei, care este medicamentul prin excelență, leacul mântuirii. Taina Sfântului Maslu arată prin rugăciunile dedicate bolnavilor legătura directă dintre suferință și păcat. Cel mai important răspuns al Bisericii pentru cei bolnavi este iertarea păcatelor și împăcarea cu Hristos. Cea mai mare și mai importantă minune este iertarea. De aceea Sf. Maslu este legat întotdeauna de pocăință și spovedanie, de Sfânta Liturghie și de împărtășanie.

Pentru frații noștri din străinătate aflați în suferință, durerea bolii este dublată de durerea singurătății, de durerea depărtării de cei dragi, de neputința de a-și duce la îndeplinire planurile propuse. În boală, o importanță covârșitoare o are faptul de a ști și a simți că nu ești singur, că Însuși Hristos are umărul sub crucea ta, că El suferă împreună cu tine sau, mai bine zis, că El suferă în tine, El, care a asumat suferința lumii până la capăt. Dar boala și suferința ne dau de fapt și nouă marea șansă de a fi și mai ales de a deveni aproapele semenului nostru, ne dau fericita ocazie de a ne exercita dragostea dovedită prin faptă, de a trăi ortopraxia Bisericii. Adevărata milă creștină nu este o simplă compasiune emoțională și inactivă, ci este compătimire, adică o împreună-pătimire cu cel care suferă. „Bucurați-vă cu cei care se bucură și plângeți cu cei care plâng”... De aceea socotim de o mântuitoare importanță implicarea noastră, a clericilor, dar și a cât mai multor credincioși în această misiune pastorală de slujire a bolnavilor. În

mod concret, este de dorit constituirea unui grup de voluntari din fiecare parohie care să aibă o prezență constantă în spital pentru a căuta pe pacienții români, de a se interesa de nevoile imediate ale acestora (inclusiv cele materiale) sau, măcar, de a sta de vorbă cu ei, iar acolo unde este cazul să intermedieze legătura dintre bolnav și cadrele medicale sau cea dintre bolnav și ceilalți membri ai familiei acestuia.

Prezența preotului și a voluntarilor lângă patul bolnavului poate fi decisivă în determinarea atitudinii pozitive a acestuia față de boală. Să nu uităm că, pentru mulți bolnavi, spitalul a fost mai întâi arena de luptă cu fiarele suferinței, ale durerii, ale singurătății, ale disperării, dar că ulterior ei au reușit să vadă în boală taina crucii, care înseamnă totodată asumare, nădejde, răbdare, credință; au reușit, cu harul lui Dumnezeu, să transforme boala în punte de unire cu cerul, să înțeleagă că doar „în sănătatea sufletească se cuprinde începutul vieții veșnice” (Sf. Ioan Gură de Aur).

Bibliografie:

BIBLIA sau SFÂNTA SCRIPTURĂ, tipărită cu binecuvântarea Preafericitului Părinte Daniel, Ed. Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 2008.

Lucrări de specialitate:

BRECK, Pr. Prof. Dr. John, *Darul sacru al vieții*, Editura Patmos, Cluj-Napoca, 2001.

CHIRILĂ, Dr. Pavel, *Conceptul de medicină creștină – Sfânta Scriptură citită de un medic ortodox*, Editura Christiana, București, 2001.

LARCHET, Jean-Claude, *Teologia Bolii*, Ed. Oastea Domnului, Sibiu, 1997.

IDEM, *Creștinismul în fața bolii, suferinței și a morții*, Editura Sophia, București, 2006.

SOFIAN, Ardelean, Protosinghel, *Îndrumar pentru restabilirea sănătății*, Ed. Mănăstirea Brazi, 2000.

TIA, Arhimandrit, Teofil, *Elemente de Pastorală Misionară pentru o societate postideologică*, Editura Reîntregirea, Alba-Iulia, 2003,

VLACHOS, Mitropolit Hierotheos, *Boala și tămăduirea sufletului în tradiția ortodoxă*, Editura Sophia, București, 2007.

**ASPECTS REGARDING ILLNESS AND PASTORAL MINISTRY
TO THE SICK**

**Prof. Claudiu
STANCU**

Abstract: Health must also be evaluated from a spiritual perspective, not just from that of physical health, the role of priests being to take care of the spiritual, physical illness testing patience and faith. The priest constitutes a balancing factor in the patient's inner turmoil; before entering the hospital and meeting the patient, the priest must be psychologically prepared with a great capacity for listening, but also with a lot of warmth of soul.

Keywords: *priest, volunteering, healing, pastoral care.*

**MISIUNEA MEDICULUI ÎN SOCIETATEA SECULARIZATĂ ȘI
TEHNOLOGIZATĂ. PROVOCARE ȘI BINECUVÂNTARE****Dr. Petrișor-Raul
TUDORAȘCU¹**

Abstract: Credința și medicina nu pot fi separate. Învățătura creștină a adus o abordare bazată pe iubirea aproapelui, pe solidaritate, devoțiune și empatie. Din acest motiv medicii au fost atrași de creștinism mai mult ca orice alt grup profesional, sau poate creștinii erau atrași de practica medicală mai mult decât de orice altă meserie. Din primul secol, Biserica primară s-a organizat într-un efort sistematic de îngrijire a bolnavilor prin asistență voluntară. Credința are un impact semnificativ asupra modului în care medicii interacționează cu pacienții și în înțelegerea bolilor și mai ales a morții. Medicii și asistentele creștine, inspirați de exemplul și învățătura lui Iisus din Nazaret, sunt în fruntea eforturilor de a atenua suferința umană, de a vindeca bolile și de a avansa cunoștințele și înțelegerea.

Cuvinte-cheie: credință, medicină, vindecare, secularizare, inteligență artificială.

„Vasile putea să facă aici să plouă pâine din cer prin rugăciune..., prin cuvântul său el deschide hambarele bogaților... satură pe cei săraci cu pâine. Adună în același loc pe cei răniți de foame, printre aceștia sunt unii care abia mai respiră, bărbați, femei, copii, bătrâni... Apoi el imită pe Mântuitorul Iisus Hristos slujitor, Care, încins cu o pânză peste mijloc, nu disprețuia să spele picioarele ucenicilor și, cu propriii slujitori, sau, dacă vrem, cu cei asemenea lui în robie, deveniți în această împrejurare, asemănători în lucrare, el

¹ Doctor Raul-Petrișor Tudorașcu, medic Secția de Cardiologie a Spitalului Nr. 1, Craiova.

îngrijea trupurile celor bolnavi, îngrijea sufletele, aducându-le astfel mângâiere” - Sfântul Grigorie Teologul despre Sfântul Vasile cel Mare.

Înaltpreasfințite Părinte Mitropolit Irineu, Preacucernice Părinte Protoiereu, Preacuvioși și Preacucernici Părinți,

Vă mulțumesc pentru invitația de a fi astăzi lector în cadrul conferinței preoțești de toamnă organizată de Arhiepiscopia Craiovei, în cadrul Protoieriei Craiova Sud. Sunt recunoscător Înaltpreasfințitului Părinte Dr. IRINEU, Arhiepiscopul Craiovei și Mitropolitul Olteniei, pentru acest prilej binecuvântat și, totodată, sunt profund onorat, emoționat și bucuros să fiu astăzi prezent în mijlocul Dumneavoastră.

Conferința pe care am ales să o susțin poartă titlul *Misiunea medicului în societatea secularizată și tehnologizată. Provocare și binecuvântare*. Prezentarea de astăzi se înscrie în seria evenimentelor Anului Omagial al *Sfinților Tămăduitori și al Doctorilor fără de arginți* din cadrul Patriarhiei Române.

Introducere

Rolul medicului în societatea secularizată și tehnologizată este extrem de complex și important, date fiind provocările multiple din contemporaneitate și rapiditatea cu care se operează în fiecare domeniu și eficiența care se așteaptă să fie atinsă. Misiunea medicului poate fi înțeleasă din multiple perspective, care implică desigur aspecte etice, tehnologice, sociale și filosofice, pentru că îngrijirea persoanei are o dimensiune psihosomatică, cu o abordare complexă.

Provocările în societatea secularizată

În primul rând, o societate secularizată este o societate în care influența religiilor și a normelor tradiționale asupra vieții publice și private este în scădere, într-un astfel de context laicizat și laicizant, deciziile etico-morale fiind luate de obicei pe criteriile științifice și, în ultima perioadă, pe cel cost-beneficiu, iar nu, așa cum ar fi în duhul binecuvântării, în funcție de învățătura de credință și de morala creștină.

Într-o societate secularizată, deciziile legate de sănătate sunt mai des ghidate de considerente raționale și individualiste, decât de tradiții religioase. Medicul poate întâmpina situații în care pacienții refuză tratamente bazându-se pe raționamente personale sau ideologice, și nu religioase, ceea ce impune un set de provocări etice, însă misiunea sa este aceea de a vindeca, astfel că interesul superior al pacientului sau bunăstarea sa medicală trebuie să rămână criteriul ultim.

Societățile secularizate nu oferă întotdeauna cadre etice clare (sau atunci când oferă el sunt depersonalizate), în contextul noilor descoperiri medicale, motiv pentru care medicii trebuie să-și dezvolte propriile abilități de reflecție morală și etică, luând în considerare atât progresul științific, cât și implicațiile pentru pacient și societate. Spre exemplu, în societățile vestice, întrebările privind dreptul pacientului de a alege sfârșitul prin eutanasiu sau suicid asistat sunt din ce în ce mai frecvente și practice, juridice și medicale deopotrivă, fapt pentru care multe state au legalizat sau dezincriminat forme de moarte asistată (eutanasiu, suicid asistat medical sau suicid asistat). În acest context, medicul, ca parte a unui sistem care încurajează autonomia pacientului, dar apară în același timp interesul superior al pacientului, trebuie să echilibreze respectul pentru viață cu respectul pentru dorințele pacientului într-un cadru etic foarte delicat în care halatul alb al

vindecătorului a fost schimbat de legiutor într-unul negru.

Provocările în societatea secularizată și tehnologizată

În al doilea rând, o societate tehnologizată este una în care progresul tehnologic influențează și modelează aproape toate aspectele vieții umane, de la muncă și comunicare, transport până la sănătate și medicină. Impactul tehnologiei în viețile noastre este un truism. Roboții care vorbesc, mașinile care zboară, dronele militare sau realitatea augmentată nu mai sunt teme din romane sau filme science fiction, ci realități cotidiene. Acestea le însoțesc pe cele în care ni se dezvăluie o nouă descoperire medicală ce vindecă sau are rezultate remarcabile.

Într-o astfel de societate, medicina evoluează rapid sub impulsul tehnologiei, oferind oportunități mai mari pentru diagnosticare, tratament și prevenție. Sunt multe domenii în care tehnologia și IA depășesc abilitățile umane, iar medicina este un astfel de domeniu, mai ales în partea diagnosticării:

- IA și utilizarea algoritmilor de „machine learning” pentru diagnosticarea tumorilor cu mult timp înaintea medicului;
- utilizarea roboticii în chirurgie (celebrul robot Da Vinci Xi), care crește precizia și reduce riscul de complicații;
- folosirea nanobiotehnologiilor care dau speranțe pentru recuperarea din boli considerate până acum incurabile (celebrele implanturi neuronale);
- telemedicina care facilitează accesul la servicii medicale pentru persoane din zone îndepărtate sau cu mobilitate redusă (pandemia din 2020 ne-a arătat importanța telemedicinii și a medicului dispus să fie prezent, chiar și virtual, în viața celui aflat în suferință);
- tehnologii genetice și medicina personalizată care revoluționează tratamentele prin adaptarea acestora la profilul genetic al fiecărui pacient.

Însă, în tot acest peisaj al aspectelor extraordinare ale progresului și eficienței apar și probleme de etică medicală:

- IA aduce mari beneficii în diagnosticare, dar există riscul erorilor algoritmice și al deciziilor medicale care nu sunt întotdeauna explicabile. Se pune astfel întrebarea: cine este responsabil atunci când un algoritm greșește? Medicul sau mașinăria?

- automatizarea poate reduce empatia, o parte esențială a relației medic-pacient. Eficiența poate conduce la depersonalizarea activității medicale. Tehnologia poate diminua interacțiunea umană directă, iar provocarea pentru medic este să păstreze componenta umană, esențială în procesul de îngrijire medicală;

- medicina genetică ridică întrebări legate de ingineria genetică, selecția embrionilor, donarea și alte intervenții care pot afecta integritatea umană și natura alegerilor reproductive;

- odată cu digitalizarea în masă a datelor medicale, confidențialitatea devine o provocare majoră. Securitatea datelor medicale este încă, din păcate, o necunoscută pentru multe sisteme medicale;

- cu introducerea IA și a tehnologiilor avansate, medicii nu mai sunt singurele surse de cunoștințe medicale. Pacienții pot avea acces direct la informații medicale sau la diagnostice inițiale prin aplicații sau platforme online. În acest nou context, misiunea medicului se schimbă de la a fi doar furnizor de tratamente la a fi un ghid, un consilier și un mediator între tehnologie și pacient.

Din aceste considerente, în primul rând, medicul trebuie să evalueze cu grijă aceste dileme respectând atât progresul științific, cât și demnitatea pacientului. Medicina evoluează rapid, iar medicii trebuie să se adapteze constant la noi instrumente și metode. Acest lucru presupune formare

continuă nu doar în abilități clinice, ci și în tehnologia informației și bioetică.

În al doilea rând, este important ca medicii să rămână umani și empatici într-o eră a tehnologiei, echilibrând inovația cu empatia și înțelegerea profundă a naturii umane, pentru că potrivit crezului marelui medic Nicolae Paulescu „medicul trebuie deci să fie, în același timp, un savant care iubește din tot sufletul știința medicală, adică știința omului; să fie o ființă care se jertfește pentru alții, până la moarte și, în sfârșit, să fie un învățător al omenirii sau, mai bine zis, un apostol al moralei”.

În al treilea rând, un alt aspect important este garantarea accesului echitabil la tehnologiile medicale avansate. Într-o societate secularizată, considerentele de justiție socială devin cruciale. Medicul are rolul de a promova sănătatea ca drept fundamental, chiar și într-un sistem tehnologizat care poate crea discrepanțe de acces la îngrijiri.

Medicină și credință

Credința are un impact semnificativ asupra modului în care medicii interacționează cu pacienții și în înțelegerea bolilor și mai ales a morții. S-a dovedit că mulți pacienți doresc să-și înțeleagă boala în cadrul propriei credințe, doresc să discute probleme duhovnicești, solicitând timp pentru a vorbi despre religie sau suflet. Dihotomia care există astăzi, într-o oarecare măsură, între religie și medicină/știință nu a fost întotdeauna prezentă.

În primul mileniu creștin, preotul s-a aflat alături de medic în toate momentele importante ale vieții persoanelor din comunitatea sa. Atât în cadrul evenimentelor fericite (naștere, botez sau cununie), cât și în cele marcate de tristețe (momentul trecerii din viața biologică, înmormântarea ș.a.). Oamenii care căutau vindecare doreau un leac atât pentru trup, cât și pentru suflet, iar medicii din trecut erau capabili să înțeleagă acest lucru. Creștinii au considerat că medicina este un dar al lui Dumnezeu, oferind

alinare celor care suferă de boli. Majoritatea creștinilor nu au considerat incompatibilă folosirea medicinei și practicarea vindecării prin rugăciune. Crezând că Dumnezeu este Stăpân asupra vieții și morții și că Dumnezeu lucrează cel mai adesea prin mijloace naturale, ei au apelat pentru vindecare la folosirea medicamentului și rugăciune.

Deoarece medicina a fost privită ca o chemare sacră, literatura medicală din primul mileniu creștin descrie idealurile profesiei în termeni de valori religioase și morale. Creștinii văd întotdeauna afinități între îngrijirea trupului și grija sufletului. Practicarea medicinei a oferit medicului oportunități de a da sfaturi duhovnicești. Perioada Evului Mediu și mai ales cea a Renașterii marchează laicizarea principalelor evenimente din viața omului, când deja lângă patul muribundului rămâne doar medicul. Perioada Modernă continuă acest proces și îi aduce o încărcătură instituțională, când pacientul este mutat din sânul familiei în cel instituționalizat și specializat. Acest proces l-a ajutat pe omul modern să cunoască o serie de beneficii: personal și tratament specializat, îmbunătățirea rapidă și cu costuri mici a stării medicale, lipsa poverii de pe seama familiei etc. Odată cu *instituționalizarea* vindecării, s-au *instituționalizat* și murirea, și moartea pacientului, tratamentul s-a depersonalizat, iar abordarea a fost de cele mai multe ori somatică. Omul, trup și suflet, materie și spirit, s-a trezit cercetat fizic, iar nu și lăuntric, somatic, iar nu și duhovnicește. Această cercetare somatică, venită pe un fond al căutării hedoniste și utilitariste, l-a transformat pe omul duhovnicesc în *homo hedonicus*. Astăzi, muribundul își află sfârșitul biologic pe un pat de spital sau într-un centru de bătrâni, slujba de prohodire are loc în capela din localitate, iar mortul este cosmetizat ca să arate cât mai viu posibil.

La prima vedere, legătura dintre medicină și credință pare să fi

dispărut în anumite grupuri din societatea secularizată, dar rămâne faptul că rădăcinile medicinei în Europa sunt creștine și că indiferent ce spunem sau orice facem credința și medicina în esență nu pot fi separate. Învățătura creștină a adus o abordare bazată pe iubirea aproapelui, pe solidaritate, devoțiune și empatie. Din acest motiv putem concluziona că medicii au fost atrași de creștinism mai mult ca orice alt grup profesional, sau poate creștinii erau atrași de practica medicală mai mult decât de orice altă meserie. Din primul secol, Biserica primară s-a organizat într-un efort sistematic de îngrijire a bolnavilor prin asistență voluntară. Spitalele și bolnițele au apărut și s-au dezvoltat pe lângă mănăstiri, monahii susținând financiar și spiritual deopotrivă activitatea medicilor și tratamentul sau spitalizarea celor aflați în suferință. Filantropia medicală a jucat un rol primordial în caritatea creștină. Sfântul Grigorie din Nyssa, fratele Sfântului Vasile cel Mare, a insistat ca îngrijirea bolnavilor să fie o datorie esențială a creștinului. Sfântul Vasile cel Mare, cel care a organizat asistența socială și marele așezământ de lângă Cezareea Capadociei – supranumit *Vasiliada*, nume pe care l-a preluat și asociația social-filantropică a Arhiepiscopiei Craiovei - în realitate, primul spital din lume - ce cuprindea într-o parte cămine pentru îngrijirea leproșilor, într-o altă latură aziluri de bătrâni, o mare clădire-adăpost temporar al călătorilor străini, școli pentru copii, ei învățând aici carte ori diferite meserii. Și teologul Samuel Harakas spune: „Biserica Ortodoxă este aceea care a luat inițiativa organizării profesiei medicale în vederea îngrijirii și tratamentului sistematic al pacienților într-un cadru spitalicesc. Oamenii Bisericii nu numai că vorbeau în cuvinte frumoase despre medici, ci-i și foloseau într-un mod necunoscut până atunci pentru împlinirea scopurilor filantropice ale Bisericii. Spitalul bizantin este dovada cea mai puternică a unei sănătoase și salutare sinergii între tradiția creștină ortodoxă

și medicina rațională”.

În țara noastră, cele mai vechi bolnițe datează din secolele XIV-XV, când în zona Vâlciei s-au construit bolnițele de la Bistrița, Cozia, Horezu, Râmnicu Vâlcea, Dintr-un Lemn ș.a. Cea mai veche bolniță din această parte a țării, atestată documentar, este cea de la Bistrița, ridicată de Barbu Craiovescu. Documente certifică vindecarea trupească a mai multor persoane, printre care fiul paharnicului Jianu, iar în pomelnicele mănăstirii se găsesc mulțumiri pentru vindecările de tifos, epilepsie, psihopatii și ciumă.

Așa cum vedem, încă de la începuturile creștinismului medicul și medicina au fost în Biserica lui Hristos, deoarece Dumnezeu vindecă prin taine, prin minuni și mai ales prin medicină și prin medici - aceasta este *acțiunea Sa cea mai normală, cea mai obișnuită*. Pentru cei bolnavi și oropsiți a venit și Mântuitorul Iisus Hristos în lume. În Evanghelia după Luca, Iisus le-a spus apostolilor „vindecați pe bolnavi și spuneți oamenilor că împărăția lui Dumnezeu este foarte aproape de voi”. Hristos ca Vindecător, ca Doctor al trupurilor și al sufletelor cum se mărturisește în rugăciunile de la Sf. Maslu, este una dintre temele caracteristice din scrierile creștinismului primar. Ignatie din Antiohia, în 107 d.Hr., a vorbit despre Iisus ca medic, pentru că El este cu adevărat Doctorul sufletelor și al trupurilor noastre.

În Evanghelia după Matei, capitolul 9, versetul 12, Iisus le zice fariseilor: „Cei sănătoși nu au nevoie de medic, ci cei bolnavi” - implicația evidentă fiind răspunsul creștinilor la imperativul vindecător al lui Iisus, dedicându-se îngrijirii bolnavilor. Creștinii au ridicat în mod constant statutul social al celor slabi sau bolnavi și au căutat să-i iubească și să-i îngrijească la maximul abilităților lor.

În Evanghelia după Matei, capitolul 25, versetul 40, Iisus spune:

„Orice ai făcut pentru unul dintre cei mici frați ai mei, ai făcut pentru mine”, de unde reiese faptul că ființele umane au fost create după chipul lui Dumnezeu, dându-i fiecărei persoane o valoare inerentă, aceasta constituind baza pentru respectul vieții de la concepție până la moarte, ceea ce distinge în mod clar etica medicilor creștini de etica medicală predominantă a pluralismului politeist clasic, reluat în secolul al XXI-lea de consecvențialismul bioetic al secularității.

Concluzii

În viitor, medicii se vor confrunta cu provocări bioetice majore, cum ar fi utilizarea biotehnologiilor pentru prelungirea vieții (uneori din principii vitaliste sau hedoniste insistând pentru criotanasie sau nemurire digitală) sau potențialul de a modifica radical specia umană (transumanism și postumanism). Întrebarea fundamentală este: Va putea medicina tehnologizată să păstreze o dimensiune etică și umană? Pe măsură ce IA devine tot mai prezentă în medicina clinică, există întrebări legate de încrederea în algoritmi și de capacitatea medicilor de a înțelege și explica deciziile luate de IA, fapt pentru care medicul va trebui să fie un garant al transparenței și să poată evalua critic deciziile tehnologice.

Cu toate aceste dileme etice, astăzi, după două milenii de creștinism, medicii și asistentele creștine, inspirați de exemplul și învățătura lui Iisus din Nazaret, sunt în continuare în fruntea eforturilor de a atenua suferința umană, de a vindeca bolile și de a avansa cunoștințele și înțelegerea. De aceea, astăzi, nu v-am vorbit despre medicul aflat între știință și credință, ci despre omul de știință credincios, pentru care pacientul este aproapele, tratamentul este măsura iubirii sale, iar vindecarea este finalitatea vocației sale.

**THE MISSION OF THE DOCTOR IN A SECULARIZED AND
TECHNOLOGICAL SOCIETY. CHALLENGE AND BLESSING****Dr. Petrișor-Raul
TUDORAȘCU**

Abstract: Faith and medicine cannot be separated. Christian teaching brought an approach based on love of neighbor, solidarity, devotion and empathy. For this reason, doctors were attracted to Christianity more than any other professional group, or perhaps Christians were attracted to medical practice more than any other profession. From the first century, the early Church organized itself in a systematic effort to care for the sick through voluntary assistance. Faith has a significant impact on the way doctors interact with patients and in the understanding of illness and especially death. Christian doctors and nurses, inspired by the example and teaching of Jesus of Nazareth, are at the forefront of efforts to alleviate human suffering, cure diseases and advance knowledge and understanding.

Keywords: *healing, faith, medicine, secularization, artificial intelligence.*

**ISTORIA BISERICII ORTODOXE
ROMÂNE – PERSONALITĂȚI ȘI
EVENIMENTE**

**REVISTA PRESEI LAICE. ȘTIRI DESPRE MĂNĂSTIREA
TISMANA SURPRINSE ÎN PAGINILE ZIARELOR ROMÂNEȘTI
ANTEBELICE**

**Prof. Gabriel
SARCINĂ¹**

Abstract: Statutul de mare lavră al Mănăstirii Tismana, dobândit de-a lungul veacurilor, precum și istoricul său glorios au atras atenția presei naționale și locale, uneori chiar și a celei transilvănene, din perioada antebelică. Ca urmare, în paginile diverselor cotidiene, săptămânale, reviste, hebdomadare ș.a. au apărut diverse informații despre personalul bisericesc și cel monahal, precum și despre unele inspecții sau restaurări care au avut loc aici. De o deosebită atenție din partea presei scrise s-au bucurat așezămintele de binefacere adăpostite de Mănăstirea Tismana, însă nu trebuie uitate nici vizitele sau excursiile efectuate aici și, mai ales, felurile instituții de cultură care au luat naștere în tot acest răstimp. Pe de altă parte, Mănăstirea Tismana a avut un rol bine determinat în promovarea stațiunii climatice Tismana, fapt reliefat atât de presa centrală, cât și de publicațiile tipărite în județul Gorj, în întreaga perioadă de dinainte de intrarea României în Primul Război Mondial.

Cuvinte-cheie: Mănăstirea Tismana, presa antebelică, județul Gorj.

Introducere. Lăcașul monastic de la Tismana s-a comportat ca un veritabil magnet pentru presa centrală din Vechiul Regat, însă și pentru cea din Transilvania, la cumpăna secolelor XIX – XX. Astfel, dornice de a prezenta publicului larg tot felul de știri de senzație, principalele cotidiene, revistele sau hebdomadarele cu acoperire națională s-au aplecat cu mult patos și abnegație asupra tradiției istorice a Mănăstirii Tismana, asupra poziției sale geografice, a transformării localității omonime în stațiune

¹ Gabriel Sarcină, profesor de Istorie la Liceul Tehnologic „Constantin Brâncuși” Peștișani, județul Gorj.

climaterică. Nu au fost omise nici personalitățile locului, precum călugărul-pitic Gherasim Cornescu sau inegalabilul poet George Coșbuc, profesorul bucureștean G.O. Gârbea, personalități care au avut nu numai o legătură destul de trainică cu lăcașul de cult amintit, ci au atras și numeroși vizitatori sau au generat adevărate puseuri de cultură. Așa cum fără prea mari eforturi se va putea observa și în cele ce urmează, presa centrală nu s-a limitat doar la informații despre istoricul Mănăstirii Tismana sau al diverselor personalități care au vizitat-o în perioada antebelică, ci ne-a oferit informații și despre personalul bisericesc sau monahal de aici, cei care au decedat, au fost hirotonisiți, transferați, numiți pe post sau excomunicați.

Foarte căutate de publicul larg au fost și știrile despre acele așezăminte de binefacere care au fost adăpostite în incintele Mănăstirii Tismana în perioada antebelică. Astfel, într-o primă fază, având sprijinul Primăriei București, aici s-a organizat un azil pentru copiii abandonați pe străzile Capitalei, apoi un orfelinat. După aceea, s-a întemeiat și un sanatoriu, cel care pe timpul vacanței de vară a găzduit atât elevii cu probleme, cât și pe unii dintre profesori, iar la un moment dat și unele persoane care contractaseră virusul tuberculozei. La toate acestea s-a mai adăugat și o colonie (tabără) școlară care pe timpul lunilor de vară din anii care au precedat izbucnirea Primului Război Mondial a desfășurat activități destul de intense cu elevii din zonele defavorizate ale țării. Dar toate aceste așezăminte nu ar fi devenit funcționale dacă pe lângă Primăria orașului București nu s-ar fi implicat și Ministerul Instrucțiunii și Cultelor sau Casa de Economie, Credit și Ajutor a Corpului Didactic, cea care avea sediul în București și care s-a constituit tocmai pentru a sprijini corpul didactic din întreaga țară.

De asemenea, rânduri întregi de cerneală s-au scris și cu prilejul implicării Mănăstirii Tismana în eforturile de revitalizare a idealurilor naționale din perioada antebelică. Am aflat cu acest prilej despre serbările școlare de la cumpăna secolelor XIX – XX, la care au participat școlile primare din satele din proxima apropiere a Mănăstirii Tismana, însă și despre muzeul întemeiat aici de profesorul bucureștean Gârbea (1905), despre singurul atelier-casnic din județul Gorj, cel care a funcționat în clădirile anexe ale Mănăstirii Tismana (1910), despre biblioteca culturală din cadrul sanatoriului de la Mănăstirea Tismana (1912), mai apoi despre îndrăzneța idee de înființare a unui observator astronomic, după modelul mănăstirilor apusene, precum și despre Școala Inferioară de Meserii care a urmărit să pregătească ucenici în specializările mobilă și chereștea.

Tot în această perioadă s-au pus bazele stațiunii climaterice Tismana, iar doi dintre pilonii determinanți care au permis înfăptuirea acestei doleanțe mai vechi a oamenilor din partea locului au fost, pe de-o parte, „verdeața pădurilor, murmurul ritmic al apelor, curățenia aerului și dulceața climatului” ([UNIVERSUL](#), 1905e, p. 2), iar pe de altă parte existența Mănăstirii Tismana cu tot ceea ce reprezenta încă de la ctitorirea sa de către Sf. Nicodim, de la cumpăna dintre secolele XIV – XV. De altfel, în toate referirile lor, investitorii din această zonă se raportau mereu la valea codrilor seculari ai Mănăstirii Tismana. Oare de ce?

Nu în ultimul rând, în partea finală a acestui studiu, am ținut să contabilizăm, pe cât ne-a fost posibil, și publicațiile gorjane din perioada antebelică, totul pentru a avea o privire de ansamblu asupra întregii imagini a Mănăstirii Tismana, a rolului jucat de această străveche vatră monahală în microclimatul local. Însă, așa cum bine se poate constata și din materialul

respectiv, am reușit să identificăm prea puține publicații, astfel că evaluarea noastră a avut de suferit.

Informații despre personalul bisericesc și monahal, inspecții și restaurări ale Mănăstirii Tismana

Dacă ne referim numai la personalul bisericesc și la cel monahal de la Mănăstirea Tismana, cele mai numeroase știri l-au avut în prim-plan pe „părintele Gherasim Cornescu cari constituia o curiozitate pentru cei care nu-l văzuseră și o plăcere pentru cei care-l cunoșteau” ([ADEVĂRUL](#), 1900, p. 2). De altfel, momentul încetării sale din viață a fost redat alături de alte amănunte din viața sa personală sau publică în felul următor: „Gherasim, piticul călugăr de la Mănăstirea Tismana (România), a încetat din viață. Tătuțul Gherasim, cum îi numeau frații în Christos, s-a născut la anul 1817 în comuna Meriș, județul Mehedinți, și a îmbrăcat haina monahală, la vârsta de 20 de ani, în această mănăstire. În tinerețe făcea comerț de pescărie în Turnu Severin și din cauza staturii prea mici, era obiectul glumelor răutăcioșilor, fapt care l-a făcut să intre în călugărie. Din fire, foarte bisericos, asista regulat la toate slujbele de zi și de noapte la mănăstire; era un bun cunoscător al tuturor buruienilor, pe care le întrebuința ca medicamente la diferite boale, și n-avea mai mult ca 114 centimetri. De notat e că tătuțul Gherasim n-a mâncat carne timp de 45 ani” ([EVENIMENTUL](#), 1902, p. 1902; [FP](#), 1902, p. 273). Dintr-un alt ziar, editat dincolo de crestele Munților Carpați, în Transilvania integrată pe atunci în Austro-Ungaria, și care apărea de trei ori pe săptămână, la rubrica *Foișoră. La finele anului* erau nominalizați și „cei cari îi știm (...) spre piosă pomenire: (...) călugărul Gherasim tăicuțul de la Mănăstirea Tismana în România” ([TR](#), 1902/1903, p. 1). O speță care prezenta câteva elemente identice, deși nu atât de

mediatizată, a fost donația unuia dintre foștii superiori ai Mănăstirii Tismana, Cuvioșia Sa Singhelul Spiridon Aposteanu. Prin testament, dar după dispariția sa, a lăsat „Epitropiei bisericei parohiale Bâltișoara, din comuna Runcu, județul Gorj (...) 10 pogoane pământ, situate în cătunul Bâltișoara” ([VN](#), 1901c, p. 3).

Un alt caz vestit a fost redat de ziarul „Timpul”, în data de 19 februarie 1900 st.v., atunci când s-a publicat pe prima pagină un succint articol referitor la „o nouă hirotonie de Arhiepiscop (...) noul episcop al Romanului” ([TIMPUL](#), 1900a, p. 1). Din lecturarea articolului în cauză am aflat că funcția de arhiepiscop a revenit părintelui arhimandrit Gherasim Saffirin, așa cum a aprobat și Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române încă de la data de 24 mai 1900, cel care înainte de a se călugări se numea G. Zanfirescu. La 1 septembrie 1869, în urma unui concurs organizat la Craiova, a obținut postul de profesor de limba franceză de la Gimnaziul din Târgu Jiu, iar în anii următori s-a aflat chiar la conducerea acestei școli de elită din urbea târgușiană. Numai că în luna decembrie a anului 1873 și-a înaintat demisia și „s-a călugărit în ziua Nașterii Domnului în Sf. Mănăstire Tismana de către reposatul arhimandrit Dionisie Albeșteanu” ([TIMPUL](#), 1900a, p. 1). Articolul se continuă și cu alte informații despre diversele funcții deținute de-a lungul timpului, inclusiv despre transformarea numelui, în timpul frecventării Liceului din Craiova, din Zanfirescu în Saffirin (!), de către directorul Fontanini, „care își făcea o plăcere din latinisarea numelui școlarilor” ([TIMPUL](#), 1900a, p. 1). De asemenea, într-una din ședințele Sfântului Sinod de la sfârșitul lunii octombrie 1912, au intrat în cinul călugăresc mai mulți călugări, la câteva mănăstiri din țară. Astfel, cu această ocazie, „P.S. Arhiepiscop Sofronie Craioveanul a citit rapoartele prin care se aprobă călugărirea fraților Gherasim Munteanu, Constantin Dorneanu, Călin

C. Pană, Gheorghe I. Darie. Marin Kiru și Manole Aldea din Mănăstirea Cocoșul (Tulcea), Nicolae P. Damaschin și Ioan N. Dumitrache din Mănăstirea Stănișoara; *Narcis Popescu din Mănăstirea Tismana*” ([UNIVERSUL](#), 1912c, p. 2).

Din timpul revoltelor care au cuprins și județul Gorj pe parcursul anului 1900, presa centrală a surprins, de altfel, și unicul caz al unui preot din comuna Ciuperceni, acesta „fiind mai dârz dintre răsvrățiți, a fost bătut de agenții forței publice, apoi transportat la Mănăstirea Tismana și acolo arestat. Aflu de acest preot că a fost instigator și a ațâțat țeranii în a se răscula” ([UNIVERSUL](#), 1900, p. 2). Din păcate, alte informații nu ne-au mai fost oferite. Astfel nu știm cu exactitate numele și prenumele preotului arestat, parohia în care slujea, dar și de ce a fost dus tocmai la Mănăstirea Tismana și nu la Postul de jandarmi local? Să se fi luat o decizie în acest sens ca cei răsculați din această parte a județului Gorj să fie duși la Mănăstirea Tismana unde a fost organizat un centru special de arest?

Numirile pe post sau transferurile survenite în rândul personalului ostenitor de la Mănăstirea Tismana, însă numai o parte dintre acestea, le-am regăsit menționate și în presa vremii. Spre exemplu, „cuviosul Ieromonach Damaschin Popescu a fost întărit, pe ziua de 1 aprilie 1900, în postul de superior al Mănăstirii Cozia, din județul Vâlcea în locul cuviosului Protosinghel Iosif Popescu transferat la Mănăstirea Tismana, din județul Gorj” ([TIMPUL](#), 1900b, p. 2). Pe de altă parte, cotidianul „Universul” din data de 16 august 1901 dădea un anunț în paginile sale despre „D. Cosma Butuc [cel care] a fost numit diacon al Monastirei Tismana din județul Gorj, în locul ierodiaconului Dionisie Popescu” ([UNIVERSUL](#), 1901d, p. 2). De asemenea, același cotidian, amintea și despre faptul că „prin budgetul Monastirei Tismana din județul Gorj pe 1905/1906 prevăzându-se de către

Administrația Cassei Bisericești 25 locuri de monahi din care sunt deja vacante de la 1 aprilie 13 locuri, aceia din monahii de pe la alte mănăstiri care n-ar avea locuri prin buget și ar dori să se ducă la Tismana, să se prezinte la stăreție, cu acte în regulă pentru a fi primiți” ([UNIVERSUL](#), 1905b, 4). Același anunț a fost reluat și la sfârșitul lunii următoare, numai că se preciza că „la Monastirea Tismana (Gorj), fiind 14 locuri vacante de monahi din cele 25 locuri create prin bugetul anului c[urent], aceia din monahi cari ar dori să ocupe aceste locuri, să se prezinte la stăreție cu acte în regulă” ([UNIVERSUL](#), 1905d, p. 2). Pe un calapod oarecum asemănător, numai că peste câțiva ani, „ierodiaconul Clement Georgescu, de la Mănăstirea Tismana, hirotonit în preot [era instalat] preot la acea mănăstire” ([VIITORUL](#), 1912b, p. 2; [CONSERVATORUL](#), 1912b, p. 2; [DIMINEAȚA](#), 1912d, p. 2), în timp ce „paradiaconul Amfilachie Mănăilescu, fost diacon la Mănăstirea Cozia, a fost numit la biserica Mănăstirii Tismana” ([MINERVA](#), 1912e, p. 2). Presa centrală a alocat câteva rânduri și mutării „Prea Cuviosului Arhimandrit Corneliu Săbăreanu, superiorul mănăstirii Govora (...) transferat la Mănăstirea Tismana, în locul titularului demisionat” ([MINERVA](#), 1909c, p. 2; [VN](#), 1909, p. 3) sau „P.C. Arhimandritul Corneliu Săbăreanu, superior al Mănăstirii Govora, a fost mutat în aceeași calitate la Tismana” ([MINERVA](#), 1909d, 2). Dar pe arhimandritul Corneliu Săbăreanu îl mai regăsim și în coloanele aceluiasi ziar și atunci „când și-a dat demisia din funcția de stareț al Mănăstirii Tismana (...) demisia i-a fost primită” ([MINERVA](#), 1912a, p. 3), însă pe parcursul lunii martie 1912.

Tot cotidianul „Universul”, al cărui fondator era Luigi Cazzavillan, a găzduit pe prima pagină, într-unul din numerele sale de pe parcursul lunii martie 1910, un interviu mai amplu cu arhimandritul Corneliu Săbăreanu, superiorul Mănăstirii Tismana. Cuvioșia Sa tocmai ce se întorsese dintr-o

vizită de la Muntele Athos. Cum a ajuns și la Salonic s-a interesat de „frații noștri macedoneni (...) pretutindeni pe unde am umblat am auzit numai plângeri (...) banii pe care îi cheltuiește Statul român nu sunt întrebuințați după destinația lor (...) sumele ce s-au adunat și trimis pentru ajutorarea victimelor antariților numai în mică parte au ajuns în mâna nenorociților” ([UNIVERSUL](#), 1910a, p. 1). De altfel, profitând de faptul că arhimandritul Corneliu Săbăreanu cunoștea foarte bine situația compatrioților săi din Macedonia, mai mulți notabili de aici l-au rugat să susțină cauza românilor macedoneni în fața guvernului de la București, iar în cazul în care nu dobândeau susținere, aceștia urmau să aleagă între greci și bulgari.

Un alt superior al Mănăstirii Tismana, în chiar ultimii ani antebelici, l-am regăsit frecvent în coloanele ziarelor cu acoperire națională. Este vorba despre arhimandritul Ianuarie Popescu. Așadar, așa cum au consemnat și mai multe ziare bucureștene din data de 29 aprilie 1912, „protosinghelul Ianuarie Popescu, fost superior al Mănăstirii Bogdana, a fost întărit superior al Mănăstirii Tismana” ([ADEVĂRUL](#), 1912, p. 3; [CONSERVATORUL](#), 1912a, p. 3; [DIMINEAȚA](#), 1912a, p. 6; [MINERVA](#), 1912b, p. 2; [VN](#), 1912a, p. 3). Ceva mai târziu, pe parcursul anului 1913, a avut loc o spargere în atelierul și prăvălia comerciantului Pantelimon Bărbulescu din orașul Târgu Jiu. Făptașii au sustras mai multe mărfuri, dar și „ceasul de aur al starețului din Tismana, Ianuarie Popescu, aflat într-o haină care se dedese pentru reparație” ([UNIVERSUL](#), 1913, p. 3). În luna aprilie a anului 1913, „câțiva oameni de inimă din comuna Tismana au ținut să-și arate recunoștința față de G.O. Gârbea, cunoscutul profesor din București, prin al cărui stăruințe și cheltuieli s-au executat chioșcurile, șoselele și cele șapte poduri și podețe de pe Valea Tismanei” ([VIITORUL](#), 1915, p. 4). Telegrama, expediată cu prilejul onomasticii profesorului Gârbea, a fost semnată și de arhimandritul Mănăstirii

Tismana, Ianuarie Popescu, alături de alte personalități ale comunei în arealul căreia se afla binecunoscuta ctitorie nicodimiană.

Așa cum presa centrală a relatat în mod corect informații despre numirile pe post sau transferări, tot așa a procedat și în cazul în care unii dintre ostenitorii Mănăstirii Tismana au încălcat regulile interne și au fost dați afară din monahism. În această ipostază, numai că în ultima decadă a lunii noiembrie 1902, o parte a presei centrale a surprins și cazurile lui Visarion Brădescu și Ieremia Dărârlat, foști monahi la Mănăstirea Tismana. Acuzați de „purtare rea monahală (...), au fost depărtați cu desăvârșire din toate schiturile și monăstirile eparchiei Râmnicului-Noul Severin” ([UNIVERSUL](#), 1902b, p. 3). Pe de altă parte, însă pe parcursul lunii iulie 1908, ziarele au relatat despre cazul „monahului Visarion Panciu, de la Sf. Monastire Tismana – Gorj, [cel care] se exclude din acea sfântă monastire, precum și din toate sfintele monastiri din țară, pentru grave abateri de la disciplina monahală. În consecință, numitul se șterge din statele zisei monastiri și cum excluderea sa are un caracter definitiv, întrucât s-a făcut nevrednic de cinul monahal, nu-i mai e îngăduit a purta rasa monahală” ([VN](#), 1908, p. 3).

De-a lungul timpului, în câteva rânduri, Mănăstirea Tismana a fost supusă inspecțiilor de către forurile ierarhice superioare, așa cum s-a întâmplat și pe parcursul anilor care au precedat izbucnirea primei conflagrații mondiale. Ca urmare, în decursul lunii noiembrie 1902, așa cum am aflat din cotidianul „Adevărul”, „Episcopul de Râmnic a inspectat (...) Mănăstirea Tismana și celelalte biserici din județul Gorj. Cu această ocazie s-a constatat că în acest județ sunt în construcție 23 de biserici din cari 7 sunt deja terminate” ([ADEVĂRUL](#), 1902, p. 2). Trei ani mai târziu, lăcașul monastic de la Tismana a fost inspectat de către „dr. Chiriacescu,

administratorul Casei bisericilor, cu care ocazie s-au luat măsuri pentru buna regulare a arhondăriei și a primirii vizitatorilor” ([DIMINEAȚA](#), 1905, p. 2). Această inspecție a coincis, întâmplător sau nu, cu verificarea din ziua de 20 iulie 1905, de către Florian Crassan, directorul Casei de Economie a Corpului didactic, a sanatoriului de la Mănăstirea Tismana. Așa cum au surprins și sursele istorice consultate de noi, „ambii vizitatori au rămas pe deplin mulțumiți de rezultatul inspecțiunilor” ([DIMINEAȚA](#), 1905, p. 5). În data de 1 iunie 1909, a început vizita P.S.S. Ghenadie, Episcop al Râmnicului și Noului Severin, în orașul Târgu Jiu. Conform programului stabilit dinainte, „astăzi P.S. Sa va inspecta bisericile din localitate, iar mâine va inspecta și Monăstirea Tismana, care e condusă de Cuvioșia Sa arhimandritul Iosif Popescu” ([MINERVA](#), 1909a, p. 3). Această vizită va fi reluată alți trei ani mai târziu, atunci când „P.S.S. Episcop al Râmnicului Noul Severin, D.D. Ghenadie, va inspecta cu începere de la 23 septembrie Sfintele Mănăstiri Tismana, Polovragi, Schitul Lainici și Locuri Rele din județul Gorj” ([UNIVERSUL](#), 1912b, p. 3). Așa cum a surprins și officiosul „Voința Națională”, Episcop al Râmnicului Noul Severin, D.D. Ghenadie, a efectuat în această perioadă mai multe vizite canonice la bisericile, schiturile și mănăstirile din județele Dolj, Gorj și Mehedinți ([VN](#), 1912b, p. 2).

Având o vechime atât de îndelungată, Mănăstirea Tismana a fost supusă tuturor stihilor naturii, însă și relelor puse la cale de semenii noștri pe parcursul întregului secol XIX. Ori toate acestea, în cele din urmă, au produs diverse stricăciuni și pagube, mai mari sau mai mici, unele dintre acestea fiind remediate și în perioada antebelică. Ei bine, două dintre aceste reparații și restaurări au fost surprinse și de presa vremii, cu toate că informațiile nu sunt atât de bogate. În ediția sa din data de 9 iunie 1905 st.v., ziarul „Conservatorul” făcea referire și „la repartizarea fondurilor prevăzute

pentru reparațiuni și restaurări la (...) Tismana” ([CONSERVATORUL](#), 1905a, p. 2) și la alte 7 – 8 mănăstiri din țară. Numai că „această repartizare [urma] să se facă după chibzuința Comisiunii Monumentelor Istorice” ([UNIVERSUL](#), 1905c, p. 2). Dintr-o altă sursă istorică am menționat, ca să avem idee cam ce sume s-au alocat pentru reparații în anul 1905, că Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice a alocat „pentru restaurări la Monastirile Tismana, Horea, Govora, Văcărești, Pângărați și Mărgineni, precum și unele îmbunătățiri la episcopii și mitropolii 80.000 lei” ([UNIVERSUL](#), 1905a, p. 4). Așa cum am aflat dintr-un raport al Comisiei Monumentelor Istorice, pentru anul 1912, Statul Român a alocat suma de 315.00 lei pentru lucrări de reparații la mai multe monumente care țineau de bisericile sau mănăstirile din România. Mănăstirea Tismana a intrat, alături de alte douăzeci și două de astfel de monumente, pentru cheltuirea sumei de 200.000 lei ([VIITORUL](#), 1913, p. 1).

Așezămintele de binefacere adăpostite de Mănăstirea Tismana

Un calup destul de important de știri despre Mănăstirea Tismana, care s-au regăsit în coloanele și paginile ziarelor cu acoperire națională, au fost cele referitoare la diversele așezăminte de binefacere care au coexistat în cadrul acestui secular lăcaș de cult încă din primele decenii ale secolului al XX-lea.

Printre primele astfel de așezăminte a fost și un azil de copii abandonați care urma să fie construit de către municipalitatea bucureșteană, în strânsă cooperare cu Ministerul Instrucțiunii și Cultelor, pentru a sprijini copiii abandonați de pe străzile orașului București. Astfel, unul dintre consilierii bucureșteni, Costescu-Comăneanu, a solicitat „ca primarul să intre

în tratative atât cu Ministerul Instrucției Publice, cât și cu cel al Domeniilor pentru a duce la bun sfârșit chestiunea copiilor găsiți, prin înființarea unui azil în clădirea superbă care se află la Mănăstirea Tismana” ([UNIVERSUL](#), 1901b, p. 2). Însă, aproximativ o lună mai târziu, în data de 7 iulie 1901, „Comisiunea însărcinată de dl. primar al Capitalei, Procopie Dumitrescu, pentru a studia chestiunea copiilor găsiți, și-a depus raportul său, conchizând la deschiderea unui credit de 35.000 lei, pentru creerea unui azil la Mănăstirea Tismana” ([ADEVĂRUL](#), 1901b, p. 2). Din păcate, cu toate că a fost obținut acel acord pentru înființarea azilului, totuși, cu toată strădaniile noastre, nu am mai regăsit nicio altă informație în acest sens în paginile ziarelor din anii de debut ai secolului al XX-lea.

O altă categorie de copii defavorizați, cei care au fost sprijiniți de aceeași municipalitate bucureșteană, au fost copiii orfani. Ca urmare, de la data de 1 septembrie 1901, au fost trimiși la „orfelinatul Tismana un număr de 120 copii” ([UNIVERSUL](#), 1901a, p. 2). Acest orfelinat „a început să funcționeze la Monastirea Tismana pentru elevi și eleve în vârstă de 3 – 12 ani, cuprinzând cursuri froebeliane și primare” ([UNIVERSUL](#), 1901a, p. 2). Aceeași știre venea însă și cu completarea că „la vârsta de 12 ani cari vor fi terminat cursurile la acest orfelinat vor fi trimiși să le completeze la Mănăstirea Cozia, unde se va înființa o școală practică de agricultură și meserii” ([UNIVERSUL](#), 1901a, p. 2). Concomitent, Ministerul Instrucțiunii a pus la dispoziția orfanilor localurile celor două mănăstiri, precum și personalul didactic, iar restul cheltuielilor cu cazarea sau masa trebuia acoperite de către unele societăți de binefacere din București ([FAMILIA](#), 1901, p. 298). Informații despre deschiderea „orfelinatului Tismana” unde urma să fie găzduiți cei 120 de copii orfani s-au regăsit și în coloanele „Gazetei Transilvaniei”, periodic ce era tipărit la Brașov în aceea perioadă,

din luna iunie 1901 ([GT](#), 1901, p. 3). La rândul său, oficiosul guvernului liberal a redat în ziua de 14/27 Iunie 1901 o altă știre din care am aflat cum „Consiliul de Miniștri a aprobat proiectul de lege pentru recunoașterea ca persoană morală a orfelinatului ce se va înființa la Monastirea Tismana pentru copiii găsiți întreținuți de primăria orașului București” ([VN](#), 1901a, p. 3).

Despre sanatoriul de la Mănăstirea Tismana – „o parte din chiliile acestei mănăstiri, cari se ruinaseră în urma unui groaznic incendiu, restaurate de Casa Școalelor de pe lângă ministerul Instrucțiunii și transformate într-un sanatoriu pentru membrii corpului didactic” ([UNIVERSUL](#), 1905e, p. 2) – primele știri le-am identificat pe parcursul verii anului 1901, deci undeva tot la debutul secolului al XX-lea. Numai că, într-o primă fază, am dat peste o altă informație cu privire la ministrul Spiru Haret, cel care era întru totul de acord să pună la „dispozițiunea societății *Sprrijinul* pentru găsduirea copiilor în timpul vacanței sanatoriul de la Tismana” ([ADEVĂRUL](#), 1901a, p. 2). Mai apoi, ministrul Finanțelor Publice, G.D. Pallade, a propus un proiect de lege despre acordarea unor credite noi. Între aceste credite se regăsea și cel în valoare de 15.000 lei, referitor la „mobilier, dotație și alte cheltuieli necesare pentru instalațiunea sanatoriilor de la Monastirile Tismana și Cozia” ([VN](#), 1901b, p. 1). Practic, Ministerul Instrucțiunii și Cultelor a primit suma totală de 130.906,81 lei, pentru terminarea construirii mai multor școli, între care și finalizarea celor două sanatorii de la mănăstirile mai sus menționate. Măsurile adoptate au fost de bun augur și au permis ca la data de „15 iulie [1901 să fie] trimiși la sanatoriul de la Tismana 50 copii dintre orfanii primăriei Capitalei, [iar] Sanatoriul va fi pus sub supravegherea domnișoarei dr. Ecaterina Arbore-Rally” ([UNIVERSUL](#), 1901c, p. 2).

Începând cu anul 1904, activitatea sanatoriului de pe lângă Mănăstirea Tismana a început să se diversifice. De acum înainte, „în urma cererii dl. Lupu Antonescu, directorul Casei de Credit, Economie și Ajutor a Corpului didactic, dl. ministru Haret a pus la dispoziția Casei localul Mănăstirii Tismana din județul Gorj spre a instala acolo un sanatoriu pentru membrii corpului didactic cari ar avea trebuință să-și restabilească sau întărească sănătatea” ([ADEVĂRUL](#), 1904, p. 3). În baza acestei aprobări, „Casa de Economie se ocupă acum de organizarea aceluia sanatoriu” ([VN](#), 1904a, p. 3). La scurt timp, din inițiativa prim-ajutorului de primar de la Capitală, I.N. Cezărescu, „Societatea muzicală *Hora* a luat hotărârea de a da luni 28 iunie 1904, în sala și grădina Oppler, o mare serbare populară, din veniturile căreia o parte se va vărsa casei de Credit și Economie a corpului didactic – instituită de ministerul instrucțiunii – în folosul sanatoriului de la Tismana, fondat de sus-numita casă” ([UNIVERSUL](#), 1904a, p. 2). Iată și câteva dintre momentele surprinse în cadrul programului care urma să fie prezentat de către Societatea muzicală *Hora*: „coruri bărbătești sub conducerea dl. Juarez Movilă; în Grădină distracțiuni variate și gratuite: Bombardarea de la Port Arthur, călătoria în Europa, serenadă, muzică militară, concurs de popice, dans în sală” ([UNIVERSUL](#), 1904b, p. 2). De asemenea, am mai reținut și faptul că „serbarea se dă în folosul sanatoriului de la Tismana, iar intrarea generală e 1 leu de persoană” ([UNIVERSUL](#), 1904b, p. 2). De regulă, acest sanatoriu era pus la dispoziția cadrelor didactice doar în perioada verii. Spre exemplu, în a doua parte a lunii august 1905, „dl. Crassan, directorul Casei de Economie, Credit și Ajutor al Corpului didactic, a fost la Tismana, unde a închis sanatoriul pentru membrii corpului didactic cari au petrecut vacanța acolo” ([ADEVĂRUL](#), 1905a, p. 3). Totodată, conducerea acestei case „înștiințează că pune gratis la dispoziția membrilor

ei pe timpul vacanței celei mari sanatoriul de la Tismana. Doritorii să se adreseze directorului Casei, str. Doamnei, No. 14” ([VN](#), 1905a, p. 3). Mai apoi, pe la începutul anului 1906, datorită alocării sumei de 4.000 lei pentru sanatoriul de la Tismana, „prin noul budget s-a creiat și un post de sub-director” ([UNIVERSUL](#), 1906, p. 1).

Dintr-o știre preluată din cuprinsul revistei „Albina”, de pe parcursul anului 1907, ni s-a dezvăluit cum „Casa de Credit și Ajutor a Corpului didactic a cedat Ministerului de Interne localul său de la Mănăstirea Tismana, spre a înființa un sanatoriu de tuberculoși, cu condițiunea de a primi de preferință membri ai corpului didactic cari ar fi atinși de această boală” ([ALBINA](#), 1908, p. 910). Ca urmare, datorită și acestor negocieri, „dl. sub-director al Serviciului Sanitar, însoțit de dl. Babeș, șeful Serviciului Technic, a plecat la Tismana unde se va instala un sanatoriu de tuberculoși” ([VIITORUL](#), 1908, p. 2). Interesant ni s-a părut de semnalat că presupusa aducere a acestor persoane suferinde de tuberculoză nu a împiedicat activitatea zilnică a sanatoriului de la Mănăstirea Tismana. Spre exemplu, în data de 27 iunie 1907, aici au sosit „coloniile de fete (...) conduse de către d-nele Bolintineanu și Laurenția Gribincea. Fiecare colonie va avea 50 eleve” ([UNIVERSUL](#), 1907b, p. 2; [ADEVĂRUL](#), 1907a, p. 2).

Pe parcursul anului 1910, după aproape un deceniu de funcționare neîntreruptă, a fost nevoie de primele reparații asupra clădirii sanatoriului de la Mănăstirea Tismana. Cum erau probleme cu învelișul acoperișului, cu celeritate „s-a aprobat deschiderea unui credit de 25.000 lei pentru repararea sanatoriului din Tismana, administrat de Cassa de Credit a Corpului didactic” ([VN](#), 1910b, p. 2). De asemenea, numai că în anul care a urmat, ministrul Instrucțiunii și Cultelor, C.C. Arion, „a semnat decizia prin care se deschidea pe seama Casei de Economie, Credit și Ajutor a Corpului

didactic un credit extraordinar în sumă de lei 202,50 pentru plata asigurării localului sanatoriului de la Tismana” ([ADEVĂRUL](#), 1911, p. 5; [MINERVA](#), 1911c, p. 2). În egală măsură, chiar în ultima decadă a lunii decembrie 1912, „sanatoriul Casei Corpului Didactic de la Tismana (Gorj) unde se trimit vara copiii membrilor Casei, spre a se întrema, având nevoie de oarecare reparațiuni, dl. C. Niculescu-Slave, directorul Casei corpului didactic, va merge în localitate însoțit, de un domn arhitect, pentru a vedea cari sunt reparațiunile absolut necesare spre a se prevedea în bugetul anului viitor suma cu venită” ([MINERVA](#), 1912f, p. 5).

Casa de Credit și Ajutor a Corpului didactic a alocat pentru întreținerea sanatoriului de la Mănăstirea Tismana, prin bugetul pe anul 1915 – 1916, suma de 7.767,50 lei ([ROMÂNULU](#), 1915a, 2). Tot din același exercițiu bugetar am identificat, deși dintr-o sursă oficială ([MOR](#), 1915, p. 394)^{2*}, o grilă cu personalul acestui sanatoriu, precum și cu salarizarea acestuia. Iată cu se prezentau datele:

Personalul sanatoriului Tismana (1915 – 1916)

No. crt.	Funcția deținută	No. de posturi alocate	No. zile lucrate	Indemnizația lunară	Suma totală primită
1	Director	1	45	150 lei	225 lei
2	Pedagogi	2	45	40 lei	120 lei
3	Doctor	1	45	80 lei	120 lei

^{2*}Iată aici, conform sursei istorice citate, cum era defalcată suma de 7.767,50 lei, destinată întreținerii sanatoriului Mănăstirii Tismana pentru exercițiul bugetar 1915/1916: „retribuția personalului – 1365 lei; mobilier și reparația lui – 1.000 lei; instalarea și întreținerea coloniei școlare – 4.000 lei; reparația și întreținerea localului – 1.000 lei; asigurarea localului – 202,50 lei; aparate didactice și științifice – 200 lei”.

4	Custode	1	12 luni	40 lei	480 lei
5	Bucătar	1	45	70 lei	105 lei
6	Spălătoareasă	1	45	60 lei	90 lei
7	Oameni de serviciu	3	45	50 lei	225 lei
8	–	10	–	–	1.365 lei

Sursa: [MOR](#), 1915, p. 394

Începând cu vara anului 1910, dar și în anii următori – cu toate că primele referiri au apărut încă de la sfârșitul lunii iulie 1907 ([VN](#), 1907, p. 3)^{3*} – în presa națională au apărut unele informații cu privire la un alt așezământ de binefacere, respectiv „înființarea unei colonii școlare la Mănăstirea Tismana (Gorj), unde se vor găzdui în timpul verii un număr de 50 de copii ai membrilor casei, aleși dintre cei cari trăesc în ținuturile mai nesănătoase din țară” ([VN](#), 1910a, p. 2; [VIITORUL](#), 1916, p. 1). Practic, cererile se primeau până la data de 1 iunie 1915, însă trebuiau însoțite de o adeverință care să ateste calitatea de elev de ciclu primar (cl. III – IV) sau gimnazial (cl. I – II). Circulara emisă de Casa de Economie, credit și Ajutor a Corpului didactic a avertizat că în primul an, în colonie, vor fi găzduiți 50 de băieți, iar în anul următor 50 de fete. Prima perioadă de funcționare a coloniei de la Mănăstirea Tismana s-a desfășurat între zilele de 1 iulie – 15 august 1910 și a găzduit 44 elevi, pentru aceasta „fiecare copil va aduce cu el următoarele obiecte: 3 rânduri de premeneli, plapomă de vară, pernă, 2

^{3*}Redăm în acest context câteva astfel de referiri, surprinse de presa centrală încă din anul 1907: „Primăria Capitalei a primit rapoarte detaliate asupra stărei coloniilor școlare de vacanță, trimise pe socoteala ei la Monastirea Tismana și Breaza de Sus. Din aceste rapoarte se vede că toți elevii au câștigat ca greutate și se simt mult mai bine, grație influenței exercitate asupra lor de agenții naturali al naturei”.

cearceafuri de plapomă, 2 cearceafuri de pat, 2 fețe de pernă, 2 cămăși de noapte, îmbrăcămintea trebuincioasă, pieptene, săpun și 2 șervete de masă” ([MINERVA](#), 1910, p. 5).

Colonia școlară de la Mănăstirea Tismana și-a desfășurat activitatea și în anii care au precedat intrarea țării noastre în Primul Război Mondial. Astfel, în vara anului 1911, „Casa de Economie, Credit și Ajutor a Corpului Didactic a hotărât să trimită în vara aceasta la Tismana (Gorj) o colonie de băieți, de la cl. II primară până la cl. II secundară inclusiv, din regiunile impaludate și în special din județele de pe marginea Dunărei și a Prutului” ([MINERVA](#), 1911a, p. 2). În vara anului următor întreaga colonie școlară, coordonată de profesorul I. Radovici de la Liceul din Pitești, s-a mobilizat și a realizat o serbare „care a avut loc în ziua de 15 August și al cărei scop a fost ca, procurând o distracțiune intelectuală vizitatorilor, să se strângă și fonduri pentru formarea unei Biblioteci” ([VIITORUL](#), 1912a, p. 4). În vara anului 1914, colonia școlară de la Mănăstirea Tismana a fost coordonată de către prof. Cherciu, numai că, așa cum de altfel s-a procedat în fiecare an, „înainte de plecare elevii au fost examinați de dr. Bolintineanu și d-rand. Cuilis” ([DIMINEATA](#), 1914, p. 2). Pe de altă parte, cum inspirat au surprins și alte ziare de pe parcursul anului 1914, „la Tismana a fost aranjat un frumos sanatoriu pentru elevi, unde se va da o îngrijire aleasă” ([MINERVA](#), 1914a, p. 3). În același timp, Ministerul Instrucțiunii și Cultelor a fost de acord cu trimiterea de colonii școlare și în anul 1915, atunci când „copiii membrilor Casei de economie, credit și ajutor a corpului didactic să fie admiși în colonia școlară de la Tismana, unde vor fi trimși pe ziua de 18 iulie și vor sta pînă la 15 August” ([ROMÂNULU](#), 1915b, p. 2).

Vizite și excursii la Mănăstirea Tismana

În cele aproape două decenii care au precedat intrarea țării noastre în Primul Război Mondial, Mănăstirea Tismana s-a bucurat de nenumărate vizite sau excursii, inclusiv de la cel mai înalt nivel al Statului Român, însă și de alte personalități și chiar oaspeți veniți din afara granițelor țării, cu toții fiind îndrumați să viziteze vestita ctitorie nicodimiană. Ori astfel de vizite sau excursii, cu astfel de personaje, mai mult sau mai puțin cunoscute, făceau încă din acele timpuri deliciul presei românești, în special al consumatorilor de presă, de multe ori atât de avizi după orice noutate inserată în paginile ziarelor.

Așadar, chiar la cumpăna dintre secolele XIX – XX, într-unul dintre ziarele bucureștene cu acoperire națională, se făcea referire la preconizata vizită a „dl. Grigore Tocilescu, profesor universitar, însoțit de numeroși profesori și profesoare din Craiova, [cel care] a făcut o excursiune la Mănăstirea Tismana” ([CONSTITUȚIONALUL](#), 1900, p. 3). Mai apoi, au sosit aici, în data de 20 iunie 1902, „studenții școlii de arhitectură [plecați] în excursiune la Monăstirea Tismana, din județul Gorj, sub conducerea d-lui profesor arhitect P. Antonescu, unde vor executa, timp de mai multe zile, ridicarea planului acestui măreț monument de arhitectură națională” ([UNIVERSUL](#), 1902a, p. 3). În sprijinul studenților din acest grup, Ministerul Instrucțiunii și Cultelor nu a ezitat să se implice și a sponsorizat la propriu transportul pe calea ferată a acestora de la București la Târgu Jiu într-o primă etapă, apoi din urbea târgușiană la Mănăstirea Tismana. De aici nemaifiind cale ferată, au fost achiziționate trăsuri cu cai.

Pe parcursul verii anului 1903, o delegație a Regimentul No. 18 „Vologda” din Rusia, condusă de colonelul Ragoza, a ajuns și în orașul Târgu Jiu. Delegația a fost întâmpinată de către oficialitățile politice și militare ale

locului, apoi a vizitat cazărmile celor două regimente gorjene, Muzeul Gimnaziului și Școala de ceramică. Potrivit unei știri preluate din cotidianul „Adevărul”, în dimineața zilei de 21 iunie 1903, „la orele 5⁰⁰, vor pleca în excursiune la Mănăstirea Tismana” ([ADEVĂRUL](#), 1903a, p. 3), știre care în acest format a apărut și în oficiosul liberalilor, „Voința Națională” ([VN](#), 1903b, p. 3). Mai mult decât atât, dar din „Gazeta Transilvaniei”, am mai aflat că „se[a]ra li s-a dat un mare banchet la Clubul militar urmat de bal. Duminecă dimineața a plecat în excursiune la Monastirea Tismana” ([GT](#), 1903, p. 3). Această informație, exact în această compoziție, a fost confirmată și de către alte ziare ([UNIVERSUL](#), 1903, p. 3). Numai că, colac peste pupăză, în ediția din 22 iulie 1903, la rubrica „Ultimele informațiuni” din ziarul „Adevărul” a fostă tipărită următoarea știre, aflată în totală contradicție cu cele redate mai sus: „Ieri, ofițerii ruși, conduși de ofițeri români, au vizitat Mănăstirea Lainici din județul Gorj, iar nu Mănăstirea Tismana” ([ADEVĂRUL](#), 1903b, p. 3). Acum, nefiind aici spațiul necesar unei astfel de abordări lăsăm pe seama istoricilor gorjeni să elucideze și acest mister, dacă delegația rusă condusă de colonelul Ragoza a ajuns și la Mănăstirea Tismana în ultima decadă a lunii iulie 1903 (!).

În luna iulie a anului 1905, o serie de vizitatori au trecut pragul de la „Monastirea Tismana, cel mai vechiu monument religios, zidită de Sf. Nicodim, întemeietorul vieții călugărești din Muntenia, [cel care] se distinge prin o poziție pitorească și aerul plăcut. De aceea, Casa de Economie, Credit și Ajutor a Corpului didactic a găsit această localitate cea mai nimerită de a trimite în vilegiatură membrii din toate treptele învățământului. Observ pe d-nii: Gârbea (București), Georgescu (Craiova), Mihăilescu (București), Baston (Iași), Antonescu (Alexandria), Miloșescu (Târgu Jiu), Gheorghiu (București) etc.” ([DIMINEAȚA](#), 1905, p. 2). Cam în aceeași perioadă, în

Capitală și-a desfășurat activitatea și Congresul Corpului Didactic Primar. După închiderea lucrărilor, „congresiștii au plecat în excursie la Turnu Severin, Târgu Jiu și Monăstirea Tismana. Excursia e presidată de dl. profesor Gr. Tocilescu (...) Administrația Casei școalelor a oferit o mie de lei pentru acoperirea cheltuielilor excursiei” ([CONSERVATORUL](#), 1905b, p. 2).

Pe parcursul lunii noiembrie 1909 s-a derulat, într-una dintre sălile Universității bucureștene, o ședință ordinară a Societății Studenților în Teologie. La un moment dat, în timpul ședinței, a luat cuvântul studentul Vasile Ispir, cel care a conferențiat cu privire la mănăstirile din România. Astfel, între altele, a „amintit de călugărul Nicodim din a cărui inițiativă a fost clădită Mănăstirea Tismana” ([MINERVA](#), 1909e, p. 2). Mai mult, Cercul Comercial și Industrial din București a dat un anunț destul de incitant în ziarul „Dimineața” cu privire la faptul „că duminică 6 și luni 7 iunie c. este sfințirea drapelului Cercului Comercial și Industrial din Târgu Jiu de unde *a aranjat și o excursie la Mănăstirea Tismana, cel mal vechiu și frumos locaș sfânt din țară* (subl. n. – G.S.)” ([DIMINEAȚA](#), 1910, p. 2). O altă acțiune de imagine, care ne deconspiră și cât de celebră și atractivă era Mănăstirea Tismana, a fost vizita unor ziariști străini în România, din vara anului 1911. Era vorba despre „trei corespondenți din Viena ai marilor ziare engleze: „Times“, „Morning Post“, Agenția 'Roeper“, „Chicago-Daily-News“ și „Standard“ ([MINERVA](#), 1911b, p. 2). Ei bine, după ce aceștia au vizitat câteva exploatări forestiere din Moldova, au fost duși în portul Brăila, apoi pe Valea Prahovei, dar și la Sinaia și la Curtea de Argeș, iar în final au făcut o excursie pe Valea Jiului până la Mănăstirea Tismana.

Familia regală a României, prin iluștrii săi reprezentanți, a sosit în mai multe rânduri la Mănăstirea Tismana. Una dintre aceste vizite s-a desfășurat în data de 15 iulie 1907, preț de numai două ceasuri, și a avut în

prim-plan pe „Altețele Lor Regale Principele Ferdinand, Principesa Maria și Prințul Carol (...) după ce au vizitat biserica, cercetând odoarele scumpe ce se găseau acolo, au fost întâmpinați la ieșire de învățătorul Matei Chiricescu de la școala din Topești, Gorj, care în numele țărânilor a ținut o cuvântare pe care Altețele Lor au ascultat-o cu multă atențiune” ([ALBINA](#), 1907, p. 1249). Știrea, preluată din revista „Albina”, ne mai arată și că distinșii oaspeți au vizitat sanatoriul de pe lângă această mănăstire, dar și că de față au mai fost și ministrul de interne, Ionel Brătianu, dr. Tache Culcer, prefectul județului Gorj, Titu Frumușanu, primarul urbei târgujiene ș.a. Cotidianul „Adevărul” a menționat că „în seara sosirii se va da un banchet de 70 persoane, în Sala maurescă a Palatului Comunal” ([ADEVĂRUL](#), 1907b, p. 2). Așa cum era de așteptat, vizita a fost descrisă și în ziarele de peste graniță, cele din Austro-Ungaria, iar acestea au punctat că „mulțime de popor venise de prin satele vecine ca să vadă și să salute pe principii moștenitori. Din Târgu Jiu până la mănăstire erau numeroase arcuri de verdeață, împodobite cu Tricolorul național și unele cu portretele dinastiei” ([GT](#), 1907b, p. 3). Pe parcursul lunii septembrie 1912, ziarul arădean „Românul” a publicat episodice unele fragmente din memoriile Regelui Carol I, cele cu privire la călătoria sa din Oltenia, dar de la începuturile Domniei Sale. Așadar, „la 24 Aprilie/6 Maiu 1867, prințul pleacă în călătorie prin Oltenia (...) un ținut bogat (...) întorcându-se de la Bistrița, pe lângă Mănăstirea Horezu, la Târgu Jiu, Prințul atinge locuri pe unde n-a mai călcat picior de Domn român (...) de la Târgu Jiu, Prințul merge la Mănăstirea Tismana, zidită pe o stâncă prăpăstioasă ce se prăvălește în apele Jiului (aici, eroare, Mănăstirea Tismana nu este în apropierea râului Jiu, n.n. – G.S.); păduri minunate împrejmuesc lăcașul dumnezeiesc; puțini călugări se mai adăpostesc aici” ([ROMÂNULU](#), 1912, p. 3). Pe parcursul verii anului 1915, Mănăstirea

Tismana a fost vizitată și de către Regina Maria. Mai precis, în data de 26 iulie la „ora 9 a.m. prin punctul Polovragi venind de la Râmnicu Vâlcea a sosit în localitate M.S. Regina Maria. În întâmpinarea M.S. a sosit dl. Numa Dem. Frumușeanu, prefectul județului, dl. căpitan Ciulei, comandantul jandarmeriei. M.S. Regina va vizita în automobil Valea Jiului și în urmă Mănăstirea Tismana” ([MINERVA](#), 1915a, p. 2). Un alt ziar cu acoperire națională, „Universul”, a menționat în coloanele sale preconizata vizită a Reginei Maria în județul Gorj, dar și că „dorința M.S. este de a vizita Valea Jiului, Mănăstirea Tismana și Schitul Crasna” ([UNIVERSUL](#), 1915, p. 5).

Exemplul familiei regale a României a fost urmat și de alți voiajori/excursionişti care au purces la vizitarea Mănăstirii Tismana în perioada antebelică. Pe de-o parte, ne-a impresionat excursia școlară instructivă desfășurată în județele Gorj și Vâlcea, de la sfârșitul lunii mai 1912, inițiată de către profesorii G. Beiuș-Palade și Spiridon Popescu cu elevi de la Liceul „Mihai Viteazul” și Liceul „Gheorghe Lazăr” din București. De reținut, mai ales pentru tinerii din zilele noastre, „excursionişti s-au dus cu trenul până la Târgu Jiu. *De acolo au plecat pe jos la Mănăstirea Tismana, unde au poposit o noapte. A doua zi au plecat, tot pe jos, la Runcu (...) tot drumul de la Târgu Jiu la Govora, elevii și cei doi profesori excursionişti l-au făcut pe jos, în cele mai bune condițiuni*” ([MINERVA](#), 1912c, p. 4). În același timp, însă pe la sfârșitul lunii august 1912, s-a organizat în amfiteatrul Liceului „Carol I” din Craiova unul dintre Congresele Studenților Români. După ultima ședință s-au decis să facă și „o excursiune la Târgu Jiu și Mănăstirea Tismana” ([GT](#), 1912, p. 3; [OLTEANUL](#), 1912, p. 3). Din știrile preluate și din alte ziare am aflat că era vorba despre „304 studenți și studente din cei ce au luat parte la Congresul din Craiova” ([DIMINEAȚA](#), 1912c, p. 2), întâmpinați în gara târgușiană de prefectul I. Cocorăscu și de

către fanfara Regimentului 18 Gorj. Totodată, concomitent cu excursia congresiștilor de la Târgu Jiu și Mănăstirea Tismana, s-a decis ca viitorul congres să se desfășoare la Galați ([TR](#), 1912, p. 383).

Apropierea momentului intrării țării noastre în Primul Război Mondial a impus anumite restricții în ceea ce privește vizitarea Mănăstirii sau a stațiunii climaterice Tismana. De altfel, într-un succint articol, redat și în ziarul „Universul”, eventualii vizitatori erau atenționați că dacă au în plan „să viziteze Tismana, au nevoie de un permis de la Brigada locală, fără de care nimeni nu poate sta în localitate” ([UNIVERSUL](#), 1916, p. 3). Cu acest prilej, autorul articolului a evidențiat și prețurile piperate din domeniul transportului local, mai precis cei 50 lei care trebuiau achitați unei trăsurii care parcurgea traseul de la Târgu Jiu la Tismana sau retur, de asemenea își exprima credința că preconizata vizită a ministrului de interne, V.G. Morțun, va lămuri și acest aspect atât de nedorit.

Mănăstirea Tismana, focar de cultură și sprijinoare constantă a idealurilor naționale

Un alt aspect care nu poate fi neglijat, dar care a fost speculat cu promptitudine maximă de către mai toate ziarele din România și din afara granițelor sale, a fost calitatea de focar de cultură și sprijinoare constantă a idealurilor naționale de către Mănăstirea Tismana. Așa cum bine se cunoaște și din scrierile secolelor trecute, acest sfânt locaș monastic a avut un extrem de important rol religios, însă și cultural, chiar de la întemeierea sa de către Sfântul Nicodim. De altfel, în toată perioada antebelică, așa cum o să vedem și în rândurile care urmează, statutul de susținător necondiționat al interesului național prin dorința de emancipare a maselor largi de oameni din această regiune se va ramifica în mai multe direcții.

Așadar, o primă inițiativă de acest tip a fost regizată încă de la cumpăna dintre secolele XIX – XX. Cu acest prilej, câteva școli din satele aflate în imediata vecinătate a Mănăstirii Tismana au organizat în comun o serbare omagială cu prilejul sărbătorii zilei de 10 mai 1900, ziua regalității. Astfel, s-a „hotărât ca serbarea zilei de 10 Maiu să o facă în unire la Mănăstirea Tismana și cu o pompă mai strălucită ca ori când și ori unde (...) peste 300 elevi au pornit împreună înspre mănăstire în șiruri de câte patru. În capul coloanei mergea un cornist care cântă marșuri diferite, apoi școla Topesci, Peștișani, Pocruia, Tismana (...) la revederea turnurilor Sfintei Mănăstiri, un strigăt puternic de *Ura* a izbucnit din piepturile tinere ale elevilor” ([ALBINA](#), 1900, p. 966). Ne-a impresionat profund motivul pentru care această manifestare, indiscutabil cu iz de patriotism local, a fost organizată în această locație, și iată de ce: „Tismana, ca monument istoric, ține legate de dânsa o sumă de amintiri grandioase din trecutul neamului nostru românesc” ([ALBINA](#), 1900, p. 966). Și cine oare ar avea tăria/argumentele să contrazică aceste cuvinte, atunci, ca și acum?

Pe de altă parte, în chiar vara anului 1901, municipalitatea bucureșteană a propus un alt proiect inedit pentru aceste locuri, înființarea „la Monăstirea Tismana a unui institut în care să funcționeze o școală fröbeliană pentru un număr de 50 copii în vârstă de 4 – 6 ani. După încheierea primului an, se va înființa prima clasă primară și așa treptat până la complectarea scoalei primare” ([UNIVERSUL](#), 1901e, p. 1). Se mai dorea ca acei copii din metropola bucureșteană, abandonați din diverse motive de către propriii părinți, să fie integrați în școlile profesionale din Vechiul Regat, însă numai după absolvirea claselor primare de la Mănăstirea Tismana.

O altă instituție de cultură, întemeiată tot în incinta Mănăstirii Tismana și care era de asemenea în slujba interesului național, a fost instituția muzeului. Ca urmare – potrivit cotidianului „Adevărul” – bucureșteanul G.O. Gârbea, „cunoscutul literat, profesor de limba română, a înființat la Mănăstirea Tismana un muzău conținând fragmente din toți copacii și diferite varietăți de pietre aflate în această regiune (...) acestea toate cu scop de a înlesni vizitatorilor cunoașterea în scurt timp a întregii regiuni și a produselor ei materiale” ([ADEVĂRUL](#), 1905b, p. 3). În același timp, muzeul de la Mănăstirea Tismana mai deținea și o secțiune specială dedicată teratologiei speciilor de arbori din întreaga regiune. Din păcate, așa cum s-a întâmplat și în cazul institutului de copii finanțat de Primăria Capitalei, și în cazul muzeului întemeiat de profesorul G.O. Gârbea nu am reușit să identificăm și alte informații în presa vremii, fapt ce ne determină să lăsăm, din nou, pe umerii istoricilor gorjeni stabilirea adevărului în cele două cazuri relatate în rândurile anterioare.

În primăvara anului 1910, Ministerul Industriei și Comerțului, într-o colaborare cu Ministerul de Interne, a decis înființarea unor ateliere-centre de învățământ industrial casnic, scopul declarat al acestor proiecte-pilot fiind acela de a sprijini industria casnică locală, cea din gospodăriile țărănești. Astfel, toate prefecturile au fost notificate oficial, iar prin intermediul acestora și toate comunele rurale din subordine. În județul Gorj a fost întemeiat un astfel de atelier-pilot doar în comuna Tismana. Știrea, relatată de mai multe ziare („Minerva”, „Voința Națională”, „Mișcarea” etc.), nu ne dezvăluie locația exactă. Noi credem însă că sediul acestui atelier-centru era tot la Mănăstirea Tismana. Un argument în acest sens este faptul că în ianuarie 1909, deci cu aproximativ un an înainte, „învățătorii Dumitru Gh. Popescu și Ion Neferescu de la școala din comuna Tismana, județul Gorj,

care se află pe una din cele mai frumoase și poetice văi ale Carpaților, au adresat un călduros apel către public, spre a se construi un local de școală pentru numeroșii fii de săteni” ([UNIVERSUL](#), 1909, p. 2). Unde să-și fi desfășurat activitatea acest atelier-centru dacă în localitatea Tismana învățătorii solicitau sprijin pentru ridicarea unei noi școli cu aproximativ 12 – 13 luni înainte?

Către sfârșitul verii anului 1912, câteva dintre ziarele bucureștene au făcut referire la înființarea unei biblioteci culturale, tot în cadrul sanatoriului de la Mănăstirea Tismana ([UNIVERSUL](#), 1912a, p. 2). Numai că pentru strângerea fondurilor necesare a fost organizată o serbare școlară, în data de 15 august 1912, de către membrii coloniei școlare de la această mănăstire. În organizarea serbării s-au implicat și familia prefectului județului Gorj, I. Cocorăscu, iar „beneficiul va servi pentru înființarea unei biblioteci culturale la sanatoriul din Mănăstirea Tismana” ([DIMINEAȚA](#), 1912b, p. 4). În plus, am mai remarcat și faptul că poetul George Coșbuc a delectat publicul prezent cu câteva dintre scrierile sale. Dar iată, succint, cum suna apelul adresat de directorul coloniei, Ioan Radovici, în fața celor care se aflau la Tismana în acele zile: „Pentru ca Valea Mănăstirei Tismana să fie cu adevărat un cuib dătător de viață atât locuitorilor regiunii, cât și buchetului de vizitatori, ce din an în an își mărește numărul, subsemnații față de îndatoririle ce avem ca să cultivăm odraslele, ce ne sunt încredințate în toate direcțiunile, și încurajați de binevoitorul sprijin al distinsului literat, dl. G. Coșbuc, am luat inițiativa înființării unei biblioteci culturale, care să aibă sediul în sălile sanatoriului din Mănăstirea Tismana și care să servească de centru de cultură vizitatorilor, coloniștilor din timpul vilegiaturii, cum și cercurilor culturale sătești din această regiune” ([VIITORUL](#), 1912a, p. 4). Nobile și înălțătoare idealuri, mai trebuia doar acceptate și de mulți alții.

O propunere mai mult decât inedită, despre care nici nu știm dacă s-a finalizat vreodată (!), mai degrabă credem că nu, a venit din partea transilvăneanului Gavrilă Todica Geogiu în chiar ultima lună a anului 1912. Nici mai mult, nici mai puțin, acesta a propus înființarea, însă după model apusean, a unor observatoare de munte și astfel „să se introducă observațiile științifice și în mănăstirile din România. Stăruința aceasta nu s-a auzit în Regat, căci *așa e unitatea noastră culturală* (...) dacă Mănăstirile Tismana, Cozia, Secu, Neamț și altele nenumărate s-ar preface în stațiuni de observație (...) s-ar face observații astronomice, meteorologice, seismice” ([ZCSP](#), 1912, p. 52). Într-adevăr, inedită această propunere, trebuie să recunoaștem, cu toate că era mai greu de pus în aplicare, atât din lipsa resurselor financiare, cât mai ales a specialiștilor și a dotărilor necesare.

Începând cu toamna anului 1913, Casa de Economie, Credit și Ajutor a Corpului didactic a adus la cunoștința propriilor membri „că în localul sanatoriului de la Mănăstirea Tismana din județul Gorj se înființează pentru fiii lor o Școală inferioară de meserii, în specialitatea tâmplărie de mobile și construcțiuni. Numărul elevilor cari se vor primi în anul acesta se fixează la 20 și ei vor fi externi, se va înființa o cantină pentru masa de prânz a elevilor” ([CONSERVATORUL](#), 1913b, p. 2). Doritorii trebuia să aducă o cerere de înscriere, dar să nu întârzie mai mult de data de 1 octombrie 1913, precum și certificatul de absolvire a claselor primare, actul de naștere și biletul de vaccinare. Din oficiosul liberalilor ieșeni am aflat că într-adevăr școala avea sediul în sanatoriul de la Mănăstirea Tismana, iar specializările erau mobilă și cherestea, numai că prioritate aveau „fiii învățătorilor și ai educatorilor” ([MIȘCAREA](#), 1913, p. 2). Și pentru ca toate lucrurile să meargă strună, eliminând astfel greșelile, în paginile ziarului „Conservatorul” a fost dat un anunț despre o broșurică, denumită „În munți și mănăstiri. Publicațiune

pentru înființarea la Mănăstirea Tismana a unei Școli inferioare de meserii pentru fiii membrilor Casei de Credit a Corpului didactic” ([CONSERVATORUL](#), 1913a, p. 2).

Tot în această paradigmă a promovării valorilor naționale, cel puțin așa am interpretat-o noi, se înscriu și toate acele referiri despre Mănăstirea Tismana, mai ales despre trecutul glorios al său, surprinse în paginile principalelor ziare naționale. Astfel, ziarul „Voința Națională”, într-unul dintre numerele sale de la începutul lunii februarie 1903, a prezentat un raport al generalului Gheorghe Magheru expediat către Guvernul Provizoriu al Țării Românești. Din cuprinsul acestui raport am aflat cum „temendu-se a nu se urma vreo neorânduială de către făcătorii de rele, sau altceva, s-au adunat parte din cetățeni și au format un jurnal, chibzuind a strânge oameni credincioși cu plată și mai cu seamă 80 sârbi îi luară la Mănăstirea Tismana, ca cu dâșii să susție liniștea în cetate și district până la întoarcerea d-lui Radu Roset și Zamfir Broșteanu, ce se orânduise din parte-le deputați ca să meargă la București” ([VN](#), 1903a, p. 2). Săptămânalul „Foaia Poporului”, chiar pe prima sa pagină, a redat o ilustrație mai mult decât grăitoare cu Mănăstirea Tismana, cu următoarea explicație: „Din frumoasele ilustrații, ce împodobesc *Enciclopedia Română*, mai dăm azi chipul vechei Mănăstiri Tismana din Oltenia (România), care după cum să vede este așezată în un loc foarte romantic, fiind asemenea unei cetățui” ([FP](#), 1904, p. 154). Dintr-un articol semnat de către Ioan Dragomirescu, denumit „Pe Valea Jiului”, desprindem o altă inedită descriere a celebrei ctitorii nicodimiene: „Mănăstirea Tismana, ca un cuib de vultur, e situată pe un colț de munte. Zidită prin secolul al XVI-lea, fu refăcută vreo două secole mai târziu. La Tismana se găsesc prețioase odoare și alte obiecte rare. Pe dedesubtul chiar al mănăstirii trece un pârâu care vine din muntele din dosul acesteia. În

cascade spumegânde el să aruncă pînă ce dă de râul Tismana. În fața cascadei se află inevitabilul chioșc. Zic *inevitabilul chioșc*, căci am observat că nu e cascadă care, ceva-ceva de se respectă, e imposibil să nu treacă pe lingă vreun chioșc, sau cel puțin pe lângă vreo bancă” (VN, 1904b, p. 1). Pe parcursul lunii iulie 1908, M. Străjan a petrecut mai multe zile în stațiunea climaterică Tismana. Ulterior, în „Gazeta Transilvaniei”, și-a publicat impresiile sub titlul „Din Valea Tismanei (18/31 Iulie 1907)”. Așa cum era de așteptat, ne oferă câteva informații istorice interesante și despre Mănăstirea Tismana: „Cale de 15 minute de la conacul Ocolului Silvic, pe o frumoasă șosea umbrită de arbori seculari, ajungi la vechia Mănăstire a Tismanei. Din jos de mănăstire treci pe lângă o drăguță vilă nouă a d-lui Miloșescu, tipograf și librar din Târgu Jiului. În fața vilei, ceva mai sus de șosea, se află un lăculeț plin de pești, făcut de călugării mănăstirii prin derivarea unei părți din gârla de alături. Pe culmea stâncei, ce se înalță deasupra lacului, se văd încă ruinele unei bisericuțe vechi, făcută, cum spune legenda, de Sfântul Antoniu, care locuia în peștera de alături” (GT, 1907a, p. 3).

Presa centrală românească a acordat ample rânduri și operei istoricului gorjean Alexandru Ștefulescu, ca de altfel și personalității sau vieții sale. Spre exemplu, ziarul „Voința Națională” a preluat un articol publicat de marele istoric gorjean într-o revistă locală (AT, 1904, p. 117-119), denumit „Mănăstirea Tismana”, din care redăm doar paragraful din încheiere: „Astăzi Mănăstirea Tismenei este restaurată având o înfățișare impunătoare. Afară de câțiva călugări, în timpul verei petrece multă lume, căci liniștea, aerul curat și recoros dă sănătate și veselie oamenilor” (VN, 1904c, p. 2). Un an mai târziu, același cotidian a găzduit un alt articol, cu un titlu similar, numai că și acesta a fost publicat anterior, în „Anuarul Societății Turiștilor Români”. Iată și aici cum se încheia articolul cu pricina, desigur

sub semnătura istoricului Alexandru Ștefulescu: „Azi este sanatoriu și tot terenul din Valea Dornei s-a parcelat și în curând se vor construi vile pentru vară de către proprietarii parcelelor. Liniștea și răcoarea de aci în timpul verii, precum și interesul istoric fac ca Mănăstirea Tismana să fie vizitată de foarte multă lume din țară și streinătate” (VN, 1905b, p. 2). De asemenea, același oficios liberal a punctat și momentul trecerii în neființă al celui mai titrat dintre istoricii gorjeni din toate timpurile. A fost evidențiat rolul său în întemeierea Muzeului Gorjului, dar și că a lăsat „în urma întinse cercetări a tuturor hrisoavelor vechi ce a găsit pe la boierii și mănăstirile din Gorj și aiurea. Alexandru Ștefulescu a dat la iveală câteva interesante volume ca: *Gorjul istoric și pitoresc, Istoria Gorjului, Istoria Târgu Jiului, Mănăstirea Tismana, Mănăstirea Polovragi, Strâmba* etc. Una dintre aceste cărți a fost premiata de Academia Română” (VN, 1910c, p. 1). Referiri la Mănăstirea Tismana și la opera dedicată acesteia de către istoricul său de suflet am regăsit și în anii care au precedat izbucnirea Primul Război Mondial. Astfel, în ziarul „Minerva”, am identificat un material sub titlul „Priveliști din țară. Mănăstirea Tismana. Trecutul istoric al acestei mănăstiri”. Cea mai mare parte a articolului, însoțit și de o fotografie, conține extrase din lucrarea „Mănăstirea Tismana” a istoricului Alexandru Ștefulescu. În partea introductivă se vorbea despre faptul că „meritul cel mare al acelei regiuni este însă că ascunde în sânul seu Mănăstirea Tismana. Trecutul ei interesant așază acest sfânt locaș, ce servește acuma ca loc de pace și odihnă, în rânduirile celor mai însemnate monumente istorice ale noastre” (MINERVA, 1912d, p. 3).

Nu în ultimul rând am ținut să amintim și despre conferința desfășurată la sfârșitul lunii noiembrie 1914, în Palatul Casei Școalelor, de către profesorul universitar Ilie Bărbulescu de la Universitatea din Iași, iar

cum tematica conferinței era despre influența sârbilor asupra românilor, la un moment dat s-a făcut referire și la „egumenul Nicodim al Mănăstirei Tismana, care a fost trimis de Mircea cel Mare în misiune diplomatică la Regele Sigismund al Ungariei. Tot de origine sârbească au mai fost Despina, Doamna a lui Neagoe Basarab, Mitropolitul Maxim care a păstorit în timpul lui Radu cel Mare în Muntenia, vestitul general al lui Mihai Viteazu, Baba Novac și alții” ([MINERVA](#), 1914b, p. 1). Pe lângă aceste informații aflăm că în data de 15 august 1915, cu prilejul sărbătoririi hramului Mănăstirii Tismana, s-a organizat o altă serbare de către colonia școlară din București. Scopul principal al organizării acestei serbări era nobil, se dorea strângerea unor fonduri care să permită zugrăvirea paraclisului bisericii mănăstirii. Așa cum era de așteptat, serbarea a fost o reușită, mai ales că „a dat concurs poetul George Coșbuc, recitând din poeziile sale. Fiul său, Alexandru Coșbuc, a cântat din vioară. D-nii Sârbu Ion, Pompiliu Costescu și d-șoara Domnica Gregorian, artiști din București, au contribuit la reușita acestei serbări, împreună cu d-nii Gherciu și Gregorian. Starețul Ianuarie Ionescu (corect, Popescu!, n.n. – G.S.) a adus mulțumiri d-lui Gherciu, conducătorul coloniei” ([MINERVA](#), 1915b, p. 2).

Mănăstirea Tismana, promotoare a stațiunii climaterice Tismana

După primul cincinal al secolului al XX-lea presa centrală din Vechiul Regat a început să facă reclamă, de multe ori de cea mai bună calitate, în paginile sale la stațiunea climaterică din localitatea Tismana. Uneori, unele dintre articolele de presă respective, asimilate reclamelor din zilele noastre, erau plătite de cei cointeresați în a fi promovați, numai dacă amintim de cazurile anunțurilor pentru vilegiaturiști, alteleori nu, și aici menționăm acele

articole în care erau prezentate diverse informații din trecutul istoric al Mănăstirii Tismana sau despre diversele personalități, inclusiv membrii familiei regale, care au vizitat acest străvechi locaș de cult ortodox din țara noastră. Dar pentru ca stațiunea climaterică Tismana să devină tot mai atractivă, a trebuit cumva să fie asociată imaginea acesteia la imaginea Mănăstirii Tismana, până la urmă unul dintre cele mai importante repere religioase și istorice ale întregului județ Gorj. Cât de importantă a fost această asociere inteligentă s-a văzut și în numărul de turiști care au vizitat sau au fost cazați în această stațiune climaterică în toată această perioadă, parcă tot mai mulți de la un an la altul.

Redăm aici, o primă astfel de poziționare pe care am identificat-o într-unul dintre cotidienele centrale din vara anului 1905: „*Mănăstirea Tismana este o excelentă stațiune climaterică*. În partea de miazăzi a sf[ântului] locaș, se ridică amenințătoare o mare stâncă de piatră, de câteva sute de metri înălțime, care pare că stă să se prăbușească și să îngroape sub dărâmături întregul locaș. În mijlocul păretului acestei stânci, este o mică cavernă, cu intrarea zidită în formă de ușă, unde legenda spune că ar fi locuit un pustnic anume Sf. Nicodim, al cărui mormânt se află în curtea mănăstirii. Astăzi urcarea la această chilie este imposibilă. Stânca este scobită de o colosală peșteră, până la fundul căreia n-a putut nimeni ajunge. Prin această peșteră curge un pârâiaș, Tismana, care stră bătând pe sub chiliile și locașul mănăstirii, se aruncă în alt pârâu din vale, de la o distanță de 100 m, formând o frumoasă cascadă. Sălbăticia stâncilor, verdeța pădurilor, murmurul ritmic al apelor, curățenia aerului și dulceața climatului fac ca sufletul vizitatorului să fie pururea desfătat” ([UNIVERSUL](#), 1905e, p. 2).

Dintr-un alt punct de vedere, reclamele din ziare mai prezentau, chiar destul de constant, și liste întregi cu turiștii care petreceau vacanța de vară la

Tismana, însă și caravanele cu excursiile care se organizau în afara acestei localități, precum de la cele două schituri de pe Muntele Cioclovina sau cele de pe Muntele Oslea sau Muntele Sturu, înălțimi situate la câteva zeci de kilometri depărtare. Dintr-o astfel de listă am aflat cum stațiunea climaterică Tismana era vizitată de vilegiaturiști din București, Pitești, Craiova, Turnu Severin, Târgu Jiu ș.a. Redarea unor astfel de liste era o practică curentă în presa românească din epocă, mai mult era o modalitate de a atrage noi turiști și astfel afacerile din acest domeniu aveau numai de câștigat.

În a doua decadă a lunii august 1908, în localul „Vilei Sfetea”, s-a constituit Societatea „Dorna – Tismana”. Între membrii săi fondatori, președinte a fost ales profesorul bucureștean G.O. Gârbea, se regăseau și arhimandritul Mănăstirii Tismana, Corneliu Săbăreanu, precum și preotul iconom Dimitrie Lungulescu (Craiova), preotul iconom Ioan Mălăescu din Târgu Jiu sau preotul paroh Vasile Săvulescu de la biserica din localitatea Tismana. Extrem de interesant însă, încă de la început, scopul declarat al acestei societăți a fost „de a restaura bisericile, schiturile și monumentele istorice din cercul Tismana și de a forma o bibliotecă, atât pentru comună, cât și pentru vizitatorii de vară, cum și de a înfrumuseța Valea Tismanei” (NR, 1908, p. 1747). Astfel, pentru realizarea acestui deziderat, o parte a societății civile, sintagmă folosită frecvent în zilele noastre, în strânsă colaborare cu decidenții politici locali, însă sprijiniți necondiționat de către stăreția Mănăstirii Tismana, s-au așezat la aceeași masă pentru „a lucra ca valea Monastirei Tismana să devină o stațiune climaterică, cari să poată folosi poporului” (SSDT, 1908, p. 6).

Trebuie să evidențiem și alt aspect, și anume că un rol important în creșterea prestigiului stațiunii climaterice Tismana l-au avut și investitorii locali, chiar dacă erau originari de prin alte colțuri ale țării sau ale județului

Gorj. Cel mai cunoscut exemplu a fost cel al lui George Sfetea, nimeni altul decât cumnatul marelui poet George Coșbuc, însă și un renumit om de afaceri din București. În data de 1 iulie 1907 acesta a dat în folosință „Vila Sfetea”, situată „în cea mai încântătoare vale a Mănăstirei Tismana, Gorj. Aviz doritorilor de băi reci, de aer curat de munte și de viață liniștită” ([UNIVERSUL](#), 1907a, p. 2). Sau, doi ani mai târziu, cu nițel mai multă diversitate, „doritorilor de viață liniștită, ieftină, băi reci și confortul desăvârșit – li se recomandă, pe tot timpul verei, Vila și Ospătăria Sfetea din Valea Codrilor Monăstirei Tismana, Gorj” ([MINERVA](#), 1909b, p. 2).

Oferta deja celebrei „Vile Sfetea” s-a diversificat foarte mult pentru vara anului 1913, cu toate că Armata Română a trecut prin campania din Bulgaria. De această dată anunțul din ziare atenționa explicit pe cei bolnavi de tuberculoză că nu erau primiți în această entitate turistică. Pe de altă parte, potrivit pliantelor tipărite, doritorii puteau beneficia de „cură de ape minerale și tot felul ele lăptării. Distracții. Cabinet de lectură. Băi reci în apa cristalină a Dornei. Skating pe Terasa unică în țară. Terasă în codru. Excursiuni în pitoreștii Carpați olteni. Salon cu Piano. Automobil la gara Târgu Jiu” ([MINERVA](#), 1913, p. 2). Se poate observa cu lejeritate gama de servicii diverse oferite de „Vila Sfetea”, poate printre singurele entități hoteliere din zonă care asigurau transportul dus-întors de la Târgu Jiu la Tismana, dar și faptul că în anunțurile lor mereu se raportau la valea ori la secularii codri ai Mănăstirii Tismana. De asemenea, George Sfetea nu a fost singurul proprietar de vilă turistică din stațiunea climaterică Tismana. În anii următori, „traiful ieftin și liniștit a făcut pe mulți orașeni (târgujieni, n.n. – G.S.) să își clădească vile de-a lungul văii Tismana, precum vilele Miloșescu sau Gane” ([UNIVERSUL](#), 1910b, p. 1).

Așa cum am punctat și în rândurile de mai sus, în promovarea stațiunii climaterice Tismana a fost folosită și imaginea Mănăstirii Tismana. Nimic mai adevărat, mai mult considerăm că ar fi fost o eroare impardonabilă dacă nu s-ar fi profitat de această oportunitate. În același timp însă, pentru a respecta adevărul istoric, evidențiem faptul că și Mănăstirea Tismana a avut câteva beneficii ca urmare a dezvoltării stațiunii climaterice Tismana, acțiune ce i-a permis să-și refacă parțial din statutul dobândit încă din veacurile trecute.

Mănăstirea Tismana în publicațiile gorjene din perioada antebelică

Publicațiile gorjene din perioada antebelică, în multe dintre paginile lor, au făcut referiri și la complexul monastic de la Tismana, cel puțin așa reiese din majoritatea materialelor pe care le-am avut la îndemână și le-am cercetat. Mai toate informațiile făceau referire la istoria și tradiția acestui sfânt locaș monastic, la personalul monahal și cel bisericesc, însă și la vizitele sau excursiile organizate aici. Din păcate, așa cum nu ne așteptam, nu am găsit informații detaliate, la fel cum s-a procedat uneori în presa centrală sau cea transilvăneană, despre așezămintele adăpostite aici sau despre diversele instituții de cultură descrise de noi în trimiterile anterioare.

Totuși, pe parcursul anului 1904, istoricul Alexandru Ștefulescu a scris un articol pentru revista „Amicul Tinerimii”, în care a elogiat Mănăstirea Tismana, despre care a susținut că este așezată „în una din cele mai încântătoare poziții ale Gorjului, la polele sudice a Carpaților (...) înfiptă pe o puternică stâncă” ([AT](#), 1904, p. 117). Articolul cu pricina era însoțit și de o fotografie a vestitei ctitorii nicodimiene, precum și de câteva informații despre Schiturile Cioclovina de Sus și Cioclovina de Jos, ambele ctitorite de

Petru Obedeanu și Stanca Glogoveanu cu puțin timp înainte de instaurarea domniilor fanariote din Țara Românească, respectiv 1714 și 1715.

Constantin Șerban era elev al Școlii de Comerț din Craiova în primii ani ai secolului al XX-lea. În vara anului 1905 a ajuns la Mănăstirea Tismana. Impresiile sale au fost publicate, sub titlul „Tismana. Amintiri din călătorie”, într-una dintre cele mai cunoscute reviste gorjane, care se adresa tinerilor din întreaga țară. Iată câteva dintre aceste impresii: „Pornim pe Valea Mănăstirei, prin care străbate Tismana, frumoasă apă în care se oglindesc de veacuri castanii și mesteacănii argintii (...) acolo unde valea cotește, d-asupra unui ocean de frunze, îți apare înaintea, măreață și plină de cucernicie, mănăstirea cu nenumăratele ei cruci și turle (...) noaptea când luna își încunună cercul cu raze aurite, când cea mai misterioasă tăcere e tăiată de strigătul fluierător al greerilor, atunci s-aude Dorna, frumoasa imagine a trecutului, vâjâind printre scorburile bătrânilor stejari un vuet slab, aproape stins, șoapte neînțelese de un murmur felurit” ([AT](#), 1905, p. 173-174). Cumva asemănător, însă într-una din lunile primăverii anului 1908, a procedat și Ștefania Miloșescu, fiica cunoscutului tipograf Nicolae Miloșescu, cea care ne-a lăsat câteva „Impresii din Noaptea Învierii. De la Tismana”: „Dinspre sat am plecat încet, încet spre mănăstire (...) se zărea printre creștile copacilor drumurile mănăstirei și printre ele luna (...) lumea se aduna mereu, biserica și curtea erau pline (...) lumea plină de credință vine și se grămădește mereu în bisericuță (...) o mare de sunete se ridică neîncetat din clopotniță, iar glasul preotului rostește plin de evlavie: *Veniți de luați Lumină*” ([AT](#), 1908, p. 323-324).

Ziarul local „Românismul”, editat și condus de prof. Ștefan Bobancu, a relatat într-una dintre paginile sale câteva informații despre vizita canonică efectuată la Târgu Jiu de P.S. Sale Episcopul Râmnicului și Noului Severin,

din data de 15 decembrie 1913. Astfel, „cu această ocaziune a hirotesit ca duhovnici pe Sf. Lor pr. Ion Mălăescu, protoiereu al județului Dolj, pr. Dimitrie Bardan, protoiereu al județului Gorj, pr. Iacob Cureleanu, paroh al Bisericii *Sf. Apostoli* [din Târgu Jiu] căruia i-a conferit și rangul de stavrofor (purtător de cruce); iar egumenului Mănăstirii Tismana i-a conferit rangul de arhimandrit. P.S. Sa a dăruit 40 lei Societății *Caritatea*, a cărei președintă este d-na Ana Culcer, pentru îmbrăcarea școlarilor săraci” ([ROMÂNISMUL](#), 1913, p. 4).

Dintr-un al ziar local, „Unirea Neamului”, tipărit de același ziarist și prof. Ștefan Bobancu, am aflat despre oficierea, de această dată din ziua de 8 februarie 1915, a Sfintei Liturghii în Biserica Catedrală din orașul Târgu Jiu de către Prea Sfințitul Episcop Sofronie. În acest context, „cu această ocazie a decorat cu medalia *Răsplata Muncii*, cl. I pentru biserică pe domnii dr. D. Culcer și Numa Frumușanu, prefect, a sfințit diacon pentru Mănăstirea Tismana pe călugărul Enarie Kirilă, preot pe diaconul M. Gregorian la parohia Salcia – Dolj, duhovnic pe pr. D. Filipescu de la Biserica Sf. Nicolae din Târgu Jiu, iar pe preoții călugări Bartolomeu Georgescu și Emilian Popescu i-a ridicat la rangul de sinchel” ([UN](#), 1915, p. 3).

O altă vizită a P.S.S. Episcopul Sofronie al Râmnicului și Noului-Severin, alături de protoiereul județului Vâlcea și superiorul mănăstirii de la Sfântul Munte, desfășurată pe parcursul lunii iulie 1915, a fost surprinsă, deși succint, și de ziarul „Gorjiul”. Am aflat astfel că înalții oaspeți „au traversat orașul (Târgu Jiu, n.n. – G.S.) ducându-se înspre Tismana, de unde vor trece în județul Mehedinți, Dolj și Romanați” ([GORJIUL](#), 1915a, p. 3). Același săptămânal, numai că în ediția din săptămâna următoare, pe prima sa pagină a inserat o fotografie destul de sugestivă cu Mănăstirea Tismana, precum și un text din care reiese că „este una dintre cele mai vechi mănăstiri

a Olteniei, bogată în legende și documente istorice, după cari s-au stabilit multe fapte precise pentru începutul nostru istoric” ([GORJIUL](#), 1915b, p. 1).

Tot săptămânalul „Gorjiul”, numai că la rubrica *Informațiuni*, a anunțat „cu multă plăcere că M.S. Regina Maria va vizita din nou zilele viitoare județul nostru. Programul nu este încă stabilit; se știe numai că Augusta noastră Suverană a manifestat dorința să vadă Schitul Crasna, Valea Jiului și Monastirea Tismana” ([GORJIUL](#), 1915b, p. 1). Și într-adevăr, în ziua de 26 iulie 1915, Regina Maria, alături de suita sa, a ajuns în județul Gorj, doar că nu au mai ajuns și la Mănăstirea Tismana, din motive diverse, preferând să viziteze doar „Schiturile Polovragi, Crasna și Lainici” ([GORJIUL](#), 1915c, p. 3). În schimb, au ajuns la Mănăstirea Tismana, deși câteva săptămâni mai târziu, generalul de divizie Ioan Culcer și însoțitoarele sale, în prima decadă a lunii august 1915, „cari au vizitat Valea Jiului, Polovragii și Tismana” ([GORJIUL](#), 1915d, p. 3).

În vara anului 1915, unul dintre cei mai mari luptători pentru realizarea idealului național, preotul transilvănean Vasile Lucaci, și un grup de prieteni, între care se aflau George Coșbuc, ing. V. Angelescu, poetul M. Rădulescu, profesorul Cherciu și Gheorghe Dumitrescu-Bumbești au făcut o vizită la mănăstirea Tismana. Din fericire, s-a păstrat și o fotografie făcută la fața locului, însă și câteva dintre însemnările poetului Mircea Rădulescu. Unele dintre acestea le redăm și în cele ce urmează: „Nicio localitate nu-ți dă fiorul de măreție străbună mai mult decât Tismana. Așezarea romantică a mănăstirii îți evocă timpurile medievale, în care sufletul se eteriza în credință și se oțelea în luptă. Aici s-a înălțat primul gând românesc de credință în Dumnezeu și de aici a pornit tăria neamului” ([SEZĂTOAREA SĂTEANULUI](#), 1915, p. 12). Această sursă istorică ne-a mai menționat și

faptul că preotul Vasile Lucaci a vorbit „din ușa altarului, în predica lui apostolică” ([SEZĂTOAREA SĂTEANULUI](#), 1915, p. 12).

Concluzii. Demersul nostru a urmărit numai o trecere în revistă a principalelor știri/informații despre Mănăstirea Tismana, surprinse în ziarele sau revistele cu acoperire națională, chiar și din Transilvania stăpânită pe atunci de dubla monarhie austro-ungară, precum și în publicațiile apărute în județul Gorj, în toată perioada de început a secolului al XX-lea și până la momentul intrării țării noastre în Primul Război Mondial. De aici și denumirea de „Revista presei laice...”. Așadar, din acest punct de vedere, am lăsat în seama istoricilor gorjeni, dar și din alte zone ale Olteniei, ca pe viitor să exploreze pe mai departe toate aceste oportunități evidențiate de noi în rândurile de mai sus, ba chiar mai mult să le încadreze în niște contexte bine definite care să permită și altor cercetători utilizarea cu folos a acestora.

Pe de altă parte, ar fi de dorit unele cercetări mult mai ample, cel puțin în problema așezămintelor de binefacere care au fost găzduite de complexul monastic de la Tismana în acest interval sau a acelor acțiuni cu iz de patriotism local care au fost promovate cu atâta asiduitate, tocmai pentru a sprijini efortul concertat de emancipare a tuturor maselor de oameni din regiunea Tismanei. Ori pentru toate acestea este absolută nevoie de cercetarea arhivelor, locale sau naționale, deținătoarele de drept ale atâtor documente editate sau inedite. Astfel, coroborând informațiile din presa scrisă cu cele din arhive, însă și din alte surse istorice, se vor rezolva și unele ambiguități în ceea ce privește vizita ofițerilor ruși la Mănăstirea Tismana din anul 1903, găzduirea cadrelor didactice bolnave de tuberculoză în sanatoriul de la Mănăstirea Tismana (1908), stabilirea exactă a locației

atelierului casnic (1910), punerea în funcțiune a presupusului observator astronomic (1912) ș.a.

Trecerea în revistă a informațiilor/știrilor despre Mănăstirea Tismana, din perioada antebelică, ne-a permis și identificarea unor greșeli în cuprinsul articolelor din presa vremii, greșeli care tacit au și fost corectate. Spre exemplu, atunci când principele Carol I al României a vizitat Mănăstirea Tismana, pe parcursul anului 1867, s-a menționat despre mănăstire că se află poziționată în apropierea râului Jiu. Eroarea a fost cu atât mai uluitoare cu cât informația era prezentată într-un ziar din anul 1912. Un alt exemplu în acest sens a fost schimbarea numelui arhimandritului Ianuarie Popescu, în Ionescu, așa cum s-a precizat în ziarul „Minerva” din luna august 1915. Desigur sunt erori naturale, frecvent întâlnite în cercetarea istorică, însă investigatorii trecutului trebuie să fie atenți și la astfel de detalii.

Una dintre porțițe am lăsat-o intenționat deschisă în vederea continuării cercetărilor mai aplicate, dedicate însă relatărilor despre Mănăstirea Tismana găzduite în publicațiile gorjene. Am reușit, din nou, să trecem în revistă peste câteva dintre publicațiile gorjene din această perioadă. Din păcate, nu am reușit o abordare exhaustivă, așa cum ne dorim mereu, care să ne permită un punct de vedere unanim acceptat, astfel că ne propunem pe viitor să continuăm cercetările, mai ales că în ultimul timp a luat un avânt destul de considerabil și digitalizarea presei scrise din secolul al XX-lea.

Bibliografie:

- ADEVĂRUL, 1900 – „Adevărul”, XIII, No. 3976, Luni 21 August 1900, p. 2.
- ADEVĂRUL, 1901a – „Adevărul”, An XIV, No. 4256, Marți 5 Iunie 1901, p. 2.
- ADEVĂRUL, 1901b – „Adevărul”, An XIV, No. 4288, Sâmbătă 7 Iulie 1901, p. 2.
- ADEVĂRUL, 1902 – „Adevărul”, An XV, No. 4782, Mercuri 20 Noembrie 1902, p. 2.
- ADEVĂRUL, 1903a – „Adevărul”, No. 5016, An I, No. 24, Luni 21 Iulie 1903, p. 3.
- ADEVĂRUL, 1903b – „Adevărul”, No. 5020, An I, No. 24, Marți 22 Iulie 1903, p. 3.
- ADEVĂRUL, 1904 – „Adevărul”, An XVII, No. 5306, Joi 13 Maiu 1904, p. 3.
- ADEVĂRUL, 1905a – „Adevărul”, An XVII, No. 5759, Sâmbătă 27 August 1905, p. 3.
- ADEVĂRUL, 1905b – „Adevărul”, An XVII, No. 5797, Marți 4 Octombrie 1905, p. 3.
- ADEVĂRUL, 1907a – „Adevărul”, An XIX, No. 6408, Marți 26 Iunie 1907, p. 2.
- ADEVĂRUL, 1907b – „Adevărul”, An XXI, No. 6419, Duminică 8 Iulie 1907, p. 2.
- ADEVĂRUL, 1911 – „Adevărul”, An XXIV, No. 7899, Duminică 18 Dec. 1911, p. 5.
- ADEVĂRUL, 1912 – „Adevărul”, An XXV, No. 8128, Duminică 29 Aprilie 1912, p. 3.
- ALBINA, 1900 – „Albina. Revistă Enciclopedică Populară”, An III, No. 36/4 Iunie 1900, p. 966.
- ALBINA, 1907 – „Albina. Revistă Enciclopedică Populară”, An X, No. 47-48/19-26 August 1907, p. 1249.
- ALBINA, 1908 – „Albina. Revistă Enciclopedică Populară”, An XI, No. 31/4 Maiu 1908, p. 910.
- AT, 1904 – „Amicul Tinerimei”, An II, No. 7, T. Jiu, Iulie 1904, p. 117-119; p. 117.
- AT, 1905 – „Amicul Tinerimii”, An III, No. 11, T. Jiu, Noemvrie 1905, p. 173-174.
- AT, 1908 – „Amicul Tinerimii”, An V, No. 14, Târgu Jiu, 15 Aprilie 1908, p. 323-324.
- CONSERVATORUL, 1905a – „Conservatorul”, An V, No. 125, Joi 9/22 Iun. 1905, p. 2.
- CONSERVATORUL, 1905b – „Conservatorul”, An V, No. 145, Marți 5/18 Iulie 1905, p. 2.
- CONSERVATORUL, 1912a – „Conservatorul”, An XII, No. 95, Duminecă 29 Aprilie 1912, p. 3.
- CONSERVATORUL, 1912b – „Conservatorul”, An XII, No. 231, Vineri 19 Octombrie 1912, p. 2.
- CONSERVATORUL, 1913a – „Conservatorul”, An XIII, No. 202, Mercuri 18 Septembrie 1913, p. 2.
- CONSERVATORUL, 1913b – „Conservatorul”, An XIII, No. 203, Joi 19 Septembrie 1913, p. 2.
- CONSTITUȚIONALUL, 1900 – „Constituționalul”, An XI, No. 3189, Joi 29 Iunie/12 Iulie 1900, p. 3.
- DIMINEAȚA, 1905 – „Dimineța”, An II, No. 534, Vineri 29 Iulie 1905, p. 2.

- DIMINEAȚA, 1910 – „Dimineața”, An VII, No. 2247, Joi 3 Iunie 1910, p. 2.
- DIMINEAȚA, 1912a – „Dimineața”, An IX, No. 2907, Luni 30 Aprilie 1912, p. 6.
- DIMINEAȚA, 1912b – „Dimineața”, An IX, No. 3033, Marți 14 August 1912, p. 4.
- DIMINEAȚA, 1912c – „Dimineața”, An XI, No. 3051, Sâmbătă 1 Septembrie 1912, p. 2.
- DIMINEAȚA, 1912d – „Dimineața”, An IX, No. 3099, Vineri 19 octombrie 1912, p. 2.
- DIMINEAȚA, 1914 – „Dimineața”, An XI, No. 3711, Vineri 4 Iulie 1914, p. 2.
- EVENIMENTUL, 1902 – „Evenimentul”, An X, No. 106, Iași, Mercuri 12 Iunie 1902, p. 1902.
- FAMILIA, 1901 – „Familia”, An XXXVII, No. 25, Oradea-mare, 24 Iunie/7 Iulie 1901, p. 298.
- FP, 1902 – „Foaia Poporului”, An X, No. 23, Sibiu, Duminecă, 2/15 Iunie 1902, p. 273.
- FP, 1904 – „Foaia Poporului”, An XII, No. 13, Sibiu, Duminecă 21 Martie/3 Aprilie 1904, p. 154.
- GORJIUL, 1915a – „Gorjiul”, An XXVII, No. 9, Târgu Jiu, 16 Iulie 1915, p. 3.
- GORJIUL, 1915b – „Gorjiul”, An XXVII, No. 10, Târgu Jiu, 23 Iulie 1915, p. 1.
- GORJIUL, 1915c – „Gorjiul”, An XXVII, No. 11, Târgu Jiu, 30 Iulie 1915, p. 3.
- GORJIUL, 1915d – „Gorjiul”, An XXVII, No. 13, Târgu Jiu, 13 August 1915, p. 3.
- GT, 1901 – „Gazeta Transilvaniei”, An LXIV, No. 128, Brașov, Duminică 10/23 Iunie 1901, p. 3.
- GT, 1903 – „Gazeta Transilvaniei”, An LXVI, No. 162, Brașov, Miercuri 23 Iulie/5 August 1903, p. 3.
- GT, 1907a – „Gazeta Transilvaniei”, An LXX, No. 164, Brașov, Miercuri 25 Iulie/7 August 1907, p. 3.
- GT, 1907b – „Gazeta Transilvaniei”, An LXX, No. 165, Brașov, Joi 26 Iulie/8 August 1907, p. 3.
- GT, 1912 – „Gazeta Transilvaniei”, An LXXV, No. 192, Brașov, Sâmbătă 1/14 Septembrie 1912, p. 3.
- MINERVA, 1909a – „Minerva”, An I, No. 166, Marți 2 Iunie 1909, p. 3.
- MINERVA, 1909b – „Minerva”, An I, No. 179, Luni 15 Iunie 1909, p. 2.
- MINERVA, 1909c – „Minerva”, An I, No. 316, Vineri 30 Octombrie 1909, p. 2.
- MINERVA, 1909d – „Minerva”, An I, No. 322, Joi 5 Noembrie 1909, p. 2.
- MINERVA, 1909e – „Minerva”, An I, No. 334, Marți 17 Noiembrie 1909, p. 2.
- MINERVA, 1910 – „Minerva”, An II, No. 548, Duminică 27 Iunie 1910, p. 5.
- MINERVA, 1911a – „Minerva”, An III, No. 883, Sâmbătă 4 Iunie 1911, p. 2.
- MINERVA, 1911b – „Minerva”, An III, No. 901, Mercuri 22 Iunie 1911, p. 2.
- MINERVA, 1911c – „Minerva”, An IV, No. 1081, Luni 19 Decembrie 1911, p. 2.

- MINERVA, 1912a – „Minerva”, An IV, No. 1173, Vineri 23 Martie 1912, p. 4.
 MINERVA, 1912b – „Minerva”, An IV, No. 1203, Luni 30 Aprilie 1912, p. 2.
 MINERVA, 1912c – „Minerva”, An IV, No. 1246, Mercuri 6 iunie 1912, p. 4.
 MINERVA, 1912d – „Minerva”, An IV, No. 1329, Marți 28 August 1912, p. 3.
 MINERVA, 1912e – „Minerva”, An IV, No. 1381, Vineri 19 Octomvrie 1912, p. 2.
 MINERVA, 1912f – „Minerva”, An IV, No. 1433, Luni 10 Decembrie 1912, p. 5.
 MINERVA, 1913 – „Minerva”, An V, No. 1614, Vineri 14 Iunie 1913, p. 2.
 MINERVA, 1914a – „Minerva”, An VI, No. 992, Vineri 4 Iulie 1914, p. 3.
 MINERVA, 1914b – „Minerva”, An VI, No. 2141, Duminică 30 Noiembrie 1914, p. 1.
 MINERVA, 1915a – „Minerva”, An VII, No. 2376, Vineri 31 Iulie 1915, p. 2.
 MINERVA, 1915b – „Minerva”, An VII, No. 2397, Vineri 21 August 1915, p. 2.
 MIȘCAREA, 1913 – „Mișcarea”, An V, No. 209, Joi 12 Septembrie 1913, p. 2.
 MOR, 1915 – „Monitorul Oficial al României”, No. 9, Vineri 10/23 Aprilie 1915, p. 394.
 NR, 1908 – „Neamul Românesc”, An III, No. 110, București, 14 Septembrie 1908, p. 1747.
 OLTEANUL, 1912 – „Olteanul. Foaie săptămânală, socială, culturală și economică”, An IV, No. 34, Făgăraș, Joi 23 August/5 Septembrie 1912, p. 3.
 ROMÂNISMUL, 1913 – „Românismul”, An I, No. 11, T. Jiu, 22 Decembrie 1913, p. 4.
 ROMÂNULU, 1912 – „Românul”, An II, No. 195, Arad, Mercuri 5/18 Septembrie 1912, p. 3.
 ROMÂNULU, 1915a – „Românul”, An 45, No. 338, Duminică 12 Aprilie 1915, p. 2.
 ROMÂNULU, 1915b – „Românul”, An 46, No. 425, Mercuri 8 Iulie 1915, p. 2.
 SSDT, 1908 – „Statutele Societății *Dorna Tismana* din județul Gorjiu”, Tipografia N.D. Miloșescu, Târgu Jiu, 1908, p. 6.
 ȘEZĂTOAREA SĂTEANULUI, 1915 – „Șezătoarea Săteanului”, An XVII, No. 7-8, București, Iulie – August 1915, p. 12.
 TR, 1902/1903 – „Telegraful Român”, An L, No. 146, Sibiiu, Marți 31 Decembrie 1902/13 Ianuarie 1903, p. 1.
 TR, 1912 – „Telegraful Român”, An LX, No. 93, Sibiiu, Marți 4/17 Septembrie 1912, p. 383.
 TIMPUL, 1900a – „Timpul”, An XXII, No. 38, Sâmbătă 19 Febr./3 Mar. 1900, p. 1.
 TIMPUL, 1900b – „Timpul”, An XXII, No. 81, Joi 13/26 Aprilie 1900, p. 2.
 UNIVERSUL, 1900 – „Universul”, An XVIII, No. 307, Marți 7 Noiembrie 1900, p. 2.
 UNIVERSUL, 1901a – „Universul”, An XIX, No. 153, Sâmbătă 9 Iunie 1901, p. 2.
 UNIVERSUL, 1901b – „Universul”, An XIX, No. 154, Duminică 10 Iunie 1901, p. 2.
 UNIVERSUL, 1901c – „Universul”, An XIX, No. 174, Sâmbătă 30 Iunie 1901, p. 2.
 UNIVERSUL EM, 1901d – „Universul”, An XIX, No. 221, Joi 16 August 1901, p. 2.

- UNIVERSUL, 1901e – „Universul”, An XIX, No. 232, Luni 27 August 1901, p. 1.
UNIVERSUL, 1902a – „Universul”, An XX, No. 158, Miercuri 12 Iunie 1902, p. 3.
UNIVERSUL, 1902b – „Universul”, An XX, No. 321, Vineri 22 Noembrie 1902, p. 3.
UNIVERSUL, 1903 – „Universul”, An XXI, No. 197, Luni 21 Iulie 1903, p. 3.
UNIVERSUL, 1904a – „Universul”, An XXII, No. 174, Duminică 27 Iunie 1904, p. 2.
UNIVERSUL, 1904b – „Universul”, An XXII, No. 175, Luni 28 Iunie 1904, p. 2.
UNIVERSUL, 1905a – „Universul”, An XXIII, No. 105, Duminică 17 Apr. 1905, p. 4.
UNIVERSUL, 1905b – „Universul”, An XXIII, No. 128, Vineri 13 Maiu 1905, p. 4.
UNIVERSUL, 1905c – „Universul”, An XXIII, No. 155, Joui 9 Iunie 1905, p. 2.
UNIVERSUL, 1905d – „Universul”, An XXIII, No. 174, Marți 28 Iunie 1905, p. 2.
UNIVERSUL, 1905e – „Universul”, An XXIII, No. 207, Duminică 31 Iulie 1905, p. 2.
UNIVERSUL, 1906 – „Universul”, An XXIV, No. 9, Miercuri 11 Ianuarie 1906, p. 1.
UNIVERSUL, 1907a – „Universul”, An XXV, No. 171, Luni 25 Iunie 1907, p. 2.
UNIVERSUL, 1907b – „Universul”, An XXV, No. 173, Miercuri 27 Iunie 1907, p. 2.
UNIVERSUL, 1909 – „Universul”, An XXVII, No. 22, Sâmbătă 24 Ian. 1909, p. 2.
UNIVERSUL, 1910a – „Universul”, An XXVIII, No. 167, Miercuri 10 Mar. 1910, p. 1.
UNIVERSUL, 1910b – „Universul”, An XXVIII, No. 184, Joui 8 Iulie 1910, p. 1.
UNIVERSUL, 1912a – „Universul”, An XXX, No. 222, Marți 14 August 1912, p. 2.
UNIVERSUL, 1912b – „Universul”, An XXX, No. 262, Dumineca 23 Sept. 1912, p. 3.
UNIVERSUL, 1912c – „Universul”, An XXX, No. 296, Sâmbătă 27 Oct. 1912, p. 2.
UNIVERSUL, 1913 – „Universul”, An XXXI, No. 147, Vineri 31 Maiu 1913, p. 3.
UNIVERSUL, 1915 – „Universul”, An XXX, No. 204, Duminică 26 1915, p. 5.
UNIVERSUL, 1916 – „Universul”, An XXXIV, No. 179, Joui 30 Iun./13 Iu 1916, p. 3.
UN, 1915 – „Unirea Neamului”, An II, No. 70, T. Jiu, Duminică 15 Feb. 1915, p. 3.
VIITORUL, 1908 – „Viitorul”, An II, No. 348, Luni 27 Oct./9 Noiembrie 1908, p. 2.
VIITORUL, 1912a – „Viitorul”, An V, No. 1627, Duminică 19 August 1912, p. 4.
VIITORUL, 1912b – „Viitorul”, An V, No. 1685, Vineri 19 Octombrie 1912, p. 2.
VIITORUL, 1913 – „Viitorul”, An VI, No. 1838, Sâmbătă 23 Martie 1913, p. 1.
VIITORUL, 1915 – „Viitorul”, An VIII, No. 2589, Mercuri 29 Aprilie 1915, p. 4.
VIITORUL, 1916 – „Viitorul”, An IX, No. 2910, Sâmbătă 2 Martie 1916, p. 1.
VIITORUL, 1901a – „Voința Națională”, An XVIII, No. 4889, Joi 14/27 Iun. 1901, p. 3.
VIITORUL, 1901b – „Voința Națională”, An XVIII, No. 4890, Vi. 15/28 Iun. 1901, p. 1.
VIITORUL, 1901c – „Voința Națională”, An XVIII, No. 4909, Dumineca 8/21 Iulie 1901, p. 3.
VIITORUL, 1903a – „Voința Națională”, An XX, No. 5361, Dumineca 9/22 Februarie 1903, p. 2.

- VIITORUL, 1903b – „Voința Națională”, An XX, No. 5490, Duminica 20 Iulie/2 August 1903, p. 3.
- VIITORUL, 1904a – „Voința Națională”, An XXI, No. 5726, Joi 13/26 Maiu 1904, p. 3.
- VIITORUL, 1904b – „Voința Națională”, An XXI, No. 5176, Vin. 16/29 Iul. 1904, p. 1.
- VIITORUL, 1904c – „Voința Națională”, An XXI, No. 5788, Dumineca 1/14 August 1904, p. 2.
- VIITORUL, 1905a – „Voința Națională”, An XXII, No. 6042, Sâmbătă 18 Iunie/1 Iulie 1905, p. 3.
- VIITORUL, 1905b – „Voința Națională”, An XXII, No. 6075, Dumineca 31 Iulie/13 August 1905, p. 2.
- VIITORUL, 1907 – „Voința Națională”, An XXIV, No. 6650, Vineri 27 Iulie/9 August 1907, p. 3.
- VIITORUL, 1908 – „Voința Națională”, An XXV, No. 6941, Joi 31 Iulie/13 Aug. 1908, p. 3.
- VIITORUL, 1909 – „Voința Națională”, An XXVI, No. 7294, Joi 29 Octombrie/11 Noiembrie 1909, p. 3.
- VIITORUL, 1910a – „Voința Națională”, An XXVII, No. 7471, Vineri 11 Iun. 1910, p. 2.
- VIITORUL, 1910b – „Voința Națională”, An XXVII, No. 7494, Mercuri 14 iulie 1910, p. 2.
- VIITORUL, 1910c – „Voința Națională”, An XXVII, No. 7580, Sâmbătă 30 Octombrie 1910, p. 1.
- VIITORUL, 1912a – „Voința Națională”, An XXVIII, No. 8014, Dumineca 29 Aprilie 1912, p. 3.
- VIITORUL, 1912b – „Voința Națională”, An XXVIII, No. 8126, Sâmbătă 22 Septembrie 1912, p. 2.
- VN, 1901a – „Voința Națională”, An XVIII, No. 4889, Joi 14/27 Iunie 1901, p. 3.
- VN, 1901b – „Voința Națională”, An XVIII, No. 4890, Vineri 15/28 Iunie 1901, p. 1.
- VN, 1901c – „Voința Națională”, An XVIII, No. 4909, Dumineca 8/21 Iulie 1901, p. 3.
- VN, 1903a – „Voința Națională”, An XX, No. 5361, Dumineca 9/22 Februarie 1903, p. 2.
- VN, 1903b – „Voința Națională”, An XX, No. 5490, Duminica 20 Iulie/2 August 1903, p. 3.
- VN, 1904a – „Voința Națională”, An XXI, No. 5726, Joi 13/26 Maiu 1904, p. 3.
- VN, 1904b – „Voința Națională”, An XXI, No. 5176, Vineri 16/29 Iulie 1904, p. 1.
- VN, 1904c – „Voința Națională”, An XXI, No. 5788, Dumineca 1/14 Aug. 1904, p. 2.

- VN, 1905a – „Voința Națională”, An XXII, No. 6042, Sâmbătă 18 Iunie/1 Iul. 1905, p. 3.
- VN, 1905b – „Voința Națională”, An XXII, No. 6075, Dumineca 31 Iulie/13 Aug. 1905, p. 2.
- VN, 1907 – „Voința Națională”, An XXIV, No. 6650, Vineri 27 Iulie/9 August 1907, p. 3.
- VN, 1908 – „Voința Națională”, An XXV, No. 6941, Joi 31 Iulie/13 Aug. 1908, p. 3.
- VN, 1909 – „Voința Națională”, An XXVI, No. 7294, Joi 29 Octombrie/11 Noiembrie 1909, p. 3.
- VN, 1910a – „Voința Națională”, An XXVII, No. 7471, Vineri 11 Iunie 1910, p. 2.
- VN, 1910b – „Voința Națională”, An XXVII, No. 7494, Mercuri 14 iulie 1910, p. 2.
- VN, 1910c – „Voința Națională”, An XXVII, No. 7580, Sâmbătă 30 Oct. 1910, p. 1.
- VN DEM, 1912a – „Voința Națională”, An XXVIII, No. 8014, Dumineca 29 Aprilie 1912, p. 3.
- VN, 1912b – „Voința Națională”, An XXVIII, No. 8126, Sâmbătă 22 Septembrie 1912, p. 2.
- ZCSP, 1912 – „Ziarul Călătorilor și al Științelor Populare”, An XIII, No. 4, Miercuri 5 Decembrie 1912, p. 52.

**LAIC PRESS REVIEW. NEWS ABOUT TISMANA MONASTERY
CAPTURED IN THE PAGES OF THE ROMANIAN ANTEBELLIC
NEWSPAPERS**

**Prof. Gabriel
SARCINĂ**

Abstract: The status of great lavra of the Tismana Monastery, acquired over the centuries, as well as its glorious history, draw the attention of the national and local press, sometimes even of the Transylvanian one, from the prewar period. As a result, various information about church and monastic personnel, as well as about some inspections or restorations that took place here, appeared in the pages of various daily newspapers, weekly newspapers, magazines, and other publications. The charitable settlements sheltered by the Tismana Monastery received special attention from the written press, but we must not forget the visits or excursions made here and, above all, the various cultural institutions that were founded during this time. On the other hand, Tismana Monastery had a well-determined role in promoting the climate resort of Tismana, fact highlighted by both the central press and the printed publications in Gorj County, during the entire period before Romania's entry into World War I.

Keywords: Tismana Monastery, pre-war press, Gorj county

ÎNVĂȚĂTURA DE CREDINȚĂ

**ÎNVĂȚĂTURA DESPRE PREACINSTIREA MAICII DOMNULUI ÎN
OPERA SFÂNTULUI NEOFIT ZĂVORÂTUL DIN CIPRU
(SECOLUL AL XII-LEA)**

**Pr. Daniel
BUDEANU¹**

Abstract: Sfântul Neofit a fost consacrat ca un învățător înțelept și mișcat de Dumnezeu cu o operă voluminoasă, care include cuvântări panegirice, vieți de sfinți, omilii exegetice, cateheze, epistole etc., și atinge teme felurite, oferind din abundență material istoric, lingvistic, etnografic și, mai ales, teologic. Marea dragoste și evlavie a Sfântului Neofit Zăvorâțul către Maica Domnului se poate vedea prin cuvântările pe care le-a alcătuit în cinstea ei.

Cuvinte-cheie: *Preacinstirea Maicii Domnului, Sfântul Neofit Zăvorâțul, secolul al XII-lea.*

Sfântul Neofit, vlăstar al „insulei sfinților” - Cipru, a trăit spre sfârșitul vremurilor bizantine, la începuturile francocrației, adică într-o perioadă foarte importantă pentru istoria Ciprului.

Cuviosul Neofit a urmat de timpuriu „calea cea dumnezeiască și dreaptă” a vieții monahale și a desăvârșirii, iar mai apoi isihia „cea de Dumnezeu cunoscătoare”. A săvârșit și o lucrare cu roade strălucite pe tărâmul evlaviei creștine și al nevoinței duhovnicești, arătându-se o figură însemnată și remarcabil model de virtute și sfințenie.

I. Viața Sfântului Neofit Zăvorâțul din Cipru²

¹ Preot slujitor la Parohia Motru I, cu hramul „Sfântul Mucenic Nestor”, Jud. Gorj.

Neofit, preacuviosul nostru părinte, preot monah și zăvorât, cum însuși se numea, s-a născut în eparhia Larnaka, în satul Lefkarelor, pe la mijlocul anului 1134 după Hristos. Tatăl lui se numea Atanasie și mama lui Eudoxia, care a îmbrățișat și ea viața monahală, după moartea soțului. Familia lui, simpli țărani, cu posibilități economice reduse, era și numeroasă. Opt copii și doi părinți număra în total această familie binecuvântată, lucrători la câmp din tată în fiu. Aceasta era îndeletnicirea lor.

Părinții au avut grijă să își crească toți copiii în duh creștinesc și într-un mediu evlavios, lucru care se vede în îndreptarea ulterioară a unuia dintre ei la o viață duhovnicească mai înaltă, a lui Neofit, care la vârsta de 18 ani este tuns în monahism și este urmat mai târziu de un alt frate, Ioan ([GHERONDA IOSIF VATOPEDINUL](#), 2016, p. 8).

Strâmtorarea economică nu le-a permis copiilor să urmeze o școală și astfel Neofit a rămas complet analfabet, lucru care nu era neobișnuit în regiunile rurale, mai ales în epoca respectivă. Atât îndeletnicirile caracteristice locului natal, cât și ocupațiile lui de mai târziu din primii ani ai călugăriei lui în mănăstirea unde a fugit, mărturisesc pe sfântul ca fiind un încercat lucrător la vie și tăietor de pomi și un agricultor priceput; fapt afirmat de însuși Sfântul Neofit: „Căci eu, cum și voi știți, am fost la rândul meu lucrător preaiscusit al viei celei sensibile [...] ca unul care am dobândit bine experiența, mai înainte de plantat și în timpul plantatului și după plantat și udat până la rodire și vlăstari, până la adunarea și călcatul strugurilor” ([SF. NEOFIT Zăvorâțul din Cipru](#), 2016, p. 84).

Așa cum singur afirmă sfântul, s-a abătut în Insulă o mare foamete în perioada copilăriei lui și din pricina acesteia au avut loc multe morți și au

² Date despre evenimente din viața Sfântului Neofit Zăvorâțul din Cipru găsim pe alocuri, în toată opera sfântului, dar mai ales în *Testamentul tipiconal* – [SF. NEOFIT Zăvorâțul din Cipru](#), 2016, pp. 309-371.

fost consecințe cumplite, dar mai ales un fenomen rămas necunoscut pentru noi, așa-numitul kamytzi, le-a prelungit pe acestea încă și mai mult³. Fie această pricină a schimbărilor sociale, fie starea economică generală care predomina a contribuit la faptul că și ceilalți copii, împreună cu Neofit, au rămas analfabeți. Ne povestește el însuși în stilul său caracteristic: „N-am văzut vreodată nicio urmă de educație școlară. Fiindcă de la început am avut un trai simplu și nu numai că nu m-am împărtășit din educația cea din afară, dar nici măcar o zi nu am fost dat de părinții mei la învățătura lecțiilor, nefiind cu nimic diferit de o oaie simplă și neînvățată, fiind neînvățat până la litera a, și tuns în monahism până la 18 ani ai vârstei mele” ([GHERONDA IOSIF VATOPEDINUL](#), 2016, p. 9).

Pe când avea 18 ani, tânărul Neofit, iubit și de părinți, și de celelalte rude, după obicei, a fost îndemnat spre unirea nunții. Totuși, desăvârșit fiind de mai înainte de creșterea cea în Duhul lui Hristos, în care prisosea frica de Dumnezeu, a văzut cu mare precizie deșertăciunea lumii acesteia și de aceea a hotărât să fugă în ascuns.

A ajuns în împrejurimile Muntelui Pentadactil, în Koutsouventi, unde înflorea pe atunci Mănăstirea Sfântului Ioan Gură de Aur, și acolo a preferat să fie închinoviat Neofit cel hrănit de dumnezeiasca dragoste. Credea că într-o mănăstire aflată atât de departe nu-l vor descoperi și, prin urmare, va reuși în scopul dorit.

Totuși, ulterior, căutându-l nu cu puține osteneți, părinții au reușit să-l descopere pe tânăr în refugiul lui, la mănăstire, și după multe lacrimi și implorări au reușit să-l convingă să-i urmeze. „Întorcându-mă”, cum ne spune el însuși, „la insistențele și rugămintele părinților, după multul

³ Acest fenomen este descris de Sfântul Neofit în lucrarea „*Cincizeci de Capete*” și ar fi fost vorba despre o vrăjitorie care a provocat foamete și moarte - [SF. NEOFIT Zăvorâtul din Cipru](#), p. 349.

zbucium al luptei și împotrivirii, am rupt de comun acord hârtiile acelea cu învoielile de nuntă” ([SF. NEOFIT Zăvorâțul din Cipru](#), p. 332). Convingându-se bunii lui părinți că dorul tânărului este insuflat de Dumnezeu și este sincer, au cedat și l-au lăsat să urmeze viețuirii dumnezeiești ([GHERONDA IOSIF VATOPEDINUL](#), 2016, p. 11).

La mănăstirea Sfântului Ioan Gură de Aur a fost învrednicit să primească chipul cel îngeresc al monahilor prin tundere, într-o perioadă mai mică de cinci ani.

Frumusețea și sublimul monahismului sunt foarte frumos ilustrate de Sfântul Neofit în *Catehezele* sale: „Pentru aceea, fugind de oamenii acestei lumi, am urcat în cerul pământesc al acestei sfinte mănăstiri și am fost rânduiți să trăim îngerește, cu ajutorul lui Dumnezeu, să ne încingem cu chipul acesta care este simbol al îngerilor în cerul acesta nou, ca să-I slujim lui Dumnezeu îngerește, adică în feciorie, în înțelepciune, în sfințenie, în pace, în dragoste, în ascultare, în smerenie, în neagonisire, în post și înfrânare, după putere - căci neînfruptarea completă din hrană materială este numai a îngerilor celor netrupești - în psalmodie și în rugăciune și dragoste față de Dumnezeu, ca niște îngeri în trup” ([SF. NEOFIT Zăvorâțul din Cipru](#), p. 216).

Iscușița lui în meseria lui de lucrător la vie l-a convins pe egumenul de atunci, Maxim, să îl rânduiască cu ascultarea la viile mănăstirii, în locul Vouppias, unde a rămas slujind pentru o perioadă de cinci ani.

În acest timp, a învățat și cele dintâi litere, fără să ne spună însă de către cine și în ce chip le-a învățat. Nu numai că a învățat să citească, ci „tot atunci, cu ajutorul lui Dumnezeu, a învățat pe de rost și întreaga Psaltire. Pe aceasta ne-au predat nouă părinții să o repetăm mai presus de toată Scriptura” ([SF. NEOFIT Zăvorâțul din Cipru](#), p. 332).

În această perioadă de cinci ani de ascultare în mănăstire a făcut progrese în studierea și înțelegerea Scripturii. L-au atras în mod special de la început primele cuvinte ale Facerii, cele care se referă la creația lumii și dorea mereu să le asculte și să le mediteze.

Învățarea pe dinafară a Psaltirii în acest interval de timp a fost o adevărată nevoie pentru acest tânăr țaran neștiutor de carte, care auzise istorisirea Scripturii pentru prima dată în mănăstire.

Egumenul l-a chemat în mănăstire și l-a rânduit în ascultare la biserică, petrecând doi ani în ascultarea de paracliser. La rugămintea lui însă de a i se îngădui o viață singuratică, nu i s-a dat binecuvântare de către egumenul mănăstirii din pricina vârstei lui tinere. Astfel, a rămas o singură soluție, răbdare cu smerenie și așteptarea să i se dea încredințare de sus, de la har. După un an de ascultare fără cârtire, a primit de la noul egumen Eufrosin permisiunea dorită și binecuvântare, ca să-și pună în aplicare hotărârea sa de a urma o viață în isihie ([GHERONDA IOSIF VATOPEDINUL](#), p. 15).

Sfântul Neofit face o călătorie la Ierusalim, dar fiindcă pământul Palestinei nu s-a arătat a fi un loc hotărât de Dumnezeu pentru viitorul cuviosului, sfântul s-a gândit să se întoarcă în împrejurimile Muntelui Koutsouventi, poate va găsi vreun loc de liniște undeva pe acolo.

S-a întors, așadar, cuviosul la prima lui mănăstire, a Sfântului Ioan Gură de Aur, și a încercat să găsească un loc pustiu, ca să se liniștească. Mai apoi a ajuns la fortăreața din Pafos, vrând să călătorească pe mare înspre Muntele Latros ([SF. NEOFIT Zăvorâtul din Cipru](#), p. 333)

Dar în port are o ispită din care a înțeles că nu este voia lui Dumnezeu să părăsească insula Ciprului ([SF. NEOFIT Zăvorâtul din Cipru](#), p. 334).

S-a îndreptat spre Melissovouno (Muntele albinelor), care se află la nord-vest de Pafos, a găsit o peșteră mică unde a rămas pentru 4 luni ca să se

asigure că locul era liniștit. După ce s-a convins că locul nu era frecventat, s-a stabilit definitiv în peșteră pe care a numit-o Enkleistra (adică zăvorniță), pe care o afierosește Sfintei Cruci. Mai târziu a mărit peștera și a despărțit-o în mai multe încăperi, în biserică, trapeză și chilie, încăperi pe care le-a pictat cu fresce minunate. Faima sfințeniei lui Neofit s-a răspândit în toate zonele Ciprului și închinători de pretutindeni veneau la Enkleistra sfântului. Sfântul nu a plecat niciodată din peștera lui, iar când închinătorii s-au înmulțit, s-a mutat într-o peșteră de mai sus și de acolo sfătuia pe credincioși.

Adevărat anahoret și monah, model pentru toți monahii, Sfântul Neofit a trăit pentru 60 de ani întregi în peștera lui, unde a scris multe lucrări ermineutice la Sfânta Scriptură, rânduieli tipiconale pentru corecta funcționare a mănăstirilor, lucrări istorice, panegirice sau cuvinte de laudă la sfinți, în care se regăsesc biografiile unor sfinți cunoscuți și mai puțin cunoscuți sau chiar cu totul necunoscuți ai Ciprului, fiind astfel o sursă aghiografică importantă, slujbe pentru pomenirea sfinților, cateheze pentru monahi și multe altele. Sfântul a părăsit viața aceasta la bătrâneți adânci pe 12 aprilie 1219. Mai înainte de adormirea lui a organizat Enkleistra și a pus temeliiile bisericii închinată Adormirii Maicii Domnului, care există până astăzi.

Pe 28 Septembrie 1750 a fost aflat în chip minunat mormântul sfântului, care fusese uitat cu trecerea timpului și s-a făcut mutarea moaștelor lui. Pomenirea sfântului se săvârșește de două ori pe an. Pe 24 ianuarie, ziua salvării lui de căderea în prăpastie, și pe 28 septembrie, ziua aflării sfințelor moaște prin schimbarea pomenirii adormirii lui, de la 12 aprilie, fiindcă aceasta cădea în Sfântul și Marele Post ([GHERONDA IOSIF VATOPEDINUL](#), p. 80).

II. Opera Sfântului Neofit. Opera scriitoricească a sfântului contribuie la literatura bisericească greacă a unei perioade care nu iese în evidență în chip deosebit printr-o producție literară bogată și importantă. Această operă este voluminoasă și include cuvântări panegirice, vieți de sfinți, omilii exegetice, cateheze, epistole etc., și atinge teme felurite, oferind din abundență material istoric, lingvistic, etnografic și, mai ales, teologic.

A scris cuvinte de mângâiere pentru cei necăjiți și pentru cei ce sufereau, a însemnat și fapte istorice și evenimente populare, câte îi povesteau că se întâmplau în iubita lui patrie sau în alte țări din vecinătate. În toată perioada lucrării lui scriitoricești, sfântul a scris mai multe opere, pe care le amintește el însuși în *Testamentul tipiconal* ([SF. NEOFIT ZĂVORĂTUL din Cipru](#), pp. 342-343).

III. Învățătura despre Preacinstirea Maicii Domnului. Sfântul Neofit Zăvorățul avea o mare evlavie și caldă dragoste față de Preacurata Stăpâna noastră, Preasfânta Doamnă, Născătoarea de Dumnezeu Maria. A scris multe cuvinte și cuvântări de laudă despre ea ([SF. NEOFIT ZĂVORĂTUL din Cipru](#)) și în necazurile lui mai întâi pe ea o chema. O avea, împreună cu Sfânta Cruce, ocrotitoare a lui și a peșterii sale. Inima lui feciorelnică deborda de dragoste fiască chiar și numai la auzul numelui Sfintei Fecioare, bucuria a toată lumea ([GHERONDA IOSIF VATOPEDINUL](#), p. 75).

Sfântul Părinte s-a inspirat din textele profetice și imnologice ale Vechiului Testament și din dumnezeieștile evenimente ale Noului Testament, din înțelepciunea patristică și tradiția duhovnicească, din viața liturgică și în general, din Tradiția Bisericească și a alcătuit Cuvântări, Cateheze, encomioane dedicate Născătoarei de Dumnezeu și viețuirii ei sfințite pe pământ.

Avem păstrate de la Sfântul Neofit nouă cuvântări de laudă aduse strict Maicii Domnului, și anume:

I. *Cuvânt la preacurata și dumnezeiasca naștere a Celei fără de prihană Stăpâna noastră Născătoarea de Dumnezeu și Pururea Fecioara Maria* ([SF. NEOFIT Zăvorâțul din Cipru](#), pp. 121-127);

II. *La Preacurata și Sfânta Naștere a Preanevinovatei Fecioare și Maici a lui Dumnezeu, întru care s-au împletit și îndemnuri folositoare* ([SF. NEOFIT Zăvorâțul din Cipru](#), pp. 162-164);

III. *La Intrarea în Biserică a Maicii lui Dumnezeu și că nu trebuie ca cei ce mai înainte au căzut să deznădăjduiască, ci să se ridice cu bună nădejde* ([SF. NEOFIT Zăvorâțul din Cipru](#), pp. 165-168);

IV. *Scurt cuvânt despre Maria, prunca lui Dumnezeu, când a fost dată lui Dumnezeu de părinții ei la vârsta de trei ani în Sfânta Sfintelor, despre care și mărturii scripturistice* ([SF. NEOFIT Zăvorâțul din Cipru](#), pp. 416-423);

V. *Cuvânt la Preasfânta Pruncă și Maică a lui Dumnezeu, când a fost dată la trei ani de părinții ei în Sfânta Sfintelor* ([SF. NEOFIT Zăvorâțul din Cipru](#), pp. 109-131);

VI. *Cuvânt la Bunavestire a Preasfintei Stăpânei noastre Născătoarea de Dumnezeu și Pururea Fecioara Maria* ([SF. NEOFIT Zăvorâțul din Cipru](#), pp. 31-52);

VII. *Despre ascultarea înțeleșurilor celor citite, despre dumnezeiescul Gavriil și despre Bunavestire a Maicii lui Dumnezeu* ([SF. NEOFIT Zăvorâțul din Cipru](#), pp. 77-83);

VIII. *Despre Sfânta, preacurata și fericita Adormire a Preacuratei Stăpânei noastre Născătoarea de Dumnezeu și cuvântarea ei înțelegătoare*

despre *Pâinea vieții cea dintru ea* ([SF. NEOFIT Zăvorâțul din Cipru](#), pp. 154-157);

IX. *Cuvânt la Preacurata Adormire a Preasfintei Stăpânei noastre Născătoarea de Dumnezeu și Pururea Fecioara Maria* ([SF. NEOFIT Zăvorâțul din Cipru](#), pp. 93-108).

Observațiile lui se mișcă în toate cazurile în jurul alegerii dumnezeiești a Mariei. Odată cu nașterea Fecioarei, părinții Ioachim și Ana sunt eliberați din ocară nerodirii pruncilor și devin împreună-lucrători cu Dumnezeu, fapt care arată participarea omenității la mântuirea lumii, prin ofranda celei mai curate reprezentante a neamului omenesc, Pururea Fecioara Maria.

Cu intrarea Mariei în Sfânta Sfințelor se marchează perioada maturizării biologice și duhovnicești, prin nemijlocita împreună-lucrare a Duhului Sfânt. Maria este adusă la Templu ca să se desăvârșească. Din ea va lua trup Hristos, care va nimici păcatul în trupul Lui.

Bunăvestirea Născătoarei de Dumnezeu constituie o secvență determinată în timp, prin trecerea de la vechea la noua realitate și de la sfârșitul stăpânirii Legii la începutul venirii în lume a harului dumnezeiesc, începând cu *cea plină de har*, Preasfânta Fecioară.

Adormirea Maicii Domnului, potrivit Sfântului Neofit, este mutarea la viața cea fără de sfârșit și veșnică. Pe Preasfânta Născătoare de Dumnezeu n-a stăpânit-o moartea. A murit în mod real ca om. A adormit, dar preasfântul și nesticăciosul ei trup care L-a primit pe Dumnezeu însuși a fost înălțat la ceruri.

Istoricitatea persoanei Preasfintei este întărită de autenticitatea Noului Testament și de tradiția primelor secole după Hristos. Totuși informațiile acestea încep cu Bunăvestire, Noul Testament nevorbind despre nașterea, pruncia și copilăria Măriei, după cum nici despre Intrarea în Biserică. Pentru

toate acestea, Sfântul folosește textele apocrife, de unde preia detalii biografice despre Fecioara Maria.

Tipologia textelor Sfântului Neofit Zăvorâțul este orientată, după modelul altor scriitori bisericești, la nivelul comunicării dialogice a persoanelor biblice direct cu Dumnezeu, având drept rezultat un cuvânt direct, viu și dramatic, urmat de obicei de laude ale Sfântului către Născătoarea de Dumnezeu cu rugăciuni scrise într-un stil poetic înalt care face dovada unei îndemânări artistice deosebite⁴.

Nașterea Născătoarei de Dumnezeu este vestită de Sfântul Neofit cu bogate referințe biblice, imnografice și patristice din literatura bisericească. A venit în lume scara aceea dumnezeiască și puntea aceea însuflețită care va lega neamul omenesc de cer. „Frați și părinți, iată, ni s-a născut nouă astăzi, precum vedeți, scară de mărimea cerului și dumnezeiască, ducând până la cer (cf. Facere 28, 12) neamul omenesc. Să dăm, așadar, slavă lui Dumnezeu și să ne pregătim de suiș. Ni s-a născut nouă astăzi punte însuflețită îndreptată de Dumnezeu” ([SE. NEOFIT Zăvorâțul din Cipru](#), p. 162).

Această veste cuprinde în ea cutremurătorul mesaj al mântuirii omului. Odată cu nașterea Mariei a venit plinirea vremii. Prin ea, se recapitulează istoria sfântă a Vechiului Testament, al cărei scop și pricină este însăși Preasfânta. Aceasta înseamnă că Născătoarea de Dumnezeu reprezintă sfârșitul unei epoci și începutul alteia noi pe parcursul căreia se săvârșește refacerea firii omenești care s-a stricat prin neascultare.

Lumea căzută a Vechiului Testament este orientată din nou spre ceea ce este dumnezeiesc și se întoarce la originea ei, de vreme ce de la Născătoarea de Dumnezeu va veni bucuria, Hristos, care va nimici blestemul. Prin

⁴ Eutihia GIOULTSIS, *Maica Domnului în opera Sfântului Neofit*, Introducere în [SE. NEOFIT Zăvorâțul din Cipru](#), pp. 7-8.

întruparea lui Dumnezeu se îmbogățește firea omenească printr-un dar puternic și mai mare, îndumnezeirea. Îndumnezeirea este darul lui Dumnezeu către om pentru nașterea lui Hristos din Preasfânta ([SF. NEOFIT Zăvorâțul din Cipru](#), pp. 8-9).

Intrarea în camera de nuntă, notează Sfântul Neofit, cere cuvenita haină de nuntă, care este darul virtuților: „Ni s-a născut nouă împărăteasă de Dumnezeu încununată, chemându-ne pe noi în palatele cele împărătești de sus. Să pregătim, așadar, Împăratului darurile virtuților. Ni s-a născut mireasă preanevinovată adunându-ne pe noi în camerele cele de nuntă” ([SF. NEOFIT Zăvorâțul din Cipru](#), p. 163).

Cu nașterea Fecioarei Maria începe să se arate nădejdea ieșirii din robia celui rău și căutarea omului pierdut. Este începutul mântuirii, potrivit Sfântului Neofit, așa cum începutul oricărui rod este floarea ([SF. NEOFIT Zăvorâțul din Cipru](#), p. 121).

Sfântul Neofit, în cea de-a 23-a *Cateheză*, despre Intrarea în Biserică a Maicii Domnului, își începe cuvântul printr-o serie de caracteristici privitoare la persoana Fecioarei. „A intrat în templu”, scrie Sfântul, „un alt templu mai neprihănit. A intrat în sfântul locaș un locaș mai sfânt decât el” ([SF. NEOFIT Zăvorâțul din Cipru](#), p. 165). Născătoarea de Dumnezeu „tăblița cea de Dumnezeu scrisă și masa însuflețită și sfeșnicul și chivotul și sfânta porumbiță și prinosul cel mai curat și tămâierea cea cu bună mireasmă și năstrapa de aur” ([SF. NEOFIT Zăvorâțul din Cipru](#), p. 166).

Izvorul principal pe care îl folosește Sfântul Neofit la alcătuirea Cuvântului la Intrarea în Biserică a Maicii Domnului este *Protoevanghelia lui Iacov*. Desigur, că pe lângă acest apocrif, la alcătuirea tuturor cuvântărilor închinare Maicii Domnului, Sfântul Neofit s-a folosit și de

cuvântări închinare ei existente în teologia patristică, precum cuvântările Sfântului Ioan Damaschinul.

Milostivirea lui Dumnezeu nu va lăsa zidirea Sa să devină pradă vrăjmașului. Pentru aceea se naște Fecioara Maria, din care ia trup Hristos ca să nimicească păcatul în trupul Său: „Dar fiindcă din adâncul milostivirii Lui propria Lui făptură era nevrednică, să fie lăsată pășune vrăjmașului, și era trebuință de ceva care să înlătore cu dreptate, era nevoie de *dreptate și sfințenie*, este născută, la porunca lui Dumnezeu, din Ioachim și din Ana, această Preanevinovată și Curată Fecioară Maria, pentru ca Unul din Sfânta Treime, Tatăl și Duhul binevoind, luând trup din ea, să nimicească păcatul în trupul Său” ([SF. NEOFIT Zăvorâtul din Cipru](#), pp. 416-417).

Dar milostivirea lui Dumnezeu nu va lăsa zidirea Sa să devină pradă vrăjmașului. Pentru aceea se naște Fecioara Maria, din care ia trup Hristos ca să nimicească păcatul în trupul Său: „Dar fiindcă din adâncul milostivirii lui propria Lui făptură era nevrednică, să fie lăsată pășune vrăjmașului, și era trebuință de ceva care să înlătore cu dreptate, era nevoie de *dreptate și sfințenie*, este născută, la porunca lui Dumnezeu, din Ioachim și din Ana, această Preanevinovată și Curată Fecioară Maria, pentru ca Unul din Sfânta Treime, Tatăl și Duhul binevoind, luând trup din ea, să nimicească păcatul în trupul Său” ([SF. NEOFIT Zăvorâtul din Cipru](#), p. 417).

Se pune întrebarea: cum ar trebui să fie aceea care va da trup Soarelui dreptății, mai curată decât soarele, și unde ar trebui ea să trăiască și să fie crescută? Într-o simplă casă? În acord cu Scripturile trebuia să locuiască în Sfânta Sfintelor în fiecare zi, acolo unde chiar și arhiereul intra numai o dată pe an, numai curat și curățit ([SF. NEOFIT Zăvorâtul din Cipru](#), pp. 417-418). Acolo El Însuși a însoțit înaintarea în virtute a micuței în spațiul nepătruns și dumnezeiesc și îmbogățirea ei cu darurile cele dumnezeiești. Arhiereul care

cunoștea după dumnezeiasca luminare minunile care se întâmplau Mariei simțea că avea să se întâmple ceva cutremurător, care avea legătură cu mântuirea lumii din rătăcire. Acesta era motivul pentru care arhiereul îi arăta mare respect Fecioarei și se îngrijea de sporirea ei duhovnicească. Este adusă așadar copila de trei ani la templu ca să fie desăvârșită ([SF. NEOFIT Zăvorâțul din Cipru](#), p. 14).

Viața Mariei la Templu pentru mulți ani covârșește obiceiul și practica epocii aceleia, precum și toate epocile. Sălășluirea ei în Templu, orientarea minții ei către Dumnezeu și desprinderea ei de toate cele pământești au stăpânit-o pe toată durata consacrării ei Legii și învățaturii prorocilor.

Dumnezeu așa a rânduit lucrurile că a acoperit cu Duhul Său cel Sfânt și vârsta copilăriei, și mintea Mariei:

„Și petrecând în acest Templu ca o dumnezeiască și curată porumbiță [...] și, ca pe o împărăteasă preaslăvită și ca pe o Maică fără prihană, împăratul a toate te va pune pe tine de-a dreapta Lui preainfrumusețată în haina aurită a virtuților, cinstită, și celelalte. Acestea de mai înainte le-a rânduit Dumnezeu Însuși prin David și, umplându-și vârsta pruncească și cugetul acela de Duhul Sfânt, a preferat să rămână în Sfânta Sfintelor și să uite poporul și rudele și *casa părintelui său*” ([SF. NEOFIT Zăvorâțul din Cipru](#), pp. 419-420).

Iar Preacurata Fecioară, rămânând nouă ani în cele nepătrunse și în dumnezeiescul templu, a primit hrană cerească de la dumnezeiescul înger, „ca una care a fost mai dinainte numită Maică a Dumnezeului îngerilor” ([SF. NEOFIT Zăvorâțul din Cipru](#), p. 420).

Maica Domnului a fost crescută în Sfânta Sfintelor, căci „așa se cuvenea și așa era potrivit să fie crescută în Sfânta Sfintelor cea care avea să poarte pe Cel purtat de Heruvimi, pe Care Îl laudă Serafimii, pe Cel ce se odihnește

întru sfinți, de Care se minunează îngerii” ([SF. NEOFIT Zăvorâțul din Cipru](#), p. 110). De aceea, notează Sfântul Neofit, „Fiul Unul-Născut și Cuvântul negrăitului Dumnezeu, Cel unit cu Tatăl și împreună-veșnic și de o cinste cu firea Lui și totodată împreună fără de început, avea să fie format după chipul nostru prin părinteasca bunăvoință și prin împreună-lucrarea Duhului și să vină în chip de negrăit în pântecul fecioare și să înalțe și să cinstească firea noastră cea căzută cu șederea de-a dreapta Tatălui” ([SF. NEOFIT Zăvorâțul din Cipru](#), p. 111).

Intrarea Preacuratei Fecioare în Sfânta Sfintelor „a chemat simbolic firea noastră la sfințire” ([SF. NEOFIT Zăvorâțul din Cipru](#), p. 128). Curăția Maicii Domnului este afirmată de Sfântul Neofit Zăvorâțul în nenumărate ori, spunând că pentru extrema ei curăție „s-a sălășluit în Sfânta Sfintelor zămislind prin Duhul Sfânt și a purtat în pântec și a zămislit în chip de negrăit în două firi pe Unul din Sfânta Treime și ne-a dat nouă *puterea să ne facem fii ai lui Dumnezeu* (Ioan 1, 12)” ([SF. NEOFIT Zăvorâțul din Cipru](#), p. 130).

Sfântul Neofit mai spune că Preacurata Fecioară Maria „era curată și fără de prihană și nimic femeiesc nu a cunoscut vreodată” ([SF. NEOFIT Zăvorâțul din Cipru](#), p. 114). De aceea, datorită curăției ei, Hristos a rânduit-o mai înainte de toate neamurile spre sălășuire Lui, ca prin curăția ei să curețe de întinăciune neamul omenesc: „Pe tine, ca pe o Curată și neprimitoare a niciunei întinăciuni, Cel Curat și fără de pată te-a rânduit mai înainte de toate neamurile spre sălășuire Lui și a binevoit să te crească în Sfânta Sfintelor ca pe o sfântă cu adevărat și cu totul fără de pată pentru ca Cel cu totul fără de prihană, prin tine cea fără de prihană, să curețe de întinăciune neamul omenesc” ([SF. NEOFIT Zăvorâțul din Cipru](#), pp. 120-121).

Fecioara Maria de copil a avut haruri naturale, dar și dumnezeiești. A fost învățată multe lucruri din viețuirea împreună cu preoții și din contactul cu tradiția vie a credinței. Prin experiența frumuseții dumnezeiești și prin înțelepciunea de sus a depășit nevoile firii și grija pentru cele pământești. A trăit dincolo și mai presus de acestea în deplinătatea care dă certitudinea sfințeniei vieții ([SF. NEOFIT Zăvorâtul din Cipru](#), pp. 14-15).

Odată cu Bunavestire se marchează trecerea de la vechea la noua realitate, la lumea dumnezeiescului har. Prin „Bucură-te, ceea ce ești plină de har, Domnul este cu tine” (*Luca 1, 28*) se dezleagă pedeapsa strămoșei „în dureri vei naște fii” (*Facere 3, 16*) și se înnoiește împăcarea oamenilor cu Dumnezeu. În acel „Bucură-te” al Arhanghelului se concentrează expresia mai înaltă și mai cuprinzătoare a cinstirii față de Maria și caracterul minunat al vestirii celei bune. De aceea și începând cu acest moment credincioșii își exprimă prin același cuvânt cinstea datorată ei ([SF. NEOFIT Zăvorâtul din Cipru](#), pp. 32-33).

Bunavestire este proclamarea bucuriei universale pentru firea omenească, de vreme ce a deschis drumul pentru îndumnezeirea ei. Este începutul retragerii blestemului prin venirea binecuvântării, dar și mesajul plin de bucurie al eliberării omului din robia păcatului. „Și așa cum imnul trisaghion nu a fost dat numai îngerilor să-l strige, ci și oamenilor, așa și *bucură-te*, învățându-l de la arhanghel, îl strigăm și noi Preacuratei Fecioare: căci nimic mai înalt, sau mai frumos, sau mai limpede nu ar putea cineva afla la oameni decât să spună acest cuvânt Fecioarei” ([SF. NEOFIT Zăvorâtul din Cipru](#), p. 33). Este primul semn al iubirii de oameni a lui Dumnezeu pentru mântuirea lumii, prin descoperirea voii lui Dumnezeu tainice, care era ascunsă de veacuri.

Sfânta istorie a Vechiului Testament, ca un stadiu pregătitor pentru primirea adevărilor celor de negândit, se împlinește și se întregește în persoana Născătoarei de Dumnezeu prin împlinirea profețiilor. Cea mai înaltă dintre acestea este cea a Prorocului Isaia care a vestit mai dinainte venirea lui Mesia din Fecioara: *Iată, Fecioara va avea în pântece și va naște fiu* (Isaia 7, 14). Betleemul avea să aducă *un conducător în Israel* (Mihea 5, 1) și *un cârmuitor pentru Israel* (II Regi 5, 2). Aceste profeții și multe altele încă le-au folosit Evangheliștii Matei și Luca, adăugând la ele cuvinte noi și ilustrându-le prin fraze înrudite prin semnificația lor.

Sfântul Neofit caracterizează trimiterea Sfântului Arhanghel Gavriil în țara celor robiți, ca izbăvire și eliberare a neamului omenesc din înfricoșătoarea tiranie prin vasul preacurat al Duhului Sfânt, prin Fecioara neîntinată și curată: „A trimis în ascuns pe unul din voievozii Lui în țara robilor acelora la o Fecioară fără de prihană și desăvârșit fără de pată, având frumusețe peste putință și virtute vrednică de mirare, vestindu-i ei taina cea ascunsă, că prin ea se vor face eliberarea robilor și chemarea neamului” ([SF. NEOFIT Zăvorâtul din Cipru](#), p. 100).

Preacurata Fecioară primește vestea: *Iată roaba Domnului...* Prin acest cuvânt biblic se arată câteva semne caracteristice fundamentale ale personalității Mariei, precum smerenia și ascultarea. Ascultarea ei se tâlcuiește ca o liberă oferire de sine chemării lui Dumnezeu. Reprezintă cea mai autentică faptă de împăcare a oamenilor cu Dumnezeu. Smerenia constituie caracteristica și expresia persoanei ei, virtutea care este descrisă foarte sensibil în operele hagiografiei bizantine. Prin aceasta a fost consacrată în experiența imnografică a credincioșilor Bisericii și a fost cântată de imnografi cu cuvinte de laudă ([SF. NEOFIT Zăvorâtul din Cipru](#), p. 17).

Sfântul Neofit îi aduce Maicii Domnului multe cuvinte de laudă:

„Bucură-te, Preacurată Maică a Fiului celui împreună-veșnic cu Tatăl Cel fără de început și vas preasfânt al Duhului Sfânt.

Bucură-te, tron care porți pe Împăratul slavei, la Care heruvimii cei de sus nu pot să privească.

Bucură-te, ceea ce ești mai înaltă decât cetele cele cerești ca una care ai cuprins pe Cel Necuprins de acestea și care ai purtat pe Cel Nevăzut acestora [...]

Bucură-te, ceea ce ai dezlegat pedeapsa protopărintelui și a strămoașei Eva.

Bucură-te, Rai cuvântător a florii nesticăciunii.

Bucură-te, izvor izvorând din Eden și udând Raiul, adică Biserica lui Dumnezeu și adunările credincioșilor, acolo unde se desparte în patru brațe, adică în patru evanghelii, care adapă lumea, acolo a făcut să răsară Dumnezeu *tot pomul frumos la vedere* al minții, pe învățători, pe cuvioși și mucenici și *bun de mâncare* pentru suflet.

Bucură-te, pomul vieții cel din mijlocul Raiului, al cărui rod îl mâncăm noi, credincioșii, spre iertarea păcatelor [...]

Bucură-te, vie roditoare și mlădiță cu mult rod, pe care Tatăl a sădit-o, Duhul a udat-o, iar Fiul a cultivat-o și prin propovăduirea înaltă cheamă adunările credincioșilor [...]

Bucură-te, că Cel înaintea Căruia stau mii de mii și zeci de mii de zeci de mii, El însuși ca ploaia pe lână a pogorât în mitrasul tău.

Bucură-te, plinirea cea mai adevărată a chipurilor și umbrelor legii.

Bucură-te, începutul și sfârșitul a toată facerea de minuni” ([SE. NEOFIT Zăvorâtul din Cipru](#), pp. 33-40).

Cu Învierea și biruința lui Hristos asupra morții a început să se cutremure înfricoșătoarea amenințare a existenței omenești, moartea. În noua stare a făpturii celei noi, moartea devine adormire și mutare la *viața cea fără de sfârșit și veșnică*. Este în mod special important să observăm referirile Sfântului Neofit la filele de acatist pe care le adresează Născătoarei de Dumnezeu. Lirismul revărsat în aceste pagini și înțelesurile teologice cuprinzătoare mărturisesc nu numai adâncă lui credință, ci și sensibilitatea lui poetică și imnologică” ([SF. NEOFIT Zăvorâtul din Cipru](#), p. 105).

Preasfânta a fost și ea supusă morții firești precum se întâmplă cu neamul omenesc. Această moarte însă nu a fost percepută ca o tragedie. Dimpotrivă, a adus pe lume un mesaj de nădejde, nădejdea mutării sufletului la viața veșnică. Născătoarea de Dumnezeu care a trăit viață preasfântă, a murit și a primit în schimb trupul duhovnicesc al nesticăciunii, trăind de mai înainte învierea de obște a oamenilor. Aceasta înseamnă că trupul ei, după sfânta ei adormire, a suferit ceea ce vor suferi eshatologic la învierea universală trupurile oamenilor acelora care trăiesc și mor *în Hristos*.

După Înălțarea Fiului ei, Născătoarea de Dumnezeu avea cugetul, ochii, inima și mintea pironite la cer. Ziua și noaptea medita la faptul Înălțării lui Iisus și se grăbea să-L reîntâlnească acolo în fericirea strălucirii de sus: „Era, așadar, această Fecioară împreună cu sfântul ucenic feciorelnic, după dumnezeiasca Înălțare a Fiului ei și Dumnezeu umblând pe pământ, dar având cugetul la cer” ([SF. NEOFIT Zăvorâtul din Cipru](#), p. 102).

Când a venit ceasul adormirii ei, a avut loc străina adunare a celor din ceruri și a celor de pe pământ. Au venit de la marginile pământului Apostolii ca să o petreacă de la viața cea vremelnică la tărâmul cel de sus, cel nesticăcios.

Adormirea Maicii Domnului nu înseamnă însă părăsirea oamenilor. Cât timp a trăit pe lume a fost foarte apropiată de omul înviforat de durere și de lipsă. După adormirea ei nu s-a înstrăinat de ei. Nu numai că aude orice chemare a celor neputincioși, ci mijlocește la Dumnezeu Tatăl pentru depășirea greutăților zilnice și duhovnicești ale tuturor oamenilor, stăruind în cererea mântuirii lor:

„Și tu, o, Stăpână Prealăudată, nu ai nevoie de laudele limbii muritoare ca una care locuiești în palatele împărătești de sus împreună cu Tatăl ca o mireasă și împreună cu Fiul ca o maică și împreună cu Duhul Sfânt ca una care ești preanevinovată și potrivită a-L primi. Ci noi mai curând avem nevoie de ajutorul tău nebiruit ca unii care avem multe pete și care umblăm prin mijlocul a multe curse și ne primejduim adeseori cutreierând pe meterezele cetăților” ([SF. NEOFIT Zăvorâtul din Cipru](#), 94).

Este o datorie morală a credincioșilor să cinstească preacinstita și preacurata Adormire a Maicii lui Dumnezeu, prin faptă și cuvânt. Faptele privesc viața neîntinată și petrecerea curată a fiecăruia în timp ce cinstea prin cuvânt se rezumă la slavoslovie ei prin fraza *Fericimu-te pe tine toate neamurile*. Și aceasta pentru multe motive. Este fericită Născătoarea de Dumnezeu pentru că s-a împlinit rânduiala vieții ei pământești fără de prihană și preacurată. L-a zămislit și L-a născut pe Iisus Hristos mai presus de cuget și de cuvânt:

„Căci fericită și fără prihană este toată vârsta vieții tale. Căci în chip fericit, minunat și de Dumnezeu dăruit ai zămislit, ai născut și ai hrănit negrăit pe Fericitul Cuvânt, și născând mai presus de cuvânt și de cuget pe Cel Negrăit și mai presus de fire, rămânând Fecioară ca mai înainte de naștere, pe bună dreptate, pe tine, Preafericită, toate neamurile te fericesc” ([SF. NEOFIT Zăvorâtul din Cipru](#), pp. 154-155).

Și dacă Dumnezeu Cuvântul, puterile cerești și corul apostolilor au slăvit pe Preasfânta ca Maică a lui Dumnezeu, care este puterea fericirii ei din partea credincioșilor? Toți cei care cinstesc pomenirea și mutarea Născătoarei de Dumnezeu se adresează îndrăznirii ei de Maică înaintea lui Dumnezeu și cer de la ea, mijlocitoarea și ajutorul oamenilor, să adoarmă patimile lor cele neadormite și să le trezească mintea încât să reușească să dobândească partea celor aleși: „Dar, o, Preafericită și cu totul fără de prihană și Preanevinovată și de Dumnezeu dăruită Mireasă a Tatălui Celui fără de moarte și Vas al dumnezeiescului Mângâietor și Maică a Împăratului slavei, pomenește-i pe cei ce săvârșesc pomenirea ta și sfânta ta mutare și, ca ceea ce ai ca o Maică îndrăznire, roagă-L pe El pentru noi toți, la Adormirea ta cea de viață purtătoare, ca să adoarmă patimile noastre cele neadormite prin mijlocirea ta, Preacurată, și să se trezească mintea noastră pentru privegherea poruncilor Lui, pentru ca prin mijlocirea ta și cu ajutorul și harul Lui să dobândim și noi partea celor aleși” ([SF. NEOFIT Zăvorâtul din Cipru](#), pp. 156-157).

Născătoarea de Dumnezeu, notează Sfântul Neofit, este omul real, omul adevărat. Cu ajutorul ei, prin Fiul ei, Fiul Omului, neamul omenesc s-a izbăvit din stricăciune și din moarte și a dobândit posibilitatea îndumnezeirii: „Dar acest om a fost, cred, mireasa lui Dumnezeu, cea de Dumnezeu cinstită, ceea ce a încăput pe Dumnezeu, cu totul nepătată și de Dumnezeu aleasă, Stăpâna noastră. Căci în afară de ea, nici n-a mai fost vreun alt om de la zidirea lumii și nici nu va mai fi. Aceasta este om cu adevărat, prin care neamul oamenilor a căpătat un nou nume, prin care a fost izbăvită din stricăciune neamul omenesc, prin care omul cel mort a fost făcut viu, și firea muritorilor s-a îndumnezeit, și prin care moartea s-a omorât, nestricăciunea a rodit și stricăciunea a pierit. Fiu al acesteia fiind,

prin bunăvoirea Tatălui și cu împreună-lucrarea Duhului Sfânt, Cuvântul și Fiul lui Dumnezeu, adeseori Se numește pe Sine Fiul al Omului” ([SF. NEOFIT Zăvorâtul din Cipru](#), p. 154).

Mântuitorul nostru Iisus Hristos a luat firea omenească de la Preacurata Fecioara Maria, numindu-se astfel „Fiul al omului”, și totodată a împreunat firea umană cu cea dumnezeiască, îndumnezeind-o: „Ca om întrupat din tine, cea din neamul lui David, Se va numi și Fiul al omului și va primi tronul părintesc, pentru ca să fie crezute cele două firi ale Lui, cea omenească și cea dumnezeiască” ([SF. NEOFIT Zăvorâtul din Cipru](#), pp. 42-43).

Prin Întrupare, Hristos se încinge cu „chip de rob”, ia trup din Preasfânta Născătoarea de Dumnezeu și se aseamănă întru toate cu oamenii, în „afară de păcat”: „Vine în chip de negrăit Împăratul prin Fecioară în țara aceea, încinge chip de rob, Se amestecă cu robii, Se aseamănă *întru toate acestora, afară de păcat*” ([SF. NEOFIT Zăvorâtul din Cipru](#)).

În tâlcuirea Sfântului Neofit Zăvorâtul la *Cântarea Cântărilor* sunt accentuate nașterea „fără de naștere” din Fecioara Maria, „mireasa preanevinovată”, precum și veșnica feciorie a acesteia, care a fost păstrată înainte și după naștere, pentru a arăta astfel că puterea celor profețite s-a împlinit în Hristos și pentru Hristos și pentru nimeni altcineva: „Numai El singur S-a născut prin naștere fără împreunare și nimeni altul. Pentru aceea și Fecioara care a născut fără de împreunare bărbătească, Fecioară iarăși și după naștere a rămas și după naștere, pentru ca să cunoaștem măcar prin aceasta că nu despre altul, ci despre El și prin El se împlinește sensul celor spuse” ([SF. NEOFIT Zăvorâtul din Cipru](#), pp. 475-476).

De asemenea, tot despre fecioria Maicii Domnului înainte, în timpul nașterii și după naștere, Sfântul Neofit spune „că prin cuvântul îngeresc cu

părinteasca bunăvoire și cu împreună-lucrarea Duhului pe Cuvântul mai presus de cuvânt, Fecioară fiind, L-a zămislit și, născându-L, iarăși Fecioară, ca mai înainte de naștere, a rămas” ([SF. NEOFIT Zăvorâțul din Cipru](#), p. 80).

Prin nașterea lui Hristos, pecetele fecioriei Maicii Domnului au fost păzite intacte; zămislirea s-a petrecut de la Duhul Sfânt: „Fecioara curată, zămisliind de la Duhul Sfânt, fără să se clinească pecetele fecioriei și născându-L pe Dumnezeu purtător de trup, a rămas nestricată minune mai nouă decât toate minunile dumnezeiești și priveriște mai deosebită decât creația cea dintâi” ([SF. NEOFIT Zăvorâțul din Cipru](#), pp. 40-41). Curăția Maicii Domnului este evidențiată de Sfântul Neofit în multe rânduri spunând: „Bucură-te, curată porumbiță, preanevinovată, întru care prin bunăvoirea Tatălui și împreună-lucrarea Sfântului Duh S-a întrupat Cuvântul” ([SF. NEOFIT Zăvorâțul din Cipru](#), p. 52) și altele asemenea.

Sfântul Neofit Zăvorâțul, tâlcuind versetul „*Mir deșertat este numele Tău și la mireasma mirului Tău alergăm*” (Cântarea Cântărilor 1, 3-4), spune: „Acest mir s-a deșertat în orașul Betleem din preacuratul vas al Preanevinovatei și Preasfinte și s-a umplut de bună mireasmă tot pământul cel de sub soare”. Maica Domnului este numită „Stăpâna cea preacurată, vasul de mir care L-a cuprins pe Mirul cel Neprețuit” ([SF. NEOFIT Zăvorâțul din Cipru](#), pp. 74-75).

Făcând o analogie între „Mirul cel Neprețuit” și „vasul de mir”, Sfântul Neofit Zăvorâțul vrea să arate că prin Întruparea și nașterea lui Hristos cheile fecioriei Maicii Domnului au fost păstrate intacte: „Căci așa cum mirul fără nicio silire se deșartă din vasul lui, nici nu întâmpină vreo altă greutate, ci îi vrea numai pe cei ce se împărtășesc de mireasma Lui, la fel toate sunt prin nașterea ta, Preasfântă Stăpână, fără de prihană, toate sunt curate și preacurate, toate armonioase, toate strălucitoare, toate, în chip sensibil și

înțelegător, sunt pline de corul îngerilor, toate, toate sunt pline de buna mireasmă a nașterii Tale” ([SF. NEOFIT Zăvorâțul din Cipru](#), p. 76).

Sfântul Părinte spune că prin Maica Domnului Dumnezeu a rânduit oamenilor mântuirea și „adeseori în chip umbrat o numește pe Fecioară om și pe Sine Însuși Se numește Fiu al omului, fiindcă fără ea nici nu ar fi putut fi om” ([SF. NEOFIT Zăvorâțul din Cipru](#), p. 390).

Fecioara Maria este numită „Maică a lui Dumnezeu”, „ca una care a născut pe Mântuitorul Dumnezeu cu trup” ([SF. NEOFIT Zăvorâțul din Cipru](#), p. 140).

Maica Domnului se roagă pentru cei ce o cinstesc și o mărturisesc că este Născătoare de Dumnezeu: „Cu adevărat ți-a făcut ție mărire Cel puternic, încăpând întru tine Făcătorul a toate și ai zămislit Fecioară, și ai născut Fecioară, și ai alăptat Fecioară, și te rogi ca o maică pentru noi cei ce te mărturisim pe tine Fecioară și Născătoare de Dumnezeu”. ([SF. NEOFIT Zăvorâțul din Cipru](#), p. 48).

Bibliografie:**Izvoare scripturistice:**

BIBLIA sau SFÂNTA SCRIPTURĂ, tipărită cu binecuvântarea Preafericitului Părinte Daniel, Ed. Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 2008.

Izvoare patristice:

SF. NEOFIT Zăvorâtul din Cipru, *Zece cuvinte despre poruncile lui Dumnezeu*, în colecția *Viața în Hristos - Serie de autor*, volumul 1, traducere din limba greacă veche de Laura Enache, Editura Doxologia, Iași, 2015.

IDEM, *Cincizeci de capete*, în colecția *Viața în Hristos - Serie de autor*, volumul 1, traducere din limba greacă veche de Laura Enache, Editura Doxologia, Iași, 2015.

IDEM, *Cateheze*, în colecția *Viața în Hristos - Serie de autor*, volumul 2, traducere din limba greacă veche de Laura Enache, Editura Doxologia, Iași, 2016.

IDEM, *Testamentul tipiconal*, în colecția *Viața în Hristos - Serie de autor*, volumul 2, traducere din limba greacă veche de Laura Enache, Editura Doxologia, Iași, 2016.

IDEM, *Panegirice*, în colecția *Viața în Hristos - Serie de autor*, volumul 3, traducere din limba greacă veche de Laura Enache, Editura Doxologia, Iași, 2016;

IDEM, *Tâlcuire la Hexaimeron*, în colecția *Viața în Hristos - Serie de autor*, volumul 4, traducere din limba greacă veche de Laura Enache, Editura Doxologia, Iași, 2016.

IDEM, *Tâlcuire la Psaltire și Ode*, în colecția *Viața în Hristos - Serie de autor*, volumul 4, traducere din limba greacă veche de Laura Enache, Editura Doxologia, Iași, 2016.

IDEM, *Tâlcuire la Cântarea Cântărilor*, în colecția *Viața în Hristos - Serie de autor*, volumul 4, traducere din limba greacă veche de Laura Enache, Editura Doxologia, Iași, 2016.

IDEM, *Tâlcuire la canoanele celor Douăsprezece praznice împărătești*, în colecția *Viața în Hristos - Serie de autor*, volumul 5, traducere din limba greacă veche de Laura Enache, Editura Doxologia, Iași, 2016.

IDEM, *Cartea minunii dumnezeiești*, în colecția *Viața în Hristos - Serie de autor*, volumul 5, traducere din limba greacă veche de Laura Enache, Editura Doxologia, Iași, 2016.

IDEM, *Epistole*, în colecția *Viața în Hristos - Serie de autor*, volumul 5, traducere din limba greacă veche de Laura Enache, Editura Doxologia, Iași, 2016.

IDEM, *Cuvinte din Codicile 13 al Mănăstirii Sfintei din insula Andros*, în colecția *Viața în Hristos - Serie de autor*, volumul 5, traducere din limba greacă veche de Laura Enache, Editura Doxologia, Iași, 2016.

IDEM, *Despre arhieria lui Hristos*, în colecția *Viața în Hristos - Serie de autor*, volumul 5, traducere din limba greacă veche de Laura Enache, Editura Doxologia, Iași, 2016.

IDEM, *Despre Duhul Sfânt și la Sfânta Cincizecime*, în colecția *Viața în Hristos - Serie de autor*, volumul 5, traducere din limba greacă veche de Laura Enache, Editura Doxologia, Iași, 2016.

IDEM, *Omilii la Maica Domnului*, în colecția *Viața în Hristos - Mărgăritare*, volumul 5, traducere din limba greacă veche de Laura Enache, Editura Doxologia, Iași, 2016.

GHERONDA IOSIF VATOPEDINUL, *Sfântul Neofit Zăvorâtul din Cipru*, traducere din limba neogreacă de Laura Enache, Editura Doxologia, Iași, 2016.

**THE TEACHING ON THE VENERATION OF THE MOTHER
OF GOD IN THE WORKS OF SAINT NEOPHYTOS THE
RECLUSE OF CYPRUS (12TH CENTURY)**

**Fr. Daniel
BUDEANU**

Abstract: Saint Neophytos was revered as a wise and God-inspired teacher, with a voluminous work that includes panegyrics, lives of saints, exegetical homilies, catecheses, epistles, etc., and touches on a variety of themes, providing an abundance of historical, linguistic, ethnographic, and, above all, theological material. Saint Neophytos the Recluse's deep love and devotion to the Mother of God is evident in the words he composed in her honor.

Keywords: *The veneration of the Mother of God, Saint Neophytos the Recluse, 12th century*

LECTURILE BIBLICE ÎN LITURGHIA ORTODOXĂ

**Pr. Romică Constantin
COSTEA¹**

Abstract: Încă din primele veacuri creștinii se adunau în ziua Domnului, pentru Sfânta Liturghie. Înaintea prefacerii darurilor avea loc lecturarea unor pasaje biblice. Lecturile biblice au fost introduse în Liturghie cu scopul de a instrui pe credincioși în învățătura lui Hristos și asupra datoriilor lor de creștini. Acesta constituie un moment foarte important al Sfintei Liturghii pentru că primirea cuvintelor Domnului din Sfânta Scriptură este o împărtășire la fel de reală cu Hristos ca și primirea Sfintei Euharistii. Prin aceste lecturi intrăm în legătură directă cu învățătura lui Hristos transmisă nouă de Sfinții Apostoli și Evangheliști. Lecturile biblice ne descoperă atât bunătatea și iubirea de oameni a lui Dumnezeu, cât și dreptatea și judecata Lui.

Cuvinte-cheie: *Sfânta Liturghie, Biblie, pildă, rugăciune.*

După ce la strană se cântă „Sfinte Dumnezeule”, începe momentul culminant al primei părți a Sfintei Liturghii: Împărtășirea cu Hristos prin cuvintele și învățăturile Sale cuprinse în lecturile biblice din Noul Testament: Apostolul și Evanghelia. Prin aceste lecturi intrăm în legătură directă cu învățătura lui Hristos transmisă nouă de Sfinții Apostoli și Evangheliști; ele ne descoperă atât bunătatea și iubirea de oameni a lui Dumnezeu, cât și dreptatea și judecata Lui, ne pregătesc și ne curățesc pentru a ne apropia cu vrednicie de sfințirea cu Sfintele Taine. Așa cum Sfintele Taine ni se dăruiesc pentru tămăduirea trupului și a sufletului, cuvântul Domnului ne este dat în Liturghie pentru luminarea minții, a inimii și a sufletului nostru.

¹ PC Pr. Romică Constantin Costea, preot la Sfânta Mănăstire „Buna Vestire”, Grădinari.

Din istoria Bisericii știm că încă din primele veacuri creștinii se adunau în ziua Domnului, duminica, pentru Cina Euharistică. Înaintea prefacerii Darurilor avea loc lecturarea unor pasaje biblice. Lecturile biblice au fost introduse în Liturghie cu scopul de a instrui pe credincioși în învățătura lui Hristos și asupra datoriilor lor de creștini. Această lecturare a constituit și constituie și astăzi un moment foarte important al Sfintei Liturghii. Aceasta pentru că primirea cuvintelor Domnului din Sfânta Scriptură este o împărtășire la fel de reală cu Hristos ca și primirea Sfintei Euharistii. Cuvântul ne este dat ca o lumină pentru mintea, sufletul și inima noastră, așa precum Sfântul Trup ni se dă spre „întărirea și tămăduirea sufletului și a trupului”. Prin Cuvântul Său, Dumnezeu nu transmite simple informații, ci ne comunică deplin energia Persoanei care transmite cuvântul. Cuvintele Sale au puterea să sfințească, să lumineze, să conducă pe calea cea dreaptă, să învie din moartea păcatului. Prin cuvintele Sale Hristos ni Se descoperă și ni Se dăruiește întru totul.

Hristos aseamănă cuvântul lui Dumnezeu cu pâinea duhovnicească: „Nu numai cu pâine va trăi omul, ci cu orice cuvânt al lui Dumnezeu” (*Luca 4, 4*). Așadar, cel care vrea să trăiască o viață de autentic creștină trebuie să se hrănească cu pâinea cea duhovnicească, aceasta fiind cuvântul lui Dumnezeu, așa după cum cel care vrea să-și păstreze viața trupească trebuie să se hrănească cu pâinea materială. De aceea, nu trebuie să reducem rostirea cuvântului lui Dumnezeu din Sfânta Liturghie doar la dimensiunea lui învățătoarească. El are menirea de a curăți și de a pregăti sufletul participantului la slujbă pentru obiectivul principal al Liturghiei: prefacerea Darurilor de pâine și vin în Trupul și Sângele lui Hristos, prefacere ce are ca finalitate împărtășirea și sfințirea credincioșilor. Fără această dimensiune lecturile biblice ar fi sărace, nedepline și nu și-ar atinge adevăratul scop.

Ajungând Sfânta Liturghie la momentul premergător citirii lecturilor biblice, preotul, stând în partea de răsărit-miazăzi a Sfintei Mese, îi atenționează pe credincioși: „Să luăm aminte!”, întrucât cele ce vor auzi citite cu voce tare, cuvintele Apostolului despre Hristos, trebuie ascultate cu multă luare-aminte. După îndemn, preotul dă binecuvântarea păcii poporului: „Pace tuturor!”. Pentru a fi roditor cuvântul lui Dumnezeu, sufletul trebuie să fie în pace cu sine însuși, cu Dumnezeu și cu ceilalți. Este imposibilă lucrarea cuvântului lui Dumnezeu în cel care nu este astfel. Căci nu pot avea parte de pace atunci când sunt în război cu mine însumi, cu Dumnezeu sau cu aproapele.

Preotul transmite pacea lui Hristos celor care se află în stare sufletească să o primească, așa cum le-a spus Apostolilor: „Și de va fi acolo un fiu al păcii, pacea voastră se va odihni peste el, iar de nu, se va întoarce la voi” (*Luca 10, 6*). Aceeași pace le-a dăruit-o Hristos ucenicilor Săi la înălțarea Sa la ceruri. Binecuvântându-i pe ucenici, le-a zis: „Pace vă las vouă, pacea Mea o dau vouă; nu precum dă lumea vă dau Eu” (*Ioan 14, 27*). Această pace o transmite Hristos celor ce-i urmează Lui, până la sfârșitul veacurilor, prin intermediul dreptei preotului.

Binecuvântării preotului credincioșii răspund: „Și duhului tău!”. Aceasta demonstrează încă o dată unirea în rugăciune între preot și credincioși. Nu numai preotul se roagă pentru popor, ci și poporul pentru preot. Astfel, rugăciunea unește cele două părți, se comunică de la o parte la alta într-un circuit neîntrerupt, în mijlocul dialogului fiind permanent prezent Hristos.

Apoi, din mijlocul bisericii, cu Apostolul (carte folosită la slujbă și care cuprinde fragmente din scrierile Sfinților Apostoli cuprinse în Noul Testament) în mâini, ce-l rânduit să-l citească rostește prochimul

Apostolului. Prochimenul este un verset din psalmii lui David, „semn al legăturii dintre învățătura Vechiului și Noului Testament sau al unității planului de mântuire al lui Dumnezeu” ([STĂNILOAE](#), 1976, p. 194); este un rezumat al sărbătorii zilei în care se săvârșește Sfânta Liturghie, realizând totodată o introducere în tematica fragmentului care se va citi din Apostol.

Terminându-se de rostit prochimenul, din adâncul altarului, preotul zice: „Înțelepciune!”, adică ceea ce urmează a se citi din scrierile Apostolilor este aceeași înțelepciune a lui Hristos cuprinsă și în Sfânta Evanghelie, care se va citi imediat după Apostol. O astfel de înțelepciune trebuie ascultată cu toată atenția și evlavie, de aceea această atenționare are și scopul de a ne face a acorda o atenție și o concentrare specială celor ce le vom auzi citite, știute fiind instabilitatea și inegalitatea capacității de concentrare a sufletului omenesc. Apoi cel rânduit să citească anunță locul din Apostol din care va citi. Preotul le amintește credincioșilor că trebuie să ia aminte și să conștientizeze originea dumnezeiască, adâncimea și importanța pentru mântuire a celor ce urmează a fi citite: „Să luăm aminte!”. Să luăm aminte, că prin cuvintele Apostolului e vestit același Hristos despre Care se vorbește în Evanghelie, Înțelepciunea și Cuvântul lui Dumnezeu.

Apoi cântărețul sau cel stabilit, din mijlocul bisericii, de sub plicandru, citește cu glas tare, rar și limpede astfel încât să fie auzit și înțeles fiecare cuvânt. Biserica a rânduit foarte clar ordinea în care se citesc aceste fragmente din scrierile Sfinților Apostoli, așa că pe parcursul unui an liturgic se citesc integral aceste texte.

Practica citirii din scrierile Apostolilor la adunările de cult a luat ființă încă din timpul acestora. Pe când era încarcerat la Roma, Sfântul Apostol Pavel îi îndeamnă pe credincioși să se citească din Epistolele sale în toate

comunitățile: „Vă îndemn stăruitor pe voi întru Domnul, ca să citiți scrisoarea aceasta tuturor sfinților frați” (*1 Tesaloniceni 5, 27*).

Citirea pericopei (fragmentului) din Apostol nu înseamnă „repetarea unui simplu text, ci prezența persoanei sfinte a Apostolului, care se adresează tuturor și îi numește frați” ([ANAGNOSTOPOULOS](#), 2003, p. 138); așadar, în timpul lecturii liturgice însuși Apostolul, autorul pericopei citite, este prezent în mijlocul credincioșilor, ne vorbește în mod real. Numele apostolului dă naștere prezenței lui reale. „Iată că Apostolii trăiesc și acum. Mai mult decât atât, ne vorbesc. Și noi îi auzim, îi simțim; ei ne sfătuiesc, ne îndeamnă, ne laudă, ne mustră. Ei au grijă de sufletul fiecăruia dintre noi și ne hrănesc cu îndestulare” ([GRECEANU](#), 2011, p. 16).

În timp ce se citește Apostolul, preotul binecuvântează tămâia din cădelniță, după care tămâiază Sfânta Masă în cele patru laturi, Sfântul Altar, iese prin Ușile împărătești, cădește icoanele de pe catapeteasmă, scaunul arhieresc, pe cititorul Apostolului și pe credincioși, apoi reintră în altar tămâindu-l. Astfel, buna mireasmă a tămâiei umple biserica cu harul dumnezeiesc, înalță cugetele spre Hristos și alungă din sufletele celor prezenți ceea ce este rău și necurat. Tămâierea din acest moment al Sfintei Liturghii înseamnă răspândirea învățaturii Domnului de către apostoli și buna mireasmă a învățaturii răspândite de ei în toată Biserica, dar este și expresie a închinării făpturii înaintea sfințeniei lui Dumnezeu, Care este prezent în mijlocul oamenilor. Totodată tămâierea ne pregătește pentru momentul care va urma, primirea lui Hristos prin citirea Sfintei Evanghelii. Așadar, tămâierea premerge împărtășirea cu Hristos prin cuvintele Sale.

După ce termină tămâierea, preotul citește din altar în taină Rugăciunea dinaintea de Evanghelie: „Strălucește în inimile noastre, Iubitorule de oameni, Stăpâne, lumina cea curată a cunoașterii dumnezeirii

Tale și deschide ochii gândului nostru spre înțelegerea evanghelicilor Tale propovăduiri. Pune în noi și frica fericitelor Tale porunci, ca toate poftele trupești călcând, să viețuim duhovnicește, cugetând și făcând toate cele ce sunt spre bună-plăcerea Ta. Că Tu ești lumina sufletelor și a trupurilor noastre, Hristoase Dumnezeule, și Ție slavă înălțăm, împreună și Celui fără de început al Tău Părinte și Preasfântului și Bunului și de Viață făcătorului Tău Duh, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin!”

Rugăciunea dinaintea citirii Sfintei Evanghelii reprezintă „epicleza scripturistică” sau „epicleza cuvântului”. Epicleza, întâlnită nu numai în Sfânta Liturghie, ci și în toate celelalte slujbe ale Bisericii, este rugăciunea de invocare a intervenției și lucrării harului dumnezeiesc pentru sfințirea omului și a naturii înconjurătoare. Aici, prin epicleză, se cere venirea Sfântului Duh pentru a face mintea noastră să pătrundă adevărurile dumnezeiești cuprinse în Sfânta Evanghelie care va fi citită. Este o altfel de împărtășire cu Hristos prin consumarea cuvintelor Lui. Cum mintea necurățită de patimi nu poate înțelege și însuși profunzimea adevărilor biblice, se invocă Duhul Sfânt, potrivit învățaturii Mântuitorului: „Atunci le-a deschis mintea ca să priceapă Scripturile... Iată, Eu trimit peste voi făgăduința Tatălui Meu (adică pe Duhul Sfânt)” (*Luca 24, 45-49*)... Care „vă va călăuzi la tot adevărul” (*Ioan 16, 13*). Duhul Sfânt Care Se odihnește peste Hristos, așa cum S-a așezat peste El la botez, face viu și lucrător cuvântul Domnului.

Așadar, singuri, cu puterile noastre, nu-L putem cunoaște pe Dumnezeu. Îl putem afla doar prin descoperirea Duhului Sfânt. Apostolii înșiși, deși au stat lângă Mântuitorul, L-au auzit, L-au văzut făcând minuni, dar nu au înțeles sensul adevărat și adânc al cuvintelor Sale pe când Domnul

era cu ei, până ce nu le-a deschis El mintea după învierea Sa din morți, ca să priceapă Scripturile (*Luca 24, 45*).

Apoi, Duhul Sfânt este Cel Care ne ferește de rătăcirii. Vedem aceasta la cei care au întemeiat multitudinea de secte născute pe cuvintele Mântuitorului și care împânzesc lumea, care s-au bazat doar pe puterea propriei minți în înțelegerea învățaturii de credință. S-au rătăcit ei și i-au rătăcit și pe alți oameni, făcându-se călăuze oarbe orbilor (*Matei 15, 14*), oameni pentru care a murit Hristos.

Așadar, în această rugăciune preotul se roagă lui Hristos să strălucească lumina dumnezeirii Sale (adică, să ne trimită harul Duhului Sfânt) și să deschidă ochii minților tuturor celor ce urmează să asculte cuvântul Domnului pentru a putea înțelege propovăduirea Lui. Nu este vorba de o simplă înțelegere a sensului cuvintelor propovăduite, ci de o înțelegere adâncă, luminată de prezența și lucrarea Sfântului Duh, de o înțelegere și o simțire mai profundă a lui Hristos ca Persoană divină Care a făcut absolut tot ce era necesar pentru mântuirea noastră. Dar „preotul nu cere numai pentru credincioși această lumină, ca și când el ar avea-o. Dacă ar fi vorba numai de o cunoaștere teoretică a dogmelor despre Dumnezeu, pe aceasta ar avea-o preotul cum nu o au credincioșii. E vorba deci despre strălucirea luminii lui Dumnezeu, care se face El Însuși lumină în preot și în credincioși” ([STĂNILOAE](#), 1986, p. 198), cunoaștere care, după Sfântul Nicolae Cabasila, este „începutul vieții adevărate” ([SCHMEMANN](#), 2008, p. 211).

După citirea Apostolului, preotul iese între ușile împărătești și zice: „Înțelepciune! Drepti! Să ascultăm Sfânta Evanghelie!” și, binecuvântând poporul, continuă: „Pace tuturor!”

Dacă la Vohodul Mic preotul arată credincioșilor pe Hristos prin înălțarea Sfintei Evanghelii, acum Hristos „nu ni Se mai arată numai prin

ridicarea Evangheliei la înălțime, nu se face doar văzut, ci ne va și grăi” ([STĂNILOAE](#), 1996, p. 198). De aceea, trebuie să stăm cu „înțelepciune”, concentrați asupra tainelor mântuirii care urmează a fi citite, cu mintea trează și gânduri cuvioase. Mai ales că știm din experiență cât de ușor se împrăștie și rătăcesc gândurile din pricina neputințelor firii noastre legate prea mult de grijile lumii. Este motivul pentru care de mai multe ori în Sfânta Liturghie preotul ne reamintește cum trebuie să stăm în fața misterului dumnezeirii. Trebuie să ne încordăm voința pentru a ține în frâu zburdălnicia gândurilor noastre, pentru ca participarea noastră la slujbă să nu fie neroditoare și zadarnică. Mai mult, neglijența și lipsa noastră de strădanie aduce bucurie vrăjmașului diavol, care ne poate fura astfel bogăția dăruită de cuvintele Evangheliei. De aceea, e nevoie să priveghem continuu și să-i închidem astfel toate posibilitățile de intrare în sufletul nostru.

Dar în acest timp în care urmează punctul culminant al Liturghiei catehumenilor și se face simțită mai puternic prezența lui Hristos se cuvine să stăm nu numai cu „înțelepciune”, ci și „drepti”, adică în picioare, nu așezați, căci semn al râvnei și evlaviei este ținuta dreaptă a corpului în aceste momente. Tertulian sublinia: „Nu se stă jos în prezența cuiva pe care îl respectăm, deci cu atât mai mult în prezența lui Dumnezeu” ([VINTILESCU](#), 1998, p. 186). Pe lângă corecta așezare a trupului în acest moment, trebuie avută și o poziționare sufletească adecvată; „Să ascultăm Sfânta Evanghelie”, zice Fericitul Augustin, „ca și cum Domnul ar fi înaintea noastră. Să nu zicem: Fericiți cei ce au putut să-L vadă, căci mulți dintre cei care L-au văzut L-au dat morții; și mulți dintre noi au crezut fără să Îl fi văzut. Neprețuitele cuvinte ce ieșeau din gura Lui au fost scrise și păstrate pentru noi; ele se citesc din nou pentru noi, așa pecum vor mai fi citite încă pentru cei ce vor veni după noi” ([VINTILESCU](#), 1998, p. 186).

Poporul, primind binecuvântarea păcii de la slujitor, se roagă ca și acesta la rândul lui să primească pacea lui Dumnezeu, zicând: „Și duhului tău!”.

Preotul anunță apoi Evanghelia din care se va citi pericopa rânduită și pomenește numele evanghelistului autor al respectivei Evanghelii (Matei, Marcu, Luca, Ioan). Credincioșii, laudând pe Dumnezeu, cântă cu bucurie: „Slavă Ție, Doamne, slavă Ție!”. Urmează un ultim îndemn la încordarea atenției: „Să luăm aminte!”. Apoi preotul citește dintre Ușile împărătești pericopa evanghelică de rând, stând cu fața la credincioși, „care, în mod greu de înțeles, însă real, aparțin deja veacului viitor, dar care încă luptă pentru sufletul și mântuirea lor” ([Ieromonah PETRU Pruteanu](#), 2013, p. 165).

Dacă la Vohodul Mic ni s-a arătat Evanghelia închisă, închipuind viața necunoscută a lui Hristos, acum, odată cu citirea din Sfânta Evanghelie, ne este închipuită arătarea mai clară a Domnului în lume, descoperirea Lui prin cuvintele pe care le-a rostit în public. Dacă odinioară Dumnezeu nu le vorbea oamenilor direct, ci indirect prin mijlocirea profeților, acum ne-a vorbit față către față, gură către gură, prin Fiul Său. În acest moment al Sfintei Liturghii, prin glasul preotului, Însuși Domnul ne vorbește, așa cum le-a vorbit mulțimilor și cum i-a învățat pe apostoli, cărora le-a poruncit să transmită învățătura Sa tuturor oamenilor: „Mergând, învățați toate neamurile... învățându-le să păzească toate câte v-am poruncit vouă” (*Matei 28, 19-20*). De aceea, în timp ce preotul citește Evanghelia, „credincioșii se simt deopotrivă cu cei ce au ascultat cuvintele Domnului Care propovăduia mulțimilor în sinagogi, pe munte, pe malul apelor și pe ulițele satelor” ([VASILE Episcopul Oradei](#), 1973, p. 166).

Observăm că ordinea citirii Sfintei Scripturi în cadrul Sfintei Liturghii presupune întâi lecturarea din Epistolele Apostolilor și abia apoi din

Evangelia lui Hristos. Aceasta nu fără tâlc, deoarece pentru înțelegerea propovăduirii lui Hristos este nevoie de predica Apostolilor. Ei sunt cei de la care am aflat întâi despre Hristos și care au avut o înțelegere completă, adevărată a învățaturii Lui. Această învățătură este păstrată neștirbită, neîntrerupt și pentru totdeauna în Biserica noastră. De aceea, „nu mergem întâi la Evanghelie ca să o interpretăm după capul nostru” ([STĂNILOAE](#), 1986, p. 192).

După ce preotul termină de citit pericopa evanghelică rânduită, credincioșii, încredințați că prin Evanghelie le-a vorbit Însuși Domnul prin gura Sfinților Săi Evangheliști, se adresează direct lui Hristos, preamărindu-L: „Slavă Ție, Doamne, slavă Ție!”

Preotul, în timp ce credincioșii aduc laudă lui Hristos, se închină înaintea Evangheliei ca înaintea lui Hristos Însuși și o sărută ca și cum ar săruta mâna sau picioarele Domnului. Apoi, închizând-o, binecuvântează cu ea poporul în semnul crucii cu partea care are pe ea icoana Învierii. Aceasta arată că învierea și crucea merg laolaltă, sunt nedespărțite, întrucât Hristos a ajuns la înviere asumându-și crucea și că învierea reprezintă încununarea lucrării Lui. Mai arată că Însuși Hristos Cel răstignit și înviat ne binecuvântează prin preot.

Bibliografie:

BIBLIA sau SFÂNTA SCRIPTURĂ, tipărită cu binecuvântarea Preafericitului Părinte Daniel, Ed. Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 2008.

LITURGHIER, Editura I.B.M.B.O.R., București, 2012.

Lucrări de specialitate:

ANAGNOSTOPOULOS, Stefanos, *Explicarea Dumnezeieștii Litughii*, Editura Bizantină, București, 2003.

GRECEANU, Olga, *Să ne rugăm...o explicație a Sfintei Litughii*, Editura Idaco, București, 2011.

Ieromonah PETRU PRUTEANU, *Liturgia ortodoxă – istorie și actualitate*, ediția a doua, revizuită și completată, Editura Sophia, 2013.

SCHMEMANN, Alexander Pr., *Tatăl nostru*, Editura Sophia, București, 2008.

STĂNILOAE, D., Pr., *Spiritualitate și comuniune în Liturgia ortodoxă*, Editura Mitropolia Olteniei, Craiova, 1986.

VASILE, Episcopul Oradei, *Cuvântări liturgice*, Editura Episcopiei Ortodoxe Române, Oradea, 1973.

VINTILESCU, Petre Pr. Prof. dr., *Liturgierul explicat*, Editura I.B.M.B.O.R., București, 1998.

BIBLICAL READINGS IN THE ORTHODOX LITURGY**Fr. Romică Constantin
COSTEA**

Abstract: Since the first centuries, Christians have gathered on the Lord's Day for the Holy Liturgy. Before the presentation of the gifts, biblical passages were read. Biblical readings were introduced into the Liturgy with the aim of instructing the faithful in the teaching of Christ and on their duties as Christians. This constitutes a very important moment of the Holy Liturgy because, receiving the words of the Lord from the Holy Scriptures, is a communion with Christ as real as the first of the Holy Eucharist. Through these readings we enter into direct contact with the teaching of Christ transmitted to us by the Holy Apostles and Evangelists. Biblical readings do not reveal both the goodness and love of God for people, but also His justice and judgment.

Keywords: *Holy Liturgy, Bible, parable, prayer.*

**MAICA DOMNULUI ÎN GÂNDIREA PĂRINTELUI STĂNILOAE:
CONTEXTUALIZARE ISTORICĂ ȘI IMPLICAȚII TEOLOGICE****Drd. Elena-Loredana****GHITĂ¹**

Abstract: Mariologia ortodoxă o prezintă întotdeauna pe Preasfânta Născătoare de Dumnezeu în relația ei cu Hristos, o slăvește mai ales ca „Născătoare de Dumnezeu”. În tradiția creștină, Fecioara Maria ocupă un loc central în iconomia mântuirii. Biserica Ortodoxă a fost pătrunsă de-a lungul timpului de prezența Maicii Domnului în toate ipostazele ei. Dumitru Stăniloae spunea cu convingere că „Maica Domnului ne cuprinde și ne dă mai mult decât ar putea exprima și crede oricine”, așa că putem spune fără greș că în Ortodoxie baza dogmei despre mântuirea neamului omenesc este reprezentată de învățătura despre Maica Domnului și de cultul preacinstirii Sfintei Fecioare. Așadar, importanța persoanei Maicii Domnului pentru Biserica Ortodoxă este de o intensitate incontestabilă, aceasta fiind puntea prin care Dumnezeu Tatăl l-a trimis pe pământ pe singurul Său Fiu întrupat pentru a se jertfi pentru iertarea păcatelor noastre.

Cuvinte cheie: *Maica Domnului, teologie, Părintele Stăniloae, mântuire.*

Opera părintelui Dumitru Stăniloae se caracterizează prin aspecte clare, originale, neregăsite la alt autor, precum folosirea cuvintelor simple pentru a reda idei de o profunzime vizibilă, utilizarea frazelor lungi specifice marilor gânditori creștini, ce reușesc să îmbine armonios gândirea răsăriteană cu spațiul occidental.

I.Contextul Mariologic**I.1.Paragrafe despre încadrarea în tema istorică**

¹ Drd. al Școlii Doctorale de Teologie Ortodoxă *Sfântul Nicodim* a Universității din Craiova.

Mariologia ortodoxă o prezintă întotdeauna pe Preasfânta Născătoare de Dumnezeu în relația ei cu Hristos, o slăvește îndeosebi ca „Născătoare de Dumnezeu”. În tradiția creștină Fecioara Maria ocupă un loc central în iconomia mântuirii. Biserica Ortodoxă a fost pătrunsă de-a lungul timpului de prezența Maicii Domnului în toate ipostazele. Preasfânta Fecioară s-a aflat în centrul unei iubiri și al unui devotament de neegalat, subiect al unor rugăciuni arzătoare.

Precum și părintele Dumitru Stăniloae spunea cu convingere că „Maica Domnului cuprinde în sine și ne dă nouă și mai mult decât ar putea oricine să exprime și să cugete” ([STĂNILOAE](#), 1952, p. 93), așa putem afirma negreșit că în Ortodoxie, baza dogmei despre mântuirea neamului omenesc este reprezentată de învățătura despre Maica Domnului și cultul preacinstirii Sfintei Fecioare.

În Sfânta Scriptură a Vechiului Testament se vorbește prefigurat despre Maica Domnului, fiind prezentate calitățile și rostul ei în istoria mântuirii. Anume, în profetia mesianică de la Facere 3,15, unde ni se face cunoscut: „Dușmănie voi pune între tine și între femeie, între sămânța ta și sămânța ei; aceasta îți va zdrobi capul, iar tu îi vei înțepa călcâiul”; la Psalmi 44, 11-12, unde Împăratul David o vede pe Maica Domnului „împărăteasă în ceruri”; la Profetul Isaia 7, 14, unde ni se conturează cel mai clar și limpede imaginea zămislirii: „Pentru aceasta Domnul meu vă va da un semn: Iată, Fecioara va lua în pânțece și va naște fiu și vor chema numele lui Emanuel”; sau paralela făcută de profetul Iezechiel 44, 1-2, unde Maica Domnului este prezentată ca o poartă a templului, prilej de apărare și susținere a pururea fecioriei Maicii Domnului: „Poarta aceasta va fi închisă, nu se va deschide și niciun om nu va intra pe ea, căci Domnul Dumnezeul lui Israel a intrat pe ea. De aceea va fi închisă”.

Scrierile Noului Testament prezintă marea minune a Întrupării, plinirea celor prezise anterior. Practic putem afirma că Noul Testament întruchipează cele profețite în Vechiul, reprezentând începutul cultului Maicii Domnului.

După spusele Sfinților Părinți, scriitori bizantini și imnologia bisericească, rezultă că Maica Domnului este făptura în care Dumnezeu e de pe acum totul în toate (*I Corinteni 15, 28*), precedând întreaga creațiune. Nu putem vorbi de creștinism fără întruparea Mântuitorului nostru Iisus Hristos și nici de întrupare fără nașterea feciorelnică a Maicii Domnului. Așadar, cu atât mai mult, nu se poate vorbi de Ortodoxie fără dogma întrupării din Fecioară.

În Ortodoxie, Maica Domnului este preacinstită nu ca persoană independentă, ci permanent în relația ei cu Hristos. Icoanele ortodoxe o prezintă fie în calitatea ei maternă, fie în calitate de Orantă, încadrând Crucea izbăvirii, împreună cu Sfântul Ioan Botezătorul.

Așadar, în „Taina” Sfintei Fecioare Maria este cuprins întreg adevărul despre Dumnezeu și mântuirea oamenilor, adevăr pe care Biserica, în ansamblul ei, îl exprimă sintetic în troparul care se cântă la Bunavestire: „Astăzi este începutul mântuirii noastre și arătarea tainei celei din veac. Fiul lui Dumnezeu, Fiu Fecioarei se face și Gavriil harul bine-l vestește. Pentru aceasta și noi, împreună cu dânsul, Născătoarei de Dumnezeu să-i strigăm: Bucură-te, cea plină de har, Domnul este cu tine!” ([MINEIUL PE MARTIE](#), 1977, p. 190) Înțelegerea ortodoxă asupra Maicii Domnului are în vedere și o dimensiune eshatologică, adică evidențierea faptului că ea este „înainemergătoare” a neamului omenesc, arătând calea și sfârșitul la care trebuie să ajungă toți creștinii: „Nu există Ortodoxie fără Maica Domnului!” ([PĂRĂIAN](#), 2003, p. 130)

I.2. Poziția teologilor români

Referitor la Maica Domnului, Biserica Ortodoxă, nepărăsind învățătura sa, respectiv Cuvântul lui Dumnezeu din Sfânta Scriptură și Sfânta Tradiție, învață că Preasfânta Fecioară Maria este cu adevărat Născătoare de Dumnezeu, sau așa cum spunea și Isidor Todoran în articolul publicat în revista „Mitropolia Ardealului”: „Ea este pururea Fecioară, și în consecință i se cuvine cinstire mai presus de toți îngerii” ([TODORAN](#), 1958, p. 213). În unanimitate se apreciază de către majoritatea teologilor că locul Maicii în Sfânta Scriptură este unul modest comparativ cu acela conferit mai târziu, în Biserică.

Fecioara Maria este adevărată Născătoare de Dumnezeu pentru că Dumnezeu a luat natura omenească și S-a născut din Sfânta Fecioară într-o „unire ipostatică care nu se desface niciun moment, nici chiar între moarte și Înviere, întrucât și în acel timp atât sufletul cât și trupul Mântuitorului sunt unite, fiecare în parte, cu firea Lui Dumnezeiască” ([TODORAN](#), 1981, p. 215).

Părintele Victor Moise subliniază în lucrarea sa cu titlul „Preacinstirea Maicii Domnului” că „Maicii Domnului îi aducem o supravenerare deoarece este Născătoare de Dumnezeu, Biserica Ortodoxă păstrând cu sfințenie cultul său” ([MOISE](#), 1982, p. 416), aici termenul „supravenerare” este explicat ca fiind folosit cu sensul de „cea mai aleasă venerare”.

Antonie Plămădeală prezintă și conturează prima implicație teologică majoră a Maicii Domnului în viața creștină, anume acceptarea Fecioarei, asumarea lucrării divine la care urmează a lua parte. De aici perspectiva că omul este împreună-lucrător cu Dumnezeu la mântuirea sa, prin Maica Domnului.

Analizând Predica Maicii Domnului, Părintele Galeriu a spus: „Maica Domnului, martoră a economiei tainei lui Hristos, chiar înainte de a vedea

alte «semne» ale mesianității Domnului în conștiința dumnezeirii Lui și știind că această cerere a iubirii va fi ascultată, rostește către cei ce slujeau: «Faceți tot ce vă va spune» (*Ioan 2, 5*). Era de față Biserica în nucleu: Hristos, ucenicii, nuntașii. În această comunitate, de acum eclezială, Maica Domnului rostește un cuvânt, și cel dintâi, care condensează întreaga cherigmă a Bisericii. Propovăduirea Preacuratei: «Faceți ce vă va spune!» ne-o arată ca pe o mamă povățuitoare a Bisericii ce se naște, ca pe o slujitoare a Cuvântului” ([GALERIU](#), 1980, pp. 465-466).

Nicolae Buzescu a afirmat privind cultul Fecioarei Maria: „Cultul Preasfintei Născătoare de Dumnezeu are o amploare covârșitoare în Biserica noastră ortodoxă, întrucât Fecioara Maria este considerată centrul istoriei mântuirii neamului omenesc. Acest cult ne introduce direct într-o atmosferă pur spirituală, dumnezeiască, iar toată bogăția și frumusețea lui literar-poetică nu pot fi înțelese decât duhovnicește, prin acceptarea miraculosului, a paradoxului, așa cum au fost transmise Bisericii prin Tradiție” ([BUZESCU](#), 1980, p. 538).

Pentru Petru Movilă, în lucrarea „Mărturisirea Ortodoxă”, este o certitudine caracterul fecioresc al Maicii Domnului, declarând „și în urmă după naștere și în veci nesfârșit este fecioară” ([MOVILĂ](#), 1942, p. 216).

I.3. Poziția Părintelui Stăniloae

Părintele profesor Dumitru Stăniloae, profesor la Facultățile de Teologie din Sibiu și București, traducător și autor a zeci de cărți și sute de articole în revistele teologice din țară și de peste hotare, din 1992, membru al Academiei Române, a fost și este numit adeseori “cel mai mare teolog ortodox al secolului XX” ([CLEMENT](#), 1999, p. 351), așa cum se regăsește în postfața la ediția a II-a, vol. II, din Filocalia Românească, 1999. Părintelui

Stăniloae îi este asociat atributul de „teolog”, însă cu sensul de „om rugător” ([SFÂNTUL EVAGRIE PONTICUL](#), 1999, p. 83).

Părintele Stăniloae a alcătuit o întreagă operă filocalică, pe care a tradus-o în românește și a însoțit-o cu ample comentarii extrem de edificatoare, prin care aprofundează gândirea filocalică sub aspecte inedite.

Și-a continuat activitatea științifică, publicând o serie de studii de teologie dogmatică mai cu seamă în două periodice bisericești din București: “Ortodoxia” și “Studii Teologice”. Printre acestea se numără și câteva dedicate cu precădere teologiei despre Maica Domnului, precum: Învățătura despre Maica Domnului la ortodocși și catolici (Ortodoxia, II, 1950, nr. 4, p. 559-609), Maica Domnului ca mijlocitoare (Ortodoxia, IV, 1952, nr. 3-4, p. 79-129) și altele.

Părintele Stăniloae relatează, într-un mod minunat, despre Maica Domnului, spunând că „este inima Bisericii aprinsă de focul dumnezeesc, centrul ei desăvârșit transfigurat, lucrând în mod nedespărțit cu Capul Bisericii la sfințirea și transfigurarea tuturor mădulelor ei” ([STĂNILOAE](#), 1952, p. 126) și arată totodată că Feioara Maria este cea mai apropiată de Hristos, cea dintâi dintre oameni care a ajuns la starea de îndumnezeire la care toți suntem chemați.

Este evident că, atât după spusele părintelui Stăniloae, cât și după afirmațiile Sfinților părinți, înțelegem că Maica Domnului dăruiește direct din bogăția pe care o are cu ea, de la Dumnezeu, în baza unirii cu Hristos.

În urma principiului enunțat în capitolul anterior de Petru Movilă, referitor la susținerea pururea fecioriei Maicii Domnului, Părintele Dumitru Stăniloae semnaleză consecința cea mai gravă, după spusele sale, care rezultă din tăgăduirea fecioriei, ca fiind „a nu admite că Maria L-a născut pe Iisus ca Fecioară înseamnă negarea Revelației” ([STĂNILOAE](#), 1943, p. 150).

Învățătura Revelației este considerată fără echivoc, astfel că Fecioara naște de la Duhul Sfânt, fapt ce poate reprezenta „călăuza noastră spirituală”, după cum putem vedea și conform Filocaliei, volumul II, tradusă de Părintele Dumitru Stăniloae: „Hristos se naște pururea de bunăvoie duhovnicește, zice Sfântul Maxim Mărturisitorul, făcându-se trup prin cei mântuiți și făcând sufletul ce-L naște maică-fecioară”.

Ca hotar ce desparte creatura de creator, Fecioara Maria este descrisă în viziunea lui Dumitru Stăniloae ca „înălțimea cea neajunsă de gândurile omenești, adâncimea nevăzută de ochii îngerești, purtătoarea curățeniei, arătarea Duhului Sfânt, începutul făpturii duhovnicești, izvorul Bisericii. Ea este punctul de întâlnire a pământului cu cerul”.

Părintele Stăniloae se pronunță răspicat în ceea ce privește subiectul cinstirii Fecioarei Maria. Astfel vedem opinia părintelui profesor în Revista Ortodoxia din 1980, unde acesta afirmă că „a nu socoti pe Maica Celui Atotsfânt, sfântă, a nu cinsti pe cea pe care o cinstește ca pe Maica Sa Cel de la Care vine toată cinstirea, pe cea pe care o înconjoară El cu slava cea mai mare și cu supracinstirea Sa, înseamnă a jigni nu numai pe Fiul lui Dumnezeu, Care s-a făcut Fiul ei, ci și cele mai fundamentale sentimente omenești” ([STĂNILOAE](#), 1980, p. 498).

II. Afirmații Mariologice ale Părintelui Stăniloae

II.1. Titlurile mariale

În cartea „Ortodoxie și naționalism”, părintele Stăniloae face o analiză clară și amănunțită cu privire la termenul „Fecioară”, atribuit Sfintei Născătoare de Dumnezeu: „Fecioara și-a păstrat în mod principal sensul de față neprihănită. Dar, la început, fecioara ca apelativ pentru Maica Domnului a trebuit să aibă și sensul de față în fragedă tinerețe. Și ceva din el a mai

rămas încă și azi. Căci creștinii aud adeseori în biserică cântându-se despre ea, „Mielușeaua lui Dumnezeu”. Românii au avut, gândind la Maica Domnului, o preferință pentru un cuvânt cu acest sens, câtă vreme în Occident s-a ales de la început un „cuvânt cu sensul de fată, apoi de femeie rămasă fizic neprihănită” ([STĂNILOAE](#), 2011, p. 170).

În accepțiunea lui Dumitru Stăniloae, Fecioara Maria este pusă în fruntea cetei de îngeri și sfinți la momentul prezentării explicației despre Sfânta Biserică: „Pentru noi, însă, locașul bisericesc este locul special de întâlnire cu Hristos și cu toți sfinții în frunte cu Maica Domnului” ([BĂLAN](#), 1993, p. 11). Tot la acest capitol, în cadrul Sfintei Liturghii, părintele evidențiază importanța icoanei Maicii Domnului, afirmând: „Liturghia să nu se săvârșească în Biserica Ortodoxă fără cel puțin două icoane: una a lui Hristos ca Arhiereu, așezată de-a stânga ușilor împărătești, „credincioșii o văd de-a dreapta”, și alta a Maicii Domnului cu Pruncul Iisus în brațe” ([BĂLAN](#), 1993, p. 25).

Părintele Stăniloae are un paragraf al hristologiei intitulat: „Fecioara Maria - Născătoare de Dumnezeu”. Aici Dumitru Stăniloae susține și întărește perspectiva că „Cel ce Se naște din Fecioara ca om e Dumnezeu” ([STĂNILOAE](#), 1997, p. 37). Așadar Bisericii a socotit totdeauna că Fecioara Maria este „Născătoare de Dumnezeu, căci în aceasta se implică mărturisirea că Cel ce S-a născut din ea nu e o persoană omenească deosebită de cea dumnezeiască, ci Însuși Fiul lui Dumnezeu S-a născut din ea, după firea Sa omenească” ([STĂNILOAE](#), 1997, p. 38).

Acesta afirmă că „mai unită cu Hristos decât toți sfinții, și de aceea mai presus de toți sfinții și îngerii, se află Maica Domnului, ca cea care L-a purtat în pânțece pe Fiul lui Dumnezeu zămislit și născut din ea ca om și apoi L-a purtat în brațe ca prunc și a rămas unită cu El prin afecțiunea omenească

supremă pe care o trăiește o mamă față de fiul ei” ([STĂNILOAE](#), 1997, p. 213). Astfel, părintele Dumitru Stăniloae, evidențiază legătura intimă dintre Fecioara Maria și Pruncul Iisus, care este mai intimă decât a oricărui Sfânt, căci „trupul Lui s-a format nemijlocit din trupul ei, ea L-a purtat în brațe, I-a privit neîncetat fața și ochii, L-a alăptat și L-a iubit cu iubirea omenească culminantă proprie unei mame, fiind identificată într-un anumit înțeles cu Fiul ei” ([STĂNILOAE](#), 1997, p. 214).

Paralela făcută astfel la iconografia ortodoxă este definitivă și scoate în evidență similitudinea prunciei Mântuitorului cu momentul Adormirii Preasfintei Sale Maici, prezentând „pe Iisus luându-i la Adormirea ei sufletul în brațele Lui, inversând purtarea Lui ca prunc în brațele ei. Iubirea Lui față de ea este tot atât de afectuoasă ca și iubirea ei față de El; Pruncul ajuns în plinătatea puterilor poartă în brațele Sale pe mama Lui rămasă cu puteri mai împuținate. În persoana ei a simțit și simte Iisus la maximum iubirea omenească față de El și în afecțiunea Lui față de ea se include o afecțiune față de om în general, față de mamele umane și de iubirea lor pentru fiii lor” ([STĂNILOAE](#), 1997, p. 215).

Părintele Stăniloae subliniază caracterul de Născătoare al Maicii Domnului prin cuvintele folosite cu sens antitetice, negativ: „A nega că Fecioara Maria este Născătoare de Dumnezeu înseamnă a nega că Însuși Fiul lui Dumnezeu S-a făcut Fiul ei, deci Fiul omului” ([STĂNILOAE](#), 1997, p. 37).

Totodată regăsim în lumina gândirii părintelui profesor numirile atribuite Maicii Domnului de „scară cerească prin care S-a pogorât la noi Domnul”, sau „Maica lumii”, din cartea „Iisus Hristos lumina lumii...” ([STĂNILOAE](#), 1993, p. 60).

II.2. Lucrările Maicii Domnului în ansamblul iconomiei

În ceea ce privește caracterul de mijlocitoare reală, Dumitru Stăniloae consideră imperios necesar a sugera analizarea câtorva citate din Teofan al Niceii, unde se susține că toată plenitudinea darurilor dumnezeiești și îndumnezeitoare s-a revărsat din omenitatea lui Hristos întâi în Maica Sa, iar mai apoi în noi. Aici este subliniat faptul că Maica Domnului „emană” din ea mai multă energie dumnezeiască decât toți Sfinții și toate cetele îngerești. Dumitru Stăniloae, în lucrarea sa cu titlul „Maica Domnului ca Mijlocitoare”, vine în susținerea caracterului mijlocitor al Fecioarei, spunând că aceasta „mijlocește pentru că este unită la maximum cu Hristos din care izvorăște harul” ([STĂNILOAE](#), 1952, p. 85).

Sfântul Grigorie Palama, folosindu-se de cuvintele lui Dionisie Aeropagitul, afirma că „îngerii se împărtășesc de Dumnezeu prin Maica Domnului”. Ca eveniment emblematic este desprins cel al Serafimului, care nu a luat nemijlocit cărbunele din altarul ceresc, ci cu un clește. Acest clește, concluziona și părintele Stăniloae, este Maica Domnului și tot ea este și rugul în care a văzut Moise focul dumnezeiesc. „Deci ea singură e hotarul între firea creată și necreată și nimenea nu poate veni la Dumnezeu, dacă nu e luminat cu adevărat de ea, făclia de Dumnezeu luminată” ([STĂNILOAE](#), 1952, p. 87). În această lucrare se amintește despre Omilia Sfântului Grigorie, în încheierea căreia Sfântul Părinte o numește pe Fecioara Maria „vistieria slavei”.

De altfel, în argumentarea sa despre caracterul și cugetările asupra Maicii Domnului, Stăniloae se folosește de cuvintele Sfântului Andrei Criteanul, care a transpus-o pe Fecioara Maria în imaginea unei mese pline de bunătățile dumnezeiești, de care trebuie să ne apropiem, deoarece aceasta înseamnă apropierea spre adâncurile Duhului.

Într-un mod profund afirmă Dumitru Stăniloae că „Maica Domnului se află pe culmile cele mai înalte, neînțeles de înalte ale curăției și ale rugăciunii. Ea se umple de Duhul Sfânt prin rugăciune, mai bine zis, e plină mereu de Duhul Sfânt, întrucât e mereu în neîntreruptă rugăciune” ([STĂNILOAE](#), 1952, p. 124).

Astfel întreaga temelie a doctrinei despre Maica Domnului este constituită din raportul dintre Preasfânta Fecioară și Persoana Mântuitorului, așa cum spunea Monahia Semfora Gafton: „Legătura dintre Maică și Fiu nu se mărginește numai la naștere și în pruncia Dumnezeului întrupat, ci dăinuiește mai departe și va dăinui în vecii vecilor” ([STĂNILOAE](#), 1984, p. 7).

Teologia ortodoxă acordă Maicii Domnului cele două însușiri deosebite, anume mijlocitoare și rugătoare, niciuna din acestea nefiind dogmă. Atributul de rugătoare este lesne de înțeles și el vine din solidaritatea Maicii Domnului cu Biserica și cu toți cei înfiați ei prin Hristos.

La Maica Domnului, rugăciunile sunt mai stăruitoare, deoarece ea este din neamul omenesc. Astfel rugăciunile către ea sunt rugăciuni de mijlocire către Iisus, iar închinarea la ea este de fapt închinare la Iisus, care s-a întrupat din ea și pentru care ea e „Binecuvântată între femei”. I se cere în rugăciuni adeseori milă și mijlocire către Dumnezeu.

Este evident că în cele mai multe din citările referitoare la Maica Domnului i se atribuie mai mult decât rolul de rugătoare. Ea își dăruiește direct din bogăția pe care o are cu ea, de la Dumnezeu.

Părintele Stăniloae chiar clarifică în concluziile sale din lucrarea „Maica Domnului ca mijlocitoare” că „rolul de rugătoare al Maicii Domnului se ține, după învățătura Bisericii, în echilibru cu rolul de Împărăteasă, de Stăpână, de Dăruitoare, cu cinstea de a ședea de-a dreapta Fiului, că nu se

poate renunța la niciunul din ele fără o simplificare condamnată a rolului și a poziției Maicii Domnului în ansamblul doctrinei ortodoxe” ([STĂNILOAE](#), 1984, p. 109).

Pe fondul acestor afirmații, părintele profesor vine și întărește prin spusele sale că „a vedea în Maica Domnului numai pe rugătoarea ar însemna s-o desbrăcăm de majestatea împărătească, de haina aurită, în care e împodobită, s-o coborâm de pe Scaunul cel de-a dreapta Fiului, pe care a așezat-o Fiul ei, precum și a o priva de rolul de rugătoare ar însemna să o considerăm nu îndumnezeită, ci Dumnezeu prin ea însăși” ([STĂNILOAE](#), 1984, p. 110).

II.3. Relația cu textele din 1950

Părintele Dumitru Stăniloae spunea: „Dintre toți oamenii care există și vor mai exista, dintre toți credincioșii Bisericii, nimeni nu a trăit o viață în rugăciune mai profundă decât Sfânta Fecioară, nimeni nu s-a apropiat mai mult decât dânsa de Dumnezeu” ([STĂNILOAE](#), 1984, p. 121).

Pornind de la această afirmație, în lumina textelor revistei Ortodoxia din anul 1950, este necesară aplecarea asupra momentului cheie de pornire a disputelor privind persoana Maicii Domnului, dar și asupra paralelei dintre gândirea catolică și cea ortodoxă.

Papa Pius al XII-lea a decretat o „nouă dogmă” în cadrul Bisericii catolice, anume „Înălțarea Sfintei Fecioare cu trupul la cer”. De aici s-au dezvoltat noi cântări de laudă, concret, un nou motiv de trufie din partea catolicilor. Chiar dacă Biserica Ortodoxă vede în înălțarea Fecioarei cu trupul la cer o scumpă credință, totuși nu impune definirea ei în dogmă, ci dimpotrivă este îndatorată să atragă atenția asupra temeiurilor și sensurilor înălțării Maicii Domnului.

Consecința punctelor ce deosebesc mariologia catolică de cea ortodoxă este tendința catolicismului de a „tăia legătura strânsă dintre Domnul nostru Iisus Hristos și Prea Curata Sa Maică” ([STĂNILOAE](#), 1950, p. 500), oferindu-i acesteia un rol paralel cu Fiul, de aici derivând o serie de „trăsături” atribuite Maicii: nașterea fără păcat strămoșesc, calitatea de împreună-răscumpărătoare, înălțarea Fecioarei cu trupul la cer etc.

Așadar, trebuie văzută de aici într-o modalitate antitetică a Scripturii și Tradiției ce evidențiază persoana Fecioarei în lumina dumnezeirii Mântuitorului nostru născut din ea: theotochia, pururea fecioria și cinstirea ei mai presus decât cinstirea tuturor sfinților. Biserica Ortodoxă înalță pe Maica Domnului, socotind-o fără de asemănare, mai cinstită decât Heruvimii și Serafimii, prezentând-o într-o intimitate mai lăuntrică a luminii Dumnezeiescului său Fiu, Mântuitorul lumii.

O altă „dogmă” decretată de această dată de Papa Pius XI, la 8 decembrie 1854, cea a neprihănitei Zămislire a Sfintei Fecioare, vine într-un moment de răscruce a istoriei. Și de această dată, la ortodocși nu poate fi vorba de dogmă, atât timp cât un adevăr de credință nu își găsește sprijinul fie în Sfânta Scriptură, fie în Sfânta Tradiție.

Plecând de la aceste date și informații istorice, vom prezenta câteva perspective comparative ale Părintelui Stăniloae la învățătura ortodocșilor și catolicilor. Astfel, elementele comune ale dogmei mariologice și catolice sunt „pururea fecioria Mariei, calitatea ei de Născătoare de Dumnezeu și cinstirea mai presus decât toți sfinții și îngerii” ([STĂNILOAE](#), 1950, p. 559). Având cunoscute acestea, urmărim firul catolicismului și tendința sa de adăugare de noi „elemente”, precum: imaculata concepție, înălțarea Fecioarei cu trupul la cer, cărora li s-a oferit caracter de dogmă și calitatea de împreună răscumpărătoare a Maicii Domnului.

Pe toate acestea, Părintele Stăniloae le analizează, le explică, prezentându-le înaintea noastră.

Imaculata Concepție - Această perspectivă catolică își propune, încă de la început, plasarea Fecioarei într-o egalitate cu Iisus Hristos. Precum nașterea Lui este fără de păcatul strămoșesc, tot așa nașterea Fecioarei să fie fără păcatul strămoșesc.

Părintele Stăniloae ne amintește aici că învățătura creștinismului se bazează pe cuvintele Sfintei Scripturi de la Rom. 5, 12; Ev. Ioan 3, 6, anume că toți oamenii se nasc cu păcatul strămoșesc, că niciunul nu poate veni pe lume, după căderea protopărinților, fără acest păcat.

În urma Imaculatei concepții, catolicii săvârșesc două abateri, în cazul persoanei Fecioarei Maria: prima, existența unei lucrări mântuitoare a harului lui Hristos, înainte de a fi existat Hristos Însuși; iar a doua, că harul lui Hristos nu izbăvește pe om de păcatul strămoșesc ([STĂNILOAE](#), 1950, p. 561).

Concepția ortodoxă subliniază că numai Hristos S-a zămislit și S-a născut fără de păcatul strămoșesc, argumentată din următoarele considerente: „Zămislirea Lui fără sămânță bărbătească, adică fără stărnirea de poftă în Fecioara..., datorită faptului că acum nu se naște un subiect prin inițiativa unor subiecte omenești străine, ci un subiect divin” ([STĂNILOAE](#), 1950, p. 564) și din prisma misiunii Lui pe pământ, „de a-Și da viața pentru răscumpărarea oamenilor” ([STĂNILOAE](#), 1950, p. 566).

Înălțarea Fecioarei cu trupul la cer - La acest punct Biserica Ortodoxă nu contestă în principiu adevărul afirmat, însă vede o simplificare raționalistă a învățăturii. Totuși, inclusiv teologii catolici admit că nu există în Sfânta Scriptură niciun temei pentru această învățătură ridicată la nivel de dogmă, singurul motiv invocat de ei fiind o oarecare revelație făcută

Apostolilor. Însă în opera Părintelui Stăniloae vedem limpede că moartea Mariei e ceva singular, nici ca a oamenilor, nici ca a lui Hristos.

Așadar, după ortodocși, Fecioara moare „supunându-se legii generale omenești, deci ca oamenii care suportă urmările căderii în păcat, dar s-au ridicat prin Hristos la o suportare ușoară... A murit în virtutea legii generale omenești și s-a înălțat prin Hristos” ([STĂNILOAE](#), 1950, p. 597).

Văzând și înțelegând acestea, deducem clar că Fecioara nu a avut o altfel de moarte, nu a avut o moarte ca a lui Hristos. Ea rămâne astfel prin moarte în cadrul ordinii generale a oamenilor care suportă moartea, dar învie prin Hristos, „moare din motivul din care mor toți oamenii, dar e mântuită de moarte mai total și mai repede ca ei..., de aceea învie și se înalță prin El” ([STĂNILOAE](#), 1950, p. 568).

Maica Domnului, împreună Răscumpărătoare cu Hristos - Cea de a treia învățătură mariologică a catolicismului, de care ține și afirmarea rigidă că Maria este mijlocitoarea actuală. Înșiși scriitorii bizantini admit că Maica Domnului a avut un rol în mântuirea noastră, dar prin faptul că din ea s-a născut Mântuitorul nostru. Și cu admiterea acestui fapt, niciun teolog ortodox și nicio expresie bisericească „nu o numesc împreună răscumpărătoare sau împreună mântuitoare” ([STĂNILOAE](#), 1950, p. 604).

Atât Ortodoxia, cât și Catolicismul văd în persoana Maicii Domnului prima și cea mai înaltă făptură desăvârșită, inima, pârga și esența Bisericii.

Una din frazele emblematice ale părintelui Stăniloae, referitor la acest subiect, este aceea că Maica Domnului „mijlocește în așa fel că Îl simțim pe Hristos Însuși atât când primim harurile Lui, cât și când Îi adresăm rugăciunile” ([STĂNILOAE](#), 1950, p. 609).

După învățătura ortodoxă, noi slăvim pe Maica Domnului chiar mai mult decât catolicismul, deoarece slava Maicii Domnului mai presus de slava oricărei făpturi e o slavă din Hristos și în Hristos.

III.Implicații mariologice pentru ansamblul învățăturilor dogmatice

III.1.Perspectiva Părintelui Stăniloae

Un alt paragraf al părintelui Stăniloae face referire la faptul că „Maica Domnului naște pe Fiul lui Dumnezeu ca om, în chip feciorelnic”, aici fiind subliniată ideea că eficiența Duhului asupra cuiva e în proporție cu puritatea, sau cu disponibilitatea celui asupra căruia Duhul lucrează. Părintele profesor susținea cu convingere pururea fecioria Maicii Domnului, precum și faptul că fecioria și calitatea Mariei de Născătoare de Dumnezeu îi țin împreună. Cităm astfel din cuvintele părintelui, pentru a întări cele afirmate: „Cea care L-a ținut în brațe pe Fiul lui Dumnezeu ca om și se împărtășea de puritatea Lui, cum s-a împărtășit de eliberarea de păcatul strămoșesc în momentul sălășuirii Lui în ea, la zămislirea Lui ca om, nu se putea să nu rămână fecioară” ([STĂNILOAE](#), 1997, p. 41).

Deducem din spusele părintelui că Nașterea Fiului lui Dumnezeu din Fecioară a ținut seama de neputința imanenței umane de a se mântui prin ea însăși, de a sparge în sus orizontul închis al umanului supus morții, de a încadra pe toți cei ce se nasc din Hristos după har în șirul celor „născuți” din Dumnezeu.

De aceea, Mântuitorul Hristos nu-Și creează firea Sa omenească din nimic, ca la începutul creației, ci din Fecioara Maria, asumându-Și astfel firea urmașilor lui Adam, pentru a o înnoi. Prin aceasta, dă totodată o apreciere pozitivă modului lor de venire la existență prin naștere. El nu

înlătură această naștere a celorlalți oameni, ci, odată veniți la existență, îi purifică de ceea ce s-a adăugat ca păcat la ea.

De aici vedem cum Dumitru Stăniloae face o trecere clară, în urma evidențierii nașterii feciorelnice a Maicii Domnului, către lipsa de păcat strămoșesc a Mântuitorului: „Libertatea lui Iisus de păcatul strămoșesc rezultă din faptul că El Se naște ca om prin inițiativa pe care o are ca fiind Cuvântul lui Dumnezeu, prin faptul că Cel ce Se naște ca om din Fecioara Maria este Dumnezeu, sau prin faptul că ea este Născătoare de Dumnezeu. Iar aceasta înseamnă că Se naște pe cale supranaturală, fără inițiativa vreunei perechi de oameni” ([STĂNILOAE](#), 1997, p. 43). Totodată, gradul și disponibilitatea de dăruire a Maicii Domnului este subliniată prin cuvintele: „Maica Domnului se dăruiește deplin Cuvântului, nu numai prin Cuvânt, ci prin punerea sa integrală la dispoziția Lui. Duhul poate copleși astfel în ea deplin legea naturală a nașterii” ([STĂNILOAE](#), 1997, p. 42).

Calitatea Mariei de Născătoare de Dumnezeu și fecioria ei reprezintă faptul că s-a petrecut cu ea o astfel de minune, minune care este analizată de părintele Stăniloae prin citarea cuvintelor lui Nicolae Cabasila: „A sădit-o în om împotriva păcatului” ([TOMA](#), 2008, p. 62). Aceste spuse s-ar putea transpune prin înțelegerea că Maica Domnului a acoperit toată răutatea oamenilor și i-a arătat pe oameni vrednici de unirea cu Dumnezeu și pământul vrednic de petrecerea lui Dumnezeu pe el.

Părintele Stăniloae prezintă Nașterea dintr-o fecioară drept „o mare minune și, deci, o putere exclusiv dumnezeiască, să facă o Fecioară Maică, dar o putere care se poate folosi și de calitatea dată femeii: de a fi mamă în general” ([STĂNILOAE](#), 1993, p. 62).

Toată viața Maicii Domnului a fost marcată de o rugăciune continuă, prin care Preacurata era într-o relație personală cu Dumnezeu. Ea este

împodobită cu puritatea, însă doar după ce oferă îngerului răspunsul hotărâtor, moment de pogorâre a Duhului Sfânt, conform învățaturii Scripturistice.

Cultul Maicii Domnului se naște chiar în cuvintele mărturisirii pe care o face Sfânta Fecioară Elisabetei, mama Sfântului Ioan Botezătorul: „Iată de acum mă vor ferici toate neamurile” (*Luca 1, 48*).

Toate expresiile adresate Sfintei Fecioare ne dovedesc, după mărturiile aduse de Părintele Dumitru Stăniloae, pe de o parte că „ea nu este Dumnezeu, iar pe de altă parte că deși e creatură, e mai presus decât toată creațiunea” ([STĂNILOAE](#), 1952, p. 110). La același autor regăsim cunoscuta comparație dintre ortodoxie și catolicism. Trebuie să remarcăm că nuanțele care disting cultul Fecioarei în Occident sunt cu totul străine spiritului sobru al ortodoxiei, deoarece la noi „numele Maicii este pronunțat în mod constant în Biserică alături de numele Domnului nostru Iisus Hristos” ([STĂNILOAE](#), 1952, p. 110).

După cum spuneam anterior, Maica Domnului reprezintă într-un cuvânt hotarul ce desparte creatura de creator, iar în analiza făcută acestui subiect de Părintele Stăniloae, ea este „înălțimea cea neajunsă de gândurile omenești, adâncimea nevăzută de ochii îngerești, purtătoarea curățeniei, arătarea Duhului Sfânt, începutul fapturii duhovnicești, izvorul Bisericii. Ea este punctul de întâlnire al pământului cu cerul” ([STĂNILOAE](#), 1943, p. 88). Venerarea Fecioarei este pecetea pe care o poartă în creștinism viața morală și spirituală însăși.

Profeția care privește preacinstirea Maicii Domnului, exprimată prin înseși buzele sale, face referire clară la taina nașterii supranaturale, temeiul cultului pe care Fecioara îl inaugurează. Trimițând către sine, Maria se arată

o umilă slujitoare a Domnului: „Că a căutat spre smerenia roabei Sale” (*Luca I, 48*).

III.2. Perspectiva antropologiei

Toate scrierile Părintelui Stăniloae sunt marcate de un suflu antropologic, dar nu în sensul că toate ar trata aceeași problemă, ci în sensul că Părintele Dumitru Stăniloae a înțeles modul în care Teologia trebuie să răspundă frământărilor omului contemporan, răspunzându-i teologic la întrebarea: Cine este omul? În sens restrâns, ne putem apleca la cuvintele: „Fiecare om este unic în capacitatea sa de îmbogățire spirituală și de comunicare inepuizabilă și mereu nou ca o ființă întreagă formată din suflet și trup” ([STĂNILOAE](#), 1984, p. 417).

Astfel, la întrebarea cheie: „Ce este omul?”, părintele a oferit răspuns întotdeauna prin raportarea acestei ființe, omul, la Ființa Supremă, o perspectivă de comuniune ce are ca scop umanizarea noastră prin conformarea tot mai reală a chipului lui Dumnezeu din noi cu Arhetipul.

Întreaga antropologie ortodoxă pleacă de la realitatea că omul nu a pierdut chipul lui Dumnezeu în totalitate, ci doar l-a alterat. Maica Domnului este însă modelul realizat, în ea s-au revărsat mai întâi și mai multe decât în oricine darurile lui Hristos, ea fiind granița dintre creațiune și creator, rămânând solidară cu neamul omenesc.

Așadar, omul, prin oglindirea Fecioarei Maria și cu atât mai mult, prin caracterul său de „liber arbitru”, omul își spune cuvântul și acceptă lucrarea divină, deoarece este liber și să refuze darul Duhului Sfânt. Consemnăm acestea deoarece este cunoscut faptul că în varianta protestantă a teologiei mântuirii, omul nu este liber nici să accepte, nici să refuze.

Prin acceptarea exprimată de Maica Domnului, natura umană, deși slăbită din pricina păcatului original, nu este totalmente distrusă. De aici ni se conturează încă o dată că ortodocșii nu își vor pune niciodată problema Imaculatei concepții, deoarece această perspectivă o scoate pe Maica Domnului din condiția omenească generală, făcând spusele sale de acceptare să fie spuse de cineva fără păcatul original, deci care nu reprezintă situația întregii omeniri.

Încheiem acest subcapitol prin cuvintele marelui teolog, care spunea că „omul autentic este transmițătorul entuziast al tradiției spirituale” ([HORHOIANU](#), 1985, p. 162), omul autentic fiind plasat pe spirala dinamică în care l-a fixat Dumnezeu prin creație. De aceea și Părintele Stăniloae fundamentează teologia desăvârșirii creștine în miezul revelației, așa cum este ea în Sfânta Scriptură și în Sfânta Tradiție.

Concluzii

Evenimentele tainice ce au în centru pe Maica Domnului, Mamă a neamului nostru, Fecioară Preacurată și Preacinstită, sunt un izvor nesecat al profundelor trăiri, motiv pentru care am hotărât să ne aplecăm asupra acestora. Importanța persoanei Maicii Domnului pentru Biserica Ortodoxă este de o intensitate incontestabilă, aceasta fiind puntea prin care Dumnezeu Tatăl a trimis pe pământ pe unicul Său Fiu întrupat spre jertfire, pentru iertarea păcatelor noastre.

Întreaga viață a Fecioarei Maria reprezintă o încununare a cinstei, smereniei și sacrificiului. Fecioara Maria este nelipsită din conștiința Bisericii creștine, fiind mijlocitoare arzătoare pentru toți cei ce o cheamă în rugăciuni, cea care a unit fecioria și nașterea, fiind în același timp Fecioară fără prihană și Mama Mântuitorului Hristos.

Trebuie astfel înțeles că adevărata credință și mărturisire a lui Iisus Hristos ca Fiul întrupat și înviat al Tatălui Ceresc nu o poate exclude pe Maica Sa după trup, pe Fecioara Maria, în care s-a văzut împlinirea prorociilor și așteptărilor mesianice, precum și culmea sfințeniei Vechiului Testament.

Lăsând în urmă o operă remarcabilă, părintele Stăniloae este recunoscut pentru contribuția sa esențială la înnoirea teologiei românești, precum și la receptarea creativității ortodoxiei în lumea modernă.

Concluzionând, ne putem aminti de cuvintele părintelui Nicolae Moșoiu: „Nu dorim în niciun caz să aibă soarta clasicilor, care mai mult sunt citați decât citiți; părintele însuși nu a dorit să fie doar citat în diferite contexte. Opera sa trebuie să fie bază de pornire și stimul pentru tânăra generație de teologi, care trebuie să ducă mai departe gândirea teologică românească” (TOMA, 2008, p. 239).

În încheiere, considerăm că merită să repetăm anumite elemente și cugetări ale gândirii teologice a părintelui Stăniloae, care prezintă originalitate asupra perspectivelor despre Sfânta Fecioară, iar această lucrare își propune atenta culegere și prezentare a direcțiilor principale în ceea ce privește înțelegerea gândirii teologice a părintelui Dumitru Stăniloae, referitoare la Maica Domnului.

Bibliografie:

Biblia sau Sfânta Scriptură, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2008.

*** MINEIUL PE MARTIE, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1977.

Izvoare patristice:

SFÂNTUL EVAGRIE PONTICUL, *153 capete despre rugăciune*, cap. 60, Filocalia Românească, vol. 1, Editura Humanitas, 1999.

Lucrări de specialitate:

BĂLAN, Ioanichie, *Ne vorbește părintele Dumitru Stăniloae*, cu binecuvântarea P.S. Eftimie, Episcopul Romanului și Hușilor, 1993.

CLEMENT, Olivier, Postfață la ediția a II-a a vol. II din *Filocalia Românească*, Editura Harisma, București, 1999.

MOVILĂ, Petru, *Mărturisirea Ortodoxă*, text grec și român, ediția Buzău, 1691, traducere de pr. Nicolae M. Popescu și diac. prof. Gh. Moisescu, Editura Mitropoliei Bucovinei, București, 1942.

PĂRĂIAN, Teofil, *Maica Domnului - raiul de taină al Ortodoxiei*, Editura Eikon, Cluj-Napoca, 2003.

STĂNILOAE, Dumitru, *Iisus Hristos sau restaurarea omului*, Editura Omniscop, Sibiu, 1943.

IDEM, *Iisus Hristos, lumina lumii și îndumnezeietorul omului*, Editura Anastasia, București, 1993.

IDEM, *Iubirea creștină*, Editura Porto-franco, Galați, 1993.

IDEM, *Ortodoxie și naționalism*, Editura Supergraph, București, 2011.

IDEM, *Teologie Dogmatică Ortodoxă*, vol. 2, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1997.

IDEM, *Teologie Dogmatică Ortodoxă*, vol. 3, ediția a doua, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1997.

TOMA, Ștefan Lucian, *Tradiție și actualitate la părintele Stăniloae*, Editura Agnos, Sibiu, 2008.

Studii și articole:

BUZESCU, Nicolae, «*Panaghia Theotokos*» în *imnologia Mineelor*, în *Revista Ortodoxia*, XXXII, nr. 3, 1980.

GALERIU, Constantin, *Maica Domnului «Povățuitoarea»*, în *Revista Ortodoxia*, XXXII, nr. 3, 1980.

HORHOIANU, Petru, *Cugetarea teologică a Profesorului Dumitru Stăniloae*, în *Revista Mitropolia Banatului*, anul XXXV, nr. 3-4, 1985.

MOISE, Victor, *Preacinstirea Maicii Domnului*, în *Revista Mitropolia Banatului*, XXXII, nr. 7-9, 1982, iulie-septembrie.

STĂNILOAE, Dumitru, *Maica Domnului în prologul Evangheliei de la Luca*, în *Revista Ortodoxia*, anul XXXII, nr. 3, iulie-septembrie, 1980.

IDEM, *Maica Domnului ca mijlocitoare*, în *Revista Ortodoxia*, Anul IV, nr. 1, ianuarie-martie 1952.

IDEM, *Maica Domnului în viața Bisericii și în evlavia credincioșilor ortodocși*, în *Revista Ortodoxia*, XXXVI, nr. 3, iulie-septembrie, 1984.

IDEM, *Probleme inter-confesionare*, în *Revista Ortodoxia*, Anul II, nr. 4, Octombrie-Decembrie, 1950.

TODORAN, Isidor, *Considerații Mariologice*, în *Revista Mitropolia Ardealului*, nr. 3-4, 1958.

IDEM, *Întruparea Fiului lui Dumnezeu*, în *Îndrumător bisericesc*, Sibiu, 1981.

**THE MOTHER OF GOD IN THE THOUGHT OF FATHER
STĂNILOAE: HISTORICAL CONTEXTUALIZATION AND
THEOLOGICAL IMPLICATIONS**

**PhD (c). Elena-Loredana
GHÎȚĂ**

Abstract: Orthodox Mariology always presents the Most Holy Mother of God in her relationship with Christ, glorifies her especially as "Mother of God". In the Christian tradition, the Virgin Mary occupies a central place in the economy of salvation. The Orthodox Church has been permeated throughout time by the presence of the Mother of God in all her poses. Dumitru Stăniloae said with conviction that "The Mother of God encompasses and gives us more than anyone could express and think", so we can say without fail that in Orthodoxy the basis of the dogma about the salvation of the human race is represented by the teaching about the Mother of God and the cult of the pre-adoration of the Holy Virgin. Therefore, the importance of the person of the Mother of God for the Orthodox Church is of an indisputable intensity, this being the bridge through which God the Father sent His only incarnated Son to the earth to sacrifice for the forgiveness of our sins.

Keywords: *Mother of God, theology, Father Stăniloae, salvation.*

**SFINȚII PĂRINȚI ÎN
ACTUALITATE**

**FEMEIA CREȘTINĂ - MUCENIȚĂ
LA SFÂNTUL VASILE CEL MARE****Prof. Drd. Petria-Mădălina
POPESCU-CÎRSTUCESCU¹**

Abstract: Egalitatea între bărbați și femei este o valoare adânc înrădăcinată în creștinism, reflectată în învățăturile biblice și în exemplul vieții Mântuitorului nostru Iisus Hristos. De-a lungul istoriei, femeile au jucat roluri cruciale în Biserică, iar importanța lor este recunoscută și onorată. În esență, creștinismul încurajează o viziune a demnității și a respectului reciproc între bărbați și femei, bazată pe egalitatea lor spirituală și umană. Biserica Ortodoxă face cinstea cuvenită Sfintei Iulita la data martiriului ei, 15 iulie în fiecare an, considerând-o un model de curăție și răbdare.

Cuvinte-cheie: *martir, martiriu, credință, jertfă.*

În scrierile Sfântului Vasile cel Mare, acest Sfânt Părinte capadocian și unul dintre cei mai mari Sfinți Părinți ai dreptmăritoarei noastre Biserici, găsim lucrări teologice cu o tematică diversă și cu o pronunțată notă pastorală, în care a abordat teme creștine de permanent interes. Printre acestea se află și scrieri în care evidențiază rolul și importanța femeilor creștine, care au suferit pentru credința lor, chiar și cu prețul vieții².

Sfântul Vasile cel Mare a descris femeile creștine mucenițe ca fiind exemple de virtute și credință neclintită. Ele sunt prezentate ca modele de curaj și sacrificiu, care au preferat să îndure suferința și moartea, decât să renunțe la credința lor. Aceste femei au avut un rol important în comunitățile în care activau, fiind surse de

¹ Drd. al SDTO *Sfântul Nicodim* a Universității din Craiova. Lucrare întocmită sub îndrumarea Pr. Conf. Univ. Dr. Constantin Băjău.

² „Dintre autorii care au rostit cele mai frumoase panegirice se cuvine să amintim pe Sfântul Vasile cel Mare, care ne-a lăsat, printre altele multe cuvântări de laudă, și o magnifică cuvântare în cinstea Sfintei Mucenițe Iulita” - [BĂJĂU](#), 2009, p. 31.

inspirație și pentru alți creștini, fiindcă dragostea față de Dumnezeu trece dincolo de orice statut social sau sex. Sfântul Vasile cel Mare a folosit ca exemplu martiriul femeilor, pentru a întări și încuraja impactul profund asupra comunității creștine. „Istoria omului creștin nu este ireproșabilă, dar este nespus de bogată în eroi, atleți, mucenici și sfinți, pe care Sfântul Vasile îi elogiază neîncetat pentru biruința lor asupra acestei lumii” ([COMAN Ioan G Elemente](#)COMAN, 2009, p. 496).

În *Omilia a V-a* din seria celor 24 de omilii ale sale cu o tematică diversă, traduse în volumul al XVII-lea din colecția *Părinți și Scriitori Bisericești*, care este o completare la omilia rostită anterior cu titlul *Despre mulțumire*, autorul ne prezintă o astfel de femeie creștină. Este vorba de Iulita din Cezareea, „cea mai fericită dintre femei” ([Sf. VASILE CEL MARE](#), 1986, p. 386), prăznuită la data de 15 iulie în calendarul creștin - ortodox. Această sfântă muceniță a fost contemporană cu Sfântul Vasile cel Mare. Contextul istoric și teologic în care a trăit a fost unul de mari transformări pentru creștinism, deoarece se făcea trecerea de la persecuții la recunoașterea oficială a creștinismului. În această perioadă, cei care au ales să moară pentru Hristos au fost venerați pentru curajul și credința lor.

Viața și martiriul Sfintei Iulita. Această sfântă „a lăsat în urmă slăbiciunea firii omenești” și „a umplut de uimire atât pe cei ce au fost de față la lupta ei, cât și pe cei ce mai târziu au auzit istorisirea încercărilor la care a fost supusă” ([Sf. VASILE CEL MARE](#), 1986, p. 386). Iulita era o femeie tânără de neam bun din Iconia, care se trăgea din seminția împăraților Romei. Rămânând văduvă încă de tânără, creștină fiind, a decis să fugă, din cauza persecuțiilor care au avut loc, mai întâi în Seleucia, apoi în Tars, unde a avut de îndurat prigoana unui ighemon, un conducător păgân local, care ucidea fără de milă pe toți cei ce mărturiseau numele lui Iisus Hristos. Cunoscută pentru devotamentul său față de credința creștină, Iulita a vrut să-și găsească dreptatea în fața judecătorului de una singură, fiindcă nu era doar bogată, ci și educată. Acest fapt arată că educația femeilor era o realitate în familia creștină încă de la mijlocul secolului al IV-lea și că religia creștină fusese

îmbrățișată atât de clasa medie, cât și cea mai bogată a societății. Acestea erau idei foarte avansate pentru societatea romană din acea perioadă.

Mergând la judecată, după cum ne spune Sfântul Vasile cel Mare, cu acel bărbat „lacom și violent care își adunase averea prin jaf și răpire” ([Sf. VASILE CEL MARE](#)), păgânul a pârât-o că este creștină și că nu i se cade să aibă parte de cele de obște, căci nu cinstește și nici nu slujește zeilor și împăraților. Judecătorul i-a cerut să slujească zeilor, iar ea a refuzat. Atunci acesta a poruncit să fie pedepsită și astfel a început calvarul pentru Iulita. De aici reiese că procedura de judecată aplicată creștinilor în vremea aceea era nedreaptă, neputându-se apăra pentru simplul fapt că erau creștini.

Sfântul Vasile cel Mare ne relatează că Iulita nu a fost ademenită de avuție și nu s-a speriat de cele ce urmau să i se întâmple și că, în timp ce era chinuită, striga: „Ducă-se viața! Piară avuția! Mai bine să-mi piară trupul, decât să rostesc un cuvânt împotriva Dumnezeului care m-a creat!” ([Sf. VASILE CEL MARE](#)). Tortura a continuat, dar Sfânta Iulita nu a cedat și, cu cât vedea că judecătorul este cuprins de furie, cu atât mai mult mulțumea lui Dumnezeu că i s-a dat prilejul să primească cununa cerească. Spunea mereu că este roaba lui Hristos și blestema pe cei care o îndemnau să se lepede de Hristos.

„Atunci judecătorul nedreptății a lipsit-o nu numai de averile sale, care îi fuseseră răpite pe nedrept și împotriva legilor, dar a osândit-o, după socoteala sa, la moarte, dând-o focului” ([Sf. VASILE CEL MARE](#), 1986, p. 387). Așa redă în omilia sa Sfântul Vasile cel Mare care a fost sfârșitul Iulitei, spre deosebire de alte surse, din care aflăm că ar fi fost decapitata ([PROLOAGE](#), 1991, p. 907). Dar oricare a fost sfârșitul ei mucenicesc, important este faptul că, hotărâtă să îndure până la moarte pentru credința sa, Iulita le îmbărbăta pe femeile care erau de față „să nu se poarte ca niște femei atunci când este vorba să îndure pentru credință și nici să spună că sunt făpturi slabe” ([Sf. VASILE CEL MARE](#), 1986, pp. 387-388). Ea le zicea: „Suntem din același aluat ca și bărbații, am fost făcute ca și ei după chipul lui Dumnezeu; destoinice de virtute, la fel ca pe bărbați, le-a creat Dumnezeu și pe

femei! Oare nu suntem în totul înrudite cu bărbații? Dumnezeu nu a luat numai carne când a făcut-o pe femeie, ci și os din oasele lui. De aceea suntem și noi, ca și bărbații, datoare Stăpânului cu statornicie, cu tărie de caracter și cu răbdare!” ([Sf. VASILE CEL MARE](#), 1986, p. 388). Acestea sunt cuvintele Sfintei Iulita redată de contemporanul său, Sfântul Vasile cel Mare.

Îndemnurile Sfintei Iulita arată cât de bine cunoștea Sfânta Scriptură, pentru că în Biblie se subliniază unitatea neamului omenesc, de unde rezultă egalitatea în demnitate a bărbatului cu femeia. De exemplu, în Facerea 1, 27 se spune: „Și a făcut Dumnezeu pe om după chipul Său, după chipul lui Dumnezeu l-a făcut; bărbat și femeie i-a făcut”. Acest verset arată că atât bărbatul cât și femeia au fost creați după chipul lui Dumnezeu, implicând astfel o egalitate fundamentală în valoare și demnitate. Apostolul Pavel afirmă în Galateni 3, 28: „Nu mai este nici iudeu, nici grec; nu mai este nici rob, nici liber; nu mai este nici parte bărbătească, nici femeiască, pentru că voi toți sunteți una în Hristos Iisus”. Acest verset subliniază egalitatea spirituală a tuturor credincioșilor în Hristos, indiferent de gen, rasă sau statut social.

Multe femei sfinte și martire suntenerate în creștinism pentru credința și curajul lor, dar Sfânta Iulita din Cezareea, menționată de Sfântul Vasile cel Mare, a demonstrat un devotament neclintit față de credința sa, în ciuda persecuțiilor. Firește, „putem asemăna predica sfintei mucenițe Iulita cu fântâna ce a izvorât din locul muceniei sale, udând și hrănind pământul umanității cu învățătura lui Hristos” ([SPERLEA](#), 2012, p. 77).

După rostirea acestor cuvinte de îmbărbătare, Iulita a sărit în focul aprins. Minune: focul nu o cuprinde pe Iulita, deși sufletul i-a fost trimis la cer. Trupul martirizat, dar necuprins de focul ce trebuia să-l ardă, a fost luat de cei apropiați ai săi și „așezat în cea mai frumoasă biserică a orașului”, ne mărturisește Sfântul Vasile cel Mare. Pământul unde a fost martirizată „a izvorât apă plăcută la gust”. Prin binecuvântarea Sfintei Iulita, „apele sărate din jurul locului muceniei sale s-

au prefăcut în ape dulci, bune și plăcute” ([Sf. VASILE CEL MARE](#), 1986, pp. 387-388). Aceasta este o prima minune săvârșită de moastele Sfintei Iulita.

Ce învățăm din mucenicia Sfintei Iulita? Sfântul Vasile cel Mare ne răspunde în omilia sa, în care îi îndeamnă pe bărbați să nu rămână mai prejos decât femeile, iar pe femei le îndeamnă să fie hotărâte și stăruitoare în credință. „Ați văzut din mucenicia Sfintei Iulita că slăbiciunea firii nu vă este piedică pentru săvârșirea virtuților?” ([Sf. VASILE CEL MARE](#)), ne întreabă Sfântul Vasile cel Mare.

Egalitatea între bărbați și femei este o valoare profund înrădăcinată în creștinism, fiind reflectată în învățăturile biblice și în exemplul vieții Mântuitorului nostru Iisus Hristos. De-a lungul istoriei, femeile au jucat roluri cruciale în Biserică, iar importanța lor este recunoscută și cinstită. În esență, creștinismul încurajează o viziune a demnității și respectului reciproc între bărbați și femei, bazată pe egalitatea lor spirituală și umană.³

Așadar, cinstirea martirilor nu este un act târziu, ci această cinstire a lor s-a făcut din primii ani de după darea libertății religioase a creștinilor, la Sinodul I Ecumenic de la Niceea, din anul 325. Trebuie amintit faptul că Tradiția bisericii vorbește despre pruncul Iulitei, Sfântul Chiric, care va fi și el un creștin fervent și mucenic al lui Hristos. Sfântul Chiric a fost martirizat la vârsta de trei ani, fiind considerat unul dintre cei mai tineri martiri din istorie. Biserica Ortodoxă le aduce cinstirea cuvenită la data martiriului lor, pe 15 iulie, în fiecare an, fiind considerați modele de puritate și răbdare.

³ În studiul *Idei sociale în opera Sfântului Vasile cel Mare*, ÎPS Antonie Plămădeală precizează că ideea egalității între oameni „străbate ca un fir roșu întreaga operă a Sfântului Vasile” - [ÎPS ANTONIE PLĂMĂDEALĂ](#), 2009, p. 400.

Bibliografie:

Biblia sau *Sfânta Scriptură*, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 2023.

PROLOAGE, vol. II, Editura Mitropoliei Olteniei, Craiova, 1991.

MINEIUL PE LUNA IULIE, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 2023.

VIETILE SFINȚILOR PE LUNA IULIE, ediția a 3-a, Mănăstirea Sihăstria, 2013.

Izvoare patristice:

Sf. VASILE CEL MARE, *Omilia a V-a. La Sfânta Iulita*, în colecția PSB, vol. 17, traducere de Pr. Dumitru Fecioru, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1986.

Lucrări de specialitate:

SPERLEA, Pr. Prof. Dr. Cristin Alexandru, *Cuvântarea de laudă creștină în secolul al IV-lea*, Editura Sitech, Craiova, 2012.

Studii și articole:

BĂJĂU, Pr. Conf. Univ. Dr. Constantin, *Cuvântările hrisostomice de laudă în cinstea sfințelor mucenițe: Revirimente de Spiritualitate Ortodoxă*, Editura Mitropoliei Olteniei, Craiova, Anul LXI, Nr. 5-8, Mai-August, 2009.

COMAN, Ioan G., *Elemente de antropologie în opera Sfântului Vasile cel Mare*, în vol. *Studia Basiliiana I*, Editura Basilica a Patriarhiei Române, București, 2009.

ÎPS ANTONIE PLAMĂDEALĂ, *Idei sociale în opera Sfântului Vasile cel Mare*, în vol. *Studia Basiliiana I*, Editura Basilica a Patriarhiei Române, București, 2009.

**THE CHRISTIAN WOMAN - MARTYR IN THE WRITINGS OF
SAINT BASIL THE GREAT**

**Prof. PhD. (c) Petria-Mădălina
POPESCU-CÎRSTUCESCU**

Abstract: Equality between men and women is a deeply rooted value in Christianity, reflected in the biblical teachings and the example of the life of our Savior, Jesus Christ. Throughout history, women have played crucial roles in the Church, and their importance is recognized and honoured. Essentially, Christianity encourages a vision of dignity and mutual respect between men and women, based on their spiritual and human equality. The Orthodox Church pays due honour to Saint Iulita on the date of her martyrdom, July 15th each year, considering her a model of purity and patience.

Keywords: *martyr, martyrdom, faith, sacrifice.*

**SĂRBĂTOAREA CINCIZECIMII ÎN VREMEA SFINȚILOR
GRIGORIE TEOLOGUL ȘI GRIGORIE DE NYSSA. CUVÂNTĂRILE
CELOR DOI PĂRINȚI CAPADOCIENI LA ACEST PRAZNIC**

**Pr. Drd. Gheorghită-Marian
COVRIG¹**

Abstract: Din punct de vedere literar, Omiliile la sărbătoarea Rusaliilor ale Sfinților Grigorie Teologul și Grigorie de Nyssa sunt cu totul diferite. În timp ce Sfântul Grigorie Teologul oferă o expunere teologică extinsă asupra Persoanei și lucrării Sfântului Duh, Sfântul Grigorie de Nyssa oferă un comentariu detaliat asupra pasajului biblic care descrie purcederea Sfântului Duh, rostind o omilie în cel mai adevărat sens al cuvântului. Totuși, obiectivul ambilor Părinți Capadocieni este același: să-i învețe pe cei care ascultă credința corectă cu privire la Sfântul Duh și, prin extensie, la Sfânta Treime.

Cuvinte-cheie: *Sărbătoare, Rusalii, Sfântul Duh, Sfânta Treime, Omilie.*

1. Introducere. *Duminica Pogorârii Sfântului Duh, Rusaliile sau Duminica Cincizecimii* este sărbătoarea în care se prăznuiește anual, pe baza textului biblic din *Faptele Apostolilor (2, 1-4)*, evenimentul Pogorârii Sfântului Duh peste Sfinții Apostoli. Cincizecimea se sărbătorește la 10 zile după Înălțarea Domnului și a fost considerată întotdeauna de Tradiția Bisericii drept *momentul de întemeiere* a Bisericii văzute, deoarece, mișcat și încurajat de împlinirea făgăduinței Domnului² și în virtutea noilor daruri primite, Sfântul Apostol Petru rostește cunoscuta sa cuvântare (*Faptele Apostolilor 2, 14-36*), în urma căreia, *cei pătrunși la inimă* din mulțimile

¹ Școala doctorală de Teologie Ortodoxă „Sfântul Nicodim” din Craiova.

² „Eu voi ruga pe Tatăl și alt Mângâietor vă va da vouă ca să fie cu voi în veac, Duhul Adevărului... Când mă voi duce, voi trimite vouă Mângâietor... și nu vă voi lăsa orfani” (*Ioan 14, 16-17; Ioan 16, 7; Ioan 14, 18*).

care l-au ascultat, ca la trei mii de oameni, s-au botezat și s-au adăugat celor aproximativ 120 de frați, amintiți de Sfântul Apostol Luca, autorul Faptelor Apostolilor, în versetul 15 al primului capitol. Adăugându-se nucleului format din Sfinții Apostoli, Maica Domnului, frații Domnului și celelalte femei, noii convertiți „constituie comunitatea care va primi mai târziu numele de *Biserica*” ([PREDA](#), 2021, p. 80).

2. Cincizecimea, de la eveniment biblic la sărbătoare creștină. Pe baza mărturiilor din Sfânta Scriptură, s-a putut demonstra că Cincizecimea este una dintre cele mai vechi sărbători creștine ([BRANIȘTE](#), 2015, p. 276). Alături de Paști, Cincizecimea a fost prăznuită anual încă din vremea Sfinților Apostoli, atât ca încreștinare a sărbătorii iudaice cu același nume, cât și ca o comemorare a Pogorârii Sfântului Duh peste Sfinții Apostoli, adunați în foisorul din Ierusalim după Înălțarea Mântuitorului la cer. Astfel, Sfântul Apostol Pavel le scrie corintenilor în prima epistolă adresată acestora că va rămâne însă în Efes, „până la praznicul Cincizecimii” (*I Corinteni 16, 8*). De asemenea, de la Sfântul Apostol Luca, din Faptele Apostolilor aflăm că „Pavel hotărâse să treacă pe apă pe lângă Efes, ca să nu i se întâmple să întârzie în Asia, pentru că se grăbea să fie, dacă i-ar fi cu putință, la Ierusalim, de ziua Cincizecimii” (*Faptele Apostolilor 20, 16*).

3. Prăznuirea Cincizecimii în primele patru secole

Ca în cazul majorității sărbătorilor creștine, a fost nevoie de o destul de lungă perioadă de timp până când Cincizecimea a devenit sărbătoarea creștină de azi. Mai mult decât atât, în primele patru secole, sau poate chiar până la începutul secolului al V-lea, odată cu Cincizecimea era sărbătorită și Înălțarea Domnului, așa cum aflăm de la Eusebiu de Cezareea, care scrie opera *Despre sărbătoarea Paștilor* în jurul anului 332. Aproape de sfârșitul secolului al IV-lea, atunci când pelerina Egeria vizitează Ierusalimul (cătrec

anii 380-385), Cincizecimea și Înălțarea se prăznuiau încă în aceeași zi. Astfel, Pogorârea Sfântului Duh se serba în prima parte a zilei, în biserica *Martyrion*, în timp ce Înălțarea se serba către seară, în bisericile de pe Muntele Măslinilor. Nu se cunoaște momentul exact în care cele două praznice au fost separate din punct de vedere liturgic, dar este cert că în vremea Fericitului Augustin, care rostește mai multe cuvântări la acest praznic, Cincizecimea și Înălțarea se sărbătoreau la date diferite ([BRANIȘTE](#), 2015, pp. 274-275).

4. Cuvântările Sfinților Grigorie Teologul și Grigorie de Nyssa la sărbătoarea Cincizecimii. Sfinții Grigorie Teologul (329-390) și Grigorie de Nyssa (330/335-după 394) au fost contemporani și alături de Sfântul Vasile cel Mare fac parte din grupul „părinților capadocieni” ([SINAXARUL SFINȚILOR CAPADOCIENI](#), 2009). Numiți de Biserică *mari dascăli ai lumii și ierarhi*, acești sfinți părinți s-au evidențiat mai ales prin înălțimea teologică atinsă în scrierile și cuvântările lor, fiind numiți *tâlcuitori ai tainelor dumnezeiești*. În vasta lor operă, printre multele teme abordate, se regăsesc și două cuvântări la praznicul Cincizecimii.

a. Cuvântarea Sfântului Grigorie Teologul la sărbătoarea Cincizecimii ([Sf. GRIGORIE DE NAZIANZ](#), 2002, pp. 95-114).

Una dintre cele mai consistente cuvântări ale Sfântului Grigorie Teologul, *Cuvântarea la Cincizecime* a fost rostită pe vremea când Sfântul Grigorie era deja episcop al Constantinopolului, mai exact în anul 381, chiar în ziua de prăznuire a Pogorârii Sfântului Duh, ca o luare de poziție împotriva celor care atacau tot mai frecvent Dumnezeirea Sfântului Duh și egalitatea Sa cu Tatăl și Fiul ([Sf. GRIGORIE DE NAZIANZ](#), 2002, p. 112).

Expunerea Sfântului Grigorie Teologul începe cu o paralelă a semnificației numărului șapte la iudei și creștini, pentru cei din urmă cifra

șapte însemnând, printre alte semnificații, Darurile Sfântului Duh, după mărturia Profetului Isaia (11, 2) ([Sf. GRIGORIE DE NAZIANZ](#), 2002, pp. 96-99). De la aceeași cifră vine și „vrednicia Cincizecimii”, căci „numărul șapte, înmulțit cu sineși, dă naștere numărului cincizeci, lipsind din el o zi, pe care noi am luat-o și adăugat-o din veacul cel viitor, fiind a opta și prima, una și aceeași, una și veșnică chiar, fiindcă acolo, în veacul ce va să fie, acolo trebuie să sfârșească sărbătoarea din viața de față a sabatului sufletelor, ca să se dea o parte celor șapte și celor opt, așa cum, fapt împlinit, au interpretat acest loc din Solomon unii dintre înaintașii noștri” ([Sf. GRIGORIE DE NAZIANZ](#), 2002, p. 97). Cu Cincizecimea, spune Sfântul Grigorie Teologul, începe *activitatea Duhului* în lume. Îndată după această precizare începe și dialogul predicatorului cu cei care negau divinitatea Sfântului Duh, pe care îi numește „oameni insultători și sclavi răi și răii răilor”, în timp ce cei care mărturisesc că Sfântul Duh este Dumnezeu, aceia sunt „oameni îndumnezeiți și luminați” ([Sf. GRIGORIE DE NAZIANZ](#), 2002, pp. 100-101). De aceea, îndemnul Sfântului Părinte, pentru cei care îl ascultă, este să mărturisească „Treimea ca aparținând unei singure Dumnezeiri” ([Sf. GRIGORIE DE NAZIANZ](#), 2002, p. 102).

Propriu-zis, învățătura Sfântului Grigorie Teologul despre Sfântul Duh, care se desprinde din această cuvântare, constă în identificarea Acestuia cu Tatăl și cu Fiul, în ceea ce privește natura și lucrările. Astfel, Sfântul Grigorie Teologul arată că „Sfântul Duh era întotdeauna, este și va fi, fără să aibă nici început și nici sfârșit, ci fiind de-a pururi împreună orânduit și numărat cu Tatăl și cu Fiul”. Urmează apoi expunerea modalităților prin care Sfântul Duh a lucrat și încă lucrează în lume, respectiv în *puterile îngerești, în ucenicii lui Hristos* și chiar alături de Mântuitorul Iisus Hristos, „lângă care era de față, nu ca unul care lucrează asupra Lui, ci ca un însoțitor

al Celui de o egală simțire cu El”. De aceea, „se cuvenea ca, de vreme ce Fiul a trăit în trup printre noi, și Duhul să se manifeste trupește între noi și ca, în timp ce Hristos s-a reîntors la sineși, Duhul să se coboare la noi, venind ca Domn și fiind trimis ca unul care nu îi era potrivnic” ([Sf. GRIGORIE DE NAZIANZ](#), 2002, pp. 104-106). Astfel, concluzia Sfântului Grigorie Teologul este una tranșantă: „Duhul acesta lucrează împreună cu Fiul la zidirea și la învierea lumii” ([Sf. GRIGORIE DE NAZIANZ](#), 2002, p. 108).

b. Omilia Sfântului Grigorie de Nyssa la sărbătoarea Cincizecimii ([Sf. GRIGORIE DE NYSSA](#), 2010, pp. 161-165).

Omilia Sfântului Grigorie de Nyssa la praznicul Cincizecimii se numără printre multele sale omilii rostite pe diferite teme, aceasta făcând parte dintr-un grup mai mare de cuvântări rostite la praznicile împărătești. Datorită lui Jean Danielou, omilia Sfântului Grigorie de Nyssa la Cincizecime a putut fi datată cu precizie. Astfel, ea a fost rostită de sfânt în ziua de 28 mai a anului 388 ([Sf. GRIGORIE DE NYSSA](#), 2010, pp. 11-13).

Ca toate omiliile praznicale ale Sfântului Grigorie de Nyssa, și omilia la Cincizecime dezvoltă și lămurește relatarea biblică a evenimentului Pogorârii Sfântului Duh, însă într-un mod specific Sfântului Părinte. De altfel, acesta afirmă încă de la începutul cuvântului său la Cincizecime că ceea ce va rosti are „o anumită orânduire și înlănțuire” ([Sf. GRIGORIE DE NYSSA](#), 2010, p. 161). Își începe cuvântarea amintind de rătăcirea idolilor în care a petrecut vreme îndelungată omenirea, rătăcire pe care Dumnezeu a văzut-o și pe care a dorit să o îndrepte. Însă precum „cei ce după o lungă foamete se refac cu ajutorul științei medicale nemâncând dintr-odată pe săturate, ci cruțând neputința acestora, sunt lăsați să mănânce cât doresc doar după ce cu o hrană măsurată li se refac puterea, tot așa împărțșirea de hrana Tainelor, pe calea iconomiei, se face treptat firii omenești sleite de

înfricoșătoarea foamete”. Această *întoarcere* s-a făcut, deci, treptat, prin Proroci și Lege, de la mulțimea idolilor la „obișnuința privirii spre o singură Dumnezeire și la înțelegerea puterii Tatălui într-o unică Dumnezeire”. Abia după această curățire, lumea a putut primi descoperirea Sfintei Treimi, „hrana desăvârșită a firii noastre” ([Sf. GRIGORIE DE NYSSA](#), 2010, p. 162), întâi prin Întruparea Fiului și mai apoi prin venirea Duhului, Cel dătător de viață. Acesta, coborându-Se în ziua Cincizecimii peste Sfinții Apostoli, „a împrăștiat prin suflarea aceea puternică puterile spirituale ale răutății din văzduh, iar cei adunați în încăperea cea de sus s-au umplut de putere dumnezeiască” ([Sf. GRIGORIE DE NYSSA](#), 2010, p. 163). Folosindu-se de alte două pasaje din Sfânta Scriptură, respectiv Psalmul 94, 8-9 și Evrei 3, 7, Sfântul Părinte se adresează direct pnevmatomahilor, „care grăiesc nedreptate împotriva lui Dumnezeu” și „care hulesc” ([Sf. GRIGORIE DE NYSSA](#), 2010, p. 164). De altfel, putem spune că întregul cuvânt al Sfântului Grigorie de Nyssa la Cincizecime are ca scop ca din toate acestea să decurgă „cu dovedire că «Dumnezeul cel Preaînalt» este Duhul cel Sfânt” ([Sf. GRIGORIE DE NYSSA](#), 2010, p. 165).

Concluzii. Din punct de vedere literar, cuvântările Sfinților Grigorie Teologul și Grigorie de Nyssa la praznicul Cincizecimii sunt destul de diferite. Dacă Sfântul Grigorie Teologul face o amplă expunere teologică a Persoanei și lucrării Sfântului Duh, Sfântul Grigorie de Nyssa oferă un comentariu dezvoltat al pasajului biblic care descrie momentul Pogorârii Sfântului Duh, rostind o *omilie* în adevăratul sens al cuvântului. Însă țelul ambilor părinți capadocieni este unul singur: acela de a-i învăța pe cei care îi ascultă dreapta credință cu privire la Sfântul Duh și, implicit, Sfânta Treime.

Bibliografie:

SINAXARUL SFINŢILOR CAPADOCIENI, Editura Cuvântul Vieţii a Mitropoliei Munteniei şi Dobrogei, Bucureşti, 2009.

Izvoare patristice:

Sf. GRIGORIE DE NAZIANZ, *Opere dogmatice*, traducere din limba greacă, studii şi note de pr. Dr. Gheorghe Tilea, Editura Herald, Bucureşti, 2002.

Sf. GRIGORIE DE NYSSA, *Omilii la Praznice împărăteşti*, traducere din limba greacă veche de Ierom. Agapie (Corbu), Editura „Sfântul Nectarie”, Arad, 2010.

Lucrări de specialitate:

BRANIŞTE, Pr. Prof. Univ. Dr. Ene, *Liturgica Generală cu noţiuni de artă bisericească, arhitectură şi pictură creştină*, volumul 1, Editura Basilica, Bucureşti, 2015.

PREDA, Pr. Prof. Dr. Constantin, *Modelul comunităţii apostolice din Ierusalim*, Editura Cuvântul Vieţii, Bucureşti, 2021.

**THE FEAST OF PENTECOST IN THE TIME OF SAINTS GREGORY
THE THEOLOGIAN AND GREGORY OF NYSSA. THE
COMMENTARY'S OF THE TWO CAPPADOCIAN FATHERS ON
THIS FEAST**

**Fr. PhD. (c) Gheorghiu-Marian
COVRIG**

Abstract: From a literary perspective, the homilies of Saints Gregory the Theologian and Gregory of Nyssa on the Feast of Pentecost are quite different. While Saint Gregory the Theologian provides an extensive theological exposition on the Person and the work of the Holy Spirit, Saint Gregory of Nyssa offers a detailed commentary on the biblical passage describing the descent of the Holy Spirit, delivering a homily in the truest sense of the word. However, the goal of both Cappadocian Fathers is the same: to teach their audience the correct faith concerning the Holy Spirit and, by extension, the Holy Trinity.

Keyword: *feast, Pentecost, Holy Spirit, Holy Trinity, homily.*

TEOLOGI ȘI TEOLOGIE

**TEME TEOLOGICE ÎN LIRICA MĂRTURISITORULUI DE
CREDINȚĂ NICHIFOR CRAINIC****Pr. Prof. Dr. Florin Mihai
ILIESCU¹**

Abstract: Poeziile lui Nichifor Crainic sunt opera unui martir, fiind create în lunga perioadă a pasiunii sale fără vina apartenenței la vreun partid politic, ci pentru simplul fapt că s-a manifestat ca jurnalist și ca poet creștin român. Nu degeaba a pierdut timp în închisoare și suferința îndelungată a fost un prilej de aprofundare a meditației la adevăratele secrete ale existenței. Se poate spune că în închisoare s-a născut poezia celei mai profunde spiritualități românești. Credem că alte lucrări importante au fost rodul meditației în această perioadă de grele suferințe a multor spirite alese ale poporului român.

Cuvinte-cheie: *poezie, teolog, simbol, ascetism, sacru*

1. Concept

Nichifor Crainic (1889-1972) a fost poetul creștin care, timp de peste 25 de ani, s-a străduit ca prin talentul său să contribuie la renașterea spiritului ortodox pe meleagurile românești. El a rămas unul dintre cei mai de seamă reprezentanți ai poeziei noastre religioase. Gânditor ortodox, adept înflăcărat al curentului literar al gândirismului, promovat de revista *Gândirea*, Nichifor Crainic a creat o operă lirică în măsură să exprime solidaritatea deplină a eului poetic cu tărâmurile românești și cu credința ortodoxă autohtonă.

Nichifor Crainic a fost un teolog și un om de cultură, a cărui activitate, până în anul 1944, se bucura de recunoaștere nu numai pe plan intern, ci și

¹ Pr. Prof. Dr. Florin Mihai ILIESCU, profesor de Religie la Școala Gimnazială „Anton Pann”, Craiova.

internațional. În 1930, Nichifor Crainic primește Premiul Național de Poezie. Devine membru al Academiei Române, începând cu anul 1940. Cei ce s-au aplecat asupra operei sale poetice, studiind-o și aprofundând-o, au cuvinte de deosebită laudă. Se spune că, „având o solidă formație teologică, Nichifor Crainic a elaborat un proiect național grandios, în care religia nu era numai o componentă oarecare a culturii, ci și un fel de suprastructură, înglobând întreaga viață culturală, politică și socială a națiunii” (IONIȚĂ, 2014, p. 124). Faptul că a devenit un personaj indezirabil pentru regimul comunist, a dus la încarcerarea acestuia timp de 15 ani. Poezia lui Nichifor Crainic a fost interzisă publicului pentru o jumătate de secol, motiv pentru care nu s-a realizat recuperarea ei completă de către literatura română. Această operă nu este nici astăzi valorificată deplin și nu este suficient popularizată și citită. Versurile acestui poet creștin au o caracteristică distinctă: ele nu reprezintă o simplă atitudine estetică, ci se dovedesc a fi o adevărată mărturisire de credință.

Nichifor Crainic a fost director și mentor spiritual, începând cu anul 1926, al revistei *Gândirea*. Din postura de conducător al acestei prestigioase publicații literare, s-a străduit să reveleze, să descopere și să valorifice neprețuitul fond spiritual românesc. El definea spiritualitatea ortodoxă ca fiind „efectul unui principiu universal, reflectat în fapta omului și modul istoric cum s-a răsfrânt spiritul în gândul și în fapta poporului român” (SĂMĂRGHIȚAN, 2010, p. 56). Conștiința religioasă a poetului Nichifor Crainic, așa cum se înfățișează ea cititorului atent al operei sale și celui preocupat să descopere arta lui poetică, are într-însa specificul plaiurilor strămoșești și poartă amprenta sufletului nostru românesc. „Ortodoxismul său românesc este în poezia lui o realitate aievea, în care se îmbină armonios

linia ondulată a spațiului «mioritic» cu condiția creștină a mântuirii” ([CÂRSTOIU](#), 2010, p. 13).

Nichifor Crainic a scris poezie, dar a și trăit-o. Gândirea sa creștină poartă pecetea spiritului românesc. Rădăcinile ei se află în copilăria trăită de autor în satul tradițional. Poezia sa este ea însăși o mărturie a spiritualității românești tradiționale, încadrată de credința ortodoxă, această virtute pe care poporul nostru a dovedit-o de-a lungul istoriei lui bimilenare creștine.

Poezia sa este mai mult decât expresia versului ce poartă într-însul mesajul. Ea este mai mult decât o învățătură de credință. Este mai mult decât o expresie a teologiei. Poezia sa înfățișează creștinismul autentic, manifestat în tradițiile populare, care și-au păstrat autenticitatea nealterată în satul românesc ([CAZACU](#), 1997, p. 53).

Poezia aceasta, dincolo de a fi o simplă exprimare în versuri a unor simțăminte generale umane, se constituie ca expresia lirică abstractă și ca manifestarea literară vie a vieții spirituale a poporului român. De aceea, se spune despre ea că este expresia spiritualității concrete a acestui popor. Însuși titlul unuia dintre volumele sale de poezii exprimă această calitate a creației lui lirice creștine, o creație în care poetul raportează totul și se raportează pe el însuși la Hristos: „Iisus în țara mea”.

Teolog și poet, fără a putea spune ce a fost în mai mare măsură -teolog sau poet-, Nichifor Crainic, prin întreaga sa creație, a promovat cultura și spiritualitatea ortodoxă românească în perioada interbelică, impunându-se ca un reper. Descoperim din studiul creației sale idei forță, care dinamizează și dau valoare acestei opere: credința, prețuirea tradiției, valoarea elementelor autohtone, etnice, ortodoxia, ca fundament al neamului românesc, necesitatea primirii elementelor modernității, năzuința spre universalitate, dorința permanentă de creație. Dintre toate, componenta

esențială a revistei *Gândirea*, în care a fost publicată opera sa poetică, rămâne însă ortodoxismul.

Poezia creștină a lui Nichifor Crainic evoluează odată cu vârsta sa. Creația se concentrează mai mult asupra laturii sale lirice, având în centru tema hristologiei și Persoana Mântuitorului nostru Iisus Hristos. Nichifor Crainic înțelege „scopul artei ca pe o revelație în forme sensibile a tainelor de sus. El vede cultura ca un raport simbolic cu înălțimea transcendentă. Temele majore în poezia lui Nichifor Crainic se împletesc cu modalitatea literar-poetică a ideologului gândirismului, de a da expresie atât inefabilului trăirii religioase, cât și viziunii creștin ortodoxe asupra a tot ceea ce ține de existența și experiența umană” ([CÂRSTOIU](#), 1940, p. 33).

Poezia lui Nichifor Crainic recrează atmosfera idilică aproape de basm, a satului românesc, o atmosferă în care credința plutește. Clopotul din poezia *Foi de bronz* ne duce cu gândul la slujba unei zile de sărbătoare, când preotul începe Sfânta Liturghie ([BĂDESCU](#), 2000, p. 64). Sursa sa de inspirație este în primul rând psalmico-biblică. Poetul exaltă de admirație și își exprimă recunoștința față de minunile lumii și față de Dumnezeu în poezia *Șesuri natale*.

Poezia carcerală este o componentă importantă a poeziei religioase românești. Este o poezie a suferinței umane, o suferință asumată în sens creștin, care îl apropie pe om de Dumnezeu. Două însușiri o caracterizează pe aceasta: înțelegerea umană a tovarășului de suferință și speranța în sprijinul divinității. Poezia creștină românească, alcătuită în vremea șederii sale în închisorile comuniste, este o ilustrare a poruncii evanghelice fundamentale despre iubirea lui Dumnezeu și despre iubirea aproapelui. Poezia a fost, alături de rugăciune, pentru deținuții politici, o modalitate de

rezistență, un reazim sufletesc și o nădejde, care îi întărea în zilele trăite în acele condiții de iad.

O temă dificil de înțeles este cea a limbajului poetic și teologic întrebuințat. La Nichifor Crainic, cuvintele capătă o semnificație mai profundă. Limbajul său este încărcat de puterea sacrului, chiar dacă uneori cuvintele par a fi cele obișnuite.

Orice poet creștin, în general orice teolog, se confruntă cu dificultatea de a exprima ceea ce este sacru cu ajutorul vocabularului limbii curente. El trebuie să se facă înțeles de către cititorii săi. Limbajul obișnuit este supus logicii comune. Poetul trebuie să redea în cuvinte o experiență duhovnicească și prin aceleași cuvinte, cititorul trebuie să fie capabil să recepteze concluziile unei astfel de experiențe ([SIMUT](#), 2005, p. 22). Aceste noțiuni abstracte, teoretice își găsesc în poezia lui Nichifor Crainic o exprimare metaforică. Eul poetic ia forma șoimului (în poezia *Șoim peste prăpastie*), luptând cu elementele dezlănțuite ale naturii ostile. Prăpastia, cu mirajul ei, îl atrage în jos. Azurul și soarele îl cheamă în sus, cu forțe egale. Chemarea primăverii veșnice mână sufletul, exprimat prin simbolul rândunicii (în poezia *Cocorul*), să se avânte în pribegie peste mare, cu întinderea ei peste putere de trecut. Simbolul primăverii, adeseori întâlnit în poezia aceasta creștină, exprimă anotimpul renașterii naturii, renaștere ce preînchipuie renașterea noastră, nemurirea și viața paradisiacă.

Gândul și convingerea mărturisită a existenței lui Dumnezeu, exprimată în această ambianță poetică, poate fi comparat cu o rădăcină a copacului secular al rezistenței la ispite. Voința este tulpina, ce duce seva gândului spre hrănirea faptelor, iar faptele, numeroase și diverse, sunt aidoma frunzelor ce împodobesc frumos acest copac și bucură privirea admiratorilor lui. Precum orice copac se ține tare doar pe o rădăcină

sănătoasă, nevătămată de niciun dăunător, tot astfel și gândul omului, apărat de influențele negative, devine fundamentul trainic al întregii existențe creștinești.

Gândul omului credincios se îndepărtează de bine, atunci când în sufletul lui se furișează frica. De obicei, sentimentul fricii vine în suflet odată cu credința slabă în Dumnezeu. În mintea celui puțin credincios apar îndoieli. Fin psiholog, Nichifor Crainic știe că în sufletul unui om în care credința este însoțită de teamă, voința Tatălui Cereșc face să se stingă tot răul. Această înțelegere ortodoxă a lui Dumnezeu, exprimată într-o bună parte din poeziile sale, l-a făcut pe Nichifor Crainic un poet al profunzimilor sufletului omenesc. Ca să folosim o expresie evanghelică, el aruncă mreaja sa la adânc. Poezia sa este o poezie a adâncimilor ultime, este un efort contiuu de a exprima ultimele temelii ale formelor existenței.

2. Cunoașterea lui Dumnezeu în poezia lui Nichifor Crainic.

Nichifor Crainic este un mare poet al tainei de netăgăduit a lui Dumnezeu. El redă misterul lui Dumnezeu mai ales ca lumină nesfârșită, iar nu ca întuneric. Omul este făcut să înseteze și el după Dumnezeu și după veșnicie. Însetat după Dumnezeu, omul Îl caută și Îl cunoaște. E o aspirație incontestabilă, care ne dovedește realitatea unei existențe infinite și de nemărginită atracție, care a pus și în om aceasta aspirație spre ea ([CRAINIC](#), 1998, p. 100).

În poezia *Troița* se justifică nemărginirea lui Dumnezeu.

În poezia lui Nichifor Crainic, omul apare în toată demnitatea sa de făptură creată de Dumnezeu. Deși, prin constituția sa materială, trupul se va întoarce în pământul din care este luat, prin sufletul său, omul strălucește cu o lumină pe care i-o dă Creatorul Însuși. Prin sufletul său, omul se înrudește cu Dumnezeu. Cei doi au aceeași natură spirituală și aparțin aceleiași sfere.

Poetul creștin prezintă în chip metaforic această realitate, vorbind despre argila bătrână, din care este făcut omul și care este suflată cu smalt (poezia *Șoim peste prăpastie*). Într-o formă poetică, se exprimă adevărul pe care Sfintele Scripturi îl mărturisesc, când spun despre om că a fost creat de Dumnezeu cu puțin mai prejos decât sfinții Săi îngeri.

Nichifor Crainic apelează și la o altă imagine plastică, văzând pe om ca pe o verigă, ca pe un inel de legătură între cer și pământ. Menirea omului nu este numai câștigarea propriei mântuiri, ci și aceea de a înălța întreaga creație spre Dumnezeu, pentru ca lumea văzută să se împărtășească de nemurirea Lui.

Ființă unică, cuprinzând în sine atât pământul, cât și cerul, omul este deopotrivă trup și suflet. Rupt de unul dintre aceste două elemente, omul nu-și mai găsește sensul propriei existențe. În poezia intitulată chiar *Copacul*, poetul creează o imagine sugestivă, asemănând pe om cu un copac, ale cărui rădăcini sunt înfipte în pământul care îl susține. Omul apare ca ieșit din adâncul misterului pământului (misterul creației) și tinzând către un alt mister, mai înalt, al cerului, al divinității ascunse în șoaptele veciei.

Apa este un element purificator, iar curățirea constituie o condiție a apropierii noastre de Dumnezeu. Această curățire a noastră și efortul continuu de purificare aduc cu ele înălțarea inimii, într-un urcuș ce nu se sfârșește niciodată. Zborul devine o temă predilectă, cu un profund substrat teologic. Pasărea care caută înățimea este simbol al sufletului care caută înaltul. Sufletul devine elementul unificator al cerului cu pământul, în măsura în care el se eliberează de greutatea pământească. Berzele din poezia cu același titlu sunt mânate spre depărtările grele. Poezia *Barza*, împreună cu alte poezii, ne prezintă căutarea neostenită de care este mânat sufletul spre transcendent ([CRAINIC](#), 1995, p. 18).

Trăirea prezenței lui Hristos în sufletul nostru se regăsește în poeziile lui Nichifor Crainic. În poeziile *Cântec de toamnă* și *Cules de vii*, care fac parte din volumul *Șesuri natale*, natura este descrisă ca fiind creația lui Dumnezeu. Omul, lăsat să aibă grijă de ea, vede în aceasta unul dintre mijloacele prin care Dumnezeu ne descoperă înțelepciunea și iubirea Sa pentru noi. Din pricina păcatului omului, și natura a avut de suferit și suferă și acum.

Poezia *Iisus prin grâu*, capodoperă a poeziei religioase a lui Nichifor Crainic, din volumul *Șesuri natale*, descrie trăirea prezenței lui Hristos, prin grâul în care ne-a dat pâinea cea de toate zilele. Autorul recunoaște că în cursul vremii, simțirea personală a prezenței lui Hristos într-însul s-a răcit. Își exprimă totuși siguranța că El încă umblă și-L simte acum din nou cum umblă printre holdele de grâu, așa cum umbla odinioară cu ucenicii Săi. Poezia este un pastel evocator. Eul liric are viziunea că prin lanul de grâu copt trece Iisus, precum odinioară, înconjurat de apostoli. Cuvântul Său este ascultat de mulțimi și are puterea de a îndumnezei omul și de a înomeni pe Dumnezeu. În numai două versuri, fixează specificul existenței Mântuitorului: ca Dumnezeu și om.

Despre Întruparea Domnului este vorba în poezii precum *Colind* și *Magii*. Aceștia aduc aminte de Nașterea Domnului, Care ia fire omenească, pentru îndumnezeirea firii noastre. Sărbătoarea Nașterii Mântuitorului Iisus Hristos este prin excelență evenimentul din istoria mântuirii care aduce cea mai mare bucurie în sufletele și în casele credincioșilor. Dacă la Sfintele Paști bucuria vine după o săptămână de tristețe, din cauza pătimirilor îndurate de Domnul nostru Iisus Hristos, Crăciunul nu este umbrit de nicio urmă de tristețe. Izvorul bucuriei noastre este Însuși Dumnezeu, Care nu a îngăduit ca neamul omenesc să rămână chinuit de diavol pentru totdeauna și ne-a trimis

pe Mântuitorul, chiar pe Fiul Său, Care s-a făcut om, ca pe toți cei ce suntem asemenea Lui după omenitate să ne ridice împreună cu El la ceruri. Coborârea lui Dumnezeu pe pământ prin Fiul Său este manifestarea în plan văzut a iubirii milostive a lui Dumnezeu.

În poezia *Noaptea Învierii*, poetul dezvoltă tema învierii Mântuitorului nostru Iisus Hristos ([CRAINIC](#), 1990, p. 101). Învierea Domnului arată puterea nemărginită a Lui, ca Unul ce era deopotrivă Dumnezeu adevărat. A crede în înviere înseamnă a crede în Dumnezeu. Dacă Dumnezeu există și dacă a creat universul și are toată puterea asupra lui, atunci El are puterea de a învia din morți. Doar El, Care a creat viața, poate aduce învierea noastră după moarte. Doar El poate învinge grozăvia morții și poate îndepărta boldul ei și biruința mormântului. Prin Învierea lui Iisus din morți, Dumnezeu ne aduce aminte de suveranitatea Sa absolută asupra vieții și a morții. După această înviere, omul este nou, este recreat, refăcut. Pentru că așa cum Iisus Hristos a fost ridicat pe cruce pentru păcatele noastre, tot așa S-a ridicat din morți pentru viața tuturor. Domnul a pățimit nu doar ca Fiul lui Dumnezeu, ci și ca Fiul omului. Și nu doar un Om a pățimit și înviat, ci întreaga fire umană, pe care Iisus Hristos și-a asumat-o prin Întruparea Sa.

Prin unirea celor două firi, în persoana Cuvântului lui Dumnezeu întrupat, are loc comunicarea sau trecerea însușirilor unei firi, către cealaltă, încât fiecare fire păstrează însușirile ei proprii și primește însușirile celeilalte, fără contopire și confuzie între firi. Astfel, Cuvântul întrupat, prin unirea celor două firi și voințe, săvârșea omenește minunile și, om fiind, suporta dumnezeiește patimile firii. El împlinea deodată pe amândouă, în chip teandric, pentru că era Dumnezeu și om în același timp. El nu a lucrat numai printr-o fire, în mod separat de cealaltă, ci un singur subiect voiește și

lucrează în două firi, cu două voințe și cu două energii. Cuvântul voiește și lucrează ca Dumnezeu, prin voința și energia Sa necreată, și ca om, prin voința și energia Sa creată. El săvârșea cele dumnezeiești (minunile) prin trup, pentru că nu era numai Dumnezeu. Îndura cele omenești (patimile) dumnezeiește, pentru că nu lucra despărțit de dumnezeirea Sa. În ipostasul Cuvântului, firile cele unite au rămas netopit ([CRAINIC](#), 1990, p.117).

O temă teologică adeseori întâlnită în poeziile lui Nichifor Crainic este cea eshatologică. Poetul înfățișează lumea de dincolo, unde fiecare va merge în rai sau în iad, în funcție de faptele sale, prin expresiile „țara lui Lerui Ler” și zarea lui „Moș Nicăieri”, așa cum reiese din poezia *Cântec strămoșesc*.

Poetul creștin îndeamnă în versurile sale la rugăciune, o rugăciune pentru cei plecați dintre noi, dar pe care-i simțim în continuare apropiați nouă. Interesant este faptul că poetul, în cel mai autentic spirit creștin, simțind că se apropie propriul sfârșit și transpunându-ne și pe noi în această stare, ne cheamă să nu uităm să ne rugăm nici pentru cei pe care-i părăsim, iertându-i pentru toate cele cu care ne-au supărat.

Nichifor Crainic găsește în poezie o modalitate literară de a rosti o rugăciune. Desigur, „rugăciunea poate exista fără poezie, ca act personal”. La rândul ei, „poezia poate exista și fără rugăciune, doar că s-ar condamna la frivolitate”. Meritul lui Nichifor Crainic este acela că el „încearcă să umple limita profană de semnele sacrului” ([MANOLESCU](#), 1998, p. 43).

Nichifor Crainic înțelege că prin moarte omul ajunge la Dumnezeu. Destinul uman este asemănat cu o clepsidră, simbol al curgerii inexorabile a timpului spre moarte, pentru a ilustra strânsa legătura dintre viață și moarte, ce coexistă în trupul omului. Moartea este dublul vieții și, asemenea fructului ce se coace spre cădere toamna, viața înaintează spre iarna morții. Ca o

noapte ce înghite existența e văzută moartea și în poezia *Enigma* ([CRAINIC](#), 1998, p. 9).

Viața ca lumină este opusă morții ca întuneric, iar zborul pribeag prin existență este preferabil extincției. Enumerarea frumuseților și bucuriilor vieții și naturii, pe care le pierdem definitiv prin moarte, ia tonuri de bocet. Destinația finală a celor plecați este întrebarea din titlul poemului antologic: *Unde sunt cei care nu mai sunt*. Nichifor Crainic exprimă misterul ce învăluie, în credința ortodoxă, soarta finală a omului. Tărâmul de dincolo de mare este un „hotar”, simbol ce desparte, dar și unește zone și niveluri diferențiate valoric, spații antagoniste, sau complementare.

Simbolul vântului, Duhul Sfânt, Elementele naturale și participarea lor la istoria sacră se regăsesc în poezia lui Nichifor Crainic. Stihiile naturii constituie o permanentă sursă de inspirație pentru poetul creștin. Pornind de la imaginea biblică a Duhului Sfânt, Ce se purta ca o pasăre pe deasupra apelor, Nichifor Crainic descrie imaginea poetică a aripilor duse de vânt. Vântul este asociat cu spiritul, cu Duhul Sfânt. În cosmogonia unor popoare ale lumii vechi, acest al patrulea element esențial al vieții se alătură celorlalte stihii: apă, foc, pământ. Suflarea vântului este suflarea vieții, ce induce ideea de libertate ([EVSEEV](#), 1994, p. 12).

Ciocârlia, personificată, știe ce se află dincolo de moarte, cunoaște răspunsul la întrebarea adresată de autor, ceea ce poate explica imnul său plin de bucurie. Cântecele ciocârliei este întocmai cu o rugă veselă înaintea tronului lui Dumnezeu. De aceea, poetul o invocă, pentru a-i media revelația. Bufnița este o pasăre care conduce la ideea de moarte, dar și un simbol al vieții. Elementele de *eshatologie* sunt înțelese într-un mod simplu, popular, răspunzând frământărilor lăuntrice ale omului. Tainele vieții și ale morții sunt știute, prin înțelepciunea pe care Dumnezeu a așezat-o în ele, de către

vietățile ce creează cadrul natural al vieții omului. Poetul întrebă pasărea nopții, „această oarbă care vede în întuneric tainele necuprinse de cuvânt”: „Unde sunt cei care nu mai sunt?”. Iar vietatea aceasta, în care Dumnezeu a așezat atâta înțelepciune, răspunde: „Când va cădea/ Marele-ntuneric, Vei afla” ([CRAINIC](#), 1990, p. 44).

Lectura versurilor poemului zugrăvește tabloul momentelor esențiale din viața unui om: nașterea, botezul, moartea. În cea de a doua strofă, cuvinte precum „candelă”, „untdelemn” și „cântecul sfânt” sunt *repere ale Sfintei Liturghii*, la finalul căreia preotul miruiește credincioșii, adică unge funtea acestora cu untdelemn din candela ce arde în dreptul iconostasului. Mirul este folosit și la sfințirea pruncilor, atunci când sunt scoși din apa botezului, el reprezentând semnul transmiterii darurilor Sfântului Duh celui ce se botează.

În ultima strofă a poemului, „marele-ntuneric” reprezintă moartea și viața veșnică. Aici semnificația poetică este mult mai profundă. Dionisie Areopagitul, la care Nichifor Crainic face referire în mai multe rânduri în scrierile sale, vorbește despre întunericul divin, adică despre taina dumnezeiască nevăzută, tocmai de aceea numită întuneric, care nu este accesibilă omului. Dionisie distinge între două tipuri de teologie, și anume: teologia catafatică, sau pozitivă, și teologia apofatică, sau negativă. Prima ne conduce la tema teologică a cunoașterii lui Dumnezeu, însă aceasta este imperfectă. Cea de a doua reprezintă calea perfectă, întrucât Dumnezeu este de nepătruns. Și tocmai acest fapt duce la imposibilitatea omului de a cunoaște taina divină. Așadar noaptea, reprezentând calea negativă, poate aduce dezlegări. Căci, aflat în căutarea adevărului, poetul „ajunge la taina originară, care este Hristos” ([SĂMĂRGHIȚAN](#), 2010, p. 56).

În poezia *Șesuri natale* este exprimată ideea teologică a **epectazei**, a tinderii omului către Dumnezeu, către nemărginire, către nemurire. Dorința nemurii individuală pune pe om în fața unei alte dileme: vom fi lipsiți de opțiunea morții și ne vom confrunta cu perioade infinite de timp, în care ne vom dori moartea. Dar dacă moartea este o opțiune, atunci, în mod inevitabil, vom ajunge într-un punct în care vom dori să ne exercităm dreptul de a muri. Se întâlnește această temă și în alte poezii ale lui Nichifor Crainic ([CRAINIC](#), 1916, p. 5).

Patria cerească și patria pământească se regăsesc în poezia lui Crainic. Patria este unul dintre motivele specifice creației sale poetice. Când vorbim de patrie, ne referim la ambivalența patrie cerească/patrie terestră. Patria cerească este „țara de peste veac”, „țara lui Lerui Ler” ([CRAINIC](#), 1977, p. 113).

3. Rugăciunea și Sfânta Liturghie

În poezia *Imnul păcii*, poetul reamintește porunca Mântuitorului de a căuta pacea pe pământ, care este mai importantă decât dreptatea. Agitația minții provine în principal din dorință și din frică. Atunci când și frica și dorința sunt aduse în lumina înțelegerii, mintea se liniștește și peste noi coboară (sau urcă din adâncuri) pacea sufletului. Pentru că pacea sufletească este conexă cu cele mai înalte forme de conștiință, înseamnă că ea este strâns legată și de starea lăuntrică de bucurie. Pentru că oriunde este conștiință, este și fericire, cele două fiind de nedespărțit. Astfel, căutând să ne menținem permanent într-o stare de bucurie, atragem în noi pacea lui Dumnezeu.

În poeziile *Laudă* și *Rugăciune pentru pace*, poetul vede rugăciunea ca fiind starea omului ce dorește să se apropie de Dumnezeu.

În esență, rugăciunea orientează spiritul uman către substratul esențial, nematerial al lumii. În general, ea pornește de la stări cu totul

omenești: o plângere, un strigăt interior de teamă, de neliniște, o cerere de ajutor. Uneori, ea devine o contemplare senină a principiului imanent și transcendent al tuturor lucrurilor. O putem defini, de asemenea, ca fiind înălțarea sufletului către Dumnezeu, asemenea unui act de dragoste și de adorare către Cel care este izvorul minunii numite viață. Rugăciunea reprezintă de fapt efortul omului de a intra în comuniune cu Ființă nevăzută, creatoare a tot ceea ce există, înțelepciunea supremă, puterea și frumusețea dumnezeiască, Tată și Mântuitor al fiecăruia dintre noi. Adevărata rugăciune este o stare mistică, în care conștiința este absorbită în Dumnezeu. Această stare nu este de natură mentală, intelectuală. Oamenii simpli Îl simt pe Dumnezeu la fel de firesc cum simt căldura soarelui sau parfumul unei flori.

În poeziile *Întuneric*, *Cântecul patriarhului* și *Vecernie*, făcând parte din volumul *Șoim peste prăpastie*, poetul insistă asupra folosului rostirii psalmilor și în general asupra folosului slujbelor de laudă, pe care omul este dator să I le aducă lui Dumnezeu. În poezia *Vecernie* se vorbește despre „Psalmul 103”, despre cântarea „Lumină lină”, despre „sfinți”, despre „Evangheliar”.

Sfintele slujbe ale Bisericii noastre aduc preamărire lui Dumnezeu. Ele prezintă adevărurile de credință și ne îndeamnă să le trăim, iar nu numai să le știm. Duhul Sfânt este Duhul Adevărului și adevărurile de credință sunt descoperite de Duhul Sfânt, întrupate de Duhul Sfânt în textele de slujbă și apoi trăite de credincioșii care iau parte la cultul divin.

Sfânta Liturghie rămâne tema preferată a poeziei lui Nichifor Crainic, cu momentul prefacerii darurilor de pâine și vin în Trupul și Sângele lui Hristos, recreând pentru credincioșii care participă la Sfânta Liturghie starea de jertfă de pe Golgota. Hristos e prezent în chip real în jertfa euharistică. Fiul lui Dumnezeu, din iubire de oameni, Se jertfește, biruiește moartea

pentru noi. În Sfânta Liturghie, El preface fundamentul ontologic al pâinii și vinului în Trupul și Sângele Său, trăite în starea permanentă de Jertfă, prin invocarea Duhului Sfânt de către preot, însoțită de rugăciunea credincioșilor. Aceștia Îl simt pe Hristos în gradul cel mai apropiat de ei, comunicându-li-Se sub forma pâinii și a vinului ori de câte ori preotul îi cheamă.

4. Principii morale în poezia lui Nichifor Crainic

În poezia *Milă*, poetul scoate în evidență necesitatea milostivirii, pe care creștinul trebuie să o arate semenilor săi. Mila nu este un simplu sentiment omenesc, ci face parte din caracterul Creatorului Divin. A fost insuflată de Dumnezeu omului încă de la creație. Mila nu poate fi obținută prin educație. Dacă am realiza ce înaltă origine are mila, am exersa-o mai des.

Nădejdea este absolut necesară pentru mântuire. De aceea o și primim odată cu harul baptismal. Ea îndreaptă întreaga ființă a creștinului spre Dumnezeu, ca țintă supremă a vieții. Nădejdea sprijină sufletul pe Dumnezeu, într-o încredere neconținută în ajutorul Lui. Ea dă putere de luptă, de înfrângere a tuturor greutăților, pentru dobândirea mântuirii. În poezia *Cântecul pământului*, poetul scoate în evidență nădejdea pe care omul o are doar către Dumnezeu.

Cine muncește imită pe Dumnezeu, păstrează și dezvoltă în sine chipul Lui. Cine nu muncește alterează acest chip, se înstrăinează de Dumnezeu. În același timp, munca are un loc între cele zece porunci și face parte dintre regulile fundamentale ale vieții. Ea are un dublu aspect, fiind regulă religios-morală și condiție de viață, întrucât este porunca lui Dumnezeu și, prin împlinirea ei, se cinstește Dumnezeu. Prin muncă se susține viața. Munca este lege și condiție fundamentală a vieții. Îndată după

crearea omului și întocmirea Edenului, cartea Facerii arată cum omul a fost pus în această grădină ca să o lucreze.

În poezia *Durere* este dezvoltată tema teologică a durerii, ca mod de curățire a păcatelor. Dumnezeu ar putea oricând să oprească suferința oamenilor. Și-ar întinde mâna Sa atotputernică și ne-ar putea salva din durere. Păcatul cauzează suferința. Dumnezeu vrea ca astfel creația să înțeleagă aceasta. Este trist pentru Dumnezeu să-Și vadă creația cum suferă. El dorește ca suferința să se încheie și suferința lumii să nu fie una pentru veșnicie. El vrea ca toată creația Sa să coexiste în armonie, la fel cum era la început, fără ca păcatul să mai intre în noua creație. De aceea, trebuie să arate, peste orice umbră de îndoială, că păcatul este singurul lucru care duce la nenorocire și suferință ([CRAINIC](#), 1995, p. 16).

Durerea sufletească a omului ajută la dezlipirea zgurii păcatelor de pe suflet. În poezia *Rugăciune sub cruce*, poetul pleacă de la tema suferinței lui Iov, aplicând-o omului care rămâne singur la necaz. Este părăsit de oameni și nu mai găsește decât puterea de a spera la Dumnezeu și la ajutorul Lui. Când crucea fiecaruia se unește cu Crucea lui Hristos, puterea acesteia din urmă trece asupra noastră, devenind un canal prin care, din Crucea lui Hristos, se revarsă asupra noastră orice binefacere și orice dar desăvârșit.

Crucea personală este la fel de necesară, în lucrarea mântuirii, pe cât este și Crucea lui Hristos. Nimeni nu se poate mântui, dacă nu a fost el însuși purtător de cruce. De aceea, fiecare este înconjurat din toate părțile de cruci, ca să nu ostenească, în a-și căuta crucea și ca să fie aproape de puterea mântuitoare a Crucii lui Hristos. Și totuși, nu fiecare om privește crucea pe care el o poartă în lumina Crucii lui Hristos. Nu fiecare o pune în slujba lucrării mântuirii sale. De aceea, crucea nu este mântuitoare, prin simpla ei purtare, pentru fiecare. Să luăm la rând toate crucile posibile și să vedem

cum trebuie să o purtăm pe fiecare dintre ele, pentru ca ea să capete putere mântuitoare:

Tema ascetică se împletește la Nichifor Crainic cu tema universului din care el face parte. Deținutul este tot un fel de monah, care experiază ca și acesta straniețea omului pe pământ.

Nimeni în literatura noastră nu a mai descris experiența înfometării așa cum a făcut-o Nichifor Crainic, în poemul *Cântecul foamei*. Este aici descrisă o asceză involuntară, violentă, pe care poetul este nevoit să și-o asume cu multă umilință. Iar umilința trebuie să fie întreagă, adică sinceră, și izvoarele ei trebuie să fie lăuntrice. Umlința înseamnă eliberare și ascultare, înseamnă limpezirea cugetului apropiat de cântecele cerești. Ea este o floare a darurilor. Umlința este o stare de cuminție și deplină supunere în fața lucrurilor neschimbătoare. Ea se naște odată cu conștiința propriei noastre valori și situații în fața existenței.

Concluzii

Poezia religioasă este o formă concretă de comunicare a omului cu Dumnezeu. Numai că nu toți poeții reușesc să realizeze această comunicare, astfel încât limbajul divin să fie transpus în versuri de mare forță artistică. Poezia religioasă menține omul în relație cu Dumnezeu, în comuniune. Nu numai poetul realizează aceasta, dar și cel care citește poezia religioasă. Aici stă marea bogăție a textelor de inspirație biblică, fiindcă ele reușesc să transfigureze sufletul omului, ridicându-l pe poet și pe cititor la rangul de lucrător cu Dumnezeu la frumusețea lumii.

Poezia de inspirație biblică este o adevărată comoară duhovnicească, menită să-i îmbogățească spiritual pe cei care se vor dedica, dacă nu studiului ei, cel puțin lecturii. Dacă poezia creștină are rolul de a pune omul în legătură cu Dumnezeu, poezia ascetico-mistică constituie cel mai înalt

grad al poeziei de factură religioasă. Este punctul în care omul, curățindu-se pe sine prin asceză, se întâlnește cu Dumnezeu, participă la această comuniune în mod conștient și, mai mult, Îl experimentează pe Dumnezeu, ajungând să spună precum psalmistul David: Gustați și vedeți că bun este Domnul.

Întelegerea mesajului poeziei religioase a lui Nichifor Crainic trebuie să se facă prin încadrarea acesteia într-o sensibilitate creștină, „în care există diverse variante tipologice, două constituindu-se în veritabili poli: unul e reprezentat de o poezie care pune accentul mai mult pe pământesc, altul pe divin și ceresc. Unul e stilul marcuin, căci își are modelul în Evanghelia lui Marcu, altul e, din motive ușor de înțeles, ioaneic” ([BUSUIOCEANU](#), 1934, p. 241).

Privită din acest punct de vedere, poezia lui Nichifor Crainic se află între elementul concret, văzut (vremelnic) și cel abstract (sacru), încărcat de semnificații. Creștinismul poeziei se explică astfel teoretic și faptic, poetul ortodox fiind scriitorul în poezia căruia au fuzionat statutul monografic și cel creștin al poporului român.

Pentru teologul, esteticianul și poetul român, izvorul tuturor manifestărilor sale îl constituie Dumnezeu, Frumosul prin esență, Care, prin împărtășire sau coborâre, oferă, sub forma harului și a darurilor Sale, reflexii ale frumuseții Sale. Opera poetică nu aparține exclusiv autorului ei, ci este rod al împreună lucrării omului cu Dumnezeu, încununarea strădaniilor omului, susținute și potențate de ajutorul lui Dumnezeu, manifestat sub forma inspirației divine. Potrivit poeziei sale, toate marile împliniri poartă pecetea efortului sau a trudei omului, binecuvântat de Dumnezeu cu darurile sau harismele atât de bogate și de variate, pe care El le oferă.

Nichifor Crainic este unul dintre cei mai importanți oameni de cultură din perioada interbelică. Eseist, poet creștin, colaborator și apoi conducător al revistei „Gândirea”, el a fost deopotrivă un mare teolog, ceea ce a făcut ca spiritul său ortodox să împărtășească o credință dreaptă nu doar prin înalte studii, ci și printr-o viață trăită îndelung, într-o grea suferință.

Nichifor Crainic rămâne unul dintre scriitorii moderni care a făcut din teologia ortodoxă o artă a frumosului, exprimată în metafora biblică, înțeleasă ca *rugăciune, închinare, suferință, cântec liturgic, înger, durere, într-un cuvânt poezie*.

Poezia lui Nichifor Crainic nu este poezia unor simțiri general umane sau o poezie abstractă, ci o poezie care exprimă viața spirituală concretă a poporului român. Poezia lui poate fi considerată, de aceea, ca expresia spiritualității concrete a acestui popor. Însuși titlul unuia din volumele sale de poezii exprimă această calitate a poeziei sale: *Iisus în țara mea*.

Poeziile lui Nichifor Crainic sunt opera unui martir, fiind create în lunga perioadă a pătimirii sale, fără vina de a fi aparținut vreunui partid politic, ci pentru simplul fapt că s-a manifestat ca ziarist și ca poet român creștin. El n-a pierdut în zadar timpul din închisoare și suferința prelungită i-a fost prilej de aprofundare în meditație, la tainele adevărate ale existenței. Se poate spune, așadar, că poezia de cea mai profundă spiritualitate românească s-a născut în închisoare. Credem că și alte opere importante au fost fructul meditației din această perioadă de grele suferințe, a multor spirite alese ale poporului român.

Multe din poeziile sale scot în evidență condiția căzută a ființei umane. Temele teologice ale poeziei sale religioase sunt, între altele: căutarea Paradisului pierdut, ca emblemă a fericirii, absolutului și nemuririi; definiția

omului, potrivit perspectivei sale, ca ființă ce năzuiește spre mântuire; tragicul, în poezia sa religioasă.

Nichifor Crainic este poate cel mai important exponent al poeziei religioase românești, iar opera lui trebuie cercetată mult mai amănunțit, pentru a i se putea reda astfel locul de cinste pe care îl merită în literatura română.

Bibliografie:**Lucrări de specialitate:**

ANDREICA, Dumitru, *Drumuri în întuneric*, Fundația Academia Civică, București, 1998.

BĂDESCU, Laura, *Retorica poeziei religioase a lui Nichifor Crainic*, Editura Minerva, București, 2000.

CAZACU, Marian, *Divin și uman în spiritualitatea românească*, Editura Anastasia, 1997.

CRAINIC, Nichifor, *Poezia noastră religioasă*, Ediție critică, text stabilit, cuvânt înainte, note și comentarii de dr. Adrian Michiduță, Studiu introductiv de Ștefan Cârstoiu, Editura Episcopiei Giurgiului, 2010.

IDEM, *Poezii*, Editura 100+1 Gramar, București, 1998.

IDEM, *Țara de peste veacuri*, Editura Eminescu, București, 1997.

IDEM, *Iisus prin grâu*, Editura Eus, Chișinău, 1995.

IDEM, *Poezii alese 1914-1944*, Editura Roza Vânturilor, București, 1990.

IDEM, *Șesuri natale*, Editura Societatea anonimă „Ramuri”, Craiova, 1916.

IDEM, *Șoim peste prăpastie*, Editura Roza Vânturilor, București, 1990.

EVSEEV, Ivan, *Dicționar de simboluri și arhetipuri culturale*, Editura Amarcord, Timișoara, 1994.

IONIȚĂ, Puiu, *Poezie mistică românească*, Institutul European, Iași, 2014.

TOMOIAGĂ, Anca, *Psalmii în literatura română*, Editura EuroPress Group, București, 2015.

Studii și articole:

BUSUIOCEANU, Alexandru, *Poesia lui Nichifor Crainic*, în rev. „Gândirea”, octombrie, 1934, anul XIII, nr. 6.

CÂRSTOIU, Ștefan, *Poezie și religie în opera poetică a lui Nichifor Crainic*, în rev. „Gândirea”, aprilie 1940, anul XIX, nr. 4.

MANOLESCU, Nicolae, *Poezia ca rugăciune*, în rev. „România literară”, nr. 35/1998.

PIRU, Alexandru, *Istoria literaturii române de la început până azi*, Editura Univers, București, 1981.

SAMARGHIȚAN, Călin, *Forma poetică a dogmei la Nichifor Crainic - o încercare de aplicare a perspectivei lui E. Coșeriu asupra limbajului poetic-teologic și asupra modalității de exprimare a dogmei creștine*, în revista „Antropomedia”, anul I, nr. 2/ 2010.

SIMUȚ, Ion, *Poezia - scară spre cer*, în rev. „România literară”, nr. 16/2005.

**THEOLOGICAL THEMES IN THE LYCRICS OF THE
CONFESSOR OF FAITH NICHIPHOR CRAINIC****Fr. PhD. Florin Mihai
ILIESCU**

Abstract: The poems of Nichifor Crainic are the work of a martyr, being created in the long period of his passion without the blame of belonging to any political party, but for the mere fact that he manifested himself as a journalist and as a Christian Romanian poet. He did not in vain lose time in prison and long suffering was an opportunity for deepening meditation, to the true secrets of existence. It can be said, therefore, that the poetry of the most profound Romanian spirituality was born in prison. We believe that other important works have been the fruit of meditation in this period of heavy suffering, of many chosen spirits of the Romanian people.

Keywords: *poetry, theologian, symbol, asceticism, sacred.*

UNELE ASPECTE PRIVIND REGIMUL GENERAL AL CULTELOR RELIGIOASE DIN REGIUNILE BELGIENE

Pr. Ștefan-Cristian

IRIMIA¹

Abstract: Diversitatea religioasă din regiunile flamande din Belgia, în general, trebuie recunoscută și la nivelul legislației religioase. Uniformizarea nu poate fi impusă în contextul diversității religioase, aceasta alterând specificul organizării și funcționării cultelor după propriile principii și norme, afectând inevitabil autonomia cultelor. Acest fapt este reținut și de Curtea de Arbitraj, care consideră că un tratament identic este inacceptabil. În virtutea prevederilor legislației valone, cultele sunt recunoscute ca instituții de drept public cu personalitate juridică, administrate de consilii de administrație. Ele sunt recunoscute de către autoritatea de stat, respectiv guvern, la propunerea autorităților reprezentative ale cultelor, urmând criteriile stabilite. Astfel, recunoașterea cultelor și finanțarea autorităților reprezentative ale cultelor sunt de competența federală. Cultele au datoria de a supraveghea asigurarea condițiilor materiale care să permită funcționarea cultului.

Cuvinte-cheie: *diversitate religioasă, autonomie a cultelor, personalitate juridică, autoritate de stat, recunoaștere a cultelor.*

1. Decretul flamand și cultele religioase

Pentru Regiunea flamandă a Belgiei, decretul din 1 martie 2005 ([AMEZ](#), 2002, pp. 529-527) este de o reală importanță pentru legislația privind regimul cultelor. Vechea lege din 4 martie 1870, cât și decretul imperial din 30 decembrie 1809 au fost înlocuite printr-un decret al Parlamentului flamand din 7 mai 2004 privind organizarea materială și funcționarea cultelor recunoscute.

¹ PC Pr. Ștefan-Cristian Irimia, Parohia Giulești, Protoieria Drăgășani.

Într-un studiu privind decretul flamand amintit, juristul Adriaan Overbeeke de la Universitatea Antwerpen invocă principiile constituționale pentru a crea cadrul general privind organizarea și funcționarea cultelor legal recunoscute din Regiunea flamandă ([OVERBEEKE](#), 2004, p. 123). Un prim principiu constituțional important este acela al autonomiei cultelor care determină structurile religioase, garantat prin Constituție (art. 21), un principiu în strânsă legătură cu libertatea religioasă care este și ea garantată de către Consiliul de Stat, prin art. 9 CEDO. Principiul constituțional al autonomiei cultelor este aplicabil în domeniul administrațiilor cultelor, iar libertatea de religie care este în interdependență cu autonomia cultelor este recunoscută și garantată legal: „Orice persoană are dreptul la libertate de gândire, de conștiință și de religie; acest drept implică libertatea de schimbare a religiei sau a convingerii, dar și libertatea de a manifesta religia sa sau convingerea individual sau colectiv, în public sau în privat, prin cult, învățământ, practici și săvârșirea riturilor” (art. 9 CEDO). Pentru crearea unui regim al cultelor, autoritățile trebuie să respecte toate principiile constituționale recunoscute, precum principiul egalității de tratament și al nediscriminării (art. 10, 11 Constituție).

Guvernul flamand a dispus o înnoire a legislației privind cultele pentru a crea un cadru transparent, bazat pe relații deschise între culte și autoritățile publice locale, în scopul punerii în evidență a respectului care trebuie manifestat față de diversitatea și specificitatea religioasă. Prin urmare, principiul egalității cultelor fiind fundamental în demersul legislativului și a executivului flamand de a actualiza vechea legislație a secolului al XIX-lea. Scopul propus a fost doar în parte atins, constatându-se ulterior emiterii decretului o oarecare uniformizare și simplificare a regimului administrativ, dar și o tendință de întărire a cooperării între

puterile locale și instanțele reprezentative ale cultelor. Acest decret a fost aplicat în două faze, urmându-se mai întâi o restructurare în ceea ce privește administrarea bunurilor cultelor, din 2005, mai apoi avându-se în vedere reforme concrete de natură bugetară, din 2007.

În Regiunea flamandă, cele 1862 de administrații religioase locale sunt menținute, impunându-se la nivelul comunelor organe de coordonare acolo unde există mai multe instituții religioase ale aceluiași cult. În decret, este de remarcat un fapt care poate fi considerat drept discriminatoriu între cultele legal recunoscute în Belgia (Regiunea flamandă). În timp ce administrațiile locale religioase ale unor culte, precum catolic (art. 3), anglican (art. 116) și ortodox (art. 188), au primit personalitate juridică (de drept public), celelalte culte recunoscute (protestant, israelit și islamic) au primit personalitate juridică de drept public numai pe seama parohiilor sau a entităților religioase locale (art. 152; art. 232: comunitatea acestor culte este o instituție publică, având personalitate morală) și nu a consiliilor de administrație locală (art. 80), ca în cazul celorlalte culte. Acest fapt nu este explicat în mod explicit. Cu toate acestea, organizarea cultelor, la nivel provincial și comunal, s-a păstrat, dându-se expresie opțiunilor anterioare în sensul că toate cultele mai vechi (catolic, protestant, israelit și anglican) au rămas la nivel comunal, pe când cele mai noi (islamic - 1974 și ortodox - 1985) în plan provincial.

Un aspect important al decretului flamand, care s-a dorit a fi o reformă de uniformizare în ceea ce privește numărul de membri ai acestor administrații religioase, nu și-a atins scopul din cauza excepțiilor care s-au impus. Astfel, numărul acestor membri s-a redus la șase în medie. Sistemul impus prin decretul din 2005 a prevăzut cinci variante prin care sunt menționate excepțiile de la numărul de membri prevăzut. Un criteriu

important îl reprezintă mărimea și importanța comunității religioase locale, numărul de credincioși, care pot influența asupra numărului de membri ai instituției publice. Este posibil de a regăsi și pe cea de-a șasea variantă în condițiile în care ministrul cultului poate fi prezent în aceste instituții. Analizând cu atenție prevederile decretului flamand, se constată că a reușit ca în parte să simplifice și să uniformizeze sistemul deja existent, promovând trei variante privind numărul de aleși, cu unele excepții. Prin urmare, în virtutea art. 276 al decretului flamand, cultul anglican trebuie să recunoască un statut specific în sensul că biserica din Ypres poate avea numai patru membri aleși, întrucât comunitatea locală respectivă nu dispune de un număr mare de credincioși. Cultul israelit, spre deosebire de celelalte culte, are dreptul de a avea un număr mare de membri, în ciuda faptului că există și comunități locale mai mici, articolul 154 prevăzând totuși numărul de șase membri aleși, inclusiv pentru comunitățile mai mici (ex. Ostende; Gand; Knokke). Totuși, decretul flamand ia în calcul și faptul că în cadrul administrațiilor locale religioase ale cultelor israelit, anglican, protestant și ortodox se pot găsi și numeroși miniștri ai cultului.

Sistemul administrațiilor locale religioase promovat de noul decret flamand este într-o oarecare măsură clericalist, diminuând caracterul democratic al instituțiilor locale prin lipsa de echilibru al reprezentării, miniștri ai cultului/membri aleși. Dacă în vechiul sistem exista o proporționalitate între numărul ridicat de clerici și membrii aleși, iată că în noul decret clericii au o mai mare influență în cadrul acelor comunități locale în care există mai mulți miniștri ai cultului. Bineînțeles că, spre exemplu, în cadrul comunităților protestante scăzând numărul membrilor aleși, miniștrii cultului pot avea o oarecare influență în cadrul administrației respective locale, putând în funcție de numărul de voturi pe care le obțin fie să blocheze

proiecte, fie să obțină chiar majoritatea pentru a dispune într-o anumită direcție.

În ceea ce privește membrii laici ai administrațiilor religioase locale, aceștia nu trebuie să depășească o vârstă maximă limită de 75 de ani, fie că sunt membri aleși sau desemnați, trebuind să demisioneze la vârsta menționată. Cu privire la această vârstă, nu se aplică pentru toate cultele, iar acolo unde se aplică nu este o vârstă strictă. Aceasta în urma recursurilor în anulare și de neaplicare a articolului 10 privind cultul catolic și a articolului 126 privind cultul anglican. În urma acestor demersuri ale cultelor amintite, Curtea de arbitraj a anulat respectivele articole ale decretului privind vârsta maximă. Respectiva jurisprudență a dus, așa cum arătam, la o neaplicare strictă a acestei vârste maxime pentru membrii administrațiilor religioase locale, cu atât mai mult cu cât această vârstă era prevăzută numai pentru cultele recunoscute, nu și pentru laicitatea organizată (Legea din 21 iunie 2002 privind Consiliul central al comunităților filosofice și neconfesionale din Belgia). Pentru acești membri ai administrațiilor de cult, principiul impus este cel al desemnării, deși pentru cultele minoritare s-a prevăzut sistemul alegerii: cultul protestant (art. 82); cultul anglican (art. 118); cultul israelit (art. 154); cultul ortodox (art. 190) și cultul islamic (233). Dacă în comunitățile catolice s-a păstrat sistemul de desemnare (art. 5) de către episcop, ca organ reprezentativ, dar și cel de cooptare, fiind vorba de alegerea unei părți a consiliului bisericesc, pentru comunitățile ortodoxe s-a impus sistemul alegerii în locul celui al desemnării (acestea constituie 0,5% dintre administrațiile bisericești din regiunea flamandă).

Urmându-se modelul catolic, în scopul apropierii cultelor minoritare de cultul majoritar catolic, decretul flamand a urmărit o uniformizare și eficacitate în ceea ce privește creșterea influenței exercitate de instanțele

reprezentative ale cultului, ca organe de conducere de intervenție în probleme administrative. În același timp, continuându-se pe linia clericalismului, decretul flamand a crescut influența clericilor, a miniștrilor cultului local, în sensul că aceștia au posibilitatea legală de a interveni în cazul unor probleme concrete pentru a propune organului reprezentativ numele unui candidat ca membru. Era o practică a cultelor minoritare ca ministrul cultului să fie *primus inter pares*, acum fiind mai mult decât atât, această practică aplicându-se acum la nivel general prin reglementarea expresă a decretului.

Pentru a se confirma încă o dată în plus că decretul flamand nu și-a atins scopul de aplicare a principiului egalității și al eficacității, introducând chiar discriminări între cultele recunoscute și laicitatea organizată (art. 7, Legea din 21 iunie 2002), este de subliniat că reglementarea legală introduce un element discutabil din punct de vedere al limitării drepturilor. Decretul flamand prevede, fără o uniformizare de tratare pentru toate cultele, deci cu excepții, ca membrii administrațiilor cultelor să locuiască în comuna sau comunele circumscripției entității de cult, pentru cultele recent recunoscute, ortodox (art. 193) și islamic (art. 236), luându-se în considerație rezidența membrilor administrațiilor la nivelul provinciilor. Realitatea, respectiv registrele membrilor acestor comunități religioase, arată că aceștia se află, cu adevărat, îndepărtați de circumscripțiile recunoscute, neavând astfel dreptul de a mai fi desemnați ca membri, cu unele excepții privind cultul anglican. Pentru acest din urmă cult se face o excepție pentru două comunități (Gand și Anvers), care, deși au o circumscripție provincială, totuși numai comuna pe raza căreia se află biserica este responsabilă pentru treburile bisericești.

Pe lângă administrațiile religioase locale, noua reglementare a regiunii flamande prevede și o consolidare a administrațiilor reprezentative centrale

(numite „cupole”), cu rol precis de a fi un interlocutor cu reprezentanții autorităților comunale sau provinciale. Maniera de înțelegere și de aplicare a acestei reglementări presupune ca fiecare cult să fie reprezentat de o administrație centrală la nivel de comună, cu excepția cultului catolic (art. 25) căruia i se permite organizarea chiar a două sau mai multe administrații centrale la nivel de comună pentru cazul în care există mai mult de opt administrații locale bisericești. Însă, trebuie remarcat că numai trei culte din șase pot organiza astfel de administrații centrale, anume catolic, protestant și ortodox. Acest fapt nu a făcut decât să complice lucrurile, întrucât comunitățile israelite, anglicane și musulmane nu s-au supus aceleiași obligații. Pentru comunitatea israelită, aceste administrații centrale sunt în strânsă legătură cu numărul minim de comunități locale, respectiv de administrații locale, trebuind ca o administrație centrală să corespundă la cel puțin patru administrații locale (nu trei, precum are cultul israelit la Anvers, deși are zeci de sinagogi), regulă valabilă, de fapt și pentru celelalte culte. Amendamentul în favoarea unui cult minoritar, în speță a cultului israelit, a dus la posibilitatea de a excepta de la regula impusă în acest sens cultul israelit. Cu privire la cultul protestant, putem afirma că, în ciuda multitudinii de denominațiuni autonome, puterea publică a impus organizarea a noi forme de cooperare locală.

Lipsa de uniformizare este dată și de coexistența unor organisme diferite, după cum este cazul cultelor catolic și anglican sau structurilor protestante și ortodoxe, încălcându-se principiul egalității. Cu siguranță, un astfel de sistem nu poate decât să îngreuneze o funcționalitate eficace. Se poate vedea aceasta în practică, întrucât în anul 2005, deci după intrarea în vigoare a decretului flamand, numai două culte minoritare a trebuit să constituie o administrație centrală. La Avers, cultul protestant a constituit o

astfel de administrație pentru patru administrații locale a două denominațiuni diferite (trei comunități ale Bisericii Protestante Unite din Belgia și o comunitate luteriană). Cultul ortodox are patru administrații bisericești locale (patru comunități: trei grecești și una ucraineană) la Limbourg, dar două jurisdicții diferite, greacă și ucraineană.

Prin urmare, organizarea administrațiilor centrale, după noul decret, nu a reflectat realitățile bisericești ale cultelor minoritare. Acesta este un fapt relevant numai dacă privim situația numărului membrilor care a dus la dispariția uniformizării între culte. Inegalitatea este evidentă. Astfel, cultele protestant, israelit și islamic au un număr sporit de membri ai administrației centrale, 6 membri, în timp ce cultele catolic, anglican și ortodox numai 5 membri. Primele trei culte dispun și de o influență mai mare a autorităților religioase, cultul musulman beneficiind de influență în măsura participării comunităților locale la administrația centrală.

Reglementarea organelor centrale locale s-a dorit o soluție pentru relațiile dintre comune și numeroasele administrații bisericești locale catolice, care, de fapt, afecta negativ cultele minoritare. Acestea din urmă s-au văzut nevoite să supraîncarce administrația, constatându-se astăzi ineficiența acestor organe. Ele au fost reglementate ca fiind organe de coordonare cu privire la administrația publică, chiar și pentru pregătirea bugetelor, devenind în acest din urmă caz un organ de decizie prin substituirea administrațiilor locale. În principiu, toate cultele pot avea o diversitate de reprezentanți, întrucât, după observațiile Consiliului de Stat, s-a trecut de la desemnarea nominativă la noțiunea sau la conceptul unic de organ reprezentativ agreat.

În acest context al unei reforme privind administrațiile cultelor din regiunea flamandă a Belgiei, decretul face referire și la criteriile de

recunoaștere a comunităților de cult și a organizării locale a administrațiilor, fiind o noutate în acest sens, întrucât încă de la început, în Belgia, aceste criterii au fost stabilite printr-o simplă practică administrativă ([VERSTEGEN](#), 1969, p. 275).

Din cele arătate se observă noutățile introduse de decretul flamand, numeroase discuții născându-se cu privire la punerea în aplicare a noilor prevederi. Considerăm că încercările fățișe ale acestor prevederi de uniformizare și de introducere a structurilor ierarhice vin în contradicție cu principiul autonomiei cultelor, principiu important apărut de Curtea Europeană a Drepturilor Omului și garantat inclusiv de Constituția Belgiei prin articolul 21 ([BOYER](#), 1993, p. 35).

Din jurisprudența CEDO reținem că drepturile naționale trebuie să se pună de acord cu prevederile și cu valorile împărtășite de Convenția europeană. Or, decretul flamand afectează organizarea cultelor protestant, anglican, israelit și ortodox, prescripțiile acestuia nefiind compatibile cu structurile lor interne. După cum remarcă unii canoniști, situația creată de decretul flamand nu este decât consecința unei pregătiri grăbite a decretului, textele fiind puse la dispoziția cultelor minoritare, cele mai afectate, doar în stadiul finalizării lor. Așa se explică faptul că unele principii propuse de textele legislative nu s-au putut aplica eficient; între acestea amintim: principiul egalității de tratament pentru culte și principiul nediscriminării.

La o revizuire a acestui decret flamand cu privire la administrațiile bisericesti, se impune respectarea și practică, nu numai enunțarea, a principiilor privind cultele și relațiile lor cu autoritățile civile de stat.

În consecință, diversitatea religioasă din regiunea flamandă și din Belgia în general trebuie să fie recunoscută și la nivelul legislației privind cultele. Uniformizarea nu se poate impune în contextul diversității religioase,

aceasta alterând specificitatea organizării și funcționării cultelor după propriile principii și norme, atingând inevitabil și autonomia cultelor. Acest fapt este constatat și de Curtea de Arbitraj care consideră că un tratament identic este criticabil.

2. Legislația valonă și cultele recunoscute

Prin legea din 1 ianuarie 2002, Regiunea belgiană valonă are deplina competență pentru a recunoaște înființarea sau modificarea circumscripțiilor religioase, dar și pentru a modifica legislația privind organismele cu competență în gestionarea treburilor bisericești. Încă înainte de această lege, la 13 iulie 2001, o lege specială avea să modifice unele articole ale LSRI, prin articolul 4, tocmai pentru a transfera competența către regiuni în materia administrațiilor bisericești și a organismelor îndatorate cu administrarea bunurilor și a treburilor cultelor recunoscute în general. În același timp, regiunea nu a dobândit dreptul legal de a recunoaște statutul legal al cultelor, dar nici competența în materia salarizării sau a pensiilor miniștrilor cultului (a clericilor). În acest context, al unui cadru legislativ nou privind regimul general al cultelor din regiunea valonă belgiană, LRSI, prin articolul 92 bis modificat prin articolul 18 al legii din 13 iulie 2001, a evidențiat importanța acordului de cooperare dintre regiuni în ceea ce privește administrațiile bisericești locale și a tuturor organismelor competente cu administrarea bunurilor și a treburilor bisericești, întrucât implică activități care depășesc teritoriul de competență al regiunilor.

În regiunea valonă, reglementarea organismelor de cult cu atribuții în administrarea bunurilor și a întregului patrimoniu este o consecință firească a diversităților sistemului legislativ național și regional care s-a impus în timp. În virtutea noului cadru juridic, legislativul regiunii valone are competența, dar și îndatorirea de a simplifica înțelegerea vastei legislații și

de a armoniza și actualiza legislația existentă. Prin aceasta se urmărește impunerea unui model valon unic pentru administrațiile cultelor, supuse unui regim uniform de tutelă și de gestiune financiară. Acest model valon se fundamentează pe legea fundamentală a statului belgian, care reglementează în mod expres raporturile dintre stat și culte. Libertatea de exercițiu pentru culte, de manifestare a opiniilor, libertatea de a nu adera la un cult sunt menționate în articolele 19 și 20, urmând ca principiul separării între stat și culte să fie consacrat în articolul 21, iar salarizarea miniștrilor cultelor și ai laicității organizate să fie în competența statului (art. 181 §2). Administrarea treburilor religioase ale cultelor recunoscute, precum și contabilitatea de care se ocupă organele competente cu gestiunea patrimoniului sunt reglementate de legea din 4 martie 1870 pentru cultele catolic, protestant, anglican și israelit, iar pentru cultul islamic de hotărârea din 3 mai 1978 și ortodox din 15 martie 1988.

În urma decretului flamand (7 mai 2004), invocat de către unii juriști ca fiind un text legislativ care „organizează de o manieră modernă și eficientă cultele și creează structuri transparente care lucrează în colaborare cu comunele și provinciile flamande”, s-a ajuns la încheierea unui Acord de cooperare între Autoritatea federală și Regiuni în ceea ce privește recunoașterea cultelor, chestiunea salarizării și a pensiilor miniștrilor cultelor, administrațiile bisericesti, precum și organele competente cu gestionarea sau contabilitatea patrimoniului cultelor recunoscute.

În regiunea valonă s-a făcut o propunere de decret cu privire la organizarea și funcționarea cultelor recunoscute în data de 12 mai 2004 de către deputatul Bernard Wesphael. Un astfel de proiect de decret, depus în Parlamentul valon, avea scopul de a crea o mai bună funcționare a organelor administrative ale comunităților de cult, o transparență a acestora, precum și

un control mai bun, democratic, al gestionării cultelor. Textul legislativ menționat viza stabilirea unui cadru democratic de egalitate între culte, activitățile acestora fiind desfășurate în respect față de statul de drept. De precizat este faptul că, spre deosebire de decretul flamand, care a servit ca etalon, proiectul valon a fost discutat cu reprezentanții cultelor pentru a se găsi o soluție eficientă privind tutela asupra organelor de gestiune, a bugetelor și a conturilor etc. Remarcabilă este unitatea textului legislativ propus, un text comun aplicabil tuturor cultelor recunoscute, nu organizarea lui pe capitole separate pentru fiecare cult, ca în cazul decretului flamand. Uniformizarea prevederilor legale este mult mai vizibilă, nefăcându-se discriminări între culte, întrucât reglementarea este identică pentru toate cultele recunoscute.

În virtutea prevederilor legislației valone, cultele sunt recunoscute ca fiind instituții de drept public cu personalitate juridică, administrate de consiliile de administrație. Ele sunt recunoscute de autoritatea de stat, respectiv de guvern, la propunerea autorităților reprezentative ale cultelor, urmând criteriile stabilite. Astfel, recunoașterea cultelor și finanțarea autorităților reprezentative ale cultelor sunt de competența federală. Cultele au îndatorirea de a supraveghea asigurarea condițiilor materiale care să permită funcționarea cultului.

Uniformizarea legislativă are implicații directe și asupra funcționării, compunerii și a modului de alegere a membrilor, întrucât acestea sunt identice pentru toate cultele. Membrii consiliilor administrative ale cultelor sunt aleși pe 3 ani, organizându-se alegeri în luna aprilie. În schimb, finanțarea cultelor propusă de decretul lui Bernard Wesphael este supusă unei distincții din perspectivă teritorială. Astfel, decretul face distincție între comunitățile organizate teritorial la nivel comunal și cele la nivel de regiune,

fiind atribuite regiunilor unele competențe ale provinciilor privind cultele. Ceea ce textul decretului nu specifică exact care sunt cultele finanțate de comune și care de către regiuni, fiind de competența guvernului să stabilească aceasta. În același timp, putem preciza, plecând de la ceea ce specifică decretul față de aspectul teritorial al finanțării, că numai două culte, respectiv cel musulman și ortodox, sunt organizate pe bază teritorială provincială, celelalte patru culte recunoscute fiind finanțate de comune.

Pentru asigurarea unei bune comunicații între comunitățile religioase și autoritățile civile s-a propus o administrație centrală regională pentru fiecare cult. Aceste administrații centrale regioanle ale cultelor funcționează prin asigurarea cheltuielilor de către regiune și de comunitățile de cult. Pentru gestiunea financiară, decretul a instituit mijloace sau instrumente noi de gestiune, transparente și performante, scopul fiind realizarea unei facilități a gestiunii bugetare a comunelor și a regiunii. Aceasta se poate pune în practică printr-o legislație coerentă, prin termene uniforme, dar și prin intervenția eficientă a administrației centrale. Prin urmare, comunitățile de cult trebuie să stabilească împreună cu regiunea și comuna un plan plurianual în strânsă legătură cu legislatura în cadrul căruia trebuie înscrise bugetele anuale.

Bibliografie:**Lucrări de specialitate:**

AMEZ, F., *Un aspect oublié de la reforme de l'Etat: le régime des cultes*, în JT, 2002.

BOYER, A., *Le droit des religions en France*, PUF, Paris, 1993.

DELPEREE, F., *Le droit constitutionnel de la Belgique*, Bruylant, Bruxelles, 2000.

OVERBEEK, A., *Le nouveau décret flamand sur le régime des cultes: quelques réflexions*, în *Le financement des cultes et de la laïcité: comparaison internationale et perspectives*, Actes du colloque organisé le 8 octobre 2004 à Namur (ORACLE, CIFO, NEW), sous la direction de Jean-François Husson, Namur, 2004.

VERSTEGEN, R., *Administratieve problemen bij de oprichting van nieuwe kerkelijke eenheden*, în *Tijdschrift voor Bestuurswetenschappen en Publiekrecht* 1969.

**SOME ASPECTS REGARDING THE GENERAL REGIME
OF RELIGIOUS CULTS IN THE BELGIAN REGIONS****Fr. Ștefan-Cristian
IRIMIA**

Abstract: The religious diversity in the Flemish region in Belgium, in general must also be recognized at the level of religious legislation. Uniformization cannot be imposed in the context of religious diversity, this altering the specificity of the organization and functioning of the cults according to their own principles and norms, inevitably affecting the autonomy of the cults. This fact is also noted by the Court of Arbitration, which considers that an identical treatment is objectionable. By virtue of the provisions of the Walloon legislation, cults are recognized as public law institutions with legal personality, administered by boards of directors. They are recognized by the state authority, respectively the government, at the proposal of the representative authorities of the cults, following the established criteria. Thus, the recognition of cults and the financing of the representative authorities of the cults are under federal competence. Cults have the duty to oversee the provision of material conditions that allow the cult to function.

Keywords: *religious diversity, autonomy of the cults, legal personality, state authority, the recognition of cults.*

**VELIKO TÂRNOVO – IZVOR DE CREDINȚĂ ORTODOXĂ
LA SUDUL DUNĂRII**

Drd. Mihăiță-Samir DĂOGARU
Drd. Dragoș-Constantin MIHART¹

Abstract: Mobilitatea educațională de tip Erasmus a reprezentat un timp favorabil dezvoltării unor cunoștințe teologice patristice și spirituale, de care am putut beneficia în timpul studiilor doctorale. Aici am putut observa frumusețea edificiilor culturale și am cercetat lucrări de specialitate teologică.

Cuvinte-cheie: *mobilitate, Veliko-Târnovo, Erasmus+, patristică, spiritualitate.*

Perioada cuprinsă între 26 iunie - 9 iulie 2023 a reprezentat pentru noi un bun prilej de cultivare a interesului pentru cercetare teologică, pe care l-am putut fructifica în cadrul unei mobilități de tip Erasmus+ și de care am putut beneficia, mulțumită colaborării dintre Universitatea din Craiova și Universitatea „Sfinții Chiril și Metodie” din Veliko Târnovo, Bulgaria.

Orașul Veliko Târnovo, *Велико Търново* (în limba bulgară), reprezintă un important centru cultural din Balcani, care oferă concomitent ocazia de a vizita locuri și obiective bisericesti, istorice și culturale, la aproximativ 100 km de România (de la Giurgiu). Frumusețea peisajelor impresionează chiar și pe cei mai pretențioși vizitatori, iar parfumul istoriei se simte în fiecare obiectiv cultural, căruia iubitorul de cultură îi calcă pragul.

¹ Drd. DĂOGARU Mihăiță-Samir și Drd. MIHART Dragoș-Constantin, doctoranzi în anul III ai Școlii Doctorale de Teologie Ortodoxă „Sfântul Nicodim” din Craiova, specializările Patrologie și literatură postpatristică, respectiv Spiritualitate ascetică și Mistică Ortodoxă.

De cum ajungi aici, rămâi surprins de diversitatea obiectivelor ce pot fi vizitate, încât trebuie să îți rezervi câteva zile pentru a putea afla câte ceva despre fiecare în parte. Aflat sub patronajul spiritual al Sfântului Eftimie, orașul bulgar este un obiectiv turistic dezvoltat. Veliko Târnovo este „Orașul Țarilor”, căci acesta a servit pentru o vreme drept reședință țarilor bulgari, din perioada Evului Mediu.

Ajungând pe aceste meleaguri, ai sentimentul că trăiești într-o altă lume. Poziționarea micului oraș este strategică, fiind înconjurat de dealuri, care oferă o imagine pitorească, încântând orice privire. Acesta se află la poalele dealurilor Sveta Gora, Tsarevets și Trapezitsa și este traversat de râul Yantra, un afluent al Dunării.

Prin amabilitatea localnicilor aflu multe despre istoria atât de zbuciumată a orașului de la sud de Dunăre. Ei reprezintă o enciclopedie vie, căci cine poate vorbi și prezenta mai bine importanța orașului decât cei care locuiesc aici? Însemnătatea locului este greu de așternut pe hârtie. Dragostea și entuziasmul din glasul locuitorilor este de nedescris. Centrul istoric al orașului constituie o inepuizabilă resursă culturală, a cărei poveste ar trebui să o cunoască toți cei care vizitează acest loc.

1.Universitatea din Veliko Târnovo

Printre cele mai importante centre educaționale din Bulgaria, orașul Veliko Târnovo ocupă primul loc în ceea ce privește alegerea viitorilor studenți. Înființată în secolul al XX-lea, mai exact în anul 1963, Universitatea „Chiril și Metodie” atrage ca un magnet studenți din toată țara, și nu numai. Aici au de ales dintr-o paletă largă de specializări, însumând nouă discipline, printre acestea numărându-se dreptul, filosofia, teologia și artele.

Întreaga istorie a orașului este construită pe un solid fundament religios. Dacă Sfântul Eftimie poartă de grijă orașului, Sfinții Chiril și Metodie sunt legați de mediul academic, fiindcă Universitatea se află sub protecția spirituală a celor doi apostoli ai slavilor. Totodată aici se află și una dintre cele mai înzestrate biblioteci din Bulgaria. De fapt, de numele Sfinților Chiril și Metodie este legată întreaga istorie a slavilor. Prin râvna și dragostea celor doi a fost posibilă realizarea scrierii cu litere chirilice, care se folosește și astăzi în rândul popoarelor slave. Cei doi frați, originari din Tessalonic, au oferit un exemplu prin viața și cultura transmisă de ei întregii Biserici Ortodoxe.

În acest centru educațional al orașului Veliko Târnovo am putut să ne îmbogățim cunoștințele religioase, vreme de două săptămâni, frecventând biblioteca și cercetând lucrări de specialitate din domeniul Teologie, în special lucrări legate de temele doctorale de cercetare.

2. Bisericile din Veliko Târnovo

Originalitatea acestui oraș se datorează și numărului însemnat de biserici creștine, majoritatea aparținând cultului ortodox. Pe parcursul celor două săptămâni, am putut să vizităm câteva dintre cele mai cunoscute lăcașuri de cult din oraș.

Astfel, *Biserica „Sfinții Chiril și Metodie”* reprezintă o adevărată bijuterie arhitecturală din veacul al XIX-lea, care se remarcă ușor, dacă privești din centrul orașului, spre latura de nord. Interiorul bisericii surprinde prin frumusețea frescelor, dar și prin icoanele originale ce se află aici. Șederea în biserică este un moment de respiro și de rugăciune către Maica Domnului (Богородица – Bogorodița) sau către sfinți, spre exemplu Sfântul Ioan de Rila, Sfânta Parascheva (Света Перка) ori Sfântul Serafim de

Sarov. În curtea bisericii, turnul-clopotniță străjuiește asemenea unui far, deasupra orașului medieval.

Biserica Sfântul Ierarh Nicolae se află la mai puțin de 100 de metri de Biserica Sfinții Chiril și Metodie. A fost ridicată tot în secolul al XIX-lea, în stil bizantin, și are forma unei nave. În interior regăsim în partea de vest icoana Sfântului Nicolae, care te întâmpină de cum calci pragul bisericii. Turnul-clopotniță din curtea lăcașului, construit parcă să atingă cerul și frumusețea curții interioare fac din biserică un minunat loc, în care frumusețea arhitecturală și rugăciunea te fac să exclami, asemenea psalmistului David: „Râvna casei Tale mă mistuie!” (*Psalmul 68, 11*).

Catedrala Nașterea Maicii Domnului. Înaintând spre cetatea medievală Tsarevets, nu poți să nu te oprești măcar câteva minute pentru a admira catedrala din Veliko Târnovo. Deși este o construcție din secolul al XIX-lea, frumusețea ei a rămas neștirbită de trecerea anilor. Istoria arată că ea a fost construită pe temeliiile unei vechi biserici. Așezat în cartierul Boierilor (Boliarska), pe un mic deal, lăcașul poate fi observat chiar din centrul istoric, tocmai datorită turnului-clopotniță, care are o construcție impunătoare.

Lăcașul de cult este închinat Nașterii Maicii Domnului și servește drept catedrală a orașului. În partea sa dreaptă se află și mitropolia din Veliko Târnovo. În curtea bisericii, în partea de sud, se află o statuie, care îl reprezintă pe Sfântul Ciprian, mitropolit al Kievului și al întregii Rusii, care era de origine bulgară. El a fost unul dintre călugării care s-au nevoit în Sfântul Munte Athos, în perioada cunoscută în istoria bisericească drept mișcarea isihastă.

În duminica a IV-a după Rusalii, dedicată *Vindecării slugii sutașului* (2 iulie 2023), am participat la Sfânta Liturghie, în catedrala din Veliko

Târnovo, slujba fiind săvârșită de către mitropolitul locului, IPS Grigori Stefanov. Răspunsurile au fost date de corul catedralei, ce transmitea un sentiment înălțător oricărui credincios prezent.

Biserica Sfinții 40 de mucenici din Sevasta. Mai înainte de a ajunge la lăcașul închinat Sfântului Mare Mucenic Dimitrie, am călcat pragul unei alte biserici, aflată pe malul râului Yantra, dincolo de un pod de piatră², ce face legătura cu o altă arteră culturală importantă din Veliko. Pășind în curtea mănăstirii, de îndată te învăluie parfumul istoriei. Ridicată în urmă cu aproape opt veacuri (anul 1230), biserica reprezintă unul dintre cele mai vechi lăcașuri din Veliko Târnovo. Ea a fost construită din inițiativa țarului Ioan Asan și are hramul *Sfinții 40 de mucenici din Sevasta*, iar de-a lungul veacurilor a trecut prin multe schimbări. În secolul al XVIII-lea, turcii au transformat-o în moschee, distrugându-i icoanele și picturile. În prezent, lăcașul de cult a intrat în lista patrimoniului cultural, fiind sub administrarea Muzeului de istorie din Veliko Târnovo.

De istoria acestei biserici-monument este legat și primul arhiepiscop al Serbiei, Sfântul Sava, în partea stângă aflându-se mormântul Sfântului, iar în cea dreaptă se află înmormântați țarul Kaloian și țarinele Ana-Maria și Irina. Biserica păstrează câteva dintre picturile ce împodobeau biserica în vechime. Ușile împărătești sunt o capodoperă, fiind realizate din marmură, având încrustată scena Bunei Vestiri. Curtea mănăstirii este destul de generoasă, iar în partea de vest a lăcașului se află conservată o bună parte din zidul ce străjuia odinioară mănăstirea.

Biserica Adormirea Maicii Domnului, aflată și ea pe malul râului Yantra, fiind paralelă cu Biserica Sfinților 40 de mucenici din Sevasta, reprezintă un obiectiv religios important, ce merită vizitat. Frumusețea

² Cunoscut sub numele de podul țarului Boris al III-lea.

acestuiua poate fi observată încă de cum cobori strada, pe lângă cetatea Tsarevets. Istoria acestui minunat lăcaș de cult este legată de una dintre sfintele mucenițe cele mai apropiate de sufletul nostru, Sfânta Muceniță Filofteia de la Curtea de Argeș. Aceasta era originară din vechiul oraș Târnovo, actualul oraș Veliko Târnovo. Astfel că, înainte de zidirea bisericii Adormirea Maicii Domnului, pe locul acesteia se afla o altă biserică medievală, aflată tot sub grija Născătoarei de Dumnezeu, numită Biserica Sfintei Fecioare și Maica Domnului, Temnishka. Aici țarul Kaloian a așezat moaștele Sfintei Mucenițe Filofteia. În secolul XIV-lea lăcașul de cult a fost distrus de un incendiu, după ce turcii au cucerit orașul. Pe lângă acest nefericit eveniment, în anul 1913 un cutremur a demolat și biserica, aceasta fiind rezidită peste un deceniu. În prezent ea funcționează ca biserică parohială. În interior admirăm catapeteasma cu icoane, între ele numărându-se o icoană făcătoare de minuni, confecționată din argint.

Biserica Sfântul Mare Mucenic Dimitrie. Cu o istorie de aproape nouă veacuri, lăcașul de cult este cel mai vechi din Veliko Târnovo. Această minunată operă arhitecturală bizantină datează din anul 1185, din vremea țaratului bulgar. Răsfoind cronică Bulgariei, aflăm că istoria bisericii este legată de un eveniment important, ce s-a petrecut în secolul al XII-lea, și anume răscoala pe care au condus-o frații Petru și Asan, împotriva Imperiului Bizantin. Aceștia nu au rămas nepăsători la greutățile sub care se aflau conaționali lor și, adunând oastea vlahă și bulgară, au pornit o adevărată răscoală împotriva Bizanțului. Cererea le-a fost ascultată și datorită lor a fost creat Țaratul vlaho-bulgar. În prezent, biserica se află în grija muzeului din Veliko Târnovo.

Biserica Sfântul Mare Mucenic Gheorghe, aflată în apropierea Bisericii Sfântului Mare Mucenic Dimitrie, este și ea o capodoperă

arhitecturală, datând din secolul al XVII-lea. Situat pe malul stâng al râului Yantra, lăcașul se află chiar la poalele dealului Tsarevets. Pe o inscripție de la intrare ni se relatează atât timpul scurt în care a fost ridicat lăcașul de cult (3 luni), cât și numele celor doi ctitori: Paraschiv și Irina. Anul zidirii, respectiv al picturii, este anul 1616, între 15 martie-20 mai. În prezent biserica a trecut printr-un amplu program de restaurare.

Biserica Sfinții Apostoli Petru și Pavel este situată în imediata apropiere a Bisericii Sfinților 40 de mucenici și a Bisericii Adormirea Maicii Domnului, pe partea dreaptă, cum cobori spre podul țarului Boris al III-lea. Acest lăcaș de cult a fost ridicat din porunca țarului Ioan Asan al II-lea și al soției sale Anna, în secolul al XIII-lea. Țarul Ioan Asan a hotărât strămutarea moaștelor Sfintei Cuvioase Paraschiva de la biserica Kallicrateia, la ctitoria sa din Târnovo. După căderea orașului sub turci, acestea au fost strămutate la Vidin, apoi în capitala Serbiei, urmând mai apoi să rămână definitiv la Iași. Tot atunci, biserica Sfinții Apostoli Petru și Pavel a servit drept reședință patriarhală pentru Sfântul Eftimie de Târnovo.

3. Monumente culturale din Veliko Târnovo

Cetatea Trapezitsa. Un obiectiv important, ce trebuie vizitat de oricine vine aici, îl reprezintă și vestita cetate din partea de nord a orașului, Trapezitsa, aflată la numai 2 kilometri de centrul istoric. Priveliștea de acolo te face să înțelegi mai ușor istoria locului, tocmai datorită aerului medieval, care se simte de cum pășești în interiorul cetății. Având o întindere generoasă, cetatea este îngrădită în toate laturile de ziduri de fortificații, străjuite pe alocuri de metereze, ce serveau odinioară la apărarea acesteia, fiind poziționate strategic.

Intrarea se face dinspre partea de vest, trecând mai întâi pe sub turnul-poartă, pe care încă se pot observa urmele istoriei, fiind conservat într-o stare perfectă. Accesul se face pe jos, pe un minunat covor de piatră cubică. În partea cea mai înaltă a cetății se află Biserica Țarului, ridicată în anul 1235, pe locul vechii biserici, ce servea drept catedrală patriarhală, avându-l conducător chiar pe Sfântul Eftimie, cel care a rămas în istoria bulgarilor ca un iubitor de cultură, înființând chiar o Școală de Literatură în vremea sa.

Monumentul Asăneștilor este o adevărată capodoperă arhitecturală, aflată în mijlocul orașului, putând fi admirată imediat ce treci podul *Stambolov*, peste râul Yantra. Monumentul Asăneștilor a fost ridicat (în anul 1985) pentru a marca 800 de ani de la revolta fraților Petru și Asan împotriva ocupației bizantine, iar fratele lor, Ioniță Kaloyan, a fost cel care a condus poporul biruitor în luptă. Originea acestora este vlahă, aromână.

4. Patriarhul Eftimie - personalitate marcantă a secolului al XIV-lea

Ca o floare cu bun miros, tot așa și patriarhul Eftimie de Târnovo a răspândit mireasma învățăturilor sale în întreaga Ortodoxie. Purtarea de grijă față de valorile culturale și spirituale ale țării sale l-au făcut pe acesta să fie atât de îndrăgit de poporul bulgar, și nu numai. Păstorind într-o perioadă grea, Sfântul Eftimie a știut să conducă și să nu lase credința strămoșească să fie desființată de turci. Luptele cu necredincioșii și teroarea prin care trecea orașul său l-au motivat să țină piept singur, vreme de ceva timp (căci țarul Ioan Șișman era în prins în bătălia de la Nicopole) atacurilor otomane. Mai multe detalii despre curajul și dragostea sa față de păstoriți am aflat chiar din relatarea domnului Prof. univ. dr. Mariyan Stoyadinov, cel care a fost

mentorul nostru pe perioada cât am poposit la Veliko Târnovo: „Atunci când unul dintre turci a încercat să pună mâna pe Patriarhul Eftimie, de îndată mâna aceuia a fost lovită de paralizie”, putând spune că Sfântul Eftimie a primit încă din viață puterea de a face minuni. Să adăugăm și un lucru vrednic de știut, anume acela că Sfântul Eftimie a întreținut o corespondență cu un alt stâlp al ortodoxiei secolului al XIV-lea, Sfântul Nicodim de la Tismana. Scrisorile sale au fost traduse în limba română ([Sf. EFTIMIE, PATRIARH DE TÂRNOVO](#), 2014).

Ceea ce ne-a atras atenția au fost cele două statui masive ale Sfântului Eftimie, înălțate în oraș. Prima dintre ele străjuiește intrarea în Universitatea din Veliko Târnovo. Sfântul Eftimie este înfățișat având mâinile ridicate spre cer, mijlocind astfel pentru întregul său popor, înaintea lui Dumnezeu. De remarcat este faptul că statuia sa se află la o înălțime considerabilă, fiind observată cu ușurință de către oricine, aproape din orice parte a orașului. Iar o altă statuie a sa se află în apropierea monumentului dedicat Asăneștilor, din mijlocul orașului, în care este surprins având în mâna stângă Sfânta Cruce, simbol al biruinței.

5. Satul Arbanasi - vatră de cultură și spiritualitate

Etimologic cuvântul „arbanasi” este de origine albaneză și înseamnă „agricultor”, întrucât principala ocupație a localnicilor în vechime era agricultura. Istoria consemnează faptul că satul Arbanasi este atestat documentar încă din secolul al XVI-lea. Zona este pitorească, toate construcțiile fiind zidite din piatră, iar acoperișurile fiind din țiglă roșie.

Satul Arbanasi este la numai 4 kilometri depărtare de orașul Veliko Târnovo, iar zona sa oferă cea mai frumoasă imagine de ansamblu a orașului,

pentru că satul este situat pe un platou înalt. Aici se află câteva dintre cele mai vechi biserici și mănăstiri.

Astfel, Biserica *Nașterea Domnului* este cea mai veche așezare bisericească din Arbanasi, fiind construită în sec. XVI-XVII. Poate fi vizitată cu ușurință, întrucât se află foarte aproape de intrarea în sat. Se pot observa frescele care împodobesc lăcașul de cult, iar în partea de miazăzi se află capela închinată Sfântului Ioan Botezătorul. În prezent, biserica este declarată muzeu și numai în ziua hramului se săvârșește Sfânta Liturghie. Aici am avut și ocazia să ne aducem prinosul de laudă către Preasfânta Născătoare de Dumnezeu, cântând axionul *Vrednică ești*, în minunatul lăcaș de cult, cântare ce s-a împletit perfect în atmosfera și parfumul istoric al bisericii din Arbanasi.

Biserica Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil este situată la aproximativ 200 de metri de Biserica cu hramul Nașterea Domnului. Este o altă capodoperă arhitecturală, construită în veacul al XVII-lea. Deși nu are dimensiuni impresionante, fiind construită sub forma unei nave, totuși are un pridvor generos. Picturile sunt conservate, iar catapeteasma reprezintă munca unui veritabil artist, al cărui talent este ilustrat prin frumusețea detaliilor și a simplității tradiționale bulgărești.

Biserica Sfântul Mare Mucenic Gheorghe, situată la o distanță relativ mare de celelalte două, surprinde prin aceea că nu are pronaos, iar dimensiunea altarului o depășește pe cea a naosului, neavând catapeteasmă. S-a păstrat în întregime sfânta masă, alcătuită dintr-un bloc de piatră.

Biserica Adormirea Maicii Domnului. La mai puțin de 100 de metri de biserica Sfântul Mare Mucenic Gheorghe se află o vatră monastică, având hramul Adormirii Maicii Domnului. Înainte de a păși în curtea mănăstirii, trecem pe sub clopotniță, ce servește drept poartă de intrare. Acest

așezământ reprezintă una dintre puținele mănăstiri din zona Arbanasi, în care își desfășoară activitățile zilnice câteva monahii. Biserica mănăstirii se încadrează perfect amplasamentului pitoresc. De dimensiuni reduse, simplă, este așezată într-o perfectă armonie cu celelalte clădiri din curte.

6.Catedrala Alexandr Nevski din Sofia și mănăstirea Rila - ultimele opriri din Bulgaria

În capitala Bulgariei, Sofia, am fost impresionati de frumusețea metropolei și am vizitat *Catedrala patriarhală „Sfântul Alexandr Nevski”*. Această bijuterie arhitecturală a fost ridicată pentru a cinsti eliberarea populației bulgare de sub puterea otomană. Lăcașul atrage ca un magnet, prin grandoarea și stilul său neobizantin.

Mănăstirea Rila este închinată Sfântului Ioan de Rila. Se află pe malul râului Rilska, mănăstirea fiind așezată într-o zonă pitorească, la poalele munților Rila. Este cea mai mare și cea mai cunoscută mănăstire ortodoxă din Bulgaria. Având o istorie de peste 1000 de ani, lăcașul de cult se bucură de prezența vizitatorilor din toate colțurile lumii. Sentimentul pe care l-am trăit, atunci când am pășit pragul mănăstirii, a fost acela de liniște profundă, de siguranță, planând un aer medieval îmbrăcat în sfințenia locului. Sfântul Ioan de Rila (Ivan Rilski) s-a nevoit în locurile acelea, fiind un monah erudit și râvnitor, cinstit ca ocrotitor al Bulgariei.

Încheiere. Experiența acestei mobilități de tip Erasmus+ pentru mediul universitar ne-a oferit șansa de a putea avea acces și la unele studii și lucrări de specialitate, în bibliotecile din Veliko Târnovo, ce ne sunt necesare pentru elaborarea tezelor de doctorat. Fiindcă există în biblioteca universității multe lucrări de teologie ortodoxă.

Bibliografie:

Sfântul EFTIMIE, PATRIARH DE TÂRNOVO, *Corespondența cu Sfântul Nicodim de la Tismana, Mitropolitul Antim al Ungrovlahiei, Monahul Ciprian viitor Mitropolit al Kievului și al întregii Rusii, traducere din medio-bulgară* de Gheorghică CIOCIOI, Editura Sophia, București, 2014.

**VELIKO TARNOVO – SOURCE OF ORTHODOX FAITH
SOUTH OF THE DANUBE**

PhD. (c) Mihăiță-Samir DĂOGARU
PhD. (c) Dragoș-Constantin MIHART

Abstract: The Erasmus-type educational mobility represented a favorable time for the development of patristic and spiritual theological knowledge, which I was able to benefit from during my doctoral studies. Here I could observe the beauty of cultural edifices and research theological specialty works.

Keywords: *mobility, Veliko-Târnovo, Erasmus+, patristics, spirituality.*

**RELAȚIA DINTRE PERSOANA SFÂNTULUI DUH ȘI BISERICĂ
ÎN GÂNDIREA TEOLOGICĂ A PĂRINTELUI ILIE MOLDOVAN**

**Pr. Drd. Daniel Vasile
MARINESCU¹**

Abstract: Biserica poartă în firea ei chipul Fiului lui Dumnezeu, iar acest chip este întipărit în ea printr-o acțiune directă a Sfântului Duh. Momentul venirii Sfântului Duh exclusiv de sus a avut loc abia la Rusalii. De atunci, Duhul lui Hristos umple și transcende Sfânta Biserică, făcând-o izvorul permanent al mântuirii. Sfântul Duh se unește cu noi într-un grad maxim de iubire a Sfintei Treimi pentru a ne uni în secret sau pentru a ne comunica. Se odihnește ca ungera împărătească asupra umanității Fiului, Capul Bisericii, se împărtășește cu membrii Trupului veșnic și creează mai mulți fii ai lui Dumnezeu, mai mulți unși ai Domnului. Esența discursului părintelui Ilie Moldovan este reflectată de adevărul că în Hristos și prin Hristos, dobândirea Duhului Sfânt face din noi mai mult decât o prelungire exterioară a lui Dumnezeu, acceptată prin har, pentru că Iisus Hristos, prezent în Biserică în mod personal și substanțial, este nedespărțit de Duhul. Sfântul Duh este forța care îi ține pe toți creștinii împreună.

Cuvinte cheie: *Persoană, dar, unitate, creație.*

Introducere. Ezitarea teologilor de a explora orizontul izvorului vieții religioase, de a diseca trăirea religioasă și mai apoi de a vorbi despre lucrările Sfântului Duh în Biserică, formulând capitole dogmatice, se poate explica „prin infinitatea manifestărilor harice ale Acestuia în lumea creaturală, care copleșește posibilitățile teologice de a formula aceste învățături. „Persoana Sfântului Duh rămâne oarecum acoperită chiar de

¹ Doctorand al Școlii Doctorale de Teologie Ortodoxă *Sfântul Nicodim* a Universității din Craiova.

infinitatea harurilor și darurilor Sale și de dumnezeirea Sa, pe când Dumnezeu Tatăl e identificat ca Făcător a toate, iar Fiul lui Dumnezeu ca Fiul al omului” ([MOLDOVAN](#), 1973, p.5).

Sfânta noastră Biserică, în universul ei liturgic, a atribuit Sfântului Duh prin excelență numirea: „Împărate Ceresc”. Gândirea teologică a Părintelui Ilie Moldovan, aplecându-se asupra vieții dumnezeiești ce iradiază din Persoana Sfântului Duh, induce percepției noastre la prima vedere o simplificare consistentă, în acord cu puterea de înțelegere omenească, însă afundându-ne în oceanul teologiei sale, resimțim ambianța vastă a unei viziuni clare de ansamblu, născută dintr-o excepțională putere de analiză. În felul acesta se ilustrează prezența totală, recreatoare a lucrării Sfântului Duh și teologia devine mai accesibilă, potrivit nevoilor minții noastre. Lucrări esențiale în peisajul teologic al vremii, precum: *Învățătura despre Sfântul Duh în Ortodoxie și preocupările ecumeniste contemporane, Ortodoxia misionară, stâlp de lumină în lumea contemporană și alte studii*, cum ar fi: *Raportul dintre Iisus Hristos și Sfântul Duh, după Epistola a II-a către Corinteni, III, I-IV, 6* (în *Studii Teologice*, 1967, nr. 3-4); *Teologia Sfântului Duh după catehezele Sfântului Simeon Noul Teolog* (în *Studii Teologice*, XIX, 1968, nr. 7-8); *Aspectul hristologic și pneumatologic al Bisericii după Sfântul Ioan Gură de Aur* (în *Studii Teologice*, XX, 1968, nr. 9-10), precum și articolul: *Lucrarea Sfântului Duh* (în *Îndrumătorul bisericesc*, 1981, Sibiu) sunt numai câteva lucrări din complexa și laborioasa aplecare a Părintelui asupra persoanei, lucrării și manifestării Sfântului Duh în orizontul teologiei actuale.

Pneumatologia ortodoxă nu separă lucrarea Sfântului Duh de cea a Fiului. Prezența în Biserică a Dătătorului de viață, Cel deoființă cu Fiul și nedespărțit de El, este tocmai aceea care creează și susține comuniunea

credincioșilor în Hristos. Sfântul Duh este prezent în creație și în Biserică, iar această prezență e una de intimitate. Părintele Ilie Moldovan surprinde rolul Sfântului Duh în Biserică, urmărind însă și lucrarea Acestuia în creație, în Revelație și în soteriologie.

I. Persoana și lucrarea Sfântului Duh

I.1. Aspecte ale învățaturii patristice despre relația dintre Persoana Duhului Sfânt și celelalte Persoane ale Sfintei Treimi, sesizate de părintele Ilie Moldovan

Părintele Ilie Moldovan, în teza sa de doctorat cu titlul *Învățătura despre Sfântul Duh în Ortodoxie și preocupările ecumeniste contemporane*, un tratat pătrunzător de pnevmatologie, afirmă printre altele că istoria mântuirii este o dezvoltare treptată a descoperirii lui Dumnezeu în Treime și această descoperire corespunde unei pedagogii divine, potrivit învățaturii Sfântului Grigorie de Nazianz: „Vechiul Testament a predicat clar pe Tatăl și mai întunecat pe Fiul, iar Noul Testament a arătat limpede pe Fiul, a lăsat să se întrevadă dumnezeirea Duhului. Acum se încetățenește cu noi Duhul, oferindu-ne mai clară arătarea Lui”. Descoperirea Persoanei Sfântului Duh în Treime ne apare ca scopul ultim al Revelației divine, căci ea umple timpul Bisericii, fiind însăși manifestarea lucrării Mângâietorului în istoria mântuirii. Iconomia dumnezeiască în lume, în care se afirmă voința comună a Sfintei Treimi, n-a fost străină niciodată de prezența Dătătorului de viață, dar în Biserică, Duhul se arată într-un chip nou, după ce a fost primită și cunoscută dumnezeirea Fiului ([SFÂNTUL GRIGORIE DE NAZIANZ](#), 1947, p. 83).

Mântuitorul Însuși știa că ucenicii Săi nu pot încă să primească și să înțeleagă unele învățături. Dintre acestea este și învățătura despre Duhul

Sfânt și dumnezeirea Lui, care avea să fie lămurită mai în urmă, adică după Învierea Mântuitorului. A spune că Duhul poate fi cunoscut fără Hristos este, după cum afirmă Sfântul Simeon Noul Teolog, o rătăcire ([MOLDOVAN, 1967, p. 422](#)). Prin trimiterea Sfântului Duh în lume, Iisus Hristos Însuși Își prelungește legătura ontologică cu credincioșii, după proslăvita Sa Înălțare. Viața nepieritoare pregătită de Domnul aparține și prezenței Sfântului Duh în Biserică, El Însuși fiind pentru credincioși precum o rază și o strălucire a fericirii nesfârșite. Posibilitatea de a-L cunoaște pe Sfântul Duh rezultă din mărturia Bisericii, care păstrează și transmite descoperirea Lui divină. Sfântul Duh susține Biserica, iar Biserica atestă faptul că Duhul e în mod propriu al ei. „Dacă Biserica există, scrie Sfântul Ioan Gură de Aur, este evident că este de față Duhul” ([SFÂNTUL IOAN HRISOSTOM, 1942, p. 257](#)).

I.2. Biserica - locaș al prezenței și lucrării Sfântului Duh

În ziua de Rusalii, Sfântul Duh se pogoară în foișorul din Ierusalim, în chipul limbilor de foc, pentru a fi prezent în lume într-un mod deosebit de felul prezenței și lucrării Sale pretutindeni în creație. Sionul devine Noul Ierusalim, alianța definitivă a lui Dumnezeu cu credincioșii se află în Sfânta Biserică, locul în care Dumnezeu este de față cu adevărat și sălășluiește cu credincioșii Săi în istorie. Rusaliile sunt Paștile cele de foc, care fac să se plece cerul pe pământ și să se schimbe la față făptura. E sărbătoarea ce descoperă în sine sensul profund al iconomiei divine, împărtășirea omenirii credincioase de Duhul lui Dumnezeu. Întreaga fire creată dobândește un reflex de veșnicie, existența însăși fiind atinsă de un invizibil har divin. Sublimă în măreția ei, această zi e priveliștea existenței restabilită în frumusețea dintâi, temeiul și nădejdea unirii creștinilor într-o singură și mare familie a lui Dumnezeu ([MOLDOVAN, 2009, p. 12](#)).

Cincizecimea e un eveniment pregătit de venirea în lume a Fiului lui Dumnezeu, e ospățul la care Hristos ne invită, după ce se oferă pe Sine pe altarul cel mai presus de ceruri. Pogorârea Sfântului Duh ne aduce real pe pământ fericirea Împărăției veșnice.

Pogorârea Sfântului Duh a întemeiat Împărăția lui Dumnezeu în calitatea ei de comunitate omenească. Ființa acestei Împărății constă într-o anumită prezență a lui Hristos în noi, după cum putem spune că ea constă și într-o sălășuire a noastră în Hristos. „Dacă cineva este în Hristos, este făptură nouă” (*II Corinteni 5, 17*). Așadar, Sfântul Duh este primit de noi ca un principiu înnoitor, situându-ne în antiteză cu ordinea veche de viață, anterioară venirii Lui. Sfințirea făpturii este lucrarea Duhului, care zidește Trupul lui Hristos printr-o continuă și tot mai deplină încorporare a făpturii în Domnul. Sfântul Duh are rolul să întemeieze și să susțină, să vivifice și să unifice Trupul tainic al Domnului. Duhul constituie forța care îi ține pe toți creștinii laolaltă. Potrivit învățaturii Sfântului Vasile cel Mare, Duhul este totdeauna în comuniune cu Tatăl și cu Fiul. El rămâne etern între Tatăl și Fiul, adică nu pleacă mai departe de Fiul, ci rămâne în legătura dragostei între amândoi ([MOLDOVAN](#), 1967, pp. 38-39). Duhul se unește cu noi, pentru ca să ne unească tainic sau să ne comunice într-un grad maxim dragostea intratreimică. În acest fel, Sfântul Duh, care se odihnește ca ungere împărătească peste umanitatea Fiului, Capul Bisericii, se împărtășește mădularelor Trupului tainic și creează mai mulți fii ai lui Dumnezeu, mai mulți „hristoși”, mai mulți unși ai Domnului, pe care-i adună într-o unitate cu Dumnezeu.

Iisus Hristos, prezent în Biserică în mod personal (ipostatic) și substanțial (ontic), anticipând în acest fel Parusia Sa, este nedespărțit de Duhul. Trupul lui Hristos, nu ca trup natural omenesc, a devenit pentru noi

izvor de îndumnezeire. Numai prezența Sfântului Duh face posibilă între Hristos și noi o interioritate reciprocă, precum glăsuiește Sfântul Chiril al Alexandriei: „În noi este Hristos prin Duhul, preschimbând întru nestrăicaciune ceea ce prin natură se strică, mutând natura de la moarte la nemurire” ([MOLDOVAN](#), 1973, p. 130).

Biserica este Noul Israel, care trăiește cu Dumnezeu în dialog. Dialogul implică distanță, libertate și devenire. Inaccesibil și transcendent, Sfântul Duh devine în virtutea revărsării desăvârșirilor divine, imanent vieții Bisericii, fără să se identifice cu ea. Acțiunea transformatoare a Sfântului Duh poartă în sine și mesajul unei alte lumi, de aceea putem vorbi de existența unui proces de continuă înnoire ce are loc în Biserică. Taina dobândirii Duhului este paralelă tainei Întrupării. Harul mântuirii nu ne vine numai de la Hristos, ci și de la Sfântul Duh. Deși Biserica are în sine pe Hristos, din care strălucește continuu Duhul, ea nu încetează să-l primească „de sus” mereu din izvorul nesfârșit al Dumnezeuirii ([STĂNILOAE](#), 1966, p. 535). Momentul venirii Duhului exclusiv de sus a avut loc numai la Rusalii și de atunci Duhul lui Hristos umple și transcende Sfânta Biserică, o face sursă permanentă a mântuirii.

II. Relația dintre Sfântul Duh și Hristos, conturată de părintele Moldovan, având ca punct de plecare pnevmatologia Sfântului Simeon Noul Teolog

Sfântul Duh, a Cărui existență în Treime este din principiul unic al Tatălui, a fost trimis în lume de către Fiul: „Iar când va veni Mângâietorul - a spus Domnul ucenicilor -, pe care Eu Îl voi trimite vouă de la Tatăl, Duhul Adevărului, care de la Tatăl purcede, Acela va mărturisi despre Mine” (*Ioan 15, 26*). Planul vieții veșnice și cel temporal sunt bine conturate și distincte în

pneumatologia Sfântului Simeon Noul Teolog. Astfel, în planul vieții veșnice, Tatăl și Fiul nu sunt confundați niciodată într-un singur principiu. Sfântul Duh purcede numai de la Tatăl, pe de altă parte, trimiterea Duhului în lume e numai de la Fiul. Sfântul Simeon nu spune niciodată că Duhul vine la făptură prin Tatăl sau prin „Tatăl și Fiul”, ci numai fiind trimis de Fiul. Venirea personală în lume a Sfântului Duh e concepută de Sfântul Simeon ca o plinătate, ca o bogăție nesfârșită, ce se deschide fiecărei persoane umane, „ca o rază și ca o strălucire” ([MOLDOVAN](#), 2009, p. 77).

Cincizecimea se situează în teologia Părintelui pe același plan cu Învierea, ca o continuare a Învierii. Comuniunea cu Hristos, unirea și cunoașterea Lui este o condiție a simțirii Duhului. Numai prin Fiul ne strălucește și nouă Duhul și prin Înviere ajungem la Cincizecime. Unirea omului cu Dumnezeu și aprinderea sa de Duhul Sfânt sunt condiționate de întreaga lucrare a Fiului lui Dumnezeu. Primirea Sfântului Duh se împlinește prin primirea Tainei Sfântului Botez, când odată cu sălășluirea în sufletul celui botezat a întipăririi reale și autentice a chipului lui Hristos este primit și Duhul Sfânt. Harul Sfântului Duh este câștigat omului de către Hristos. Fiul lui Dumnezeu are din eternitate pe Duhul odihnindu-se peste El, dar prin Întrupare și Înviere, firea omenească a Sa devine mijlocitoarea Duhului. Hristos ne transmite nouă Duhul, dar abia primirea Acestuia ne deschide ochii deplin, pentru a-L vedea pe Hristos ca Dumnezeu. Hristos nu poate fi cunoscut și numit Dumnezeu decât prin Sfântul Duh. În limbajul simbolic al Sfântului Simeon, Duhul este „pecetea lui Hristos” în inimile celor botezați. Îmbăiați tainic în puterea de viață dătătoare a Duhului, creștinii poartă semnele cunoașterii exacte a lui Hristos, concomitent cu nădejdea vieții veșnice. Duhul nu ne acordă numai mijlocul cunoașterii Domnului în persoană, ci și intensitatea acestei cunoașteri. Sfântul Duh e în sufletele

credincioșilor „sămânța lui Hristos”, e „mediul” prin care se vede Hristos, mijlocul de sesizare și trăire a prezenței Lui. Fiul este ușa locașului de lumină a Tatălui, iar Sfântul Duh este cheia care deschide ușa ([MOLDOVAN](#), 2009, p. 80).

III. Taina Euharistică - izvor al dobândirii Sfântului Duh

Din cugetarea teologică a Sfântului Maxim Mărturisitorul se desprinde ideea că orice mișcare naturală ce aparține actului creației, prin însăși rațiunea ei, la ultima sa limită ajunge în fața morții. Moartea reprezintă „momentul golului între mișcarea naturală a firii ajunsă la margine și prezența lui Dumnezeu în ea” ([STĂNILOAE](#), 1956, pp. 275-287). Însă Învierea Domnului aduce în locul sau în continuarea acestei legi create pentru existența pământească puterea vie, supranaturală, transcendentă a Sfântului Duh, menită să transfigureze și să desăvârșească viața. Prin Duhul se exercită o putere nouă și se revarsă sfințenia necreată a Tatălui ceresc în umanitatea Domnului. Sfințirea Mântuitorului pentru noi, transformarea existenței Sale umane, se împlinește sub semnul „trecerii” Lui la Tatăl, Învierea constituind taina acestei treceri. Intrarea la Tatăl, care a condiționat și condiționează trimiterea Sfântului Duh în lume, în vederea actualizării pe masa Sfântului Altar a Morții - Învierii Domnului, în special, are caracterul unei translații sacramentale prin excelență. Între Hristos cel răstignit și înviat și credincioși se stabilește o legătură vitală, un contact direct, prin care viața Domnului veșnic viu se revarsă în viața lor și o înnoiește, o umple de puterea Sfântului Duh și o transfigurează. Cursorul acestui demers al nostru se oprește la Sfânta Taină a Euharistiei, pentru a înțelege felul în care dobândirea Duhului dumnezeiesc devine pentru dreptslăvitorii creștini o inepuizabilă sursă a edificării lor spiritual-morale. În Sfântul Altar, în timpul

Sfintei Liturghii se săvârșește o minune numită „prefacere” a pâinii și a vinului în Trupul și Sângele Domnului. Tot centrul de viață tainică, miraculoasă și de sublimă credință a Sfintei Slujbe privește într-un cuvânt Taina Euharistică, cea mai de seamă „pogorâre” a Sfântului Duh în lume, o îngemănare a iconomiei Fiului lui Dumnezeu și a Mângâietorului în istoria mântuirii. Intrând euharistic în legătură cu Hristos, noi nu luăm natura Lui divină, așa cum a luat El natura noastră umană, ci, aflându-ne în El, luăm energia Sa îndumnezeitoare. Sfântul Duh Însuși este principiul adevărului și legătura dragostei pentru marea obște a celor ce mărturisesc numele Domnului și formează o Biserică prin comuniunea euharistică. Același Duh poate deveni principiul vital al tuturor comunităților „creștine”, care își recunosc starea de cădere și doresc în mod sincer să fie conduse la bogăția harului din Biserica sobornicească. O autentică unire creștină nu poate fi decât opera Duhului, Vistierul bunătăților și dătătorul de viață, Paracletul Sfintei Liturghii.

IV. Iconomia Duhului Sfânt în gândirea Sfântului Ioan Gură de Aur, evidențiată de părintele Ilie Moldovan

Lucrarea Duhului în lume, înainte de Patimile și Învierea Domnului, este diferită de prezența Lui în Biserică. Tâlcuind cuvintele Sfântului Evanghelist Ioan: „Până atunci Duhul nu fusese dat, pentru că Iisus încă nu S-a preamărit”, Sfântul Ioan Gură de Aur afirmă că Mângâietorul a fost trimis în lume spre a fi prezent în ea, de îndată ce am fost împăcați cu Tatăl prin Hristos ([MOLDOVAN](#), 2009, p. 122). Sfântul Ioan Gură de Aur subliniază faptul că prezența Duhului este semnul răscumpărării noastre obiective în Hristos, așadar dobândirea Sfântului Duh nu este un act și un moment distinct de preamărire a Mântuitorului. Sfântul Părinte nutrește

ideea că Biserica nu este o simplă comunitate, care continuă să trăiască independent în timp și în istorie, având ca punct de plecare poziția sa în transcendent. În demersul său teologic, el pleacă nu de la om, ci de la Dumnezeu, deschizând o perspectivă de la centru spre periferie. În planul esențial al mântuirii, inițiativa comunicării ce aparține lui Dumnezeu se realizează prin iconomia Duhului, care leagă pe credincios de actul jertfei ispășitoare. Biserica a dobândit Sfântul Duh odată cu întemeierea ei în istorie.

Primind Duhul odată cu actul Morții și Învierii Domnului, ea e asigurată că nu-i vor fi retrase niciodată condițiile obiective ale mântuirii, dar pe de altă parte ea trebuie să primească același Duh nu numai în lucrarea Lui comună cu a întregii Treimi, ci să-L primească în persoană, pentru a fi înnoită continuu de Hristos și de El. Întemeiată prin cruce și înviere, Biserica e inaugurată la Rusalii, când s-a înfăptuit și prima comuniune între creștini. Cincizecimea este după Sfântul Ioan Gură de Aur o descoperire a Bisericii ca „ordine a lucrurilor într-un tot nouă” ([MOLDOVAN](#), 2009, p. 123). Cincizecimea deschide visteria vieții noi și eterne, Sfântul Duh având rolul de a oferi darurile mântuirii, implicându-se și la însușirea lor în mod real și activ.

Împărtășirea Sfântului Duh e dată Bisericii întregi, aducând la aceeași gândire cele dezbinat. Precum în trup numai Duhul dă viață, ține toate și din toate alcătuiește un tot, „așa și cu Duhul lui Dumnezeu în Biserică, căci unește pe toți cei despărțiți după obiceiuri, neam, vârstă și sex” ([MOLDOVAN](#), 2009, p. 124). Sfântul Ioan Gură de Aur accentuează adevărul venirii Mângâietorului în numele Fiului, fără ca acest lucru să arate o subordonare a iconomiei Duhului față de aceea a Fiului. Prin venirea Sa în lume, Duhul ne unește cu Hristos, cu Trupul tainic al lui Hristos, adică cu

Biserica. Dependența ierarhiei și a eficacității Sfintelor Taine de prezența Duhului Sfânt în Biserică este un adevăr accentuat insistent de Sfântul Ioan Gură de Aur: „Dacă n-ar fi de față Duhul, nu ar exista Biserica, iar dacă Biserica există, este evident că e de față Duhul” ([MOLDOVAN](#), 2009, p. 125).

Concluzii. Părintele Ilie Moldovan punctează faptul că Sfântul Duh coboară până la noi sfera Treimii, în care ne atrage și ne cuprinde. Duhul se unește cu noi, pentru ca să ne unească tainic sau să ne comunice într-un grad maxim dragostea intratreimică. Acesta se odihnește ca ungere împăratească peste umanitatea Fiului, Capul Bisericii, se împărtășește mădulelor Trupului tainic și creează mai mulți fii ai lui Dumnezeu, pe care-i adună într-o unitate cu Dumnezeu. Numai prezența Sfântului Duh face posibilă între Hristos și oameni o interioritate reciprocă. Sfântul Chiril al Alexandriei afirmă că noi ne împreunăm cu Hristos în două moduri diferite, printr-o unire trupească și alta duhovnicească. Această unire explică atât identificarea Bisericii cu Hristos, cât și distincția Bisericii față de Capul ei. Biserica este mai mult decât o unitate morală a credincioșilor în Hristos, este o unitate reală, corporală, unitatea unui „trup”, iar trupul este al lui Hristos. Ea poartă în natura ei intrisecă chipul Fiului, iar acest chip se imprimă în ea printr-o acțiune directă a Sfântului Duh. Momentul venirii Duhului exclusiv de sus a avut loc numai la Rusalii. De atunci însă Duhul lui Hristos umple și transcede Sfânta Biserică, o face sursă permanentă a mântuirii. Pentru ca omul să se unească cu Dumnezeu și să se aprindă de Duhul, e necesară întâlnirea lui cu Hristos, care a reunit în Sine firea cea nezidită cu firea zidită. Numai în Fiul ne putem bucura de iubirea și puterea care ne înalță până la Tatăl, căci numai prin Fiul ne strălucește Duhul și numai prin Înviere ajungem la Rusalii. Legătura vie pe care noi o avem cu Sfântul Duh, prin

umanitatea lui Hristos, e credința noastră în existența Bisericii. A exclude această legătură înseamnă a exclude teandria Bisericii, percepția ei ca realitate divino-umană. Cincizecimea se situează între Întruparea lui Hristos și Biserica înțeleasă ca o singură familie. Menirea ei este să unească, printr-o comunitate distinctă, pe Hristos cu oamenii. Sfântul Duh constituie forța care ține pe toți creștinii laolaltă. După Sfântul Vasile cel Mare, „comuniunea Duhului” nu este un simplu model al unității creștine, ci este factorul ei constitutiv. Duhul nu formează cu noi și între noi o comuniune în afara Fiului sau în afara Sfintei Treimi. Comuniunea noastră cu Hristos după umanitate e temeiul comuniunii noastre cu Dumnezeu, prin har, iar cele două uniri, deși sunt deosebite, sunt nedespărțite. Prin ele ni se descoperă caracterul esențial, dinamic, al Sfintei Biserici, care tinde spre împărtășirea firii create de viața proprie a Sfintei Treimi. Esența discursului Părintelui Moldovan este redată de adevărul că Iisus Hristos, prezent în Biserică în mod personal și substanțial, e nedespărțit de Duhul. Trupul lui Hristos, nu ca trup natural omenesc, a devenit pentru noi izvor de îndumnezeire, ci numai întrucât s-a uns de Duhul pentru noi și s-a umplut de El.

Bibliografie:

Biblia sau Sfânta Scriptură, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 2008.

Izvoare patristice:

SFÂNTUL GRIGORIE DE NAZIANZ, *Cele cinci cuvântări despre Dumnezeu*, trad. din grecește de pr. Gh. Tilea și Nicolae I. Barbu, București 1947.

SFÂNTUL IOAN HRISOSTOM, *Cuvântări la praznice împărătești*, trad. de pr. Dumitru Fecioru, București 1942.

Lucrări de specialitate:

MOLDOVAN, Preot Ilie, *Ortodoxia misionară, stâlp de lumină în lumea contemporană*, Editura Mitropolia Olteniei, Craiova, 2009;

Studii și articole:

MOLDOVAN, Preot Ilie, *Învățătura despre Sfântul Duh în Ortodoxie și preocupările ecumenice contemporane*, Teză de doctorat, extras din Revista Mitropolia Ardealului, 1973, nr. 7-8.

IDEM, *Teologia Sfântului Duh după catehezele Sfântului Simeon Noul Teolog*, în Revista Studii Teologice, XIX, an 1967.

STĂNILOAE, Preot Prof. Dumitru, *Din aspectul sacramental al Bisericii*, în Revista Studii Teologice, XVIII, anul 1966, nr. 9-10.

IDEM, *Legătura interioară dintre Moartea și Învierea Domnului*, în Revista Studii Teologice, VIII, anul 1956, nr. 5-6.

**THE RELATIONSHIP BETWEEN THE PERSON OF THE HOLY
SPIRIT AND THE CHURCH IN THE THEOLOGICAL THINKING
OF FATHER ILIE MOLDOVAN**

**Pr. Drd. Daniel Vasile
MARINESCU**

Abstract: The Church bears in her nature the image of the Son of God, and this image is imprinted in her through a direct action of the Holy Spirit. The moment of the coming of the Spirit exclusively from above took place only at Pentecost. Since then, the Spirit of Christ fills and transcends the Holy Church, making it the permanent source of salvation. The Holy Spirit unites with us in order to secretly unite us or to communicate to us in a maximum degree of Sacred Trinity love. It rests as the kingly anointing over the humanity of the Son, the Head of the Church, shares himself with the members of the eternal Body and creates more sons of God, more anointed ones of the Lord. The essence of Father Ilie Moldovan's speech is reflected by the truth that in Christ and through Christ, the acquisition of the Holy Spirit makes us more than an external extension of God, accepted by grace, because Jesus Christ, present in the Church in a personal and substantial way, it is inseparable from the Spirit. The Holy Spirit is the force that holds all Christians together.

Key words: Person, gift, unity, creation.

**SFÂNTUL PĂRINTE DUMITRU STĂNILOAE - TEOLOG AL
RUGĂCIUNII****Prof. Mihai
COANĂ¹**

Abstract: Părintele Dumitru Stăniloae L-a trăit pe Dumnezeu în rugăciune și și-a fundamentat discursul pe scrierile Sfinților Părinți. Peste tot pe unde a fost, a mărturisit Ortodoxia, atât cu cuvântul, cât și cu însăși viața sa. Părintele aplica în viața sa ceea ce traducea din Sfinții Părinți. Rugăciunea reprezintă comunicare între om și Dumnezeu și, indirect, între om și aproapele său. Rugându-ne unii pentru alții lui Dumnezeu, ne răspundem unul altuia, manifestând iubire între noi. Dacă adăugăm și fapta bună către semenul nostru, dovedim că suntem cu adevărat fii ai Bisericii, în sobornicitatea ei.

Cuvinte-cheie: *rugăciune, Părintele Stăniloae, teologie, biserică.*

„Frigul era crâncen. [...] Lângă mine se nimerise un bătrânel slab, deosebit de sfios. Părea că-și cere iertare pentru vreo stângăcie involuntară. [...] Bătrânelul, despre care am aflat curând că este Părintele Stăniloae, marele teolog, ne vorbea în fiecare seară. Era slăbit, glasul i se auzea greu și de aceea se lăsa o liniște deosebită. [...] Era ca un sfânt bizantin rătăcit printre alți osândiți, și ei apărători ai neamului și ai Bisericii sale. În condițiile acelea, vorba lui era balsam, un neașteptat dar ceresc pentru mulțimea de martiri ce aveau să umple cimitirul fără cruci de la Aiud. Dragostea ce se revărsa din cuvintele sale ne încălzea și ne ținea de foame. [...] Prin morse, ne comunica cu competență și dragoste însemnătatea Evangheliei din Duminica viitoare, un sfat, o maximă, o încurajare. Era un

¹ Prof. Coană Mihai-Ionuț, cadru didactic la Școala Gimnazială „Tudor Vladimirescu” Andreești.

izvor de înțelepciune. Era lumina din întunericul ce ne înconjură, hrană sufletească, sprijinul harului dumnezeiesc ce se revărsa peste noi prin robul Său – preotul, martirul Dumitru Stăniloae” (*mărturie al lui Ilie Tudor, tatăl rapsodului Tudor Gheorghe*) ([OBȘTEA MĂNĂȘTIRII DIACONEȘTI](#), 2012, pp. 12-13).

Introducere. Părintele Dumitru Stăniloae a pus în legătură teologia cu trăirea și cu rugăciunea, ca expresie a adevăratei *cuvântări-de-Dumnezeu* și nu a unei reci raționări academice.

„Părintele Dumitru Stăniloae reprezintă un dar prețios al lui Dumnezeu făcut Bisericii noastre și umanității. [...] A avut experiența lui Dumnezeu, L-a cunoscut pe Dumnezeu. În Dumnezeu a cunoscut omul și întreaga creație. Teologia sa nu este intelectuală, nu este schematică, ci o *revelare și o împărtășire a vieții veșnice*”, mărturisește arhimandritul Gheorghios Kapsanis, egumenul Sf. Mănăstiri Grigoriu de la Muntele Athos. ([STĂNILOAE](#), 2003, p. 9) Tot el continuă: „Părintele Dumitru nu vorbește ca individ. El este *gura evlaviei strămoșești a poporului român credincios*. [...] Spiritualitatea lui izvorăște din comoara inepuizabilă a spiritualității poporului ortodox. Ea presupune o bogată tradiție monahală și ascetică, o viață liturgică, o experiență vie a rugăciunii” ([STĂNILOAE](#), 2003, p. 10).

„Rugăciunea pentru părintele reprezintă o iluminare. Rugăciunea și iluminarea l-au făcut să vorbească și să spună toate cele pe care le-a spus, cu așa de mare siguranță”, mărturisește un teolog grec contemporan, Christos Arabatzis ([NEDELUCU](#)).

Ce este rugăciunea - Definirea rugăciunii. Rugăciunea reprezintă conlucrare între om și Dumnezeu. Ea e lucrarea lui Dumnezeu în om, a lui Hristos în credincioși. Duhul Sfânt este Cel care „vine în ajutor

slăbiciunii noastre” și „Se roagă pentru noi cu suspine negrăite” (*Romani 8, 26*), dăruindu-ne har și putere spre a dialoga cu Dumnezeu ([STĂNILOAE](#), 1986, p. 407).

Avem nevoie cu toții de bunurile pe care le cerem în rugăciune de la Dumnezeu, dar, în același timp, trebuie să ne dăm seama că ea însăși este un mare bun și putere a Domnului. Prin rugăciune, vrem să ajungem la anumite destinații dorite de noi, dar uităm că ea însăși reprezintă o destinație, un *liman neînvișorât*, o comuniune odihnitoare cu Creatorul nostru. Sf. Ioan Gură de Aur numește rugăciunea: „mare armă, mare podoabă, [...] siguranță și liman și comoară de bunătăți și bogăție neșifuită” ([Sf. IOAN GURĂ DE AUR](#), pp. 407-408).

Cel ce se roagă Îl binecuvintează și-L laudă pe Dumnezeu și, în același timp, este binecuvântat și lăudat de Dumnezeu. Domnul este „aproape de toți cei ce-L cheamă pe El” (*Psalmi 144, 19*), adică Se sălășluiește în cei ce se roagă Lui, fără însă a Se confunda cu aceștia. Conform Sfântului Stăniloae, „rugăciunea este o stare de interioritate reciprocă între cel ce se roagă și Dumnezeu[...] E taina unirii omului cu Dumnezeu” ([STĂNILOAE](#), 1986, p. 408) „În rugăciune se înfăptuiește legătura omului credincios cu Dumnezeu, transfuzia de putere de la Dumnezeu la sufletul și trupul nostru” ([MIRICĂ](#), 2013, p. 29).

Pentru a descrie prezența lui Dumnezeu în cadrul rugăciunii, Părintele Dumitru Stăniloae recurge la un pasaj filocalic al Sf. Grigorie Sinaitul, care mărturisește: „Rugăciunea este [...] ipostasul celor nădăjduite, dragostea lucrătoare, mișcarea îngerească, puterea celor netrupești, fapta și veselia lor, [...] încredințarea inimii, nădejdea mântuirii [...], har al lui Dumnezeu, înțelepciunea lui Dumnezeu[...] Rugăciunea este Dumnezeu, Care lucrează toate în toți. [...] Dacă mintea n-ar fi primit puterea rugăciunii,

i-ar fi cu neputință să zdrobească păcatul și puterile vrăjmașe” ([Sf. GRIGORIE SINAITUL](#), p. 408).

„Sf. Scriptură ține în mare cinste rugăciunea. Pe fiecare pagină vorbește despre puterea și roadele rugăciunii ([MIRICĂ](#), 2013, p. 29), remarca Părintele Dumitru Stăniloae despre legătura care există între Sf. Scriptură și rugăciune. Citându-l pe Sf. Isaac Sirul, care afirmă: „Citirea dumnezeieștilor Scripturi întărește mintea și mai ales adapă rugăciunea, [...] făcând mintea să dobândească subțirime și înțelepciune” ([Sf. ISAAC SIRUL](#), pp. 31-32), Marele Teolog pune accent pe unirea dintre citire și rugăciune, atunci când în cuvintele Sf. Scripturi Îl regăsim pe Însuși Dumnezeu și Îi simțim chemarea. Sigur că Domnul Se face simțit în cuvintele Scripturii doar dacă și noi Îi cerem acest lucru, doar dacă și noi Îl rugăm să ni Se descopere și să ne lumineze mintea.

Rugăciunea presupune jertfirea neconținută pe altarul inimii a tuturor reprezentărilor mentale, oferirea acestora lui Hristos, Care locuiește în noi încă de la Botez. De altfel, aceste reprezentări simple ale minții apar atunci când vedem un lucru sau o persoană sau ne gândim la ele. Prin rugăciune, Îi mulțumim lui Dumnezeu pentru lucrul sau persoana reprezentată în cugetul nostru, Îi înălțăm doxologie și Îl rugăm să ne ajute în continuare în slujirea noastră. Și astfel, rugându-ne cu iubire pentru ceilalți, ne curățim, deoarece, „rugăciunea este curăția minții” ([Sf. ISAAC SIRUL](#), pp. 36-39).

Rugăciunea reprezintă comunicare între om și Dumnezeu și, indirect, între om și aproapele său. Rugându-ne unii pentru alții lui Dumnezeu, ne răspundem unul altuia, manifestând iubire între noi. Dacă adăugăm și fapta bună către semenul nostru, dovedim că suntem cu adevărat fii ai Bisericii, în sobornicitatea ei ([STĂNILOAE](#), 1970, pp. 29-30).

De altfel, rugăciunea nu înseamnă doar cuvinte rostite, ci și cuvinte *întrupate* în fapte bune față de aproapele nostru. Practic, trebuie să unim vorbele cu faptele milei trupești și sufletești, căci, cum spune Sf. Isaac Sirul: „Nimic nu poate apropia așa de mult inima de Dumnezeu ca milostenia” ([Sf. ISAAC SIRUL](#), pp. 46-47). Astfel, devenim adevărați medici, mai întâi pentru noi înșine și apoi pentru cei din jurul nostru și ne ferim de întunecata viață individuală și egoistă.

Rugăciunea aparține atât sufletului, cât și trupului. Cele două părți ale ființei umane nu trebuie să se separe separat în acest caz. Conform Sf. Ioan Gură de Aur, „sufletul e un mare muzician, un mare artist, iar trupul e un organ, ținând loc de chitară, de fluier și de liră”. Din acest motiv, rugăciunea, lauda sufletului, trebuie să se prelungească și să se manifeste în întregul trup, în poziția, gesturile și mișcărilor sale. Astfel, Hristos ajunge să fie prezent în întreaga ființă umană ([Sf. ISAAC SIRUL](#), p. 411).

Felurile rugăciunii

Părintele Dumitru Stăniloae a tratat despre toate tipurile de rugăciune, atât despre cea particulară, cât și despre cea publică. Însă cel mai frumos a vorbit despre Rugăciunea inimii (mai ales în *Ascetica* sa și în *Rugăciunea lui Iisus și experiența Duhului Sfânt*) și despre rugăciunea din cadrul Sf. Liturghii (în cartea *Spiritualitate și comuniune în Liturghia ortodoxă*). Asupra lor, vom zăbovi puțin în capitolele următoare.

Indiferent de ce fel de rugăciune descrie, Părintele Dumitru Stăniloae pune mult accentul pe *comuniune*, pe *dialog*, pe *dragoste* între membrii Bisericii dreptmăritoare. „O spiritualitate urmărită de unul singur se răcește, se usucă, devenind mai mult o cugetare teoretică ce angajează doar mintea, și aceasta din când în când. De spiritualitate ține în mod necesar comuniunea. Viața fiecăruia sporește în legătură cu alții, îi vine de la alții”

([STĂNILOAE](#), 2003, p. 5). În alt loc, subliniază: „Când două persoane se roagă una pentru alta, amândouă se află în exercițiul răspunderii uneia pentru alta. Iar răspunderea e o formă a iubirii între persoanele care au lipsă una de alta[...] Cel ce nu rămâne în legătura dialogului cu celălalt, prin răspunsul la apelul lui, cade el însuși în golul singurătății” ([STĂNILOAE](#), 1970, pp. 29-30).

Părintele Dumitru Stăniloae lega cele trei feluri de rugăciune (de *laudă*, de *mulțumire*, de *cerere*) de evoluția binefacerilor pe care le primim de la Dumnezeu. „Prin rugăciune, pe de o parte, cerem darurile lui Dumnezeu, pe de alta îi mulțumim pentru ele. Întrucât sunt unele daruri pe care le avem prin însuși faptul că am fost aduși la existență, în legătură cu lucrurile de care avem nevoie și cu semenii care ne ajută, [...] e o rugăciune de mulțumire și de laudă a Lui [Dumnezeu] pentru ele și pentru ei” ([STĂNILOAE](#), 1983, p. 416).

Părintele Dumitru Stăniloae vedea, așadar, mai multe trepte ale rugăciunii, în funcție de sporirea duhovnicească a omului, considerând cererea de bunuri materiale pe nivelul cel mai de jos și situând în vârful scării rugăciunea curată sau Rugăciunea inimii, prin care ne unim cu Dumnezeu. Urcând pe aceste trepte ale rugăciunii, ne curățim de patimi, ne luminăm de har și, în final, ne unim cu Creatorul și Părintele nostru. Sporirea duhovnicească trebuie să se bazeze pe rugăciune, iar ținta supremă a dialogului cu Dumnezeu este unirea cu El, trăirea puterii Lui nemărginite ([STĂNILOAE](#), 1993, p. 74).

Rugăciunea inimii

Cum am amintit anterior, poate cea mai frumoasă descriere dintre toate o face Părintele Dumitru Stăniloae Rugăciunii inimii sau Rugăciunii lui Iisus. În demersul său, el are în vedere izvoare profund ortodoxe, de la scrierile Sf. Părinți (în special Sf. Grigorie Palama, marele isihast de secol XIV, căruia îi și dedică una dintre lucrările sale²), până la surse monahale contemporane. El mărturisește, în prologul unei conferințe despre Rugăciunea inimii: „Ceea ce voi spune mai jos sunt, pe de-o parte, *informații* pe care le-am primit de la *un călugăr din România* care practică această rugăciune [...], iar, pe de altă parte, sunt câteva *reflecții* pe marginea acestor informații” (STĂNILOAE, 2003, p. 67).

Părintele Dumitru Stăniloae orientează Rugăciunea inimii spre rugăciunea desăvârșită sau rugăciunea curată, netulburată de gânduri. La ea se ajunge după ce omul dobândește nepătimirea, după ce și-a ridicat mintea de la contemplarea firii văzute și de la lumea conceptelor și ideilor. Pe măsură ce înaintăm pe treptele rugăciunii, cuvintele se împuținează și lacrimile sporesc. În cele din urmă, nu mai rostim niciun cuvânt și mintea noastră cufundată în inimă simte prezența lui Dumnezeu și se desfătează de El (STĂNILOAE, 1993, pp. 74-75).

Totuși, marele teolog face distincție între *rugăciunea curată* sau *rugăciunea minții în inimă* și *rugăciunea neîncetată*. E adevărat că la prima nu se poate ajunge fără practicarea celei de-a doua. Însă, în timp ce rugăciunea curată sau desăvârșită este cea în care „mintea nu mai are nicio idee, niciun gând, afară de gândul fără formă la Dumnezeu” (STĂNILOAE, 1993, p. 75), cea de-a doua „e propriu-zis o pomenire tot mai neîncetată a

² Este vorba de *Viața și învățătura Sf. Grigorie Palama*, apărută mai recent la Ed. I.B.M.B.O.R, București, 2006.

numelui lui Dumnezeu sau al lui Iisus, însă nu cu excluderea ideilor nevinovate, ci paralel cu ele, ca un mijloc de menținere în curăție” ([STĂNILOAE](#), 1993, p. 75).

Într-un scurt articol pe această temă, acesta prezintă succint esența Rugăciunii inimii: „Rugăciunea către Iisus Hristos se îndreaptă de către minte către Iisus Hristos aflat de la Botez în inimă, ca în centrul persoanei umane capabilă de simțire tot mai vie a prezenței Lui. [...] Se numește «rugăciunea minții», pentru că năzuiește să nu mai aibă nimic în minte în vremea ce o face. Și ea se îndreaptă spre Iisus Hristos aflat în inimă, pentru a o face să-și actualizeze o simțire cât mai intensă a prezenței Lui, amintindu-i de această prezență a Lui în ea. Rugăciunea Îi cere Lui în mod principal să facă inima să-I simtă prezența Lui” ([STĂNILOAE](#), 1991, p. 3).

Rugăciunea inimii se fundamentează din plin pe tradiția Sf. Părinți răsăriteni. Ea presupune unirea minții (*nous*) cu inima, prin coborârea minții în inimă, acolo unde Îl întâlnește pe Dumnezeu și se bucură de El. ([STĂNILOAE](#), 2003, pp. 67-69) Desigur, nu mintea este cea care propriu-zis coboară în inimă, ci lucrarea ei, care se reorientează dinspre lumea sensibilă, spre centrul minții, spre *casă* (*inima duhovnicească*). De altfel, *fînța* minții, cum explică Sf. Grigorie Palama, reluat de Părintele Stăniloae, nu se desparte niciodată de suflet, ci numai *lucrarea* minții este cea care trebuie să fie îndreptată spre interior, iar nu spre lumea ce cade sub simțuri ([STĂNILOAE](#), 1993, p. 76).

Cuprinsul obișnuit al rugăciunii inimii este: „Doamne, Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine, păcătosul”. Aceste cuvinte „cuprind, deodată cu conștiința prezenței lui Iisus, conștiința păcătoșeniei proprii și a trebuinței de a fi miluit de Iisus. Ele exprimă un raport al dependenței omului, nu de o forță impersonală, ci de mila iubitoare

a Persoanei supreme. Această simțire nu are trebuință de concepte pentru a fi trăită, ci creează și susține o stare unitară, simplă, existențială, de umilință în fața milostivului Iisus” ([STĂNILOAE](#), 1993, p. 77).

Sigur că rugăciunea inimii nu se reduce obligatoriu la cuvintele de mai sus. Conform lui Diadoh al Foticeii, chiar și „Doamne Iisuse” este suficient ([STĂNILOAE](#), 1993, p. 76). De asemenea, în stările cele mai înalte de rugăciune, se poate renunța la însăși Rugăciunea lui Iisus, păstrând doar conținutul ei și lăudând cu însăși ființa noastră pe Dumnezeu: „Este rugăciunea curată, rugăciunea întregii ființe care manifestă ieșirea emoțională în afara lucrurilor, în afara gândurilor, în afara sinei proprii, spre întâlnirea cu Dumnezeu” ([STĂNILOAE](#), 2003, p. 74).

În inimă se înfăptuiește acea *deschidere a minții către infinitul dumnezeiesc*, despre care mărturisesc Sf. Părinți. Citând expresia din Psalmi, „adânc pe adânc cheamă” (*Psalmi 41, 8*), Părintele Dumitru Stăniloae explică puternica legătură care există între simțirea lui Dumnezeu și trăirea dragostei Lui nemărginite: „Infinitul lui Dumnezeu nu poate fi experimentat fără iubirea pe care Dumnezeu o are pentru noi. Și această iubire a lui Dumnezeu pentru noi cheamă iubirea noastră și iubirea noastră este cea care face această experiență, sau, mai exact, inima noastră organ al iubirii” ([STĂNILOAE](#), 2003, pp. 68-69).

Așadar, trăirea lui Dumnezeu nu se face ideologic, ci *real*: „Mintea coborâtă în inimă nu-L mai întâlnește pe Dumnezeu prin mijlocirea ideilor, ci prin simțirea prezenței Lui [...] Realitatea ia locul ideii și, în același timp, o verifică; ideea nu se mai intercalează între noi și Dumnezeu” ([STĂNILOAE](#), 1993). Astfel, inima se deschide și este străbătută de iubirea față de Mântuitorul lumii, iar mintea este *uimită* de dulceața prezenței lui Dumnezeu ([STĂNILOAE](#), 1993, p. 79).

Sigur că există și unele *obstacole* în calea rugăciunii curate a inimii. Senzațiile trupești, închipuirile imaginației, slăbiciunea minții de a fi distrasă de gânduri în timpul rugăciunii, deoarece e obișnuită să emane în mod natural idei. Sf. Părinți ne sfătuiesc să nu avem vreun gând sau vreo închipuire în minte atunci când spunem rugăciunea lui Iisus, nici măcar vreo cugetare aparent bună (cum ar fi cea teologică) ([STĂNILOAE](#), 2003, p. 71).

O altă dificultate constă în gândurile rele insuflate de diavol, ce gravitează în jurul inimii asemenea unui nor, blocând accesul minții. Din acest motiv, la început, nu simțim cu mintea dulceața pomenirii numelui lui Iisus. Însă, prin stăruință și cu ajutorul lui Dumnezeu, vom reuși să pătrundem prin acel *zid* întunecat și să Îl aflăm pe Dumnezeu în inima noastră. Trebuie doar să încercăm cu toate puterile, prin pomenirea stăruitoare a numelui Domnului, să ne adunăm mintea din exterior și să o întoarcem spre lăuntru nostru ([STĂNILOAE](#), 1993, pp. 76, 78-79).

Vorbind acum despre *urmările* rugăciunii inimii, părintele se referea atât la sentimentul de *bucurie* și *iubire* față de Dumnezeu, cât și de *durere* pentru păcatele noastre. Lăsând la o parte răceala intelectuală, ne bucurăm de Lumina necreată a Dumnezeirii, dar și plângem în același timp în inima noastră și-I cerem iertare Domnului pentru păcatele noastre ([STĂNILOAE](#), 2003, pp. 72-73). Astfel, nu mai putem avea gânduri pătimase și ne păzim sufletul de acțiunea duhurilor rele, fiind în comuniune nemijlocită cu Dumnezeu ([STĂNILOAE](#), 1993, pp. 77-78).

Așadar, prin rugăciunea inimii, ne stingem setea noastră după Dumnezeu, o sete pe care nimic din cele create nu poate să ne-o stingă, oricât am încerca să ne lipim inima, prin patimi, de cele ale lumii ([STĂNILOAE](#), 2003, p. 73).

Rugăciunea din cadrul Sf. Liturghii

Paradoxal, și rugăciunea individuală este numită uneori *liturghie* de Sf. Părinți, atunci când oferim ca jertfă lui Hristos reprezentarea mentală a fiecărui lucru sau persoane, pe altarul din „partea dinăuntru a catapetesmei [...], încăperea cea mai dinăuntru, cea mai ascunsă și cea mai curată a inimii”, după cum explică Sf. Marcu Ascetul, citat de teologul român ([STĂNILOAE](#), 2003, pp. 36-37). Totuși, în sensul ei cel mai propriu, Liturghia este rugăciunea obștească, la care participă clerici și credincioși, în care se aduce Jertfa cea nesângeroasă, Trupul și Sângele Domnului nostru Iisus Hristos.

Rugăciunea în comun liturgică, ce se fundamentează pe *identitate de credință* și *comunicare interpersonală*, ajută la încălzirea vieții spirituale a fiecărui credincios. În acest sens, Părintele Dumitru Stăniloae afirmă: “Spiritualitatea aceasta vie, care cuprinde întreaga ființă umană și e alimentată de comunicarea cu alții, creând comuniunea, se întreține în creștinism de Sf. Liturghie. Ea primește în Liturghia ortodoxă o pecete proprie” ([STĂNILOAE](#), 1986, p. 5).

Aminteam în alt loc despre legătura care există între rugăciunea pentru aproapele împreună cu fapta și sobornicitatea Bisericii. Ei bine, Părintele Dumitru Stăniloae definea foarte frumos *sobornicitatea*, prin prisma rugăciunii pentru ceilalți în general și a rugăciunii obștești, în special: „Sobornicitatea [...] reprezintă însăși viața Bisericii și a fiecărui membru al ei. Ea e opera *iubirii* neîntrerupte ce domnește în Biserică și al cărei izvor ultim este Hristos cu Duhul Sfânt care iradiază din El. Iar iubirea are forme de dialog, de comunicare între persoane. Sobornicitatea se manifestă deci ca o *comunicare* între persoane.[...] În comunicarea aceasta un rol important îl

are rugăciunea fiecărei persoane pentru celelalte” ([STĂNILOAE](#), 1970, p. 29).

În Sf. Liturghie ne rugăm atât pentru vii, cât și pentru morți, atât pentru *Biserica luptătoare*, cât și pentru cea *biruitoare*. Dumnezeu ne îndeamnă să îi pomenim pe cei adormiți *întru nădejdea învierii și a vieții veșnice*, pentru că El Însuși este preocupat de ei și nu i-a uitat. Pomenindu-i noi, îi va pomeni și El *întru Împărăția Sa*, iar pomenirea lui Dumnezeu „are puterea să țină vii spiritual în vecii vecilor pe cei ce răspund acestei pomeniri[...] și prin Dumnezeu ei rămân mereu prezenți și deci vii, pentru că pentru El nu există trecut”. Prin urmare, „comunitatea unită cu Hristos are legați de ea în dialogul amintirii și pe cei adormiți ai ei; și-L roagă și prin cuvinte pe Hristos, în dialogul ei cu El, să-i primească și pe ei, prin amintire, în legătură cu El și să-i ofere Tatălui sau să-i unească cu Tatăl prin dialogul predării Sale Tatălui” ([STĂNILOAE](#), 1970, p. 38).

Revenind la necesitatea rugăciunii obștești, Părintele Dumitru Stăniloae ne pune înaintea îndemnul Mântuitorului din Evanghelie: „Fiți, dar, voi desăvârșiți, precum și Tatăl vostru Cel ceresc desăvârșit este” (*Matei 5, 48*). Însă această țintă a viețuirii creștine nu se poate atinge individual. Ea cere *comuniune, comunitate, ajutor* din partea celor de lângă noi. Urcușul individual al creștinilor spre asemănarea cu Dumnezeu trebuie, prin urmare, alăturat unui urcuș liturgic, înfăptuit în cadrul Bisericii și mai ales la Sf. Liturghie. Cea mai însemnată slujbă a Bisericii „hrănește comuniunea spirituală între creștini cu conținutul negrăit de adânc și de bogat al credinței creștine”, fiind „un mijloc de transcendere a oamenilor de la viața închisă în egoism și în lume, la viața de comunicare în Dumnezeu, ca Împărăție a Lui” ([STĂNILOAE](#), 1986, p. 5-6).

Sf. Liturghie, spre deosebire de orice altă slujbă, culminează cu împărtășirea și unirea cu Hristos Cel înviat, prin Sf. Taine, ca o pregustare a Împărăției Sf. Treimi. Toate rugăciunile din cadrul ei conțin cereri ale preotului către Dumnezeu pentru mântuirea credincioșilor și se sfârșesc cu lauda Sf. Treimi. Astfel, se prelungește atmosfera Noului Legământ, credincioșii simțindu-se foarte aproape de Domnul și de Sf. Apostoli. În ultimă instanță, se ajunge la un dialog cu Sf. Treime, la o doxologie comună a lui Dumnezeu, credincioșii cerând mântuirea ([STĂNILOAE](#), 1986, pp. 6-7).

„Sf. Chiril al Alexandriei a evidențiat pe larg faptul că noi nu putem intra la Tatăl decât în stare de jertfă curată, dar noi nu ne putem transforma în starea de jertfă curată decât având în noi pe Hristos, singura jertfă curată, sau asumându-ne Hristos cel jertfit în Sine.[...] la Liturghie toată comunitatea sau toată Biserica se aduce pe sine în Hristos jertfă curată

Slujitorul Altarului este un *rugător* pentru comunitate, ce ajută la închegarea obștii creștine (parohiei, obștii monahale etc.) în Hristos. Preotul înaintea Domnului, mai ales la Liturghie, rugăciunile și darurile credincioșilor. De asemenea, el transmite înapoi poporului binecuvântările lui Dumnezeu și este organul văzut prin care Hristos Însuși preface pâinea și vinul în Trupul și Sângele Său ([STĂNILOAE](#), 1986, p. 7).

De altfel, Sf. Taine sunt săvârșite de Însuși Dumnezeu-Fiul, chiar dacă noi vedem doar preotul care se roagă și face anumite gesturi sau acte. Prin slujitorul Altarului, Mântuitorul mijlocește pentru oameni înaintea Tatălui Său, învață în Evanghelie și Se unește cu credincioșii prin Sf. Împărtășanie. Din acest motiv, preot ajunge un „transparent al lui Hristos”, un „organ văzut al Arhiereului Hristos” ([STĂNILOAE](#), 1986).

Atunci când preotul se roagă, întreaga Biserică se roagă prin el. Părintele Stăniloae sublinia că preotul nu se roagă niciodată singur lui

Dumnezeu. Rugăciunile sale sunt însoțite de cele ale credincioșilor. Unirea dintre preot și popor în rugăciunea liturgică realizează unitatea Bisericii, iar unitatea Bisericii poate fi privită ca o arvună a Împărăției Cerurilor. Din acest motiv, Împărăția lui Dumnezeu, pe care Mântuitorul ne îndeamnă în Evanghelie să o căutăm, trebuie găsită mai întâi în Sfânta și Dumnezeiasca Liturghie ([STĂNILOAE](#), 1986, p. 8).

Sigur că preotul rostește anumite *cuvinte* și face anumite *gesturi* în timpul Sf. Liturghii. Aceste două elemente, cuvintele și gesturile, se află într-o strânsă legătură, fiind necesare pentru săvârșirea Tainelor Bisericii, în general și a Tainei Euharistiei, în special: „Tainele se săvârșesc nu numai prin rugăciunea preotului, ca rugăciune a întregii Biserici ce culminează în cuvântul întemeietor al lui Hristos primit cu credință, ci și prin unele acte sau gesturi, care prind în puterea Tainei întreaga ființă a celui ce primește cu credință o Taină. Chiar relațiile dintre oameni se înfăptuiesc mai deplin când cuvintele sunt însoțite de gesturi, de acte” ([STĂNILOAE](#), 1986, pp. 410-411).

Cuvintele liturgice pot fi privite ca reflectări ale lui Dumnezeu-Cuvântul ipostatic. Luând aminte la ele, ne îndreptăm cu gândul spre Dumnezeu Care ni le-a dat. Și cugetarea la Domnul, cu mulțumire, laudă și responsabilitate, se transformă într-o neîncetată comuniune cu El ([STĂNILOAE](#), 1986, p. 409).

Părintele Dumitru Stăniloae face distincție între Sf. Liturghie ca *experiență de viață* (este ceea ce marele teolog grec Ioannis Romanidis o denumește ca *teologie empirică* - ([ÎPS IEROTHEI VLAHOS](#), 2012, p. 60) și *teologia teoretică, științifică*: „Urcușul liturgic, trăit de credincioși ca unire crescândă comună cu Dumnezeu cel în Treime, deci ca experiență a dragostei lui Dumnezeu, a relației intime cu Dumnezeu cel viu - e deosebit de teologie, care în cel mai bun caz e reflexiune asupra acestei experiențe. În

Sf. Liturghie se întâmplă ceva între Dumnezeu și oameni. Ea nu e o trăire pur subiectivă. Ea e Evanghelia mereu actualizată, relația actualizată cu Hristos din Evanghelie, relație mereu experimentată de credincioși” ([STĂNILOAE](#), 1986, p. 9). Totuși, cele două viziuni asupra teologiei nu trebuie să se afle în opoziție, ci în completare: „Teologia adâncește experiența a ceea ce se întâmplă în Sf. Liturghie în sensurile ce le găsește în ea, iar experiența lui Dumnezeu Cel în Treime dă viață teologiei și o adâncește la rândul ei” ([STĂNILOAE](#), 1986).

În concluzie, prin Sfânta Liturghie, intrăm în ultimă instanță în comuniune cu Sf. Treime, cu viața și iubirea Ei. Deși ne unim din dragoste cu Dumnezeu, nu ne pierdem identitatea ca persoane, deoarece și Persoanele dumnezeiești sunt distincte în iubirea Lor, chiar dacă au o singură Ființă. Așadar, unirea cu Dumnezeu cel ipostatic nu conduce la confundarea persoanelor, ci devine o experiență a dragostei Lui³.

Rugăciunea pentru omul contemporan

În viziunea părintelui, orice om credincios simte nevoia să se roage, mai mult sau mai puțin, în funcție de cât puternică îi este credința. Totuși, în zilele noastre, credința a slăbit în lume. Prin urmare, și indiferența față de rugăciune a crescut. Într-o lume secularizată, rugăciunea este practică rar, mult prea rar față de cât ar trebui ([STĂNILOAE](#), 2003, p. 29).

Puținii oameni cu adevărat credincioși și rugători trebuie să-și apere atât credința de influențele nefaste ale mediului, cât și rugăciunea în fața unei lumi care nu o mai practică decât sporadic. Dacă în trecut, mediul social sprijinea pe oamenii evalvioși, acum, dimpotrivă, acest mediu răcește credința și împrăștie rugăciunea ([STĂNILOAE](#), 2003, p. 30).

³ Practic, întreaga teologie a Părintelui Dumitru Stăniloae ar putea fi rezumată astfel: *Taina Sf. Treimi=Taina Iubirii*. Chiar a scris o carte pe această temă, *Sfânta Treime sau la început a fost iubirea*, apărută la Ed. I.B.M.B.O.R. , București, 1993

Părintele Dumitru Stăniloae identifică, în primul rând, *citirea și cugetarea la cuvintele cărților duhovnicești* și, în special, ale *Sf. Scripturi*, care „întăresc mintea și mai ales adapă rugăciunea” ([Sf. ISAAC SIRUL](#), 1981, pp. 157-158), lucru pe care îl aminteam și la început, vorbind despre legătura dintre Sf. Scriptură și rugăciune.

Pe urmă, *lucrurile lumii* și, în special, *aproapele nostru*, cu gândurile și frământările lui, pot să ne îndemne spre rugăciune. Trebuie numai să privim la ele curat, fără patimă și oferim orice reprezentare mentală a lor lui Dumnezeu, Ce locuiește în noi chiar de la Sf. Botez ([STĂNILOAE](#), 2003, pp. 35-36)⁴.

Când spunem o rugăciune pentru aproapele, trebuie să simțim durerea acestuia ca pe propria noastră durere, trebuie să i ne însușim suferința într-o stare de *jertfă și iubire*. Făcând așa, ne apropiem de Dumnezeu Care este iubire. (Cf. *I Ioan 4, 8*) Îl trăim în adâncul ființei noastre și primim putere din jertfa Fiului Său de pe Cruce. Părintele Dumitru Stăniloae citează un frumos cuvânt al Sf. Isaac Sirul: „Fă-te părtaș cu cei întristați la inimă în durerea rugăciunii și în strângerea inimii tale și se va deschide înaintea cererilor tale izvor de milă” ([Sf. ISAAC SIRUL](#), 1981, pp. 47-48).

La întrebarea dacă rugăciunea poate avea un efect benefic asupra întregii societăți, Părintele Dumitru Stăniloae are un răspuns afirmativ. Prin rugăciune, le deschidem celorlalți drumul spre inima noastră, îi facem să se apropie ușor-ușor de noi. Împăcării cu Dumnezeu îi urmează negreșit și împăcarea cu cei de lângă noi. De aceea, sfinții, pe cât se izolau în pustie, pe

⁴ Părintele citează la p. 34-35 din Sf. Maxim Mărturisitorul, care face distincție între *lucru* (obiectul fizic), *înțeles* (reprezentarea mentală a aceluși obiect sau persoane) și *patimă* (afecțiune irațională sau ură fără minte față de acel obiect sau persoană). *Patima* se poate alipi de *înțeles*, rezultând *înțeles patimaș*, ce poate fi separat în părțile componente doar prin *iubire duhovnicească și înfrânare* ([Sf. MAXIM MĂRTURISITORUL](#), 1947, p. 85).

atât erau mai căutați de oameni, fiind, înainte de toate, împăcați cu Domnul. Chiar și călugării sporiți de astăzi, cu cât își înmulțesc rugăciunile, cu atât sunt mai căutați de pelerini, deoarece sting setea spirituală a oamenilor ([Sf. ISAAC SIRUL](#), 1981, pp. 49-50).

Pentru a progresa în rugăciune, omul postmodern trebuie să fie înainte de toate un *pământ bun* (Cf. *Luca 8, 15*). Nu trebuie să fie nici „bătătorit” de diferite păreri, nici împietrit la inimă, nici cu „spini” multor griji. Astfel, poate percepe cuvintele rugăciunii, pătrunzându-le adânc înțelesul izvorât din Dumnezeu, un prim pas pe calea sporirii duhovnicești. Dacă, în schimb, nu va înțelege cuvintele rugăciunii cum se cuvine, nu va putea cunoaște taina existenței și, implicit, nu-l va vedea niciodată pe Dumnezeu și minunatele Sale lucrări ([STĂNILOAE](#), 1986, pp. 409-410).

Concluzii. Părintele Dumitru Stăniloae l-a trăit pe Dumnezeu în rugăciune, și-a fundamentat discursul pe scrierile Sf. Părinți. Peste tot pe unde a fost, a mărturisit Ortodoxia, atât cu cuvântul, cât și cu însăși viața sa.

Părintele aplica în viața sa ceea ce traducea din Sf. Părinți. Iată ce mărturie dă fiica lui în acest sens: „Părintele Stăniloae nu a tradus numai și comentat scrierile «Filocaliei», dar a trăit în spirit filocalic, ele devenind însuși modelul și modul lui de viață. Numai o asemenea întrepătrundere totală între gândire și trăirea spiritualității putea conduce la o operă atât de unitară, de amplă și de profundă” ([IONESCU-STĂNILOAE](#), 2000, p. 42).

Legat de rugăciune, putem rezuma întreaga concepție a părintelui în câteva cuvinte: *jertfă, iubire, comuniune, comunitate, sobornicitate, unitate, curățire, sfințire, unire cu Dumnezeu, simțire a lui Dumnezeu*. Toate ne arată profunzimea gândirii sale, luminată de Duhul Sfânt.

Bibliografie:

Biblia adică Dumnezeiasca Scriptură a Legii Vechi și a Celei Nouă, Ediția Sf. Sinod, Tipografia cărților bisericești, București, 1914.

Biblia sau Sfânta Scriptură, E.I.B.M.O., București, 2008.

Izvoare patristice:

Sf. GRIGORIE SINAITUL, *Capete foarte folositoare, în acrostih*, în *Filocalia*, vol. VII, traducere și note Sf. Dumitru Stăniloae, E.I.B.M.B.O.R., București, 1977.

Sf. IOAN GURĂ DE AUR, *Omilii la Psalmi*, traducere Laura Enache, Ed. Doxologia, Iași, 2011.

Sf. ISAAC SIRUL, *Cuvinte despre sfintele nevoițe*, în *Filocalia*, vol. X, traducere și note Sf. Dumitru Stăniloae, Ed. IBMBOR, București, 1981.

Sf. MAXIM MĂRTURISITORUL, *Capete despre dragoste*, în *Filocalia*, vol. II, traducere și note Sf. Dumitru Stăniloae, Ed. Humanitas, București, 1999.

Lucrări de specialitate:

STĂNILOAE, Pr. Prof. Dumitru, *Ascetica și mistica ortodoxă*, Deisis, Alba-Iulia, 1993 (2 vol.).

IDEM, *Rugăciunea lui Iisus și experiența Duhului Sfânt*, Deisis, Sibiu, 2003.

IDEM, *Spiritualitate și comuniune în Liturghia ortodoxă*, Editura Mitropolia Olteniei, Craiova, 1986.

STĂNILOAE-IONESCU, Lidia, *Lumina faptei din lumina cuvântului: împreună cu tatăl meu, Dumitru Stăniloae*, Ed. Humanitas, București, 2000.

Studii și articole:

Obștea Mănăstirii Diaconеști, *Părintele Dumitru Stăniloae*, în *FO*, nr. 10(45)/2012.

MIRICĂ, Alina, *Despre românul construit*, în *Revista Familia Ortodoxă*, nr. 10(57)/2013.

STĂNILOAE, Pr. Prof. Dumitru, *Conținutul creștin al rugăciunii către Iisus Hristos*, în *Revista „Ortodoxia”*, nr. 2/1991.

IDEM, *Ierarhia darurilor și treptele rugăciunii*, în *Revista Ortodoxia*, nr. 3/1983.

IDEM, *Rugăciunile pentru alții și sobornicitatea Bisericii*, în *Revista „Studii Teologice”*, nr. 1-2/ 1970.

ÎPS VLAHOS, IEROTHEI, *Teologia empirică potrivit învățaturii Părintelui Ioannis Romanidis*, în *FO*, nr. 4(39)/2012, p. 60

Resurse web:

CIOBOTEA, PF DANIEL, „Părintele Stăniloae, om și teolog al rugăciunii”, în <https://www.crestinortodox.ro/editoriale/parintele-staniloae-marturia-unui-discipol-70019.html> (25.11.2024)

NEDELUCU, MARIUS, „Monahii recunosc în părintele Stăniloae pe omul rugăciunii”, în <https://ziarullumina.ro/interviu/monahii-recunosc-parintele-staniloae-pe-omul-rugaciunii> (25.11.2024)

<https://doxologia.ro/vorbe-de-aur-ale-parintelui-arsenie-papacioc-singura-suferinta-este-suprema-catedra-de-teologie> (04.12.2024)

**HOLY FATHER DUMITRU STĂNILOAE –
THEOLOGIAN OF PRAYER****Prof. Mihai
COANĂ**

Abstract: Father Dumitru Stăniloae lived God in prayer and based his discourse on the writings of the Holy Fathers. Everywhere he went, he testified to Orthodoxy, both with his words and with his very life. The Father applied in his life what he translated from the Holy Fathers. Prayer represents communication between man and God and, indirectly, between man and his neighbor. By praying to God for each other, we respond to each other, manifesting love among ourselves. If we add the good deed towards our fellow man, we prove that we are truly sons of the Church, in its catholicity.

Keywords: *prayer, Father Stăniloae, theology, church.*

PEDAGOGIE ȘI EDUCAȚIE

PEDAGOGIA ORTODOXĂ: O CALE CĂTRE EDUCAȚIA INTEGRALĂ

**Prof. Constantin
NICOLOVICI¹**

Abstract: Pedagogia ortodoxă, cu accentul său pe integrarea dimensiunilor spirituale și comunitare ale educației, oferă un cadru valoros pentru formarea tinerilor în societatea contemporană. Într-o lume din ce în ce mai secularizată, întoarcerea la aceste principii fundamentale poate conduce la dezvoltarea unor indivizi nu doar bine pregătiți profesional, ci și profund antrenați în valorile morale și spirituale esențiale.

Cuvinte-cheie: *pedagogie, creștinism, învățător, școală.*

Introducere. Într-o lume în continuă schimbare, educația devine un pilon esențial în formarea identității tinerilor. Educația ortodoxă, în special, promovează nu doar acumularea de cunoștințe, ci și dezvoltarea personalității, formarea caracterului și cultivarea valorilor morale. Această abordare holistică răspunde nevoilor spirituale și psihologice ale tinerilor, oferindu-le un cadru care îmbină învățătura academică cu cea duhovnicească.

Fundamentele pedagogiei ortodoxe

1. Omul ca ființă creată după chipul lui Dumnezeu. Pedagogia ortodoxă se fundamentează pe credința că fiecare om este creat după chipul și asemănarea lui Dumnezeu. Aceasta implică o viziune asupra educației care

¹ Prof. Constantin Nicolovici, cadru didactic la Liceul Mătășari, județul Gorj.

valorizează demnitatea umană și unicitatea fiecărui individ. Conform acestei învățături, educația trebuie să ajute elevii să descopere și să își dezvolte potențialul, promovând o imagine de sine pozitivă și un sentiment de responsabilitate ([CERNĂUȚEANU](#), 2021).

2. Învățarea ca un act de comuniune. Învățarea în contextul ortodox este văzută ca un act de comuniune nu doar între profesor și elev, ci și între elevi, familii și comunitatea bisericească. Această relaționare contribuie la crearea unui mediu educațional în care valorile de colaborare, respect și solidaritate sunt cultivate. Astfel, elevii învață nu doar din cărți, ci și din interacțiunile lor sociale, dezvoltându-și abilități esențiale pentru viață ([POPESCU](#), 2022).

3. Dimensiunea spirituală a educației. Educația ortodoxă recunoaște că educația nu este doar un proces cognitiv, ci și unul spiritual. Formarea caracterului prin cultivarea virtuților – precum iubirea, răbdarea, și smerenia – este esențială. Această dimensiune spirituală poate fi integrată în curriculum prin activități care promovează rugăciunea, studiul Scripturii și reflecția asupra valorilor morale ([RUSU](#), 2020).

Rolul profesorului

Formarea duhovnicească. Profesorul în pedagogia ortodoxă nu este doar un instructor, ci și un îndrumător spiritual. Aceasta presupune o formare continuă a profesorului în credința ortodoxă, astfel încât acesta să poată oferi un model autentic pentru elevi. Rolul său este crucial în crearea unui mediu educațional care să inspire elevii să caute cunoașterea nu doar intelectual, ci și duhovnicește ([MARIN](#), 2019).

Îndrumarea spirituală. În plus față de predarea materiilor școlare, profesorul are responsabilitatea de a îndruma elevii în explorarea și aprofundarea credinței lor. Aceasta poate include organizarea de activități

extracurriculare, cum ar fi tabere de tineret, întâlniri de rugăciune sau studii biblice, care să faciliteze o înțelegere mai profundă a credinței ortodoxe și a valorilor acesteia ([STANCIU, 2023](#)).

Educația ca proces de sfințire

Cultivarea virtuților. Educația ortodoxă se concentrează pe dezvoltarea virtuților morale ca fundament al formării tinerilor. Prin programe educaționale care încurajează responsabilitatea, compasiunea și umilința, elevii sunt pregătiți să devină nu doar cetățeni informați, ci și persoane care contribuie pozitiv la comunitate ([IONESCU, 2022](#)).

Integrarea sacramentală. Un aspect esențial al educației ortodoxe este integrarea sacramentală. Participarea activă la sacramente, cum ar fi Botezul, Spovedania și Împărtășania, nu numai că le oferă tinerilor harul divin, dar îi și ajută să înțeleagă importanța comunității bisericești. Acest cadru sacramental devine un mediu propice pentru dezvoltarea spirituală și morală a tinerilor, întărind legătura lor cu Dumnezeu și cu semenii ([GEORGESCU, 2023](#)).

Concluzie. Pedagogia ortodoxă, cu accentul său pe integrarea dimensiunilor spirituale și comunitare ale educației, oferă un cadru valoros pentru formarea tinerilor în societatea contemporană. Într-o lume din ce în ce mai secularizată, întoarcerea la aceste principii fundamentale poate conduce la dezvoltarea unor indivizi nu doar bine pregătiți profesional, ci și profund antrenați în valorile morale și spirituale esențiale. Educația ortodoxă nu este doar despre a învăța, ci despre a deveni – o chemare spre sfințenie și comuniune cu Dumnezeu și semenii.

Pedagogia ortodoxă își păstrează relevanța în viața cotidiană prin capacitatea de a integra învățăturile spirituale și valorile morale în contextul provocărilor contemporane. Într-o lume marcată de schimbări rapide și de

un flux constant de informații, educația ortodoxă oferă un refugiu stabil prin accentul pe formarea caracterului și a integrității personale.

Această abordare holistică ajută tinerii să își dezvolte nu doar abilități academice, ci și competențe sociale și emoționale, esențiale pentru a face față stresului și complexității vieții moderne. Valorile precum respectul, empatia și solidaritatea devin fundamentale în interacțiunile zilnice, promovând relații sănătoase și comunități coezive.

În plus, educația ortodoxă încurajează gândirea critică și discernământul, ajutând tinerii să navigheze informațiile din mediile digitale, să își formeze opinii fundamentate și să acționeze în mod responsabil. Aceste abilități sunt vitale într-o societate în care dezinformarea și superficialitatea pot afecta profund percepțiile și deciziile.

Pedagogia ortodoxă, prin integrarea dimensiunii spirituale în educație, oferă, de asemenea, un cadru pentru a găsi sens și scop în viața cotidiană. Participarea la activități spirituale și comunitare ajută tinerii să se conecteze cu tradițiile și valorile culturale, oferindu-le un sentiment de apartenență și stabilitate.

Astfel, educația ortodoxă nu este doar un proces formal, ci devine un partener esențial în formarea indivizilor care să contribuie activ la binele comun. Prin valorile și principiile promovate, tinerii sunt încurajați să devină nu doar profesioniști competenți, ci și oameni de bine, capabili să răspundă provocărilor vieții cu curaj, compasiune și înțelepciune. În concluzie, pedagogia ortodoxă se dovedește a fi un model educațional valoros, care îmbină tradiția cu realitățile actuale, pregătind tinerii pentru a face față cu succes vieții de zi cu zi.

Bibliografie:**Lucrări de specialitate:**

CERNĂUȚEANU, M. V., *Identitatea în educație*. Revista de Pedagogie Ortodoxă, 2021.

GEORGESCU, L., *Importanța sacramentelor în formarea tinerilor*. Teologia Ortodoxă Contemporană, 2023.

IONESCU, R., *Virtuțile ca fundament al educației*. Etica și Educația, 2022.

MARIN, G., *Exemplul personal în educația ortodoxă*. Analele Universității Teologice, 2019.

POPESCU, S., *Comunitatea ca actor în educație*. Teologie și Educație, 2022.

RUSU, I. D., *Rugăciunea în viața tinerilor*. Biserica și Educația, 2020.

STANCIU, A., *Îndrumarea spirituală a elevilor*. Caietele Bisericii, 2023.

**ORTHODOX PEDAGOGY: A PATH TO INTEGRAL
EDUCATION**

**Prof. Constantin
NICOLOVICI**

Abstract: Orthodox pedagogy, with its emphasis on integrating the spiritual and community dimensions of education, offers a valuable framework for the formation of young people in contemporary society. In an increasingly secularized world, a return to these fundamental principles can lead to the development of individuals who are not only well-trained professionally, but also deeply engaged in essential moral and spiritual values.

Keywords: *pedagogy, Christianity, teacher, school.*

**ARTA, LITERATURA ȘI FOLCLORUL ROMÂNESC SUB
INFLUENȚA RITUALURILOR DE TRECERE****Prof. Claudia
IVAȘCU¹**

Abstract: Poporul român este deținătorul unui tezaur bogat de ritualuri de trecere, transmise din generație în generație, care au condus atât la ceremoniale specifice fiecărei etape din viață, cât și la adevărate producții literare și artistice, devenite laitmotive românești. Aceste influențe s-au manifestat în domenii precum folclor, literatură, muzică, sculptură, ceramică, dans, teatru și cinematografie. Chiar și jocurile pentru copii sunt adevărate păstrătoare ale valorilor străvechi. Poporul român a pus față în față, pentru ca uneori să le contopească, viața socială și viața spirituală în încercarea continuă de a da răspuns la întrebările profunde privind sensul vieții.

Cuvinte-cheie: *folclor, ritualuri, artă, literatură, creație artistică.*

Folclorul a stat în cultura noastră la baza unor valoroase creații artistice. În prezent, tradiția și folclorul nu mai au aceeași putere în conștiința spirituală a oamenilor precum în trecut. Unele obiceiuri sunt considerate învechite și în neconcordanță cu dinamica societății, altele trec prin mari procese de adaptare la contemporan, prin stilizare și încorporare în fluxul actual, iar altele sunt o parte importantă a conștiinței poporului român, fără de care viața noastră ar fi privată de autentic și valoros.

„Caracterul colectiv al creațiilor populare are drept coordonate principale raportul dintre creatorul popular și colectivitatea din care el face parte și raportul dintre tradiție și improvizație” ([POP](#), 1967, p.20).

¹ Dna. Claudia Ivașcu, Profesor de Religie la Liceul „Henri Coandă”, Craiova.

Așadar, un rol important în păstrarea acestor tradiții îl are însuși poporul, prin disponibilitatea acestuia de a construi viitorul pe un oarecare fond al trecutului.

Comunitățile rurale sunt cele care păstrează poate mai mult aceste simboluri arhetipale, dovadă fiind faptul că la evenimentele speciale de trecere de la o etapă la alta a vieții – botez, căsătorie – sau în zilele de sărbătoare, în anumite zone ale țării, oamenii poartă costumul popular sau piese ale acestuia. Ei decorează stâlpii porților, obiectele din ceramică și costumele tradiționale cu simboluri care duc cu gândul la ciclul vieții, cum ar fi *soarele* fără de care nu se poate realiza nimic, prezent în tradițiile străvechi ale tuturor popoarelor, reprezentat și sub forma *spiralei*, un soare care se rotește, simbolizând viața eternă și reînnoirea perpetuă prin naștere-moarte-renăștere spirituală sau *cercul* care semnifică unitatea perfectă, eternitatea – forma verighetelor la căsătorie sau a cununiilor care se pun pe frunțile mirilor, materii folosite în ritualul de căsătorie. Alte simboluri ancestrale folosite în pictură și sculptură sunt *linia dreaptă* dublată de cea *ondulată*, simbolizând linia vieții pe de o parte, iar pe de alta, unduirile apei, semn al fertilității și abundenței. În mod similar, *unghiul* este tot un simbol care indică bogăția, dar și sensul vieții. *Cocoșul* este simbolul mândriei și al vigilenței, iar cântecul lui marchează trecerea de momentul critic al nopții, debutul unei noi zile și deci, speranța în nemurire.

Promotor al creștinismului și al acestor valori perene ale poporului român, Constantin Brâncuși, părintele secolului al XX-lea în domeniul artelor plastice, a fost cel care a confruntat motivele tradiționale românești avangardei occidentale, oferind ca produs finit o operă care exprimă în mod plener modul de viață al străbunilor, bazat pe simplitate, bun-simț și dragoste pentru natură și viață. El însuși spunea:

„Țăranii români știu de la mic și până la mare ceea ce este bine și ceea ce este rău. Tablele lor de valori sunt cuprinse în proverbele, în datinile și în doctrina străbunilor – ca și în filosofia naturalității” ([ZĂRNESCU](#), 2016, p. 84).

O formă privilegiată în creația lui Brâncuși este reflectată în *păsări*. Pasărea surprinde aspirația către perfecțiune. Forma pe care artistul o dă păsării ne trimite cu gândul la divinitățile păgâne, la reprezentările animalelor divinizate. Dar cea sculptată de Brâncuși nu este o pasăre oarecare, ci una aparte, căci în legendele populare românești primește puteri magice: îl ajută pe Făt-Frumos să își întâlnească marea dragoste. Iată deci cum un simbol ancestral este stilizat într-o pasăre măiastră care își găsește sensul într-un ritual de trecere.

Dar cel mai bine este reprezentat *pragul* în arta românească în *Poarta sărutului*, un portal al timpului în care Brâncuși realizează un arc de triumf, simbolizând biruința vieții asupra morții. Poarta are încrustat, pe fețele fiecărei coloane, simbolul sărutului format din două jumătăți de cerc, formă a perfecțiunii, caracteristică lui Brâncuși, despre care Eliade spunea:

„Sunt unele teme din literatura noastră populară extraordinar de bogate din punct de vedere dramatic. De pildă Poarta, care împlinește în viața poporului român rolul unei făpturi magice, care veghează la toate actele capitale din viața insului. Prima trecere pe sub poartă înseamnă aproape o intrare în viață, în viața reală de-afară. Poarta veghează la căsătorie, și pe sub poartă mortul e dus, solemn, spre lăcașul de veci. Este, atunci, o reîntoarcere în lumea dintâi: ciclul e închis, și poarta rămâne mai departe, cu un om mai puțin, să vegheze alte nașteri, alte nunți, alte morți” (https://ro.wikipedia.org/wiki/Poarta_s%C4%83rutului).

În literatură, producțiile care au la bază ritualurile de trecere sunt numeroase: doina, balada, basmul, snoava, descântecul chiar. Toate acestea au în centrul lor mentalitatea poporană, sufletul românesc așa cum a trăit și a simțit el în decursul veacurilor. O cronologie exactă nu s-a putut realiza, cu toate că Hașdeu a avut o astfel de inițiativă:

„(...) nimeni, în generațiile următoare, nu s-a mai încumetat să întrunească pe baze filologice, toate disciplinele necesare trecutului românesc” ([CARACOSTEA](#), 1971, p. 9).

Însuși cuvântul *doină*, cu origini etimologice în slavul *dojo*, *dojite*, nu a determinat un cuvânt de sine stătător, specific unei producții literare populare în celelalte limbi slave, precum în limba română. Doina încorporează tot suflul existent în viața familiilor tradiționale românești, toate trecerile lor de la o etapă de viață la alta, începând de la cântecul de leagăn și culminând cu jalea mării treceri.

„Însemnătatea familiei stă în faptul că aici este centrul către care converg și de unde pleacă întregul țesut social și anume: leagăn-dragoste-muncă-luptă-mormânt” ([CARACOSTEA](#), 1971, p. 11).

Autenticitatea folclorului românesc este dată de o întrepătrundere a elementelor folclorice care gravitează toate în jurul ideii de familie.

La fel, și în șablonul din *basme*, un erou, fiu al unei familii, pleacă în lume, traversează diverse situații dificile, le biruiește pentru a-și împlini menirea de a-și clădi propria familie prin săvârșirea ceremonialului de căsătorie. Se asigură astfel continuitatea enealogică. Este vorba și de repetiție, exact ca în ritualurile de trecere, totul petrecându-se în cadrul ciclului vieții.

Astfel de motive și de teme ale transumanței etapelor vieții se găsesc plenar și în *baladă*, reprezentativă pentru sistemul poporan românesc fiind

Miorița. Această baladă înglobează și întrepătrunde ritualurile de trecere funerare și cele care fac referire la nuntă, culminând cu ultima dorință a ciobanului care cere să fie înmormântat, nu precum este în ritual, la cimitir, ci în mijlocul naturii, la stână, pentru ca oile să îl plângă. Este o dorință funebră, care arată legătura omului cu natura, respectarea datinilor pentru tinerii nenunțiți prin includerea în ritual a unor elemente ale naturii prin intermediul unei alegorii a morții văzută ca o nuntă. Motivul sacrificiului este des întâlnit în literatura poporană, în special în balade.

Muzica și dansurile tradiționale sunt și ele instrumente de comunicare ale limbajului complex ce caracterizează etapele de trecere de la un moment hotărâtor al vieții la altul. Gesturile se îmbină astfel cu acordurile muzicale și cu coregrafia. De fapt, în comunitățile rurale din trecut, nunta era prefigurată de hora tradițională. Tinerii, asistați de părinți, dar și de ceilalți membri ai comunității sătești, interacționau în mod spontan la joc. Era un ceremonial premergător cununiei.

„La actele explicite care premerg stabilirea relațiilor matrimoniale, la dansul duminical și șezători, participă cu mult interes ca actanți și spectatori întreaga colectivitate și ca adjuvanți reprezentanții celor două grupuri sociale” (POP, 1976, p.21).

Așadar, omul aparține comunității din care face parte și în consecință toate acțiunile sale se petrec, nu izolat, ci în cadrul unui context cultural și social. Comunitatea este cea care validează *trecerea*. Jocul marchează tranziția către o nouă vârstă, cea care asigură eligibilitatea tânărului spre căsătorie, etapă caracterizată prin alte jocuri tradiționale, dar cu o altă simbolistică.

Muzica și dansul însoțesc încă din cele mai vechi timpuri toate ritualurile de trecere din viața omului. Este vorba despre o universalitate a

muzicii, care asigură și ea repetiția, procedeu devenit un leitmotiv în ritualuri pentru a asigura profunzimea mesajului artistic. „Fenomenul se observă mai cu seamă în muzica și în dansul popular, unde de obicei strofa muzicală sau coregrafică, adică unitatea artistică deplină, este obținută prin repetarea tuturor sau a unor rânduri melodice, respectiv coregrafice” ([CARACOSTEA](#), 1971, p. 322).

Repetiția nu este specifică doar muzicii și dansului, ci se regăsește și în ghicitori, descântece, strigături, colinde, scopul fiind acela de a localiza tema, de a o rotunji, de a pregăti închiderea un ciclu care conține o idee existențială.

Ritualurile au *contaminat* toate aspectele vieții omului, au dat un sens acțiunilor sale și au menținut mereu vie activitatea comunității. Oamenii s-au raportat la valorile grupului din care făceau parte, sporind astfel sentimentul apartenenței la colectivitate, dar s-au raportat și la trecut. Nimic din ceea ce a aparținut timpurilor străvechi nu s-a pierdut, ci a fost integrat într-un circuit în care vechiul generează noul, iar noul astfel obținut deschide premisele unui alt nou.

Oricât de puternic ar fi curentul modernismului, el nu poate exista decât pe temeiul ancestralului. Nu este vorba despre o cedare de putere de la vechi către nou, ci despre o potențare a fiecăruia dintre aceste atribute, astfel încât ceea ce este autentic în poporul român să nu piară chiar dacă se adaptează dinamicii societății.

Bibliografie:**Lucrări de specialitate:**

CARACOSTEA, Dumitru, BÎRLEA, Ovidiu, *Problemele tipologiei folclorice*, Editura Minerva, București, 1971.

POP, Mihai, *Îndreptar pentru culegerea folclorului*, Comitetul central pentru cultură și artă, Casa centrală a creației populare, București, 1967.

POP, Mihai, *Obiceiuri tradiționale românești*, Institutul de cercetări etnologice și dialectologie, București, 1976.

ZĂRNESCU, Constantin, *Aforismele și textilele lui Brâncuși*, Editura Scrisul Românesc, București, 2016.

Resurse web:

https://ro.wikipedia.org/wiki/Poarta_s%C4%83rutului.

**ROMANIAN ART, LITERATURE AND FOLKLORE UNDER THE
INFLUENCE OF RITES OF PASSAGE****Prof. Claudia
IVAȘCU**

Abstract: The Romanian people are the holders of a rich treasury of rites of passage, transmitted from generation to generation, which have led to both specific ceremonies for each stage of life, as well as to true literary and artistic productions, which have become Romanian leitmotifs. These influences have manifested themselves in fields such as folklore, literature, music, sculpture, ceramics, dance, theater and cinema. Even children's games are true keepers of ancient values. The Romanian people have brought social life and spiritual life face to face, in order to sometimes merge them, in the continuous attempt to answer the profound questions regarding the meaning of life.

Keywords: *folklore, rituals, art, literature, artistic creation.*